

Эсэгэ ороноо, эхэ нютагаа эб хамта мандуулая!

БҮРЯАД

БҮГЭДЭ АРАДАЙ СОНИН

ҮНЭН

1921 оной декабриин 21-һээ гарана

2008
ной
ноябриин
27
Четверг

№ 137
(21680)
Намарай
үлүү һүүл
хара нохой
һарын
30
гарагай
5

Буряад Республика

Манай сонин Россин хэблэлэй алтан жасада оруулагданхай

А.Батомункусвай коллаж.

Ноябриин 30 - Эхын үдэр

БҮРЯАД РЕСПУБЛИКЫН ПРЕЗИДЕНТ - ПРАВИТЕЛЬСТВЫН ТҮРҮҮЛЭГШЭ В.В.НАГОВИЦЫНАЙ ЭХЫН ҮДЭРӨӨР АМАРШАЛГА

Хүндэтэ эхэнэрүүд!
Та бүгэдэниие эгээл хайхан хайндэрөөр - Эхын үдэрөөр үнэн зүрхэнһөө амаршалнаб!
Эжынэртээ бүхы хайн хайханиие хүсэхэ, эгээл сэнтэйхэн эхэ хүндэ инаг дураяа бэлэглэхэ, энэрил хайраараа хүрсэлхэ үшөө нэгэ хайндэр гээшэ гэжэ этигэнэб. Хүн бүхэндэмнай эжынэ түрэл, дүтэ бошэ хэн байхаб даа. Абари зангаймнай эгээл хайхан шанар шэнжэнүүд эжы хүнһөө манда хүртэнэ, харин түрэнэн эхэнүүдтээ бидэ ходоодоо үхибүүдынь лэ зандаа ха юмбиди даа.
Энэ үдэр Буряад Республикын Президент байһан би үхибүүдые түрэнэн, үргэн тэнжээһэн, хүмүүжүүлһэн, ажабайдалай үргэн замда гаргаһан бүхы эхэ-эхэнэрүүдтэ хизааргүй эхэ баяр баясхалан хүргэнэб. Манай республикын Правительство болон олонитэ зон Буряад ороной эхэнэрүүдэй хамгаалагданхай, амга-

лан байдалда хүүгэдэ хүмүүжүүлжэ, ерээдүйн түлөө ханаагаа зобохогүйн тула оролдохо ёһотой. Буряад Республикын Правительство эхэ-эхэнэрүүдые болон хүүгэдые хамгаалха гол зорилго табина. Гэр бүлые, эхэнэрүүдые болон хүүгэдые социальна талаар дэмжэхэ, тэдэнэй элүүр энхые хамгаалха тусхай зорилготой программанууд эдэрхитэйгээр бэлүүлэгдэнэ. Саашадаашы бидэ нимэрхүү зорилгонуудые эдэрхитэйгээр шийдэхэ ханаатайбди.
Буряад Республикын Правительство болон өөрынгөө зүгһөө, хүндэтэ эхэнэрүүд, Та бүгэдэндэ элүүр энхые, гэр бүлэдэтнай элбэг дэлбэг байдал, баяр, жаргал хүсэнбди. Ури бэсынгээ түлөө ходоодоо омогорхон ажаһуухыстнай үресе!
Буряад Республикын Президент -
Правительствын Түрүүлэгшэ
В.В.НАГОВИЦЫН.

АЯА ХАЙРАТА ЭЖЫНЭР!

Буряад Республикын Арадай Хуралай болон өөрынгөө зүгһөө Та бүгэдэниие Эхын үдэрөөр үнэн зүрхэнһөө хани халуунаар амаршалнаб!
Энэ үдэр эгээл нангин сэнтэй, мүхэшэгүй удха шанартай бодол сэдхэлдэмнай түрүүлнэ. Манда ами наһа бэлэглэһэн, балшар багаһаамнай хойшо тон дуратайгаар, эхэ ханалаа табижа хүмүүжүүлһэн, хүндэ сагта маанадтаа туһалжал байдаг эжы тухай хануулан, эхэ хүниие хүндэлхэ үдэр мүн. Энэ хүмнай эгээл хайхан шанар шэнжэнүүдые манда хүмүүжүүлээ. Ажабайдалай үргэн замда гаргаа.
Хүн бүхэндэмнай эжы хадаа энхэргэн зулгы сэдхэлтэй, илдам зохидхон, сэрбхэн шарайтай, үхибүүдэйнгээ хойноһоо оролдодог, хайн ханаатай байдаг гэжэ ханагадаг. Эжы гэжэ нэрлэхэдэнь, һур һүлдэ сөхтэй, ингэжэ эгээл түрэл хонгор, үнжэгэн зөөлэн зантай хүнүүдэ нэрлэжэ ябадаг гээшэбди. Гэр бүлын болон ниигэм олоной байдалда үндэһэ яһатанай ёһо заншал-

нуудые үхибүүдтэ дамжуулха хэрэгтэ эхэ хүнэй дүүргэдэг үүргэ сэгнэшэгүй эхэ. Эхэ хүнүүдэй оролдолгоһоо арадай оюун сэдхэлэй болон бэс тамирай талаар элүүр энхэ байха хэрэг болон тэрэнэй ерээдүй дулдыдана.
Эжынэртээ дүтөөр харилсажа байал, энэмнай тэдэндэ эгээл эрхим бэлэг болоно. Эжынэртээ дураяа мэдүүлжэ, ажабайдалынь хүнгэдхэжэ, туһалжа, ханааснь заһажа ябайл. Мүнөөнэй сагта Росси гүрэндэ демографическа талаар орёшоог байдалтай. Тиймэһээ бүхы эхэ эхэнэрүүдтэ, үншэн хүүгэдые үргэһэн эхэнэрүүдтэ, олон хүүгэдтэй эжынэртэ баяр баясхалан хүргэнэбди.
Пайндэрөөр, Буряад ороноймнай хүндэтэ эжынэр! Та бүгэдэндэ зол жаргал, энхэ амгалан байдал, элүүр энхые, гэр бүлэдэтнай хайн хайханиис хүсэнэб!
М.М.ГЕРШЕВИЧ, Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ.

Буряад Республикын Правительствада

«БҮРЯАД ОРОНДО СЭДХЭЛЭЭ ДОНОЛГОХО БАЙДАЛ ТОХЁОЛДОХОГҮЙ»

Президент Вячеслав Наговицын республикын олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдэй түлөөлгөшэдтэй уулзажа хөөрөлдэдэг хайн заншалтай болонхой. Энэ удаа үнгэргэгдэһэн пресс-конференцида Ижевск хотоор хэр ябажа ерэнэн тухайгаа республикын толгойлогшо хөөрөжэ үгэбэ. Россин Федерациин Гүрэнэй Советдэй зүблөөндэ эндэ хабаадаа. Тийхэдэ «Ниитэ нэгэн Росси» гэхэн Бүхэроссин политическэ партияин X съездын хүдэлмэридэ Москва хотодо хабаадажа эрээ.
Буряадай Президент албанай хэрэгээр холуур ябахадаа, онсо экономическа зононуудые хүтэлбэрлэгын талаар федеральна агентствын хүтэлбэрлэгшэ Андрей Алпатовтай болон бусад тусхайта нюурнуудтай уулзажа, хөөрөлдэжэ ерэнэн байна.
Гүрэнэй Советдэй ээлжээтэ зүблөөндэ экономикын бодото секторые дэмжэхэ арга замууд тухай тодоор хөөрөлдөө гэжэ Вячеслав Наговицын тэмдэглээ.
Россин Федерациин Президент Дмитрий Медведев элидхэл соогоо манай гүрэнэй экономикые һүүлэй жэлнүүдтэ нэгэдхэлгэ хадаа дэлхэйн хэмжээндэ мүнгэн сангай уналгын хойшолонгуудые алгад гаргаха, зайсуулха хэрэгтэ бэрхэшээл ушаруулна.
Дэлхэй дээрэ юун болоноб гэхэдэ, мүнгэнэй үнэ сэнгэй уналгаһаа боложо, үйлэдбэри эрхилдэг предпрятинууд урдынхи мэтэ эхээр эд бараа бүтээн гаргаха,

худалдаха аргагүй болоно. Энээнһээ уламжалан, хүдэлмэрилгэгшэдтэй тоо хороогдожо, хүнүүд ажалгүйдэнэ.
Иимэ эрхэ байдалда Россин Федерациин Правительство ороной бодото секторые мүнгэн сангай уналгын нүлөөнһөө хамгаалхын тула эгээл түрүүн хүдөө ажахыда мүнгэн тэдхэмжэ үзүүлхэ гэжэ шийдэбэ.
Россин Президент хүн зоние ажалда хабаадуулгын талаар мониторинг үнгэргэхэ, ажалшадай тоо хороохогүй шухала хэмжээнүүдые абахыень сугларагшадта хандажа уряалба. Вячеслав Наговицын дэлхэйн хэмжээндэ мүнгэн сангай уналгын талаар ушарһан хэсүү байдал манай республикые алгад гаража болохо гэжэ найданабди гэбэ.
РЕДАКЦИПАА: Энэ хэлээшэнь үндэһэтэй. Юуб гэхэдэ, дутагдалгүй, олзо оршыень болон гаргашыень тэнсүүлһэн бюджет баталан абтанхай. Энээнһээ гадна бага предпрятинуудта мүнгэнэй тэдхэмжэ үзүүлхэ, түбхын түрүүндэ хэгдэхэ гаргашануудта мүнгэ номолхо хэмжээнүүд хараалагданхай гэшэ.
Россин Федерациин Правительство бага олзын хэрэг эрхилэлгы дэмжэлгэдэ эхэ анхарал хандуулна. Мүнөө үедэ бага предпрятинуудта мүнгэн болгожо гүрэнһөө урьһаламжа олгохо хэрэг зүбшэгдэнэ.
Финансын министр Анатолий Кудринай хэлэһээр, октябрь һарада эрхэтэд нөөсэлл-

гын банкнуудта оруулан 400 миллиард түхэриг өөрынгөө мүнгэ һөөргөнэ абажа, мүнгэн сангай байдалда зохидол ушаруула. Мүнөө энэ талаар хүн зоной ханаагаа зобоһоной хэрэггүй, юуб гэхэдэ, гүрэнэй талаһаа 700 мянган түхэриг хүрэтэр нөөсэлһэн мүнгэн гарзада орохогүй хэмжээн абтаа.
Энэ жэлэй дүүрэтэр Россельхозбанкад эрэхэ жэлэй хабарай тарилгын хүдэлмэринүүдые үнгэргэлгэдэ һомологдохо мүнгэн хүсэд хүрэхэ хэмжээндэ оруулагдаха болоо. Россин Федерациин субъект бүхэндэ федеральна талаһаа хүдөө ажахы дэмжэхын тула хэды шэнээн мүнгэн хэрэгтэй болохоб гэжэ тодолохо ёһотой.
Саашадаа Вячеслав Владимирович «Ниитэ нэгэн Росси» гэхэн политическэ партияин X съездын хүдэлмэри олзо оршоһоо абтадаг налог 4 процентээр доошоолуулагдахан гэжэ эндэ хэлэгдэһэн байна.
Манай гүрэн үмхиржэ, хандаржа байһан гэрнүүдһээ хүнүүдые зөөлгэхын тула 40 мянга гаран байрануудые худалдажа абалгада 83 миллиард түхэриг һомолхонь. Тэрэ тоодо сэрэгэй алба хаагшад ороно. Хубийн хамжаанай ашаар баригдажа байһан гэрнүүд тухай эндэ хэлэгдэнэ гэжэ Президент тодолоо.
Онсо экономическа зононуудые хүтэлбэрлэгын талаар Федеральна агентствын хүтэлбэрлэгшэ Андрей Алпатовтай уулза-

жа, Буряадай Президент Вячеслав Наговицын «Байгалай буудал» гэхэн онсо экономическа зонын инфраструктуры байгуулха хүдэлмэринүүдтэ мүнгэ һомолхо асуудал зүбшэн хэлэһэн байна. Дотоодын инфраструктуры байгуулалгада онсо экономическа зонодо 3,8 миллиард түхэриг гаргашалагдаха ёһотой. Эрэхэ жэлһээ эхилжэ, барилга хэгдэхэ, шэнэ барилганууд 2010-2011 онуудта ашаглалгада тушаагдаха хараатай. Эдэ бүгэдэһөө гадна Уоян хүрэтэр автомобильин харгы бариха, Култук-Монды гэхэн харгы капитална аргаар заһабарилха асуудалнуудые Вячеслав Владимирович гүрэнэй дээдын засагай зургаануудта шийдхэжэ эрээ.
Бюджетнэ эмхинүүдтэ засагай талаһаа мүнгэ зөөри ашаглалга хоригдохо гү гэхэн асуудалда Вячеслав Владимирович абаһаар арсалта үгэбэ: «Жэлэй дүүрэтэр мүнгэ зөөри ашаглалгы хорихо гэжэ хараалагданагүй. Үнгэргэжэ эрэхэдэ, бюджетдэй 60 процентнь социальна эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые хангалгада, ажалай салин түлэлгэдэ, коммунальна гаргашануудта, эдэ хоолдо һомологдохо юм. Үлээшэ 40 процентнь дэлхэйн хэмжээндэ мүнгэн сангай уналгатай холбоотой байдалай тохёолдохо болобол, абарха хэрэгтэ гаргашалагдаха болохо».
Буряад орондо сэдхэлээ доһолгохо байдал тохёолдохогүй гэжэ дээрэ хэлэгдэһэнһээ уламжалан багсаахаар.
Валентина ГОМБОЕВА.

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН ПРЕЗИДЕНТ - ПРАВИТЕЛЬСТВЫН ТҮРҮҮЛЭГШЭ В.В.НАГОВИЦЫНАЙ ТҮСЭБЛЭЛГЫН ЗҮБЛӨӨНЭЙ ДҮНГҮҮД

Буряадай Президентын пресс-секретарь Александр Дружининий мэдээснээр, Президент - Правительствын Түрүүлэгшэ Вячеслав Наговицын тусэблэлгын зүблөөндэ элүүрые хамгаалгын министр Москва ошохо ерэнэн дүнгүүд, хүдөө ажахын болон эдээ хоолой министрэй хуряалгын хүдэлмэрийн дүнгүүд тухай мэдээсэлнүүдые шагнаба.

Тусэблэлгын зүблөөндэ Вячеслав Наговицын хэдэн даалгабаринуудые үгөө:

- Буряад Республикын министрствэнүүд болон эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэдгэ - Россин Федерацийн Федеральна Суглаанда Россин Федерацийн Президентын эльгээлэн бэшгэе министрствэнүүд болон эмхи зургаануудай коллективүүдгэ зүбшэн хэлсэхэ;

- Нуралсалай болон эрдэм ухаанай министрствэдэ Росси гүрэндэ эрдэм нуралсалыг хүгжөөхэ хараа шэглэлнүүдэй проектые болон «Манай шэнэ нургуули» гэнэн үндэһэн нуралсалай холын хараа зорилгыг зохёон хараалалгаар Россин Федерацийн Президентын үүсхэлыг хаража үзэхэ болон манай республикын энээндэ хабаадалгаар дурадхалнуудые оруулха. Энэл министрствэдэ хүүгэдэй наһа хүсөөдүй эмхи зургаануудга үхибүүдхэр ябанаб гэнэн дүнгүүдые согсолхо энэ талаар хэрэг байдал найжаруулха дурадхалнуудые оруулха;

- промышленностиие, олзын хэрэг эрхилэлгыг хүгжөөлгөөр республиканска агентствэдэ гүрэнһөө урьһаламжа абалгадань бага олзын хэрэг эрхилэлгшэдгэ туһа хургэхэ коммерческэ банкнуудай хабаадалгатайгаар тусхай жаса байгуулгаар Алтайн хизаарай дүй дүршэл шудалха;

- Президентын болон Правительствын Захиргаанай хүтэлбэрилэгшэ Гүрэнэй албанай, территорияльна хүгжэлтын болон кадрова политикын асуудалнуудаар Захиргаанай хүтэлбэрилэгшын орлогшотой хамта гүрэнэй алба хаагшадай каарнуудые шэлэн абалгаар болон хүдэлмэрилэгшэдые бэлдэхэ талаар Свердловско областийн, Ямало-Ненецкэ автономно округтой дүй дүршэл шудалха;

- Буряад Республикын барилгын болон гэр байрын-коммунальна ажахыг шэнэлэлгын министрэ «2009-2011 онуудта цемент үйлэдбэрилгын наабариие хүгжөөлгэ» гэнэн федеральна тухай зорилготой программын түдэб зохёон хараалалгада республикын хабаадаха дурадхалнуудые оруулха;

- Буряад Республикын финансын министрэ Бюджетнэ болон налогой кодекснуудга оруулагдаха заһабаринуудые шудалха даабари үгтөө. Эдэ заһабаринууд, Россин Федерацийн Гүрэнэй Дүүмэдэ байтша оной октябрийн 31-дэ оруулагдаа. Тиймэһээ 2008-2009 онуудта республикын болон нотагай бюджетүүдые шууд хүтэлбэрилгөөр энэ министр дурадхалнуудые оруулха;

- социальна хүгжэлтын талаар Правительствын Түрүүлэгшын орлогшог физическэ культура болон спортын талаар республиканска агентствэтэй хамта удаадахи тусэблэлгын зүблөөндэ дээдэ спортивна шадабарийн нургуулида мүнгэ номолхо асуудал шийдхэхэ;

- социальна хүгжэлтын талаар Правительствын Түрүүлэгшын орлогшог Россин спортын хороонтой хамта футбол наадаха талмайнуудые тодорхойлохо асуудал зүбшэн хэлсэхэ;

- социальна хүгжэлтын талаар Правительствын Түрүүлэгшын орлогшог Физическэ культура болон спортын республиканска агентствэтэй хамта манай республикада барилдаашадые болон нур харбагшадые бэлдэхэ федеральна түбнээхэ дурадхалнуудые оруулха;

- социальна хүгжэлтын талаар Правительствын Түрүүлэгшын орлогшог нуралсалай болон эрдэм ухаанай министрствэтэй хамта Россин Федерацийн Президентын нөөсэлэлгын жасаһаа хизаарлагданан арга боломжонуудтай хүүгэдэй нуралсалай эмхи зургаануудта мүнгэ номоллолыг шудалха болон энээндэ республикын хабаадалгаар дурадхалнуудые оруулха;

- барилгын болон гэр байрын-коммунальна ажахын комплексые шэнэлэлгын министр эрхэтэдые үмхиржэ хандарһан гэр байранууднаа зөөлгэхэ болон сэргээй алба хаашадага гэр байра үгэхэ асуудалнуудые федеральна бюджетдээ мүнгэ номолологотойгоор шийдхэхэ дурадхалнуудые оруулха;

- Буряад Республикын хүдөө ажахын болон эдээ хоолой министр манай республикын «2010-2020 онуудта хүдөө нотагуудые комплексноор хүгжөөлгэ» гэнэн федеральна тухай зорилготой программада хабаадалгаар дурадхалнуудые оруулха болоо.

Буряад Республикын Президентын болон Правительствын хэблэлэй албан.

Шэнэ ном

БУРЯАД АРАДАЙ ЭЛИТЭ АЖАЛ ЯБУУЛАГШАД

Байгша ондо В.Р.Филипповэй нэрэмжэтэ БГСХА-гай хэблэлээр «Буряад арадай элитэ ажал ябуулагшад» гэнэн 8-дахы том - мүнөө үедэ хэрэгтэй суглуулбари хэблэгдэжэ гараба. Тус номыг түүхын эрдэмэй доктор, проф. Ш.Б.Чимитдоржиев согсолборилбо.

Тус суглуулбари тухай 8 бүлэгһөө бүридэжэ, буряад арадай габьяата гэхэ гү, али гайхамшагта хүбүүд, басагадай бэлиг шадабари тухай хөөрэнэ.

«Нийтын ажаябуулагшад болон ажахын хүтэлбэрилэгшэд» гэнэн бүлэг соо арбаад шахуу өөрынгөө үедэ арад зонийнгоо ажабайдалда хамтын ажаалаар даасатайханаар туһалһан, хүтэлбэрилгэн зоной нэрэнүүдые олохот. Мүн саашанхи бүлэг соо нүүлэй хэдэн жэлнүүд соо наһанһаа мөрдөһон уран зохёолшод тухай мэдээсэлнүүдые олохот. Тийхэдэ тухай бүлэг соо гайхамшагта соёлшод, хүгжэмшэд тухай нонирхон уншаха байхат.

Өөрынгөө бэлиг, оюун ухаа болон бэлиг шадабария дэлгээһэн суута багшанар болоод эрдэмтэд тухай уншахадаа, ехэхэн мэдээсэл гайхан абаха байхат.

Мүншье тийхэдэ (1946-1992 онуудта) Будда бурханай шажангыг Буряад орондо хүтэлбэрилжэ байһан солото бандида - хамбанартай та-нилсахат.

Даяхан гэнтын аюудда орожо нүгшэһэн алдарта боксер ябаһан В.И.Баранников тухай спорто дуратайшуул уншаха аргатай.

Суглуулбарийн нүүлшын бүлэг соо суута сэргэлдэ болоод буряадһаа гарбалтай сэргэй албание эмхидхэһэн хүтэлбэрилэгшэд тухай сэнтэй мэдээсэлнүүдтэй танилсаха аргатай.

Тус номой тираж оройдоло 500 хэһэгһээ бүридэнэ, тиймэ ушарһаа гэртээ нуража байһан оюугада, нурагшадта тус ном сэнтэй туһаламжа боложо, түрэл арадынгаа түүхэтэ хүнүүдтэй танилсуулжа, одоол гэртээ бариха библиотекын сэнтэй зүйл болоно ха юм.

Виктор ЖАПОВ.

ЕРЭЭДҮЙН ЕХЭ ТҮСЭБҮҮД

Ноябрийн эхээр Австрида дэлхэйн монголнуудай Конвентын зүблөөн үнгэрөө. Буряад Республикаһаа тус хэмжээ ябуулгада Буряад Республикын Президентын дэргэдэхи аха захатанай Советэй түрүүлэгшэ Сергей Буддаев хабаадаа.

Дэлхэйн монголнуудай Конвент 2006 ондо эмхидхэгдэһэн түүхэтэй. Эгээл түрүүшын суглаан Улаан-Баатарта үнгэрһэн байна. Хоёрдохи конференци Хальмагай газар дээрэ үнгэрөө. Энэ жэл тус уулзалга Австри гүрэндэ үнгэрөө. Тэндэ мүнөө дээрээ гурбан мянган монголнууд ажаһууна. Ноябрьрин 3-һаа 5 хүрэтэр хоёр үдэрэй туршада

Венэ хотодо арадынгаа гол шухала асуудалнуудаар хөөрөлдөөн ябуулагдаа. Энэ дэмбэрэлтэ суглаанда зуугаад зон суглараа, тэдэнэрэй тоодо Хальмагай болон Монголой түлөөлэгшэд хабаадаһан байна.

Сергей Николаевич Буддаев Буряад Республика болон Монгол ороной харилсаан тухай хөөржэ үгэһэн байна. Хуралдаан дээрэ ЮНЕСКО болон ООН-ой гэшүүд болохо тухай хэлсэгдээ. Тэрэнэй хажуугаар хабаадагшад монгол залуушуулай хари гүрэнүүдтэ мэргэжэл шудалха хэрэгтэнь туһа хүргэхэ гэжэ хөөрөлдөө.

Ерэхэ жэлдэ тус хуралдаан Улаан-Үдэдэ болохоор тусэблэгдэнхэй.

Янжама ЖАПОВА.

ТАРЯА ХУРЯАЛГЫН ДҮНГҮҮД

Таряа хуряалгын дүнгүүдые согсолһон республикын хүдөөгэй ажалшадай суглаан үнгэрһэн долоон хоногто болобо. Тэрэнэй хүдэлмэридэ Правительствын Түрүүлэгшын орлогшог Александр Ченик, Арадай Хуралдай депутатууд Бато Семёнов болон Юрий Мельчаков хабаадаа. Хүдөө ажахын болон эдээ хоолой министр Жаргал Батуев гол элидхэл хээ.

Уридшалан багсаамжалһанай ёһоор, 104,5 мянган тонно ороон хуряагдаа. Энэнь үнгэрһэн жэлэйхидэ орходоо хураггүй ехэ болоно. Адууһа малда яһала хүсэйд хүрэхэ үбһэ тэжээлэй нөөсэ байгуулагдаа. Бүтээсэ ехэтэй хүдөө ажахын техникэ таряан ажалда хэрэглэгдээ. Тийхэдэ акционернэ «Агролизинг» гэнэн бүлгэмэйхид болон бусад техникээр хангадаг эмхинүүд хүдөөгэй ажалшадта 139,9 миллион түхэригэй техникэ асаржа хубааһан байна. Энэ мүнгэнэй 30 миллион түхэригын республикын бюджетдээ гаргашалагдаа. 2007 онтой сасуулахда, гүрэнэй талаһаа үзүүлэгдэдэг мүнгэн тэдэмжэ 5,7 дахин дээшлээ.

Тэжээлэй ургамалнуудһаа рапс, олон жэлэй ногоон болон бусад ехээр таригдаа.

Энэ жэлдэ сенаж, силос яһала ехээр дарагдаа. Хэжэнгын аймагай «Михайловское» гэнэн ажахы эгээл түрүүн таряа хуряажа дүүргээ. Тийхэдэ Захааминай, Прибайкалийн аймагуудай ажахынууд бусадһаа урид таряа хуряалгыг дүүргэһэн байна. Бэшүүрэй аймагай ажахынууд октябрь харын тэнгээр энэ хүдэлмэриг тэгсхөө. Республикын 4 ажахы нэгэ гектарһаа дунда зэргээр 20 гаран центнер ургаса хуряажа абаһан байна. Тэдэнэй дунда Прибайкалийн аймагай «Заря» гэнэн хүдөө ажахын үйлэдбэрийн кооперативыг нэрлэмээр. Тийхэдэ Кабанскын аймагай «Творогровский», Мухар-Шэбэрэй аймагай «Колхоз Искра» гэнэн ажахынууд баһал хайн ургаса ху-

рягаа. Бэшүүрэй, Загарайн, Кабанскын, Хурамхаанай, Хягтын, Мухар-Шэбэрэй, Прибайкалийн болон Тарбагатайн аймагуудай хүдөө ажахын предпритинууд нёдондонойхидо орходоо хураггүй ехэ ургаса хуряажа абаа.

Мухар-Шэбэрэй аймагай «Колхоз Искра» гэнэн хүдөө ажахын үйлэдбэрийн кооперативай комбайнер Юрий Алексеевич Лукьяновай толгойдог экипаж эрхим гэжэ тодорбо. Орооно зөөлгөөр шалгарһан жолошодой дунда энэл ажахын жоолошон Александр Николаевич Мальцев нэрлэгдээ. Үбһэ тэжээл бэлэдхэлгэдэ баһал энэ ажахын бригадын дүнгүүд эгээл эрхим гэжэ тоологдобо. Кабанскын аймагай «Байкальское» гэнэн туршалга-үйлэдбэрийн ажахын Зинаида Николаевна Крушинскаягай толгойдог звено 2-дохи хуурида гараба.

Светлана НАМСАРАЕВА, манай корп.

М.Н.Хангаловай 150 жэлэй ойдо

ТҮҮХЫН МУЗЕЙДЭ УРИЛГА

Байгша ондо М.Н.Хангаловай нэрэмжэтэ Буряад Республикын түүхын музей байгуулагдаһаар 85 жэлэйнгээ ой тэмдэглэнэ. Арад зонийнгоо түүхэтэй холбогдоһон байдал хуудал болон оюун ухаанай гү, али сэдхэл бодолай асуудалнуудыг харуулан выставкэ болон олон ушарта үйлэ харуулан презентаци - танилсагануудыг ходоодо үнгэргэжэ байдаг ха юм даа.

Ноябрийн 21-дэ алдар суута, арад зонийнгоо урда аргагүй габьяатай эрдэмтэн - этнограф Матвей Николаевич Хангаловай бэшэжэ ябаһан үдэр бүрийн тэмдэглэлнүүдэй «Мэдэгдээгүй хуудаланууд» гэнэн нонин выставкэ нээгдээ.

Энэ выставкэдэ баруун буряадуудай ажабайдал эрдэмтын бэшэжэ абаһан бэшэлгэнүүдһээ болон эрдэмтын хэрэглэжэ ябаһан үмсын үдэр бүрийн хэрэгсэлнүүд - эршүүдэй буряад дэгэл, портсигара, барометр, болор домбо; номуудһаа - «Мат-

фейн Евангели», «Верхоленскэ үездын Баяндын ведомствын бөөгэй шажан мүргэл» гэнэн гар бэшгэ. Онинска училищийн дуу-

нуудай нотно дэбтэр, гүрэнэй казначействын алба татабари түлэһэн тухай квитанци (1918 оной).

Фото-зурагууд сооһоо «Бэлшэрэй урьһаламжын Совет болон тэрэнэй Правлени» ехэл нонирхолтой, 1913 оной зүйл, М.Н.Хангаловай өөрынгөө түрэлхид болон нотагаархидараа буулуулан зурагууд, Михаил нагаса, гэртээ гэхэ мэтэнүүд.

Тус выставкэдэ М.Н.Хангаловай 1902-1915 онуудта хабаадаһан экспедицийн тэмдэглэлнүүдтэй танилсахат, эдэ тэмдэглэлнүүд үшөө хэблэлдэ гараггүй юм.

Тиймэһээ 11 сагта эрдэмэй-практическа хуралдаанда буряад арадай соёл, хуудал байдал, шажан мүргэл гэхэ мэтэ амин шухала асуудалнууд болон музейеведенийн шэнжэлхэ асуудалнууд зүбшэгдөө.

Д.БАТОРОВА. Авторай фото-зураг.

ХЭЖЭНГЫН АЙМАГАЙ ТОБШО НОНИНУУД

Шэнэ хүүргэ Хэжэнгэ гол дээгүүр татагдаа. Тус хүүргэ зургаан харын туршада ООО «Строй-автосервис» бүтээбэ. Бүхыдөө барилгада 18 миллион 100 мянган түхэриг гаргашалагдаа. Мүнгэнэй номололгон федеральна болон республиканска бюджетүүдэй талаһаа хэгдээ. Хэжэнгэ-Сулхара хоёрой харгын замда шэнэ хүүргэ бүтээгдэбэ гэшшэ.

Намарай хургуулийн амаралтануудта Хэжэнгын үхибүүд республика дотор болоһон буряад хэлэнэй олимпиадада хабаадаба. Хэжэнгын аймаг тус хэмжээ ябуулгада 12 хурагшадые эльгээһэн байна. Хүүгэд амжалта туулан, нотагаа бусаа. Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ дунда хургуулийн 10-дахы классай хурагша Мария Цыбикова зохёохы таһагта 1-дэхи нуури эзэлээ. Дээдэ Хэжэнгын хургуулийн хурагшад Сэлмэг Балданова, Денис Семёнов баһал шанда хүртэһэн байна.

Үнгэржэ байһан жэлдэ гэр бүлэдэ зориулагдаһан олон тоото хэмжээ ябуулганууд гүрэн дотор ябуулагдаа. Республика дотор сентябрийн 1-һээ октябрийн 30 хүрэтэр «Гэр бүлын түүхэ - Россин түүхэ» гэжэ нэрэтэй проект бэелүүлэгдээ. Хэжэнгын

аймагта тус конкурсно 28 хурагшад зохёохы ажал хүдэлмэринүүд тушаагдаа. Республикын хэмжээн соо үнгэргэгдэһэн проектын дүнгүүд Эжинэрэй үдэртэ согсологдожо, конкурсын илагшад нэрлэгдэхэ. Илагшад зохёохы ажалнууд нэгэ ном боложо хэблэгдэхэ.

Ульзытын дунда хургуулийн байгуулагдаһаар 70 жэлэйн ойн баяр тэмдэглэгдэбэ. Энээндэ дашарамдуулан, баярай хайндэр үнгэргэгдөө.

«нолонгын үнгэнүүд» гэжэ нэрэтэйгээр аймаг дотор акци ябуулагдана. Конкурсын ёһоор хабаадагшад зурагуудыг, шэмэглэлэй гар уралай бүтээлнүүдыг эльгээхэ ёһотой. Конкурсын дүнгүүд декабрийн 3-да согсологдохо.

Шононууд довтолхоор. Хүдөөгэй зондо аюул тодхор асаргаша аргятание шадаха зэргээрэй аймагай ангуушад үгы хэнэ. Тэмэндэ ангуушан В.Г.Жамьянов гурбан шоно баряа.

Янжама ЖАПОВА «Долина Кижинги» гэжэ сонинһоо бэлдэбэ.

«ХУТОРХОЙ» ХУРДАН ЗАМАА ЭХИЛБЭ ГҮ?

ГАЗАРАЙ ТАТАСА

Хурамхаанай аймагай Аргада нютаг республика соогоо мэдээжэ юм. Аха дүүнэр-генералнууд Хэшиктувуудай түрэн тоонто нютаг гэшэ. Тийхэдэ Бурядаймнай түрүүшын Президент байһан Л.В.Потаповай балшар бага болон эдир залуу наһаниинь эндэ үнгэрөө. Пүүлэй жэлнүүдтэ Аргада нютаг ехэ суурхана.

Нютагай эрхим хүбүүдэй нэгэн Д-Ж.Ш. Чирипов

Илангаяа Аргадын түб буусада түбхинэн «Хуторхой» гэнэн хүдөө ажахын үйлдбэрийн кооператив аймагнаа гадуур республикын хүдөө ажахын предприятинуудай дунда түрүүлжэ, нютагаа суурхуулжа, ажалша зонойнгоо сольень дуудуулжа байнхай. 2006 ондо энэ ажахы хүдөө ажахын талаар эрхим дүнгүүдые туйлаһанайнгаа түлөө Буряад Республикын Гүрэнэй шанда хүртгөө һэн. Республикын хэмжээндэ үнгэргэгдэн ажалай мүрысөөнэй дүнгүүдээр энэ кооперативтай комбайнер, Буряад Республикын агропромышленна комплексын габьяата хүдэлмэрилэгшэ Владимир Эрдынеевич Цыренов орооно сохилгоор гурбадахи нуури эзэлэ. Харин «Хуторхой» гэнэн ажахы тарьялангай гектар бүриһөө 17,5 центнер орооно хуряага, республикын 137 хүдөө ажахын предприятинуудай дунда эгээлхэ тарья хуряаһан 13 ажахынуудай тоодо энэ жэлдэ оробо.

Энэ хүдөө ажахын предприятияда, эндэхи нютагта саг соогоо һайн хүнүүд туһалжа, мүнөө энэ ажахы амжалтатай хүдэлжэ байнхай.

Аймагай захиргаан энэ ажахы хэргэһыень хотын ажаһуугшадта дуралдаһан байна. «Хуторхой» гэнэн ажахы шэнэдхэн эмхидхэн хүнүүдэй нэгэн хадаа Улаан-Удын «ТАД» гэнэн хизаарлагдамал харюусалгатай бүлгэмэй генералнай директорой орлогшо Даба-Жалсан Шагжиевич Чирипов болоно.

Түүхын багша болон юрист эрдэмтэйһые наа, Д-Ж.Чирипов хүдөө ажахые яһала һайн мэдэхэ хүн байгаа. Жэшээлхэдэ, 1999 онһоо 2001 он хүртээр Монгол болон Росси гүрэнүүдэй хоорондо харилсаа холбоо тогтоохо тухай баталагдаһан уласхоорондын хэлсэнэй ёһоор, хүршэ ороной манай гүрэнэй ветеринарийн болон бусад албануудай бүлэгые хүтэлбэрилэгшөөр Булган аймаг эльгээгдэжэ, тэндэ хилтэ гаргажа, Захааминай мяханай комбинатта мяха буйлуулхын тула эбэртэ бодо мал тушаалгада бэлдэхэ, шалгаха, үбшэнэй хорюул табиха ажалда хүдэлһэн юм. Энэ хугасаада нэрлэгдэн мяханай комбинатта 500 тонно гаран мяхан болон мяханай зүйлнүүд нөөсөлэн бэлдэгдэн байдаг. Энэ хүдэл-

мэридэ үндэр дүнгүүдые туйлаһанайнгаа түлөө Д-Ж.Ш.Чирипов Буряад Республикын агропромышленна комплексын габьяата хүдэлмэрилэгшэ гэнэн нэрэ ээргэдэ хүртгөө һэн.

Д-Ж.Чириповэй хүршэ орондо хэһэн ажалынь ашагтай байгаа. Мүнөө үедэ Захааминай мяханай комбинат һэлыбэн шэнэлэгдэжэ байна. Эндэ элдэб янзын колбасагай зүйлнүүдые үйлдбэрилдэг болохо юм. Анхан байһан нууридаа мяханай комбинат хэргээгдэжэ эхилэ. Илгаань гэхэдэ, хүршэ оронһоо асарһан бэшэ, харин нютагайнгаа малай мяха буйлуулдаг болохо байна.

УЯТАЙ ДУЛААХАН НЮТАГ ЛЭ

Дабаа-Жалсан Шагжиевич энэ ажахые дахин хэргээхэ дуралдаһан асажа шадахагүй байгаа гэжэ хэлэнэ. «Үри шэриэе бусааха гэжэ ажахын үлэһэн зөөри абаад, ябажа яажа болохоб. Бүтэхгүй хэргэ гэшэ. Тийгээдшье нютагайнгаа зонойһые урда аягүй. Бидэ дахинаа мүнгэ суглуулжа, түрэл ажахыгаа хэргээхэ гэжэ шийдэн байнабди», - гэжэ Даба-Жалсан Чирипов хэлэнэ. Энэ хүмнай Аргада нютагта түрэн, нютагай хургуули дүүргэн хүн юм.

Хооһорһон ажахые шэнээр эмхидхэн байгуулха гэжэ шийдэн хүнүүд өөрынгөө мүнгөөр тарилга хэхэ үршэ худалдажа абанан, хүдөө ажахын техникэ заһабарилһан байна. Хүдөө ажахын үйлдбэрийн кооперативтай түрүүлгшын тушаалда тарьяан ажалай дүй дүршэлтэй мэргэжэлтэ, Буряад Республикын габьяата агроном, Хурамхаанай аймагай ажахынуудай нэгэндэ хүдэлжэ байһан Валерьян Бадмаевич Доржиев уригдаһан байна.

Түрүүшынгээ жэлдэ энэ ажахы оройдоол 300 гектарта тарилга хээ. Нэгэ доро шэнэ газар хахалһан, 750 гектар талмайда паар хахалһан байна. Удаадахи жэлнүүдтэ тарьяалангай талмай үргэдхэгдэжэл байгаа.

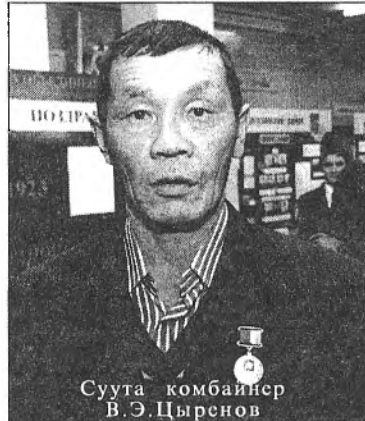
ЭХЭ НЮТАГ ЭЛЬГЭН ХАЙРАТАЙ

Энэ хабар 3000 гектар газар элдүүрилэгдэ, тэрэ тоодо 1000 гектартаһан паар хахалагдаа, бэшэ талмайдаһан орооһото ургамалнууд тарилгаа. Шэниисэ, обёошоо эхилээд, эшмээн, хара орооһон хүртээр тариһан байна. Тарилгын талмай үргэдхэжэ, газар элдүүрилгын бүхы журам сахижа, эндэхи ажахын тарьяашад өөһэдые хүсэд хүрэхэ орооно тарьяанай үршөөр хангаа. Энэһнээ гадна Баргажан голлой хүдөө ажахын предприятиянуудые хангадаг болонхой. 2005 ондо Хуторхойн ажалшад аймагай ажахынуудта 300 тонно шахуу үршэ худалдаа, жэл үнгэрһэн хойно 600 тоннодо хүргөө. Үнгэрһэн жэлдэ Монголой ажахынуудта 235 тонно шэниисын орооно худалдаһан байна.

Мүнөө жэлдэ тарьяалангай гектар бүриһөө дунда зэргээр 17,5 центнер гэхэ гү, али 3,5 мянган тонно ургаа хуряага, аймаг дотор хуряагдаһан арбай тарьяанай эхэнхиень абанан болоно. Пүүлэй зургаан жэлэй туршада гарзада ороһон ажахынаа олзо оршотой, хүдөө ажахын түрүү предприятия боложо шадаа. Энэ кооператив дахин хэргэжэ гэжэ 2002 оноор хүнүүдтэ хэлэ наа,

этигэхгүй һэн. Шадамар бэрхэ хүтэлбэрилэгшэдэй дэлгүүрэй эрхэ байдалда тус предприятияе зүбөөр хүтэлһэнэй, ехэ оролдоһоной ашаар хойто зүгэй хүйтэн уларилтай Баргажанай голдо тарьяан ажалаар үндэр дүнгүүд туйлагдаха аргатай гэжэ энэ ажахын ажал хүдэлмэри гэршэлнэ.

«Хуторхой» гэнэн хоморой нэрэ «хүйтэн» гэнэн буряад үгөөр тайлбарилгана. Үшөө колхоз байхааа эхилжэ, иигэжэ нэрлэгдэн түүхэтэй. Мүнөө үедэ энэ ажахы хэргэн хүгжэнэ, нютаг зонинь хүдэлмэритэй, ажабай-

Суута комбайнер В.А. Чирипов

далын урихан амитай болонхой, зүрхэ сөдхэһынь найдалаар логшоно.

ОЛОН ПАЛБАРИТА АЖАХЫ

«Хуторхой» гэнэн ажахы тарьяан ажалһаа гадна мал ажал эрхилнэ, барилга хэнэ, ой модо болбосоруулна.

Энэ кооперативта казах үлтэрэй улаа-малаан 250 толгой эбэртэ бодо мал барина. Түрүүн «Борьбөгэй ажахынаа худалдажа абанан 20 толгой бодо малтай байһан юм. Аха аргаяа бэдэржэ, бодо малайнгаа тоо толгойнь олошоруулаа. Хүн зонһоошье орооһон андалдажа, бодо мал абадаг байгаа. Даба-Жалсан Шагжиевичай хэлһээр, энэ ажахыда 600-800 толгой эбэртэ

бодо мал хараха тэжээлэй нөөсэ байгуулха аргатай. Гол түлэб ажахын хүтэлбэрилэгшэд эмэ хашарагуудые, гахайнуудые, гүүнүүдые бариха гэжэ оролдодог. Мүнөө 110 толгой гахайнуудые тэжээнэ. Байн мянган толгой бариха гахайн комплекс байгуулха хүсэлтэй юм. Мүнөө дээрэ Булаг гэжэ багахан тосхоной хубин ажахынуудта поршоонхонуудаа харуулна. Тийгээд хубин ажахын эзэд шахан таргалуулагдаһан томо гахайнуудые ажахыдаа тушаана. Энэ ажалайнгаа түлөө нэгэ эмэ гахай үмсэдөө үлээнэ. Ажахын хүтэлбэрилэгшэд эхэ малайнгаа тоо толгойе олошоруулха гэжэ шийдэнэй хадаа адууна малдаа ехэ анхаралаа табина. Агропромышленна комплексые хүгжөөхэ гэнэн Үндэһэн проектын ёһоор, зайн гал оруулагдаһан мал ажалай гурбан фермэ түхээр гэдэнхэй. Эндэ хүдэлдэг залуу гэр бүлэнүүдтэ ажаллаха, ажаһууа бүхы эрхэ байдал байгуулагдана. Кооперативта хүдэлхэ дуратай зон ехэ олон. Хүдөөгэй байдалаар 5 мянган түхэриг ажалай салин һара бүри абаха гэшэ баһал ехэ юм ааб даа. Энэһнээ гадна ургасатай жэлдэ ажалһан бүхэндэ 2-һоо 6

Талха тарьяамнай баян даа!

тонно хүртээр орооно үгэдэг заншалтай. Мүнгэндэ оруулхада, энэнь жэлдэ аяар 2 миллион түхэриг болоно. Бүхыдөө ажахыда 60 хүн ажаллана. Хүдэлмэрийн халуун хаһын эхилхэдэ, үшөө эды шэнээн аргадынхид ажалда хабаадуулагдадаг.

«Хуторхой» гэнэн хүдөө ажахын үйлдбэрийн кооперативта модо болбосоруулдаг цех бии. Жэлдэ ажахын эрилтэ хэргэлмэжэнүүдые хангахын тула 1500 шахуу кубометр модо болбосоруулна. Ажахы гурбан котельнэ хүдэлгэжэ, нютагай хоёр хургуули, клуб, больница болон тосхоной бусад социальна эмхи зургаануудые дулаасуулна. Ажахы өөрынгөө мүнгөөр һара бүри 1700 тонно шахуу шулуу нүүрһэ худалдажа абана.

БЭЭЗ ХҮСЭД ТЭДХЭЖЭ ШАДАНА

Мүнөө үедэ хүдөө ажахыда холдинг байгуулха тухай хэлсэнэ. Эндэхи ажахыда дотоодын иимэ эмхи бии гэжэ хэлэхэд болохо. Гадаадаһаа мүнгэ шэглүүлэнгүйгөөр эндэхи кооперативайхид тэрэниие аймагай хэмжээндэ хүртээр хүгжөөхэ хүсэлтэй. «Бүхы ажахынууд нэгэ доро тарьяан ба мал ажал эрхилжэ шадахагүй байна. Ажахынуудай, хүн зоной хоорондо андалдаан хэгдэхэ ёһотой», - гэжэ Чирипов хэлэнэ. Хүдөө ажахын продукция үйлдбэрилхэ, тэрэниие буйлуулха, худалдаха гэшэ нэгэ мүнэн ябуулагдаха ёһотой. Энэ ажалые тус кооператив эрхилжэ болоно. Нэгэдэхээр, энэ ажахы ашаг олзотой, хоёрдохоор, ажалша хүнүүдые ехэ сэгнэдэг байна. Эгээл шухалань гэхэдэ, тэрэнэй эмхидхэн байгуулагдаха Д-Ж.Ш.Чирипов хадаа республикын ниислэл хотоһоо хэды холоһые наа, Хурамхаанай аймаг хүгжээ аргатай газар дайда гэжэ тоолоно. Холдинг гэшэ хүдөө ажахын продукция буйлуулха ёһотой. Энэ ажахыда байгша ондо тээрмэ тодхон байна. Үшөө колхоз байхадаа, эндэ тон һайн шанартай талха татадаг, хүн зон тэрэниие ехэ дуратайгаар абадаг байгаа. Мүнөө кооператив болонхойһые наа, энэ заншалаа үргэлжэлүүлжэ, Алтайн хизаарай талханһаа шанараараа дутуугүй гурил татажа гаргана. Захилнуудые ородог, тийгээдшье ажахыда бүхы аймагай хүн зоние талхаар хангаха орооно тарьяатай гэшэ ааб даа.

Д-Ж.Чириповэй тоолон тодорхойлоной ёһоор, Хуторхойн ажахын ажал ябуулгын дүй дүршэл хараада абажа, аймаг дотор мяханай мал үсхэбэрилхэ ёһотой. «Эбэртэ бодо малай тоо толгой

хэдэн дахин олошоруулха хэрэгтэй. Нүгөө талаараа аймаг дотор бодо мал яһала олон байбашье, мяхан үнэтэй байна. Тиймэһээ нютаг дээрэ үйлдбэрилһэн үхэрэй мяханай үнэтэй дээрһэнь бүхы зон худалдажа абажа шаданагүй. Тиймэһээ нютагайхиднай олоор мал баридаг болоһой гэжэ хүсэнбди. Тийгээд мяханай сэн доошлуулха аргатай байнабди. Ажаһуугша бүхэн нэгэ толгой бэшэ, харин хэдэн толгой худалдабал, олзо оршотой байха. Гэхэ зуура амта шэмэ ехэтэй, шанартай мяхан сэн хүрэхэ ёһотойһые юм ааб даа.

Хурамхаанай аймаг хадаа һайн шанартай, шэмэтэй мяха үйлдбэрилдэг нютаг гэшэ. «Тиймэһээ энэ продукция гадаадын дэлгүүртэ дуралдаха ажал ябуулха хэрэгтэй», - гэжэ Чирипов хөөрэнэ. - Мүнөө дээрэ аймагайнгаа хүн зоние мяхондо худалдаха аргатай болохо гэшэ. Гадна Хурамхаан-Шэнэ-Уоан гэнэн харгын нээгдэхэдэ, үшөө БАМ-ай дардам үргэн харгытай холбоотой болохо байна.

«Хүдөө ажахы гэшэмнай баһал олзын хэрэг», - гэжэ Даба-Жалсан Чирипов хэлэнэ. Хайшан гээдашаг олзотуйлахаб гэбэл, эндэ зургаан жэл соо ашаг олзотой боложо шадаһан «Хуторхой» гэнэн хүдөө ажахын кооператив һайн жэшэ болоно. Коллективэй, өөрынгөө болон Эхэ оронойнгоо урда харюусалга болон уялгаа мэдэрһэн, хүдөө ажахы һайн мэдэхэ хүнүүдэй хүсөөр ажахы ашаг олзотойгоор хүдэлхэ аргатай. Иимэ хүнүүдэй нэгэн болохо Даба-Жалсан Шагжиевич Чириповтэй, тэрэнэй ажахытай манай сониндо танилсаба гэшэбди.

Светлана НАМСАРАЕВА.

Эльвира ДАМБАЕВА хэблээдэ бэлдэбэ. Радна-Нима БАЗАРОВАЙ фото.

«ТУРЫН ДҮХЭРИГ» ФРАНЦИ ОШОБО

Соёлой һонин

Сэлэнгын аймагай 85 жэлэй ойдо

СЭЛЭНГЭ

Элдин Буряад оронойнай Эгээ ехэ аймагай нэгэн. Сээжэ зурхыем эзэлэн байдаг Сэлэнгэ нотагаа түүрээр магтанаб.

Хамар Дабан - үбгэ эсэгтэй, Хатан эжы Сэлэнгэ мурэнтэй, Зөнхэгэр үдхэн ой тайгатай, Зэрэлгэтэмэ үргэн тала дайдатай.

Ажалша малша арад зоноороо Алас холуур суурхан байдаг. Алишье нотагынь хараад үзэхэдэ, Адлил бултадаа баян байдалтай.

Галуун шубуудай үлгы болонхой Галуута нуурнай намхалзан долгино. ГРЭС-эй үндэр хоолойнууд хажуудань Гэрэл туяагаа холуур сасараана.

Хабтагай сагаан Хамбынгаа дасанда Хамтаараа зомной ержэ мургэдэг, Буряад оронойнай олон хамбанар Буддынгаа шажаниие дэлгэрүүлэн байгаал.

Түби дэлхэйдэ мэдээжэ болоһон Түүхэтэ Новоселенгинскнай Холын баруунай декабрист хубүүдэй Хоёрдохи эхэ нотагынь болоол.

Жаргалтайл хүнүүд Жаргалантадамнай Жаргалаа эдлэн налайжа хуудаг юм. Буряад хубүүн кинорежиссерой Баян дэлгэр тоонто юумэл даа.

Алтан таряагаа, адууһа, малаа Амжалта ехэтэй үдхэн байдаг, Олон герой ажалша зоноороо Омогорхон байдаг лэ Юрөө нотагнай.

Харганаа нотагнай хүжюун байдалтай, Хатар, дуугаараа холуур суурхадаг, Буряадай бэлигтэ шүлэгшэ хубүүдэй Буусахантоонгонг гэшшэха юмдаа.

Аажам тэнюун Загастайнай Аршаан булгаар баянхан юмдаа. Агсуургынгаа шэдигтэ уһа хүртэжэ, Аргалан бэээ бусадаг хүмди.

Хоёр зуун жэлэйнгэ ойн баярые Хорин нэгэдэхи зуун жэлдэ тэмдэглэһэн Сэлэндүүмэ - сэлгэхэн нотаг Шэн габьяата замаар алхалдаг.

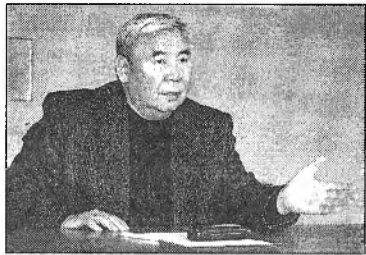
Элһэлиг уужам Үбэр Зөөхэймнай Эхэ Буряадай элитэ хүнүүдтэй, Эсэгэ, хубүүн хоёр хүжэмнэд Энэ нотагнаа далижан гараа юм.

Элдин тэнюун Носехоной хүнүүд Эрдэмтэ зоноороо омогорхон байдаг, Хасагууд эндэ түрүүшынгээ суглаанда Хилэ тухай хөөрэлдөөд тараа һэн.

Шанаа, Ацуула, Цайдам һурунууд, Шасарганаа ехээр буйлуулжа байдаг, Үржэлтэ Енхор, Сүтэйн нуганууд Үбһөөр нэгэтэшье гандаагүй юм даа.

Сүлөөтэй сагтаа арад зомнай Сурхайта нууртаа ошожо амардаг, Суглархан олон арад түмэмнай Сэдхэл зурхээ заһажа бусадаг юм.

Уужам түрэл Сэлэнгэ нотагнай Ургажа саашаа хүгжэн һалбарын даа, Үсын үедэ үри хүүгэднай Үргэмжэ ехэтэй хүгжөөхөл тоонтоёо. Галина БАДАРЕЕВА.

хоорондын фестивалда уригданан залуушуудамжалта хүсөө. «2007 ондо амжалтатыйгаар, зохёохы ульһатайгаар гастрольнуудда Москвада эмхидхэн аша үрэтэй ажалымнай дүнгүүдээр эдэ гастрольнууд эмхидхэгдэнэ, ерээдүйдэ Германи ошохо хараа түсэб бии», - гэжэ Доржо Норбосампилович тэмдэглэе. - Мүнөө аяар холо гастрольдо гарахаа бэлдэжэ байнаби. Түрэл республикаа, арадаа түлөөлхэ - харюусалгатай хэрэг гэжэ ойлгонобди. Пүүлэй үедэ «Эхэ» гэхэн жүжэгтэ гол роль гүйсэдхөөб, энэ зундаа энэ жүжэгтэ Агаар, түрэл тоонто Согто-Хангилаараа ябажа ерээб. «Япон Долгорт» Эржэнэй, Шэнэ жэлэй Карлсон тухай жүжэгтэ эжын, «Се ля ви» жүжэгтэ Мариной гол рольнууды гүйсэдхэндөө баяртайб, гэжэ бэрхээр наададаг, ехэ бэлиг талаантай, харагшадтай сэдхэлдэ хадуугдаа образуудтай саг үргэлжэ танилсуулжа байдаг республикымнай арадай артистка Должин Тангатава хөөрөө һэн. «Түрын Дүхэригтэ» хурьгэн хубүүнэй гол роль гүйсэдхэдэг республикын габьяата артист, Гүрэнэй шангай лауреат Баярто Ендонов тэмдэглэхэдэ, ондо ондоо фестивалнуудта ябахадаа, дүй дүршэл нэмэнэбди гэжэ онсолоод, суг эндэ наадаха бэлиг

талаантай Россин габьяата артист Олег Бабуев түрүүтэй Жажин Динганорбоева (бэри), Цэнгэ Ломбоев (ульгэршэн), Надежда Мунконова (дүүхэй), Баир Бадмаев (бөө), Солбон Субботин (бэрин эсэгэ), Галина Галсанова (бэрин эхэ), Болот Динганорбоев (хурьгэнэй эсэгэ), Дарима Цыденова (хурьгэнэй эхэ), Бэлигто Дамбаев (түрэ хүтэлэгшэ), бусад нүхэднай бүхы арга шадабаря дээдэ хэмжээндэ харуулха байха гэжэ найдуулба. Дүрбэтэй болохо Саран басагатаа, гэр бүлөөрөө Гэр бүлын жэлдэ харагшадтаа һайн һайхание хүсөө. Францида, уласхоорондын фестивалда Буряадаа түлөөлхэ артистнуудтаа, театрай хүтэлбэригшэдтэ зохёохы амжалта хүсэ!

ХЯАГТЫНХИДЫЕ БАЯСУУЛБА

Хяагтын райондо баяр ёһололой үдэрнүүдтэ Х.Намасарасвай нэрэмжэтэ Буряад драмын академическэ театрай гастрольнууд эхилэнхэй. Эндэ Россин арадай артистнууд М.Ц.Зорик-

туева, Н.Г.Токуренова, Л.Л.Дугарова, Россин габьяата артист Д.Д.Бочиктоев гэгшэд концертнэ бүлэгтэ оронхой. Ехэ-Нуга гэхэн ехэ тосхондо түрүүшын концерт үнгэрөө. Харагшад һуурин бүхэндэ мэдээжэ артистнууды халуунаар угтана.

МОНГОЛОЙ ХАРАГШАДЫЕ ХУЖАРЛУУЛАА

Ноябриин 23-да Россин арадай артистка Лариса Егорова зохёохы хэлсээнэй ёһоор Улаан-Баатар ошохо, Д.Мэндсайханай «Эхэ» гэхэн жүжэгтэй эхын гол роль Монголой театрай тайзан дээрэ гүйсэдхэн байна. Эхын нангин образ байгуулһан суута артисткые, Лариса Егорова, Монголой харагшад халуун альга ташалгаар угтаба. Бэлигма ОРБОДОВА.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: холын харгын гастрольин урдахи хөөрэлдөөн.

Радна-Нима БАЗАРОВАЙ фото.

ЗАГОРСКИЙН ШЭНЭ ХУБИЛАЛТАНУУД

Улаан-Үдэдэ мүнөө хүрэтэрөө тамаралгын бассейн үгы юм. Ушарын гэхэдэ, үнинэй заһабарилгада хаагданан бассейнэй байшан һая болотор шэнэлэгдэжэ байнхай. Хотын «Юбилейный» бассейн Загорск һуурин газарта бии. Тэрэ 35 жэлэй туршада гансал нэгэ дахин заһабарилгада. Тиймэһээ мүнөө барилгашад ехэ гэгшын ажал ябуулаа: шэнээр ханануудаа байгуулаа, уһанай зал заһаа.

Бассейндэ шэнын хэрэгсэлнүүд хэрэгтэй. Тэдэнэ 20 миллион түхэригэй болохо. Шэнэ вентилятор, фильтр Германи руу захил хэнхэй. Душевой кабинанууд шэнэлэгдэн хэгдэхэ. Иймэ бассейн хотынхид ехэ дуратайгаар ошохо байха гээд һанагдана.

Загорск һуурин газарай «Рассвет» гэжэ соёлой байшан баһал хальбэн шэнэлэгдэ оронхой. Тэрэнэй нэгдэхэи этаж нёдондо жэл шэнэлэгдэе, мүнөө дээрээ хаагданхай 2-3 этажнуудтань хальбэн шэнэлэгтэ хэгдэнэ.

«МУЛЬПЭТЭ ХАТАРНУУД» СОВЕДУУДЭЙ ТАЛМАЙ ДЭЭРЭ

Тус үбэлэй ха-һада 12 катогууд бэлдэгдэнхэй, ишээ ержэ, конькигаар, санаар холжоржо болоно. Хажуугаарнь 97 хотын спортивна талмайнууд гоёогдохо, тэдэнэй 32-тонь хоккей наадажа болохоор байха.

Конькигаар холжорхо дуратайшуулые «Локомотив», «Забайкалец» (ДЮСШ №16 Загорск),

«Спартак-БГУ», Заречный һуурин газарай 10-дахи спортивна һургуулин каток, Дээдэ Онгостой дээрэ оршодог «Алтанхан» гэжэ элүүржүүлгын түб, «Огонёк» лагерин каток болон бусад хүлээн байха.

Коньки болон сананууды нэгэ час соо хэрэглэгтэ 70 түхэригэй байха.

ХҮЛПЭЭ АДХАЖА, АЖАЛАЙ АМТЫЕНЬ ОЙЛГОХОШ...

Соведүүдэй засагай дэлгэржэ байха сагта оюутад олоороо хүдөө нотагай колхоз, совхозуудта ажал хэжэ, зундаа хониной нооһо хайшалдаг байһан юм. Шэнэ сагай хубилалтануудай үедэ иймэ залуушуудай ябадал болуулагдаһан байгаа. Тийн һаяхана гүрэнэй дэмжэлгээр дахинаа иймэ оюутадай отрядуудай ажал нэргээгдэжэ, буряад залуушуул үнгерһэн зунаараа ехэ ажал ябуулаа, хара хүлһээ адхан хүдэлжэ, мунгэ салинда хүртэбэд.

Буряад Республикын болон бүхыдөө гүрэн доторой хүдөө ажахынуудта залуушуудай гарнууд тон хэрэгтэй болодог. Тиймэһээ хүдөө

ажахын болон заһанай талаар албанай хүсөөр бүхэроссин штаб эмхидхэгдэн байна.

Республика дотор Буряадай хүдөө ажахын академийн болон Зүүн Сибирийн гүрэнэй технологическа университетэй оюутад отрядууд ажаллаа. Тус бүлгэмүүдтэ 380 хүн оролсонхой. Тэдэнэр Ивалтын, Сэлэнгын, Кабанскын, Зэдын, Хяагтын, Баргажанай, Захаамнай аймагуудта эдбхитэйгээр хүдэлбэд. Тэдэ 2 тонно жэмэс ургамалнуудыс түүгээ, 10 мянган хони хайшалаа, 35 гектар талмай дээрэ овоц таряа, 49 га талмай дээрэхи орооһо хуряалсаһан байна.

Залуушуул Кабанскын аймагта гсодезин полигон байгуудаа. Нислэл түб хотын Октябрьска болон Советск аймагуудта кабель таталсаа.

Зарим залуушуул Сахалин болон Камчаткын можонуудай заһанай заводуудта хүдлөө.

Оюутад барилгашы хэжэ һураһан байна. Харин иймэ ажалда өөрын дуран соо ошохо хүдэлхэ аргатай зон байгаагүй. Тишээ сэхэнхидэ лесопромышленна колледжын оюутад зорихон байна. Зүүн Сибирийн гүрэнэй технологическа отряд поездын проводнигуудаар хүдлөө.

Тийн аймаг дотороо һургуулин үхибүүд баһал ажал хэжэ эрхэтэй байгаа. Улаан-Үдэдэ ойрохон Тарбагатайн аймагта һургуулин үхибүүд экологическа отрядуудыс эмхидхэжэ ажаллаа. Заха холын Захааминда нийтын талаар ядуушаг бүлөнүүдэй хүүгэд ажал хэжэ, мүнүгэндэ хүртөө. Тэдэнэр Закамск

хотын гэрнүүдэй ара тальень сагаандаа, шөрдээ. Хяагтын аймагай хурагшад һургуулинуудаа шөрдээ, арилгаа.

Түнхэнэй залуушуул Аршаан пансионатда ажал хэжэ, аршаануудай хажуугаархи бог шорой арилгаһан байна. Хорин аймагта үхибүүд хартабха малгалганда, үбһэ хуряалганда ябаа, модонуудыс тосхон соогуураа таряа. Тэгдэ гэжэ һуурин газарта тэдэнэрэй хүсөөр спортивна талмай баригдаа.

Республика доторхи бүхы аймагуудай хурагшад зунай амаралта соогуур ажал хэжэ амараа. Иймэ бэрхэ ажалша буряад хубүүд, басагадай ургажа ябахынь мэдэсбди.

Янжама ЖАПОВА.

ШУНА АБАЛГЫН ШЭНЭ ТҮХЕЭРЭЛГЭ

Энээн тухай һаяхана шуна абадаг станцида шэнэ түхээрэлгэ хотын журналистнуудта харуулха үедэ хэлэбэ.

Тус станицин мэдээсэлээр, жэл бүри эндэ шуһаа тушаахаа 8 мянгаад донорнууд ердэг. Харин манай республикада жэлдээ 13 мянган донорнууд хэрэгтэй. «Служба крови» гэхэн гүрэнэй программын ёһоор хотын шуһа тушаалаг станци шэнэ лабораторно оборудовани, шуһа хадагалаад байдаг холодильнигуудыс, донорско креслэнүүдые абаа.

Элдэб анализуудыс хэжэ, донор ямар группнын шуһатайб гэжэ тус түхээрэлгын хүсөөр мэдэхээр байна. Эхэнэриүүд жэл соо гурба дахин, эрэ хүнүүд таба дахин шуһаа тушааха аргатай. Харин шуһаа дүшэ дахин тушаагаа хадаа «Почетный донор» гэхэн нэрэ зэргэдэ хүртэхэ болоно.

Мүнөө Буряад Республика соо 1504 почетно донорнууд бии. Пааяр Буряадай гүрэнэй университетдэй хоёр оюутад иймэ нэрэ зэргэдэ хүртэбэ.

«Нэгэ дахин шуһаа тушааһан хүнүүдыс дахин ерэхынь тэдэниие урмашуулха хэрэгтэй. Тийгээд ганса мүнгөөр бэшэ, харин шуһаа тушааһан хүнүүдтэ гүрэн анхаралаа хандуулха ёһотой. Эдэнэр донорнууд болообди гэжэ омогорхохо байна», - гэжэ Буряад Республикын шуһа абалгын станицин ахмад эмшэнэй орлогшо Валентина Зеленцова хэлэнэ.

Шэнэ түхээрэлгэ абахын хажуугаар, федералына шуһанай банкһаа мэдээсэл абаха аргатай. Тус шуһанай банкын хүсөөр туберкулезно, кожно-венерологическа диспансернуудаар мэдээсэлнүүдээрэ хубаалдаха болоно. Эржена БАТОВА.

Буряад Республикын 2008 оной Номой заншалта найрые угтуулан

АМАСААШЬЕБДИ, БАЯСААШЬЕБДИ. АМТАТАЙ, УДХАТАЙ

Хоёр жэлэй урда тээ бэлигтэй залуу уран зохёолшо, уран зурааша Виктория АЛАГУЕВАГАЙ «Золотая книга о бурятах» гэнэн ород хэлэн дээрэ бэшгэдэн хүүгэдэй ном «Буряадай республиканска типографи» ОАО-гой хэблэлдэ гараа хэн.

110 нюуртай энэ ном удхынгаа талаар тон һонирхолтой байдагаараа онсо шалгарһан байгаа. Манай нюотагай анханай уул арад болодог буряадууд тухай ургажа байгаа үетэнэй аргагүй һонирхожо уншамаар, хадуужа абамаар зүйлнүүдэй тэрэн соо нилээд элбэг байһаниинь урмашалтай. Тиихэдэ полиграфин гэхэ гү, али барлалгын талаар энэ номой шанарын онсо һайн. Энэ хадаа манай республиканска типографин техникын талаар нилээд хүгжэнги, мүнөө сагай полиграфин үндэр эрилтэнүүдтэ түгэс харюусама байһаниие харуула бшуу. Хатуу аад, ялагар хабтананайн форманын тон схэ: утаашаа - 30,5 см, үргөөшөө - 22,5 см. Мүнлэ ялагарсагаан саарһандээр анхарал татама гоё һайхан үнгэтэ зурагуудтайгаар барлагданхай. Одоол хүүгэдэй унша гэмээр ном!

Үшөө онсо тэмдэглэмээр гэбэл, залуу авторынь гол мэргэжлээрэ ном шэмэглэдэг уран зурааша-графиком. Номой бүхы зураг шэмэглэлые өөрынгоё гараар зуража, компьютер дээрэ гоё һайханаар найруулан тааруулаа. Тиймэ болохолоороо Виктория Петровна шүлэг, онтохо бэшэдэг уран зохёолшо, гэхэ зуураа номоо өөрөө шэмэглэжэрихидэг тусхай мэргэжлэтэй нарин бэрхэ уран зурааша, дам нэмэбэл, компьютер дээрэ тэрэнэ түгэс найруулан, бэлэн макет бүтээжэрихидэг дизайнер болоно. Бүхыдээрэ номын философско гүнзгы удха бодолтой, үндэһэн онсо мэдэрлэтэй - иимэлнэгэ жэгтэй бүтээл болонол даа.

Тус номой һүүлээр Виктория Алагуева «Алмазная книга о бурятах» гэнэн, баһал түрүүшынхидээл адли һайханаар барлагдаһан ном удаадахи жэлдэн мүнөөһил республиканска типографида гаргаа хэн. Бидэнтэй ээргэлээд энэ юртэмсэлд амидардаг аад, юрын зондо харагдадаггүй эзэд, сабдагууд тухай, мүн христос, буддын шажанай бурхад тухай энэ ном соо хэлээтэй.

Олонхи буряад хүүгэдэй түрэл хэлээ хүсэд мэдэдэггүй мүнөө сагта арадайнгаа ёһо заншал, соёл, аман зохёол, уран зураг, хүгжэм, урда саһаа эрхилдэг байһан ажал, үдхэдэг табан хушуу мал гэхэ мэтэ тухай, угайдхадаа, ород хэлэн дээрэһые иимэ хүүгэдэймнай уншаһаниинь болоо юм гү даа гэжэ ханахаар. Энэ ушарта Виктория Алагуевагай бүтээһэнэдэ номууд саг соогоо гаранхай.

Гэбэһые һайхан удхатай, арадаймнай ажабайдал, заншалда хабаатай олон янзын баримта мэдээнүүдтэй эдэ номуудые түрэл буряад хэлэн дээрэ уншабал, ехэ һайн байгаа гэжэ ханаһан зон олон лэ хэн хаш. Жэшэнь, хүдөөгэй үхибүүд буряадаараа уншаха аргатай хамнай. Гадна һанаяа хүсэһэншые хүнүүд түрэл хэлэн дээрэ энэ номые эльгэлэн уншаха жэшээтэй.

Тиин дээрэ дурдагдаһан хүсэлнүүд мүнөө гүйсэбэл даа. Ушарын, тэрэл республиканска типографида тэрэл Виктория Алагуевагай «Золотая книга о бурятах» гэнэн

ном одоол буряад хэлэн дээрэ «Буряадууд тухай алтан ном» гэнэн гаршагтайгаар, урданайхидаал баһал үнгэтэ һайханаар байгша ондо хэблэгдэн гараба. Оршуулагшань - мэдээжэ журналист, «Буряад үнэнэймнай» ветеран Бата-Мүнхэ Жигжитов. Буряад үндэһэн хэлээ түгэс һайнаар мэдэдэг, оршуулгын талаар олон жэлэй баян дүршэлтэй тула Бата-Мүнхэ Жигжитович дурсагдагша номые жэншэдгүй ульгамаар буряадшалаа. Буряад арад, тэрэнэй ёһо заншал, шажан мүргэл, соёл, түүхэ, эрхилдэг байһан анханай ажал мэргэжэл гэхэ мэтэ тухай буряадаар уншахада, ехэл гоё.

Эндэ жэшээ болгон, «Үхибүүдтэ түрэл газар тухайдаа» гэнэн түрүүшын бүлэгэй эхиндэ табигдаһан юрөөлтэ бадагые дурадхая:

Огторгойһоо Пара, Наран таанадые ходоодо гэрэлтүүлэг лэ!

Ажабайдалтай баян дэлгэр, баяр жабхалантай байг лэ! Үбгэ эсэгэнэрэймнай сэсэн ухаан, Үбгэ эсэгэнэрэймнай хүсэ шадал, Үбгэ эсэгэнэрэймнай алдар соло Ходоодо таанадые үршөөг лэ!

Эрэ хүнэй, эхэнэр хүнэй заншалта хубсаһанай тус тус зүйл хубинуудай нэрэнүүд - һайханаар автарайн бүтээһэн үнгэтэ зураг дээрэнь - заагданхай. Тиихэдэ эрэ хүнэй хубсаһанай нэрэнүүд олон бэшэ аад, олонхи мүнөөнэй зондо ойлгосотой: тобшо, бүһэ, гутал, энгэр, хэтэ, хутага гэхэшэлэн. Харин эхэнэрэй хубсаһанай хубинууд олон аад, нэрэнүүдын мүнөө сагай зондо тиймэ ойлгосотой бэшэ: даруулга, хубайси, хонтуул, нюдарга, уужа гэхэшэлэн. Баһал мориной тоног зүйлнүүдэй нэрэнүүдые - эмээл, хазаар, хударга, тууга гэхэшэлэн - заажа бэшэһэн зураг дурдагданхай. Яаралгүй хадуужа харамаар. Олонхи нэрэнүүдыень мүнөөнэй хүдөөгэйһые хүүгэд мэдэхгүй. Мүнөө 72 һанаяа алхажа гараад ябагша имагтал Бата-Мүнхэ Жигжитович ахатамнай эдэ нэрэнүүдыень

Ангар данлина

түгэс тоолон нэрлээ. Тиин буряадуудай эдэ хоол, Сагаалган, сурхарбаан, таабари, хошоо үгэнүүд, хээ угалза, хүгжэм гэхэ мэтэ тухай сэбэр жэнхэни хэлэн дээрэ уншахада, угаа урматой, ухаашые оромоор, түрэл арадайнгаа хэлэнэй, соёлой, заншалта ажалай, сэсэн мэргэн хургаалуудай хэмгүй баялигуудаар үнэн зүрхэнһөө омогорхомоор. Хэлээ хүсэд мэдэдэггүй араг заримашуулай энэ номые оршуулан байбалнь, энээдэ хүрэмөөршые, баһал халагламаршые байха хэн бээ. Харин Бата-Мүнхэ Жигжитов ахатамнай, тохёолдожо магад байһан түбэгүүдые, жолоогоо татажа, гүйдэлөө аалидхангүй, ябууд дабажа гараһаниинь гайхалтай. Иимэл ушарһаа уламжалан, «Болоһонһоо ама хүрэ, бууралһаа үгэ дуула» гэдэг бэшэ хэн гү? Зүб даа, тиймэ - амасабашыебди, дуулабашыебди - амтатай, удхатай. Пайн даа, аха нүхэрнай!

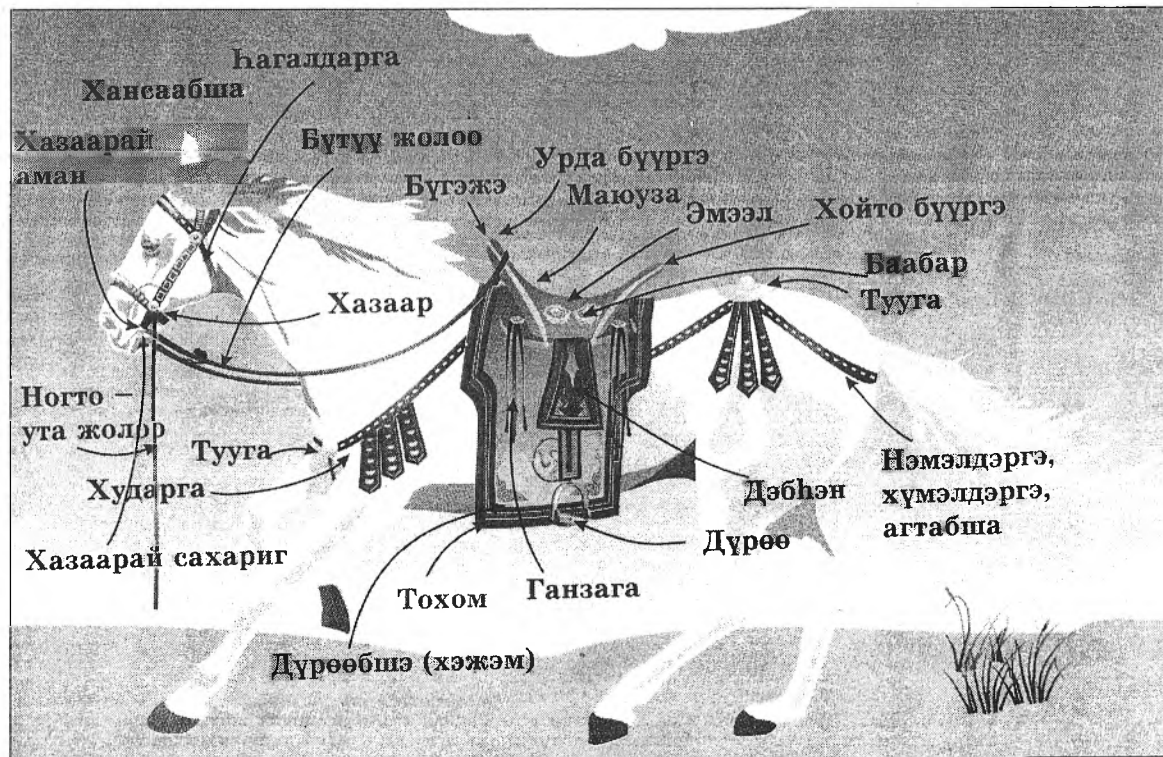
Николай БАДМАРИНЧИНОВ, Россин Журналистнуудай холбооной гэшүүн, Буряад Республикын соёлой габыяата хүдэлмэрилэгшэ.

МОРИН - БУРЯАДАЙ АЖАБАЙДАЛДА

Буряад-монгол хүндэ морин хадаа хани нүхэр, баялиг, зэбсэг, баяр, омогорхол болодог гэжэ. Буряадууд морид тухай бүхы юмэ мэдэдэг. Буряадууд моридто дуратай, сэгнэдэг юм. Хэды энхэргэн зөөлэн, эмээхэй, урин дулаан үгэнүүд моридто зорюулагданхай даа, хэды үльгэр, домог хэды ёһо гуримууд, заншалнууд моринтой холбоотой даа!

Буряадууд моридоо хэзээдэшые сохидоггүй, хараадаггүй байгаа. Баяр жабхалангайшые, уйдхар гашуудалайшые сагта, ааяма халуун ба янгинама хүйтэншые сагта тэдэ хүнтэй хамта ябахандаа, анхарал оролдолгын түлөө халуун дурлал болон энэрхы сэдхэлдэн үнэн сэхээр харюусадаг байха юм. Морин хадаа ухаатай сэсэн, хургаалтай эрдэни, буряадуудта нангин мал гэжэ. Тэрэ схэ юмэ мэдэдэг, бүхы юмэ ойлгодог.

Буряад-монгол хэлэндэ мориндо, агта хүлэгтэ, ардаг мориндо, гүүнэй унаганда хабаатай, тэдэндэ зорюулагданхай

эгээл олон үгэнүүд би. Моригүйгөөр юушые хэжэ шадахагүй байһанаа буряадууд

ойлгоо хэн. Буряадуудай бүхы гол ёһолол гуримууд, тусхайлбал, үхибүүнэй түрэлгэ, түрэ найр гү,

али хүдөөлүүлгэ, нүүдэл ажабайдалай бүхы шухала үйлэ хэрэгүүд гэхэ гү, али хүнэй үнэн

нүхэртэ хабаатай бүхы юмэн моригүйгөөр бэлдэгдэдэггүй юм.

Буряадуудай ажабайдалда хабаатай юрыншые юмэнүүд мориной дүрсгүйгөөр, тэрэнэй туруунай дүрэ зураггүйгөөр бүтэдэггүй гэжэ. Тиймэһээ морин эрдэни буряадуудай табан хушуун малые толгойлдог.

Буряад-монголшууд үхибүүдэ бага һананһаань мори түргөөр хазаарлажа, эмээллэжэ, тэргэдэгү, али шаргада хүллэжэ хургадаг, тэрэнэй хойноһоо гамтай наринаар харууһалжа хургадаг байгаа. Пая хүлдэ оробошые, үхибүүн мори унажа шададаг байгаа.

Сэргэ хадаа буряад хүнэй ажабайдалда тон шухала удхатай байһан гэжэ. Энэ хадаа угай, гэр бүлын хүлдэ; һүр хүлдымнай тахигдаха газар гэжэ тоологдодог хэн. Олон ёһолол гуримууд, ёһо заншалнууд сэргэтэй холбоотой байһан юм. Хэрбээ угайн таһалдаа һаань, гэр бүлын сэргые үгы хэдэг байгаа.

«Буряадууд тухай Алтан номһоо».

Ноярийн 30 - Эхын үдэр

«...ЭНХЭ МҮНХЭХЭН ЭЖЫМ ГАНСАХАН»

гээн үгнүүдтэй эхэ уяхан, зөөлхэн хүгжэмтэй, аялга найхан дууе эхэ гоёор дууладаг, суг хүдэлдэг, аяар 27 жэл соо «Буряад үнэн» газетэдэ ажалаараа тон нягтаар бидэнтэй харилсадаг анхан машинистка, харин мүнөө компьютерай оператор болоһон Гэсэгма Амуровна Доржиевнай ажалдаа харюусалгатайгаар хандадаг, мүн шэнэ дуунуудые найн мэдэдэг юм. Сүлөө сагтаа, ажалдаа, нүхэдэйнгөө найр наанда гү, али хүүгэдэйнгөө түр хуримуудта дуугаа дуулалдадаг найхан заншалтайбди.

Угаа уһанда хаягүй Гэсэгма Амуровнай ажалша абари зангыень, аялга дуунда дуратай, найханаар дуулаха онол гаргануудые эгээл сэнгэйхэн, эгээл хүндэтэй эжыһээ - хүхюун, дорюун зантай, ажалша алтан гарнуудтай, дууша сэдхэлтэй, баганаа хүдөөгэй хара ажал найн мэдэхэ Бадгарма Амуровна Дымбырловаһаа халан абанан байха юм. Оюна гэжэ алтан басаганайн, Дмитрий гэжэ урин шарайтай хүргэһэй түрэн наран дээрэ һөөл зохидхоноор дуулаһан, «Үнэнэйхидэймнай» найшаал магтаалда хүртэһэн эльгэ зүрхэндэнь эгээл дүтэ хүгшэн эжынь дуунууд олондо найшаагдаа һэн:

Ганга мурэнэй гургалдай
Газаахануур жэргэнэ,
Галтай нютагайм холохондо

Гажарнал даа досоомни...
Удэл мурэнэй гургалдай
Үүрэй толоноор жэргэнэ.
Өөрым нютагайм холохондо
Уярнал даа досоомни...

Түрэл Галтайгаа, Түгнынгөө талыс магтан дуулажа, ташаганаса байса, хонгбоогоор энээн байжа хөөрөөн Бадгарма Амуровна 85 наһанайнгаа намарые хаяхан угтаба. Малшан, хилээмшээр ажаллаһан Дагмаа Цыренова эжынгээ, колхоздоо завхоз, кладовщик ябанан Дымбырл Амуров эсэһынгээ хүдэлмэрийн дүршэл абанан, унаһан малгайгаа абангүй шахуу хүдэлһэн Бадгарма эжы Дарима эгэһэтэй, Бадма дүүтэй байһан байна. «Түрүүшын коммуна болоһон «Улаан Галтайгаа», һүүлдэнь колхоздоо эсэһэ сусаһагүйгөөр ажаллаһан гартга дүйтэй эжынь талха, үбһэ, огород хуряалгада хүдэлөө. Арбан мэһээг орооһо шэрэдэг тэргээр, хоёр-гурбан мори хүллэһэн арбан табан мэһээгтэй хаса тэргээр орооһо зөөһөн, һүүлдэнь Харгаһатын МТФ-гэй тоо бүридхгөшөөр хүдэлһэн байха юм. Эндэ арга шадал, эхэ хүсэн тон хэрэгтэй байгаа бшуу. Бэеһынгээ шангаар, хүсэ шадалаараа, ажалша сэдхэлээрээ бүхы хүдэлмэриэ дабаһан, таба дахин аршаанда ошоһоороо хүсэ шадалаа нэмэһэн, бүхы туршалгануудые гаталһан Бадгарма Амуровна Агшангынтаа, Загарайн

Горхон станцин хажуудахы Эрүүгэй аршаануудай эзэдтэ, үргэлтэй, мургалтэй Бажагар, Агшанга хаануудтаа, Бадмасамбаава бурхандаа, Улаан хададаа, Галтайнгаа зүүн хойнохи Дэлгэр-Хангайдаа, Дашагасалдаа, бүхы Түгнынгөө бурхадта сайнгаа дээжы сүршэжэ, Галтайнгаа дасанай амбайнарта баяраа хүргэн, мурэн байдаг юм. «Буруушанаар олон жэлдэ ябааб, хубай үхэрнүүдые харааб. Ажалай хүндыс хүндэ хүшэр гэнгүй, 5-6 жэлдэ модоной ажалда хүдэлөөб. Талха нилээд сохёобди даа,

тоһонины гэжэ аргагүй эхэ байгша һэн, тийгэжэ нюдэмни муудаа, дүрбэ-табан жэл соо нюдэмни гэрэлгүй болонхой. Хүниэ танихагүй болоһонни голхормоор. Нэгэһы үдэр амарангүй хүдэлхэ гээшэ хэсүү даа. Пенсидэ гараадшы гэртээ үхэр малаа харааб. Мүнөө наһаншы түргэн үнгэрнэ даа... Залуугаар Нимбуу гувлаагүй зээ Норбын Базарта ошонон хүм даа, тэрэмни эртээр наһа бараа. «Гансаһаа газар дүүрэхэ гэдэһынь зүб гүб даа», - гэжэ баяртайгаар хөөрөөн Гэсэгма Амуровнай эжы - мүнөө дүрбэн зээнэртэй, гурбан аша зээнэртэй баян бардам хүгшэн һууна, дуунуудаа дорюунаар дуулаһан, өөрөөшье зохёоһондо дууладаг бэлтгэй эжы байна:

...Шэлэ хадамнай
налагас гээ,
Шэлэгэр халгараа
табья гүш?
Сэлмэг нарамнай
тонгос гээ,
Шэнэ урагуудтаа
ошоо гүш?

«Гэсэгмаемни ажалда орохоһоон хойшо үргэһэн, дэмжэһэн Ревомир Баярович Гармаевта, Ардан Лопсонович Ангархаевта, «Буряад үнэнэйхидтээ» халуун баярые хүргэнэб даа» гэжэ найханаар үтэлжэ, үрэл үгнүүдтэйгээр хүгшэржэ, мүнөө хүхижэ, дуунуудаа гоёор дуулажа һуһан Бадгарма Амуров-

нае Гэсэгма басаганинь гэр бүлэтээ, үри хүүгэдтээ, аша зээнэртээ харалсажа, үргэлсэжэ байдаг гэжэ, эхэ жаргалтай хуудагынь мэдэбди. Элбэг хэһэгтэй, эдэ хоолтой, хоол энэбхилжэ, һонин юумэ хөөрөөжэ байдаг, суг эбтэй эстэйгээр хүдэлдэг Гэсэгма Амуровнай эгээл дүтөөр ханагдаха эжынь бултаниэ Эхын үдэрөөр амаршалан, найхан үрэлээ хүргөө: «Үри хүүгэдээ үргэжэ, ажалда амжалттай, ута наһатай, удаан жаргалтай, амгалан мэндэ, тэгшэ найхан, абаралай гурбан эрдэни хоодоо аршалжа, үршөөжэ байхань болгогой!»

Ажалша бүхэриг бэстэй, хонгөөгөөр энээдэг, хүхидэг ашата эжыдэнь найн найханиэ хүсэбди, сай - эдэһэй дээжэ барюулбади. Дуулаһан дууниһы зүрхэ сэдхэлдэмнай хадугаа һэн:

...Хүжэ мурэн Жаргалантам
Сангай хүжөөр бадардаг юм.
Хүндэтэй нүхэдэй холохондо
Хүринхэн досоом уярдаг юм...

Буурал эжыһээ сэнгэй үгэ, заабар, үрэл дуулажа, бусалһанһаан ама хүржэ, сэдхэл дүүрэн гэртээ бусаа һэмди. Эхэтэй хүн дэлхэй мэтэ, эсэгтэй хүн тэнгэри мэтэ гэжэ буряад зон хэлсэдэг, үнэхөөрөө эжы, абатаа олон жэлдэ сэдхэл дүүрэн, сээжэ үргэн ябахамнай болгогой!

Бэлгма ОРБОДОВА.

На конкурс «Батор Мэргэн - 2008»

ТРУДНОЕ СЧАСТЬЕ
ВАСИЛИЯ КОРШУНОВА

Соседи, никольцы, в малой обиде на хонхойцев. Их колхоз в свое время, да еще совсем, казалось, недавно, был ничуть не хуже бывшего колхоза «Искра». Был таким же колхозом-миллионером, и слава у них была равная, как и вековые традиции обоих сел. А вот, поди ж ты, как повернулось дело, как распорядилась судьба!... На одних сделало ставку государство, а другие остались в тени, с чем были. Но, думается, придет время и для Никольского.

Нелегкую ношу, в связи со всем этим, несет на себе председатель хонхойского СПК «Колхоз «Искра» В.М. Коршунов. Надо оправдать ожидания, возложившие руководством свыше, не обмануть доверия членов кооператива, шесть лет назад избравших его на должность. И, думается, В.М. Коршунов в большой мере это удасться. Внше это мало в чем проявляется, но успехи хозяйства, признаваемые, как будто бы всеми, достаются председателю огромными усилиями, полной отдачей всего себя работе.

Хозяйство многопрофильное. Выращивают хонхойцы зерно пшеницы, главным образом, на семена, сортов «Бурятская остистая», «Бурятская-79», «Селенга», «Лютеценс-938», зерно овса, ячменя.

Садят элитные и суперэлитные семена, а получаемые урожаи первой репродукции продают другим хозяйствам. На опытных участках БГСХА в Хонхолое и других испытываются только что выведенные сорта. Земля не подводит: в

этом году получен рекордный за всю болсе чем 70-летнюю историю колхоза урожай - 137286,6 центнера. Средняя урожайность зерна получилась 20,8 центнера с гектара, а на отдельных полях она достигала 31 центнера. В 2010 году СПК «Колхоз «Искра» должен обеспечить все хозяйства республики семенами пшеницы высших репродукций. И вся Бурятия знает: Василий Коршунов и его коллектив не подведут.

В результате целенаправленной селекционно-племенной работы «Колхоз «Искра» стал племенным репродуктором по разведению скота калмыцкой породы. Это надо было огромную машину производства повернуть, начиная с 1993 года, совсем в другую сторону: ведь в колхозе десятилетиями выращивали овец, и поголовье их доходило до 17-ти тысяч в 90-х годах, а теперь вместо них разводят мясной скот, и в структуре товарной продукции животноводства говядина занимает уже 48 процентов. Сегодня в хозяйстве 2500 голов КРС. Совместно с Министерством сельского хозяйства и продовольствия РБ, сельскохозяйственной академией разработаны селекционно-племенной работы на 2007-2012 годы.

Вот уже несколько лет ежедневные планерки у председателя начинаются в семь утра...

СОЛЬ ЗЕМЛИ

Многие поколения людей обрабатывали хонхойскую землю, слыли истинными хлеборобами, животноводцами.

Много труда внес в прежние годы агроном И.М. Козлов, ведя хорошую систему севооборота. Помогает «искровцам» А.П. Батудасев, бывший декан агропромышленного факультета БГСХА, прежде работавший с известным ученым А.М. Емельяновым в БурНИ-ИСХС.

В.М. Коршунов родился в 1960 году в Хонхолое. С 1982 года, после окончания БСХИ (БГСХА) работал в родном колхозе, родном селе - учетчиком, бригадиром тракторной бригады, главным агрономом, секретарем парторганизации, потом снова главным агрономом,

а в декабре 2002 года избрали его землями председателем СПК «Колхоз «Искра».

Рядом работают главный экономист Г.П. Стулев, главный агроном Н.Н. Мальцев, главный зоотехник М.А. Бурлаков, главный ветеринарный врач В.С. Калашникова, агроном-семеновод Н.П. Мальцев и другие специалисты. У каждого за плечами учеба в вузе, большой опыт работы. Например, Г.П. Стулев работает с 1979 года после БСХИ, был строителем, председателем профкома, бригадиром тракторной бригады, главным инженером, а М.А. Бурлаков работает в хозяйстве с 1986 года.

Инновационный путь развития, использование высокопродуктивных пород животных, сортов культур, производительной техники требуют знаний нового уровня, обмена опытом. В 2005 году защитил В.М. Коршунов диссертацию в БГСХА, стал кандидатом наук. На опытных стационарах работу ведут студенты, изучая тему «Влияние различных систем обработки почвы на плодородие и продуктивность черноземной почвы в условиях степной зоны Западного Забайкалья» под руководством А.П. Батудасева. Научно выверенная система земледелия приведет к еще большей эффективности хозяйствования в СПК «Колхоз «Искра».

Хонхойцы гордятся своим председателем, уважают его. Да и в обществе заслуги В.М. Коршунова достойно оценены - еще в 1996 году он был награжден Почетной грамотой НХ РБ, после получил звания заслуженного работника АПК Бурятии, Почетную грамоту МСХ РФ, дипломы 1-й степени «Лучший руководитель сельскохозяйственной организации» в 2002-2005 годах. Стал лауреатом проекта «Профессиональная команда страны», обладателем диплома федерального уровня в разделе «Агропромышленный комплекс».

Благополучие, достаток в домах сельчан, плодородие родной земли, хорошее будущее нового поколения, в том числе будущее сына - это и есть счастье Василия Коршунова. Трудное, но достижимое счастье.

Д. ЦЕЛОВАЛЬНИКОВА.

Фото Р.Н. БАЗАРОВА.

«Баатар Мэргэн - 2008» гэлэн конкурсдо

АРАДАА ҮРГЭХЭ
АША БУЯНТАЙ

Түгнин голэй эгээл хүндэтэй хүбүүдэй нэгэн Зоригто Лубсанович Цыбикмитов 1962 ондо Мухар-Шэбэрэй аймагай Хушуун-Үзүүр нотагта түрэн юм.

Эжы, абань - Лубсан Цыдыпович Цыбикмитов Светлана Дампиловна Дагбасва хоёр бүхы наһаараа түрэл «Знамя Ленина» колхоздо хонишодоор эрхим бэрхээр ажаллажа, «Мухар-Шэбэрэй аймагай хүндэтэ эрхэтэдэ», «Буряад Республикын габыята малшад», Ажалай Алдар Солын хоёр ордоноор шагнагданхай. Мүнөө наһанайнгаа амаралтада гаранхай, нотагтаа ажаһууна.

Эжы, абанга буянгаар нэрэ солобо, уг унгиаа найдамтай найханаар сахижа, үргэжэ ябана.

Аймаг дотор ажаһуудаг бүхы арадуудай соёл болон сёо заншалнуудта гүн сэдхэлхээ хандадаг байһаараа Зоригто Лубсанович иимэ нэрэ хүндэдэ хүртэнхэй.

Эхэмэргэжэл шадабаритай, хүсэл эрмэлзэлтэй, шэн зоригтой байһанайнгаа ашаар Зоригто Лубсанович хаанашы хүдэлхэдөө, эршэмтэй, шууд эсэхэ, түгэс мэргэжэлтэй хүтэлбэрлэгшэ, хүсэн түгэлдэр эмхидхэгшэ, энэрхы сэдхэлтэй хүн байһанаа харуулаа. Зоригто Лубсанович Захаамнай аймагай Цахирай интернет хургуулида багшаар хүдэлжэ, ажалайнгаа намтар эхилэ һэн.

Удаань тэрэ түрэл аймагтаа бусажа, Калининка ба Хушуун-Үзүүрэй юрэнхы эрдэмнэй хургуулинуудай директорээр хүдэлбэ. Эндэ тэрэ шэнэ юумэ үүсхэдэг багша байһанаа харуулба: «Хушуун-Үзүүрэй хурагшадыс Эхэ орондоо дуратайгаар хүмүүжүүлгын социальн-педагогическа комплекс» гэлэн федеральна туршалгын талмай байгуулла үүсхэл гаргаад, бодото дээрнэ амжалтатайгаар бэсүүрбэ.

Хүтэлбэрлэгшэ бүхэнэй ажал ябуулга зоной нодон дээрэ бэсүүрэгдэдэг гэшэ. Тийн 1996 ондо Зоригто Лубсанович Мухар-Шэбэрэй аймагай захиргаанай толгойлогшын орлогшоор хүдэлхыень урижа, эгээл ордо асуудал болохо зоной ажаһуудал хангалгын хэрэг даалгаа һэн. Энэ тушаалдаа ажаллахадаа, тэрэ нэн сэхэ, харюусалга сэхтэй, уялгаа заабол бэсүүрхэ үндэр мэдрэлтэй байһанаа харуулба. 2002 ондо Зоригто Лубсанович «Мухар-Шэбэрэй аймаг» гэлэн муниципальна байгуулалтын толгойлогшын нэгдэхэ орлогшоор томилогдоо бэлэй.

Зоригто Лубсанович Цыбикмитов хоёр дээдэ хургуули дүүргэнхэй: 1984 ондо Буряадай түрэнэй багшын дээдэ хургуули дүүргэ, 1997 ондо Россин Федерациин Президентын дорлохи Россин Түрэнэй албан зургаанай академи.

Зоригто Лубсанович - Россин Федерациин арадай гэгээрэлэй отличник, Буряад Республикын соёлой габыята хүдэлмэри-

лэгшэ, «Буряад Республикын физическэ культурые хүгжөөлгэдэ габыятай байһанай түлөө» хүндэтэ тэмдгээр шагнагданхай.

Зоригто Лубсанович ажабайдалдаа, тэрэ тоодо политикада үнэн сэхэ, сэбэр найн ябадалда этгэдэг юм. Тэрэ хүсэ шадалдаа, дүй дүршэлдөө найдадаг. Бидэнэй хүн бүхэн Зоригто Лубсанович Цыбикмитовтэ хандахадаа, бодото туһаламжа, дэмжэлгэ абаха байһанаа найн ойлгодог гэшэ.

Мүнөө Зоригто Лубсанович Буряад Республикын Арадай Хуралай Газарай асуудалнуудай, аграрна политикын болон эд хэргэлгын дэлгүүрэй талаар хорооной турүүлгын орлогшоор ажаллана.

Наһанайн нүхэр Балжит Цыдыповна Цыбикмитова баһал 1983 ондо Буряадай түрэнэй багшын дээдэ хургуули дүүргэһэн. Зоригто Лубсанович Балжит Цыдыповна хоёр алтан дэлхэй дээрэ хоёр найхан үхибүдтэй. Алдар хүбүүниһы Буряадай түрэнэй университетэй юристын мэргэжэл дүүргэһэн. Ира басаганинь Буряадай түрэнэй хүдөө ажахын академидэ нуража байна. Цыбикмитовтэһэй эбтэй эстэй сэхэ гэр бүлдэ алтанһаа үнтэйгөөр ханагдадаг Аяна гэжэ ээ басаган урган эхэ боложо байна.

Сэлгэ найхан дайдадаа,
Сээг ногоон нотагтаа
Аба эжын үрэлтэй,
Ажалдаа шударга суутайхан,
Аялга хонгёо дуунуудтай
Айраг сэгээ дүүрэн,
Аяга сайгаа сүршэжэ,
Олон хани нүхэдтэй,
Омог дорюун зантай,
Арад зондоо хүндэтэй
Ажаһуухатнай болгогой!

Эрдэм ЦЫРЕНЖАПОВ,
Үндэһэтэй гуманитарна
институдай 4-дхи курсын оюутан.

На конкурс «Вершина мудрости-2008»

«ДА ЗДРАВСТВУЕТ ПЛАМЯ ЖИЗНИ!»

Героя моего рассказа знают многие, он легендарная личность, участник Великой Отечественной войны, комсомольский вождь ряда районных, городского и областного комитетов ВЛКСМ, член ЦК ВЛКСМ, заведующий отделом обкома партии, инструктор отдела партийных органов ЦК КПСС, секретарь Бурятского обкома партии, министр внутренних дел Бурятии (1970-1985 гг.), генерал-майор милиции, заслуженный работник МВД, депутат Верховного Совета республики, кавалер многих боевых и трудовых наград, член Совета Старейшин при Президенте РФ, член рескома КПРФ, член президиума республиканского Совета ветеранов. Это только беглое перечисление бывших и сегодняшних должностей этого незаурядного человека. Наш рассказ - о Николае Васильевиче Бутуханове - генерале, в подчинении которого некогда находились сотни тысяч комсомольцев молодежи республики, вся правоохранительная служба Бурятии, а сейчас «под его командой» проходят по площади десятки тысяч убежденных сединой фронтовиков Великой Отечественной войны.

И этому по-юношески стройному мужчине скоро исполнится 85 лет.

Николай Васильевич Бутуханов родился 18 января 1924 года в селе Корсаково Кабанского района в семье крестьянина-бедняка. Как только окончил среднюю школу, его ожидали армейская служба и долгие фронтовые дороги Великой Отечественной войны, а когда вернулся домой, новый «фронт» - восстановление народного хозяйства, уже в качестве вожака молодежи.

Мне вспомнились далекие пятидесятые годы. В Иволгинском Доме культуры шел вечер танцев. Комсомольцы и молодежь райцентра собрались на этот вечер, а вечер проходил как-то вяло, чувствовалось отсутствие настоящего заводила. В это время

открывается дверь, с шумом залетают молодые люди, подходят к стоящим секретарям: «Почему вы стоите, как старики? Давайте к людям». А сами вихрем закужились в танцах. Как будто открылись окна и двери, подул свежий ветер, полудремотный зал ожил, наполнился шумом, весельем. Впервые я тогда увидел Николая Бутуханова - первого секретаря обкома ВЛКСМ. Такой огонек Николай Васильевич пронёс через всю свою жизнь, думаю, что многие согласятся со мной, потому что сами были такими. Они воспитывались в духе такого энтузиазма, воспетого Н.Островским в романе «Как закалялась сталь»: «Да здравствует пламя жизни. К черту людей, не умеющих жить радостно, полезно и красиво! К черту солидных и нытиков!»...

Работа в комсомоле - это золотой период в жизни и деятельности Н.Бутуханова.

В 1969 г по направлению обкома партии Н.Бутуханов был направлен в органы МВД на должность министра внутренних дел Бурятской АССР. Его живая энергичная деятельность, неуемный характер с новой силой послужили делу охраны общественного порядка.

Сошлось на очень объемную оценку, данную заместителем министра МВД, председателем республиканской общественной организации ветеранов МВД «Право» полковником Г.Языковым в его книге «Так названо судьбой»: «Полтора десятка лет руководства МВД Н.В.Бутухановым - годы успешного внедрения новых, передовых форм и методов работы, основанных на достижениях науки и техники, годы смены поколения и стабилизации кадров»... (стр. 232).

Как известно, первым из министров МВД Бурятии звание генерал-майора получил Н.В.Бутуханов.

В народе нашим бытовало раньше благопожелание - «Желаем дорасти до ЦК». Как комсомольский, партийный деятель Н.Бутуханов дорос до инструктора отдела партотделов ЦК КПСС, секретаря Бурятского Обкома партии. И сегодня, оставаясь в строю, он не меняет свои убеждения, не сворачивает от однажды поставленной для себя цели.

Николай Васильевич - счастливый человек. Он по-прежнему молод, не расставаясь с комсомолом, остается вечно молодым. Является нашей гордостью и примером для подражания.

Доржи ГАРМАЕВ, журналист.
Фото Николая ЕФИМОВА.

ОН УВИДЕЛ С СИНИХ ГОР

Недавно в Центральной городской библиотеке им.И.Калашникова г.Улан-Удэ прошел юбилейный вечер профессора, доктора геолого-минералогических наук, заслуженного деятеля наук России, почетного работника высшего профессионального образования РФ, поэта и настоящего патриота земли российской и сибирской Дмитрия Ивановича Царева.

Дмитрию Ивановичу исполнилось восемьдесят лет. Но, глядя на его молодежь румянец на лице и ясные глаза, не скажешь, что у профессора Царева такой солидный юбилей.

«Это вы считаете, что мне восемьдесят, а я так не считаю», - улыбался профессор, принимая поздравления.

А поздравлений было много. Член-корреспондент Российской академии наук Иван Гордиенко, и.о. директора Геологического института Геннадий Татьков, ведущий научный сотрудник, кандидат геолого-минералогических наук Валерий Хрустаев пожелали юбилею дальнейших научных свершений и долгих лет жизни.

Известный краевед, кандидат философских наук и общественный деятель Евгений Голубев и член Союза писателей Светлана Нестерова пожелали поэту Цареву творческих успехов.

Не так давно у Дмитрия Ивановича вышел третий сборник стихотворений «Вечер золотого кину на ветви». Две другие книги стихов «Костры» и «С синих гор увидел» уже нашли своих почитателей.

В этот же вечер друзья из музыкально-поэтического объединения «Олимп» признались в своих симпатиях Дмитрию Ивановичу Цареву. Звучали песни и романсы в исполнении «олимпийцев».

Дмитрий Иванович - человек неравнодушный. Он много пишет об экологии, беспокоится о сохранности недр Бурятии. Даже в рассказах, которые опубликованы в журнале «Байкал», чувствуется боль за нашу землю.

Родом Дмитрий Иванович с Поволжья. Там, на берегу поймы Волги, в небольшом селении Ерзовка жил его прадед Василий Васильевич.

То село было государственным, а не помещичьим. Не было там крепостных и жители считались государевыми. Может быть, потому наша фамилия и называется Царевы. - рассказывает Дмитрий Иванович о своей родословной. - Жизнь занесла нашу семью в Читинскую область, в небольшой поселок Усть-Ундурга. Там было лесотранспортное хозяйство. В Усть-Ундурге заготавливали лес, готовили пиломатериал и шпалы для строящегося второго пути Транссиба.

Здесь же маленький Дима Царев пошел в школу.

Учился Дима Царев с большим удовольствием. В этом поселке семья Царевых жила четыре года. Потом они вновь переехали, но уже в город Улан-Удэ (Верхнеудинск). А в 1940 году родители решили вернуться в родные края, в Самару.

Наверное, эти частые переезды и сформировали из меня будущего геолога, - вновь

вспоминает Дмитрий Иванович. - Очень сложно тогда было с жильем, общежитий не было. Некоторое время я жил у старшего брата в подмосковной Щербинке. Но потом решил все бросить и уехать работать в Тайшет. Три года работал на строительстве железной дороги Тайшет-Лена. И вскоре меня забрали в армию. А после службы у Царева почти не было сомнений, что надо учиться. Но где? Конечно же, на геолога. Путешествия, тайны, зеленая тайга, да и

романтика того времени повлияли на молодого человека.

Поработав два года в Якутии, Дмитрий Царев решил продолжить учебу в Томском политехническом институте на геологоразведочном факультете.

Успехи в учебе Дмитрия Царева стали заметны сразу. В студенческой зачетке были одни пятерки. И уже на пятом курсе ему предложили поступать в аспирантуру, но он уехал работать на геологическую съемку в Кузнецком Алатау. Но потом все же поступил в аспирантуру.

После защиты кандидатской диссертации в 1968 году Царев завершил в Казахстане разведку двух медных промышленных месторождений. Открыл месторождение цветного камня. А в 1972 году новый поворот в его жизни - и Дмитрий Иванович уезжает в Улан-Удэ. Здесь, в Бурятии, он с единомышленниками занимается основанием геологического Института Сибирского отделения Академии наук России. Также успешно работает над изучением земных недр Забайкалья и формированием рудных месторождений.

В 1980 году Царев защитил докторскую диссертацию в Ленинграде. Ему очень сильно помогла практическая работа, ведь в «поле», как говорят геологи, он бывал постоянно.

А в 1992 году к науке прибавилась преподавательская деятельность Дмитрия Ивановича. Его пригласили работать в филиал Новосибирского госуниверситета, где он организовал кафедру геологии и стал заведующим этой кафедры. Длительное время он был заведующим кафедрой геологии БГУ. Уже выпущено 206 молодых специалистов, которые успешно работают на благо нашей республики.

Ученый Царев написал 6 монографий. Ему присвоено звание заслуженного деятеля науки РФ. И, казалось бы, достигнуто многое. Но другое увлечение - поэзия, не давало покоя. И он окупается с головой в поэтический мир, любящий Байкалом, нашей бурятской природой, людьми.

«Дороги мне березы - в них Россия видна, ее радость и слезы, красота и беда».

Анна ВИНОГРАДОВА.
На снимке Сэрэгмы Дондоковой: Д.И.Царев с семьей на юбилейном вечере.

«Буян хэшгэ - 2008» гэхэн конкурсдо

ОТОШО БУРХАНАЙ ҮРШӨВӨЛӨӨР

Холооно хараггаа, тооноороо Харлан тоонто нутагтай Хүхын гунигта гуун соо, Хоншуу ая гангын хангал соо Хүлөө шоройдон хульбэрхэн Монгогтон аилай үри нагахан, Молор сэнгүү гайдгын баатар, Эмшэ тарниша угаа баряа, Арад олондоо бэээ үгөө.

Эгээл иигэжэ Даша-Рабдан Дамбаев арад зондоо аргалха шэдээрээ алдаршанан Намдаг Жигмитович Аюшеев тухай уянга-туулан бэшэһэн байдаг. Үндэр түрэлтэ угайнгаа үргэмжөөр ээдин тоонто элхэтэ Хяагтын хилэ дээрэ оршодог Бэшүүрэй аймагай Харлан нутагта мүнхэдэлхэн энэ эмшэ-ламатат тээмэндэ танилсаха арга туддаа.

Россин ниссэлэ Москвада ажаллаа ябуудан ажалуужа байһан Намдаг ламбагайн Буряадта тур зуурахаана ерээд ошохо хоорондо шэмээшгүүдэй маягаар шэмээглэһэн ордон руунь хүн зоной олоор субаха эли байба. Олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлүүдтэ эмшэ-лама тухай олон удаа бэшэгдэһэн, сэтгүүдтэ Бэлигма Орбодоева «Буряад үнэн» сониний уншагшадагтай урид хэдэн дахин танилсуулан байна. Һүүлэй гурбан жэлэй туршада Намдаг Жигмитович Онсо байдалай министрстын урилгаар Москвада эмшэлгээг үргэлжэлүүлэнэ. Буряадһаа гарбалтай баряаша ламбагайн эди шэдэ алас холуур дууддажа, аргалуулаха хүсэлтэйшүүл хаа хаанаһаа хандажал байдаг зандаа. Үндэр уялгатай ламбагайн ашаар үбэнэ зоболонһоо аргалуулан уладай баяр хүргэһэн бэшүүдэе иран харанабди. Зарим тэдынь уншагшадаг анхаралдаа дурадахая:

Хүндэтэ Намдаг Жигмитович! Гурбан жэлэй туршада танай эмшэлхэн үрэ дүүнгүүд элирбэ.

Бөөригэмни шулуун олдоггожо, тэрэнше сууха руун эмшэд яаше хүргүүлжэ ядаа бэлэй. Дүрбэн угаа танай эмшэлгэ гараад шалгуулахадан, шулуун шээһэнэй суухада буушанан байба. Тишгэжэ үбшэн үгы шахуу болоо. Гадна амугадаг аллерги зобоодог байгаа. Та энэ үбшэнһөө мүн баһа эмшэлээт. Һүүлэй 14 харын турша дотор нэгэшье приступ ажалгааргүй. Тон ехэ талархал баяраа мэдүүлэб, танай аргалха агуу шэгийн ашаар амар мэндэ ажаһуунаб, һайн гаа.

Олег Алексеевич Ревин, Россин Онсо байдалай министрстын түб аппаратай хүгээлэрчлэгшэ. Москва хото.

ЭДЭГЭХЭБ ГЭЖЭ ЭТИГЭЭЙ! Эрэмдэг бээтэй болохо сартгаа туддаг ябааб, гэбшье эдэгэжэ, энэ дэлхэй дахинаа шэнээр гэтэжэ эхилээб.

Намай абарагша Намдаг ламбагайда хорбоо юртэмсын хамаг һайнише хүсэн үрэнэб!

Эмшэдгэй бүхы онол арга бээ дээрэ үзэхэнэй удаа, эдэгэхэ этигэлгүй болоод явааб. Гэбшье нэгэ дэмбэрэлтэ үдэр Намдаг Жигмитович тухай дуулажа, хандаха гээд шишгэһэн байнаб. Хүндэ байгаа, эмшэлгэ гараха тумаа бэемни һэргэжэ сахалаа. Нюргамни сэхэрээ, үбшэмни замхаа, шуһанай гүйдэл эршэдээ, гэшхэлхэдэ, хүнгэн болоо.

Доро дохиноб, баярые дуулаганаб, барагша аргашамнай!

Хүлээнбди танаа. Үшөө олон зондо тунатай, хэрэгтэй. З.А. Тернугова.

ҮБШЭМНИ УЛАМ БУУРАЖА ЭХИЛЭЭ

Бурханай айлагаһан бэлиг талаантай аргашантай байһандаа баярлаха ёһотойбди. Намдаг Жигмитович янза буриин үбшэнһөө эмшэлнэ, харин гол түлэб нюрга һээр аргална.

Гушаадтай ябахадан, нюрга һээрни бага-багаар үбдэгэжэ һэн. Тэрэнлэ балайше тоодоггүй бэлэйб. Операц хүүлхэнэй удаа, нюрга һээрни бүри хээр үбдэн зобоожо эхилээ. Эмшэдтэ шалгуулахадан, нюрга һээрни наятай хүгшэнэйхи мэтэ болонхой гээд элирбэ. Намдаг Жигмитовичтэ нюргаяа барюулаад, тусхай эмшэлгэ гарааб, «заһаржа» эхилээб. Гэбшье бүри урид эмшэ-ламатат танил байгаагүйдөө халгаланаб. Хахад жэл болоод, мүн

баһа эмшэлгэ гаража, үбшэмни улам бууража эхилээ гэхэ байнаб. Светлана Олеговна Денисова. Москва хото.

АРАДАЙ АРГА АША ҮРЭ ЭХЭТЭЙ

Медициһээр би холоо һонирхогог байгааб. Эмшэн болохо гэхэн хүсэлни бэлүүлгэдгээгүй үлөө. Гурба удаа операц хүүлэжэ, заатагүй эмшэнэй мэргэжэл шуудлайб гэжэ ябаһанаа, хуби заяанай табилангаар сэрэгшэн болошооб. Үндэр тушаалада томилгодооб. Ажал хэрэгни бүтэсэтэй, гэр бүлэмни жаргалтай. Бэшэ юун хэрэгтэйб. Гэбшье...

Зүрхэмшэ үбдэгжэ, хүлни хүндэржэ, зобоожо эхилбэ. Нюрга һээртэмни операц хэхэ гэхэн эмшэдгэй шишгэлгэ хорёод, эмээр бээ эдэгэхые оролдооб. Тишбэше туһа болобогүй.

Намдаг Жигмитовичтэ хандажа, арадай аргаар аргалуулжа эхилээ бэлэйб. Бээнэйм доосоохи органуудые сүмэ харандал тон шадамараар барьжа эхилээ. Массаж хээд, баанхануудые тогдохо. Хүлһэн адхаржа мэсэбэ. Угаань мүн баһа массаж хэжэ сахалба. Иймэ аргалга гараһанай хойно бэемни хүнгэн болошооб. Энэнише нүхэдни гансата ажаглаад, залуушэнги залитай болоһыем тэмдгэлээ.

Бэемни урданайхудаал элүүр болоо гээд, ээлжээтэ шалгалга гэршэлээ. Һайн гаа, Намдаг Жигмитович.

Бухтояров.

Иймэ бэшгүүд Намдаг ламбагайн хаягаар ерхээр. Элинсэг хулинсагуудаймнай хадагалан байһан эмнэлгын эрхим аргуудые шадамараар хэрэглэхэ хүнүүд тон үсөөн гээшэ. Намдаг Жигмитович хүн сагаан хониний доторхые эм дом мэтээр хэрэглэдэг аргатай жэл гэхэн урданай ёһоор эмшэлдэг юм. Эмнүүлхээ эрэгшэдтэ бултандан уринаар хандажа, үбшэнтэнэй зосоо этигэл найдалай зула ба-дараажа шададаг онсотой. «Намда туһа хүргэһэн багшанарни болохо Матвей Рабданович Чойбоновой, Цэдэнхүүгүй үнэтэ хургаал заабаринуудые сэдхэл зүрхэндөө хадагалан, һанан дурсажа ябадагби», - гээд Намдаг ламбагай тэмдэглэнэ. Дэлхэйн али олон булангуудаар ябаһанай гэршэ - дурасхаалы фото-зурагуудые дэлгээн харуулаа, тэрэн соонь дэмбэрэлтэ уулзалганууд - Үндэр түрэлтэ XIV-дүгээр Далай ламатай, Богдо Гэгээнэй, Голливудай миллиардер Ричард Гиртэй...

Хорбоо юртэмсын орёохон ажабайдалда ёһотой түшэг тулагури болохо Намдаг ламбагайн гэр булын гэлүүд тухай үшөө нэгэ зурагал бэшэхээр. «Хөөрхэн жахан ашамни - Этигэлни амтатай э», - гээд эмшэ-лама энэрхэл дүүрэнээр мһэрэд гэнэ. Арюун доохон дангина басаган Арюонан ажабайдалайн шэмэг - аша хүбүү бэлэглээ ха юм.

Буянта хэрэгээрээ Буряад ороноо суурхуулан Намдаг Жигмитович Аюшеевтэ элүүр энхые, амгаан байдал, аза жаргал хүсэе.

Сарюуна ЭРДЫНЕЕВА.

Имя Вячеслава Борисовича Цыбикова широко известно в Республике Бурятия. Ведь он представитель гуманной профессии, высококвалифицированный хирург, дарующий людям зрение и радость видеть мир своими глазами.

Родился Вячеслав Борисович 6 июля 1959 г. в селе Хужир Закаменского района Бурятской АССР в дружной многодетной семье. Отец – Цыбиков Баяжаб Бадмасвич был долгое время председателем колхоза «Коммунизм зам», руководил Закаменской передвижной механизированной колонной и Закаменским райсовпрофом. Мать – Цыренова Дулма Зуйковна, учитель, имеет звание «Отличник народного просвещения РСФСР».

Вячеслав учился в Дутулурской средней школе. Во время учебы в школе участвовал во всех районных и городских олимпиадах. Одноклассник Базаров Цырен Раднаевич, кандидат педагогических наук, доцент БГУ, заслуженный учитель РБ вспоминает: «Слава то ли в первом, то ли во втором классе, когда мы играли, задел свой глаз. Он сделал какую-то манипуляцию с глазом, потом, когда врачи его оперировали, они сильно удивлялись и спрашивали, кто это сделал. А ребен-

нок сам себе, скажем так, оказал медицинскую помощь», видимо, ему свыше было дано стать врачом-офтальмологом. В 1976 г. успешно закончил школу и поступил в Благовещенский государственный медицинский институт. После окончания института в 1982 г. прошел интернатуру по офтальмологии и стал работать в республиканской больнице имени Семашко.

С 1983 г. по 1990 г. обучался в клинической ординатуре в МТК «Микрохирургия глаза» имени Святослава Федорова в г. Москва.

С 1992 г. по 2003 г. заведовал отделением микрохирургии глаза республиканской больницы. Он первым в республике ввел экстракапсулярную экстракцию катаракты с имплантацией хрусталиков. В 90-е годы это было передовым направлением. С его помощью в отделении были закуплены необходимая техника, современные мик-

роскоп и впервые в республике операции на глазу стали проводиться под микроскопом. Вячеслав Борисович внедрил в практику хирургию отслоек сетчатки. Отслойка сетчатки – самое тяжелое осложнение в глазной патологии. На сегодня он один практически в республике делает эти операции.

Все операции у него проходят без серьезных осложнений. Больные стараются попасть к нему на прием, он высококвалифицированный хирург и делает все как надо. В год проводит 700-800 операций и за время своей работы им сделано более 20 тысяч операций по возвращению зрения людям. Обездрил все районы республики. Больные благодарят его со слезами на глазах. Даже его один вид вселяет уверенность в успехе лечения.

Под его руководством проводились научные заседания офтальмологов и внедряются новые методики ле-

чения. Он оказывает помощь своим коллегам. В Министерстве здравоохранения к нему прислушиваются, стараются помочь. Сделал очень много по внедрению новой страховой медицины. Умеет отстаивать свои интересы, очень трудоспособный, ответственный, целеустремленный человек. Поэтому его авторитет в медицинских кругах огромный. Его заслуги отмечены правительственными наградами и грамотами и в 1999 г. ему присвоено звание «Заслуженный врач РБ», врач высшей квалификационной категории.

Жена, имеет троих детей. Жена Розалия Жановна, заведующая терапевтическим отделением поликлиники № 6 г. Улан-Удэ. Старший сын Евгений пошел по стопам отца и стал врачом-офтальмологом. Второй сын Александр юрист, работает в Улан-Удэ, дочь Туяна школьница.

Пожелам Вячеславу Борисовичу дальнейших успехов в нелегкой работе, ведь он врач с большой буквы, болеющий всей душой за людей и за свою работу.

Светлана БАЗАРОВА.

с. Дутулур,
Закаменский район.

На конкурс «Милосердие – 2008»

ДАРУЮЩИЙ СВЕТ

На конкурс «Женщина года - 2008»

ОСНОВОПОЛОЖНИК БУРЯТСКОГО ГОБЕЛЕНА

Указом Президента Российской Федерации В.Путина от 11 марта 2008 г. заслуженному художнику России и Бурятии Ринчиновой Светлане Петровне присвоено почетное звание «Народный художник Российской Федерации» за большие заслуги в области культуры, изобразительного искусства. А в мае этого же года от ВАРКа ей вручена медаль «За заслуги перед бурятским народом».

С.П.Ринчинова является единственной женщиной Бурятии, удостоившейся почетного звания «Народный художник Российской Федерации» и третьей женщиной, заслужившей этого Почетного звания в России.

С.П.Ринчинова - основоположник бурятского гобелена из конского и сарлычьего волоса и декоративного войлочного панно и ковров. Заслуга ее состоит во внедрении в область художественного творчества совершенно нового, не существовавшего прежде в декоративно-прикладном искусстве РБ и РФ волосяного гобелена и создание художественного, войлочного панно, а также в возрождении бурятского традиционного войлока-шурдога.

Родилась Светлана Петровна в Улан-Удэ. В беседе со мной Светлана Петровна не без гордости сообщила мне: «Я - улан-удонка, рода «Хонгодор», мое босоногое детство здесь, на берегу слияния двух рек - быстрой, горной Уды и величавой, полноводной Селенги, где заложено мое «тоонто» (пуповина)».

Ее родители приехали в столицу Бурятии по комсомольским путевкам подростками на строительство завода ПВЗ и стали первыми представителями бурятского рабочего класса.

Отец Петр Бадлин - сварщик, а мать Вера Басановна Бадмасва - леспальщица.

Мир ее детства был пронизан звуками музыки и красками, занятиями в изостудии Дома пионеров и в музыкальной школе по классу виолончели у преподавателей А. Бухбиндера и С. Балдасва. После окончания Улан-Удэнского музыкального училища поступила в Ленинградскую государственную консерваторию им. Римского-Корсакова, которую блестяще закончила в 1968 году.

Появления гобелена в Бурятском изобразительном искусстве ведет свою историю с начала 70-х годов XX века. Искусство гобелена (шпалера) известно миру с XIII века.

Первые гобелены С.П.Ринчиновой конца 60-70-х годов сотканы из цветной шерсти в технике гладкого ткачества. А такие произведения как «Стрелки» (1976г.), «Музыканты» (1977г.) и «Жаргал» (1978 г.) экспонировались на Всероссийских выставках «60 лет Великому Октябрю» (1977г.) г. Москва; «Художники России - детям» (1978 г.) Ленинград.

Пылливый неутомимый характер Светланы Ринчиновой способствовал тому, что вскоре после вполне обоснованных успехов на выставках, вместо углубления и дальнейшей разработки усвоенного направления в гобелене, она берется за сложную задачу создать «Бурятский гобелен», отличающийся от прибалтийского, московского, ленинградского, то есть европейского.

Под руководством С.П.Ринчиновой в 1982 г. был создан крупномасштабный волосяной завод для Бурятского государственного академического театра драмы группой обученных ею женщин. Этот гобелен площадью 100 кв. метров и около тонны веса, великолепно украшает авансцену. Ныне ее ученицы - ее последовательницы Баярма Дамбиева, Римма Доржиева, Татьяна Дашисва, Нина Эрдынесва успешно работают в гобелене, от которых перенимают технику гобелена из конского волоса якутские художницы.

Поистине триумфальное шествие гобелена из конского волоса по престижным всесоюзным, всероссийским и зарубежным выставкам всюду вызывает восторженные отклики критиков, художников, искусствоведов. Так, например, на 2 Московской выставке «Художники автономных республик России» в 1989 г. гобелен «Байкал» экспонировался в знаменитом вводном зале Манежа. В докладе доктор искусствования Н.В. Воронов дал высокую оценку замечательному произведению Ринчиновой, сказав, что гобелен «Байкал» явился подлинным украшением всего вернисажа и что он достоин стать «Выставкой одной работы».

С.П.Ринчинова - постоянный участник Всесоюзных, Всероссийских и международных художественных выставок: Москва - 1968, 1976, 1977, 1978, 1981, 1982, 1984, 1985, 1990, 1992, 1997, 1999, 2000, 2003, 2006 гг. Декады бурятского искусства: Свердловск, 1973г., Чита, 1982, Ленинград, 1983г., Москва, 1989 г., Иркутск, 1997г. Зарубежные выставки: ГДР, Япония, Франция, Корея, ФРГ, «Мастера искусства в борьбе за мир», Москва, «Искусство наций», 2002г., «Искусство Бурятии»,

выставка в штаб-квартире ЮНЕСКО в Париже 1982, 1985 гг.

Большие творческие достижения С.П. Ринчиновой отмечены Почетной грамотой Президиума Верховного Совета Бурятской АССР (1982г.), премией и Почетным Дипломом IV Биев искусства соцстран в Эрфурте (1986 г., ГДР) Почетной грамотой СХ РСФСР «Министерства культуры РСФСР (1985г.) присвоением Почетного звания «Заслуженный художник Бурятской АССР» (1986 г.), присуждением патентов Государственного Комитета по изобретениям открытия СССР (1990г.), присвоением почетного звания «Заслуженный художник РФ» (1993 г.), награждением Золотой Пушкинской медалью (2000г.), медалью «За заслуги перед бурятским народом», ВАРК (2008г.) и присвоением Почетного звания «Народный художник Российской Федерации» (2008г.)

Светлана Петровна не ограничивается творческой деятельностью, она преподавала в училище культуры и искусства, где открыла отделение ДПИ. «Художественный текстиль». В настоящее время является заведующей кафедрой «Декоративно-прикладного искусства» Восточно-Сибирской государственной академии культуры и искусства, ведет научно-исследовательскую работу, руководит творческой лабораторией «Вернисаж», которую она создала. На всем протяжении творческой деятельности С.П.Ринчинова выступает как теоретик и практик, экспериментатор, изобретатель-новатор.

Лучшие работы по войлоку представлялись на престижных художественных зарубежных выставках: «Сагаалган», «Волна», «Селенга», а «Солнце Гэсэра» каталог «Лучшие художественные произведения XX столетия России».

Так одну из своих работ - войлочный шурдог - как символ гостеприимства Ринчинова преподнесла в дар лауреату Нобелевской премии, писателю А.И.Солженицыну во время его пребывания в Улан-Удэ. Авторский гобелен «Стихия мироздания» подарен правительством республики правительству Москвы в честь 850-летия столицы.

Светлана Петровна является матерью трёх взрослых детей. У художницы подрастает внуки. Она счастлива как мать, любима как женщина, ценима и уважаема в своем трудовом коллективе.

Светлана Петровна Ринчинова - женщина, овладевшая своим временем и потому она истинно великая женщина.

Анатолий ГАВРИЛОВ,
заслуженный деятель культуры
Усть-Ордынского Бурятского
округа, член Союза
журналистов России.

ЭРХИМ БАГША, ЭНЭРХЫ ЭЖЫ

Энээхэн ногоон дэлхэй дээрэ
Эхэнэрэй бэе олохо түрөөд,
Эхын жаргал элдэж ябаханаа
Эрхим юумэ байха юм ба?

Ц.ДОНДОГОЙ.

1933 ондо Хэжэнгийн аймагай Дунда Худанай Үлзэйтэ нотагта хальбан угтай Бодин Чимит-Доржо Жанчигай Цыренжаб хоёртой үгэйтэй таряаша бүлгэд түрэн, мүнөө Улаан Үдэд ажауудаг багшын ажалай ветеран Цырен-Долгор Бодисвна Чимитдоржисватай хоо уулзажа, хөөрлөдөж байдагби. Ушар юуб гэхэд, Цырен Долгор абгайханай наһанай нүхэр, эсэгымни түрэн дүү Чимит Дарибазарон болоно. Олондо мэдээж, бэлгэйтэй шүлэгшэн абгамни 50 наһан дээрээ хүндэ үбшэндэ нэрбэгдэж мордошоо хэн.

Саг яһаншьсэ түргэн сахаригтан ошодог юм гэшээ! Паяхан лэ гэжэ наһан гэнээш, 75 наһа хүршээбэлдэс. Шэмэдьсэ ошоһоор 25 жэл болохонь. Ухибүүдшье булта айл болонхойнууд, тэдэйнгээ дунда аша зээнэрээ харалсаад нуунаб даа. Эхэ, эсэгымни хургуули хурдугуй колхозойнгоо ажалда магтаалтай, айл аймагтаа хүндэтэй зонябаа. Сагнайнһинтээшэ хубилжа, хураха арга боломжотой болобо гэшээт, хурахан хэрэгтэй, хураха, бидэ хоёр хургуулигүйбди, харин таанаднай эрдэм шудалбал, хаанашье ябаа наа, ялахагүйт гэжэ найман ухибүүдтээ эжы, абамнай захигша бэлэй. Эхэ эсэгын буянгаар булта дээдэ эрдэмтэй болообди, гурбамай эрдэмтэй ажал эрхилжэ, үшөө дэмжэ ургаа. Би Хэжэнгэдэ 10 класс дүүргээд, багшанаар дээдэ хургуулида ороһонби, тэрэл үсэр буряад хэлэй таһагай оюутан ябаһан Шэмэдтэй танилсажа гэрлээбди. Пүүлээрнэ нүхэрэйнгөө нотаг Загһатада багшалаабди. Би тоо болдог, харин нүхэрни буряад хэлэ, литература зааханаа гадна, зохолдо шуналтай хэн тула шүлэг бэшгэшэ бэлэй. Пургуулин директор Цыден Нимасвич Цыренжапов залуу багшанары дэмжээд, туһалдаг хэн. Үбшэ түлсэгээр ядалгагшагүй хэмди. Аһыншэ харуулаа гэжэ аха аргаараа оролдохонь. Яли, саад байха бэшэ, багахан ухибүүдээ өөһдэнь гэртээ оржирхөөд лэ, ээлжээлэн барин ябадагша хэн даа. Пургуулимнайшье тэбаад алхаймай газарта бэлэй. Нүхэрэйнгөө «Хэжэнгийн гол» сониний редакторай орлогшоор томилогдоходо, аймагай түб Хэжэнгэ зөөх баатай бологдоо. Багахан хургуулида хүлэжэ байтараа, олон хурагалтай томо хургуулида заахан түрүүшээр хүндэ хон байгаа даа. Эхэнэрэй кабинет, даалгагдан класс, өөһдөмнай 6 ухибүүд, гэртэхи, газрахи ажал - яһалал туйлагдаа гэжэ ханагшаб. Уран найханай харалдаа хабаадалга, агитбригадын ажал, лекторскэ бүлэг, шабинарайнгаа гэр гэрээр ябалга, юрдөөл, тоолохо болоо наа, олонбээ. Тээд хайхан гэхэби, багшын ажал имээл ха юм даа. Олон жэлдэ хургуулин директорнуудээр хүлэлхэн Ц.Г.Цыренжапов, Д.Г.Баяртус, физикын багша В.С.Мункин гэгшэдэй дэмжээд байһандаһан баяртайгшаб. Хэжэнгэдэ математика зааһан, хожомыншэ сэхэ эрдэмтэн болоһон Г.А.Тармасвыс дурдангүй яжа болохоб.

Бэшэшьсэ юу хэлэлтэйб даа, - гээд Цырен-Долгор Бодисвна хөөрөөгөө түгэсхөө хэн.

35 жэлэй туршада таһалгаргүй багшалан багша-методист, РСФСР-эй багыата багша, арадай эрдэм хуралсалай отличник Ц.Д.Чимитдоржисватай олон тоото шабинар багыата сэхэ хүндлээд, аргын олодо наа, уулзажа, баяраа хубаалдажа байдаг даа. Эхэнэрэй жаргал, эхын жаргал элдэж барашагүй мүнхын жаргал гэхэн мүнүүд Цырен-Долгор Бодисвнада сэхэ хабаатанай.

Зургаан ухибүүдын булта гэр бүлэтэйнууд. Хүгшэн эжыдээ 17 аша зээнэр, 4 гучанарыс бэлэглэнхэй. Зургаан ашанарыс Улаан-Удэ, Хэжэнгийн хургуулинуудыс алтан медальнуудтайгаар дүүргэжэ. Инди, Америкэ, Польшо, Росси гүрэнэйнгөө Москва, Новосибирск хотонуудаар эрдэм бэлгээ дэмжүүлэн ябажа, эжыдээ баярай тэмдгүүдыс, амжалта тухайгаа утаһаар хөөржэжэ, амар мэндээрнэ һонирхожол байдаг. Эхэ хубүүн Эрдэм физико-математикын эрдэмтэй кандидат, ВСГУ - гай доцент, Гунга Хэжэнгэдэ РЦЗН толгойлдог, Эржэн басаган буряад хэлэ заадаг. Энэхэ философийн эрдэмтэй кандидат, ВСГУ - гай багша, Эрхэгтэ түүхын эрдэмтэй кандидат, БГУ-да хүдлэдэг, олхон Эрдэни гүрэнэй казначействын ахмад мэргэжэлтэн мүн. Энэдэлхэйн бүхы һайн һайханис хүсөөд, иимэ мүнүүдыс абгайханада зориулаа: Далан табанай дабаанай

оройдо гарабалта,
Дардам сэхэ харгы гаталан эрбэлта,
Олон жэлдэ багшын ажал эрхилээлта.
Омог дорюун жаргалтай

мүнөө хууналта,
Зулгы хайрата абгатаймнай

энэ наһандаа

Зургаан хүүгэдээ эрдэмэй

харгыда гаргаалта,

Аша, зээнэрэйнгээ дунда

мүнөө хүхиюхэн

Амгалан мэндэ ажаһууналта

ургаа тэнюухэн.

Урма зоригоо алдангүйгөөр

үшөө саашадаа

Урдахи дабаануудаа ядамаггүй

дабан дабын даа,

Най, эрэ, зуу наһаа тэмдэгтэжэ,

Налгай харасаараа биднээ харан

һуугт даа!

Эрдэни ДАРИБАЗАРОВ.

«Аласай холбоон-2008» гэхэн конкурсдо

ДАНГИНА ДАРИМА

Дарима Ахасарановна театрын гаржа ябахдаа асуубаб:
- Эндэ хэды жэл хүдэлнэ гэшэбта?
- Гушан гурбан жэл...
«Тридцатри богатыря, и во главе их дядька Черномор» гэхэн суута мурнууд а м а н н а м эжэлүүдгүй гарба.

Дарима Ахасарановна шодөөрөө мнээрээ үгэ унагаабагүй. Толгойдом гэнтэ бии болошоо эдэ мурнууд эгээ эндэ өөрсэ удхатай байгаа юм. Дангина Даримын хүгжэм дуунай гүн далайнаа мүндалэгшэ эды зэргын тоотой уран бэлитэй, дээдын нэрэ зэргэтэй дуушад (эдэнэй нэрэ дурдахабди) хойноо дахуудан олон дүүнэртэй гэжэ хэлэлтэй. 1975 ондо Ленинградий консерватори эрхим магтаалтай дүүргэжэ, Москвада, хари гурэнүүдтэ хүдэлхөөр уржалнуудта хүртэбшэе, Буряадайнгаа гүрэнэй оперо болон баледэй театрта концертмейстерээр хүдэлхээс ерэнэн юм. Ажалайнгаа түрүүшынгээ үдэрнүүднээ театрайнгаа зохоохы эршэмтэ ажаалда хамсы шуун оролсожо, СССР-эй арадай артистнар А.Линховоин, М.Пальм, Б.Минжилкиев, К.Базарсадаев, Д.Дашиев, М.Биешу, Г.Шойдабаева болон бусад бэлитгэйгээр хүдэлжэ эхилэн гэшэ. Эдэнэй дунда хүдэлжэ гэшэ хэды ехэ харюусалгатай, хүндэтгэйшье нэм.

«Даримын хүгжэмдэлгэ доро дуулахдаа урматай» гэжэ оперын дуушан Юлия Даниловичой үгыё Россин арадай дуушад С.Раднаев, В.Бальжинимаев, Россин габыята артистнууд О.Аюрова, Е.Шараева дэмжэдэг байха. 1981 ондо «Мелодия» гэдэг Бүхэсоюзна фирмэ «Буряад дуунууд» гэжэ дүрбэн ехэ пластинканыудые гаргахдаа, концертмейстер Д.Линховоиной хүгжэмдэлгэ доро Буряадай оперно театрай солистнуудай дуулахан 48 зүйл дуунуудые оруулан юм.

Тэрэ үдэшэ ажалайн таһалга соо (анханда суута эсэгын гримерно байхан) дуугаралсахадаа, эгээ мүнөө үедэ шэнэ ямар туйлалтануудые дурдалтайб гэхэдэмни;

- Тээ тугаархана Томскоо Ольга Жигмитова гэртэмни хонходобо. Тэндэ Бүхэроссин дуушад «Романсида» гэжэ нэрлэгдэн конкурс болоо. Ольга тэндэ Гран-придэ хүртэбэб гэнэ, гэжэ Дарима Ахасарановна омогорхол, урма дүүрэн шарайтай болоодхибо.
Эды ехэ амжалта туйлахан дууша басаган шабинарын нэгэн гэжэ үлүү үггүй ойлгохоор байба.

- Эрхим гэшэл даа... Хари гүрэнүүдэй суута театруудай ендэрнээ дэлхэйн классическа дуу хүгжэмүүднээ гадна түрэл арадаймнай дуунуудые эдэлүүдэг гэшэт. Тээд эдэн соо тусхайта ханагдаха ушар хоорыг.

Харюугай орондо Дарима хаяхан толилогдон өөрын зурагтай ном харбайба. «Россин арадай артистка, Бу-

ряд Республикын Гүрэнэй шангай лауреат, Уласхоорондын конкурснуудай дипломант ба лауреат» гэжэ гадар хуудандань барлагданхай. Бахардан би номой тэдыхэн хуудаа ирасгаабаб. Энэ номой хууданнаа буулгажа, уншагшадта дурдахая.

«За годы работы в Бурятском государственном академическом театре оперы и балета Д.Линховоин пришло к подлинному мастерству. Её работа с солистами-певцами раскрывает их возможности, даёт перспективу роста. Дарима Линховоин не просто «тренер певцов», она - помощник, учитель, друг.

...Дважды, в 1984 и в 1996 годах, на Международных конкурсах вокалистов Д.Линховоин была отмечена дипломами «Лучший концертмейстер». Очень плодотворным было сотрудничество с Ганбатом Пурэжавом, первым монгольским певцом, ставшим лауреатом международного конкурса им. П.И.Чайковского, а Д.Линховоин в знак признательности в 1998 году правительством Монголии была награждена орденом Дружбы «Найрадал». Олон даа, олон Даримын хүтэлбэри доро ургажа гарахан дуушан баатарнууд, дангинанар. Эхиндэ дурдагдагша шүлэгтэй мурнуудтэй ухаанда ороноиниин холо газар ошоогүйл.

Эндэ үшөө нэгэ бэшгэнэ хэнэг буулгабери дурдахамни.
«Международный Союз музыкальных деятелей и жюри XVII Международного конкурса вокалистов им. М.И.Глинки выражает свою благодарность концертмейстеру Бурятского академического театра оперы и балета, заслуженной артистке России Д.Линховоин.

Являясь великопной пианисткой и педагогом, на протяжении долгого времени готовит на конкурс удивительно талантливых молодых певцов, которые представляют Бурятию на этом престижном творческом соревновании.

... Каждый раз певческая делегация из Бурятии, возглавляемая Д.Линховоин, привлекает внимание жюри конкурса высоким уровнем подготовки, профессионализмом, продуманностью и великодушным подбором программы, проникновением в суть исполняемых произведений.

Мы ещё раз хотим отметить замечательную работу Даримы Линховоин, которая достойно представляет Республику Бурятию и российское искусство в целом.

И.К.Архинова,
Президент Международного союза музыкальных деятелей,
Герой Социалистического Труда,
лауреат Ленинской премии, народная артистка СССР.

Эды ехэ нэрэ зэргэтнай удаа үшөө гэжэ бэшэлтэйб даа...

Уран зураашын бэлитэй хаа, дангина Даримын гушан гурбан дуушад дахуулаад, гүн бэлитэй далайнаа гаража ябахан уран зураг бүтээхэл нэм. Эрбэдэн аалга ташан угтагшад дунда байхые хүсэгшэ

Михаил БАТОИН,
уран зохёолшо,
Буряадай Гүрэнэй шангай лауреат.

«Хүн болохо багаһаа, хүлэг болохо унаганһаа», - гээд, буряад арадаймнай дунда дэмы хэлсэдэггүй байха. Захаминай аймагай Дабаатын дунда хургуулин 3-дахи классай хурагша Амгалан Дашапилов олон жэлдэ эжы абын одхон хүбүүн ябаашье хаа, эрхэ тангил байгаагүй, хоёр аханараа дахаад, ажал хэлсэдэг, ном худартаашье бэрхэ, хургуулингаа ажабайдалда оролдосотойгоор хабаадалсадаг хүбүүн юм. Дахажа ябаха хоёр аханартай Амгалан үнгэрэн жэлдэ дахуулжа ябаха дүү хүбүүтэй болоходоо, одоошье ехээр баярлажа, Эрдэм дүүгээ үендөө хүртэрин ходо абалсажа, эжыдээ ехэ тухалаа, мүнөөшье хургуулиһаа гараад, хоёрхэн Эрдэм дүүдээ яаран ошодог.

«Класс соогоо Амгалан эгээл эрхимээр хурадаг, хүбэлгэн ухаатай, уншахадаашье бэрхэ, тоо бодолгодо түргэн юм», - гээд багшань, Ася Семёновна Ринчинова шабия магтадаг.
Үнэхөөрөөшье, Амгалан олон кружогуудта ябадаг, шатарай кружошто илангаяа ехэ дуратай.

Хүн болохо багаһаа, хүлэг болохо унаганһаа, - гээд, буряад арадаймнай дунда дэмы хэлсэдэггүй байха. Захаминай аймагай Дабаатын дунда хургуулин 3-дахи классай хурагша Амгалан Дашапилов олон жэлдэ эжы абын одхон хүбүүн ябаашье хаа, эрхэ тангил байгаагүй, хоёр аханараа дахаад, ажал хэлсэдэг, ном худартаашье бэрхэ, хургуулингаа ажабайдалда оролдосотойгоор хабаадалсадаг хүбүүн юм. Дахажа ябаха хоёр аханартай Амгалан үнгэрэн жэлдэ дахуулжа ябаха дүү хүбүүтэй болоходоо, одоошье ехээр баярлажа, Эрдэм дүүгээ үендөө хүртэрин ходо абалсажа, эжыдээ ехэ тухалаа, мүнөөшье хургуулиһаа гараад, хоёрхэн Эрдэм дүүдээ яаран ошодог.

«Аза талаан-2008» гэхэн конкурсдо

АМГАЛАНАЙ АМЖАЛТАНУУД

Амгалан Дашапиловой хоёр жэл хахад соо бүридхэжэ ябахан зузаахан портфолио аалиханаар иран хаража хуухадамни, шатарта дуратайн эли байгаа нэн. 1-дэхи классга хуража ябахдаа, «Вундеркинд-2007» гэхэн шатарай турнирта хабаадалсажа, 2-дохи хуурида гараа, мүн шэнэ жэлэй урдахана үнгэргэгдэн мурьсөөндэ 3-дахи хуури эзэлэ. «Белая ладья-2008» гэхэн аймагай шатарай турнирта 3-дахи хуурида гараа. «Эрхим хуралсалай, эдэбхитэй ажалай түлөө» гэхэн диплом, грамотанууд Амгаланай портфолио шэмэглэн.
хуралсалһаа гадуур олон конкурснуудта энэ хүбүүн хабаададаг байна. «Русский математик-2007», «Кенгур» гэхэн уласхоорондын математическа конкурс-нааданда, мүн «Золотое руно» гэхэн уласхоорондын түү-

хын конкурснуудта хабаадалсажа, түүрү хууринуудта гарахан сертификадуудтай байха юм.
Тиихэдэ жэл бүхэндэ үнгэргэгдэдэг «Наранай туяа», «Гэсэр» гэхэн конкурснуудта Амгалан заал хаа хабаадалсан лэ байдаг. «Гэсэр-2007» гэхэн аймагай конкурсдо эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, «Эдир Гэсэр» гэхэн номиналда 3-дахи хуурида гаража, нотаг зоноо, эжы абаяа, багшанараа, хани хүхэдөө ехэ баярлуулаа бэлэй. Амгалан хонгёо хурса хоолойтой, шүлэг хэлэхэдэ, дуу дулахадаа бэрхэ юм.

Амгалан хүбүүгээ бэрхээр хүмүүжүүлэнэйн түлөө эжы абадан баярай бэшгүүдшье хургуулин зүгнөө олоор барюулагдаа.

Дайнай, ажалай ветеран Ринчин Гомбоевич Дашапилов таа-

«Гуа сэсэн хатан-2008» гэхэн конкурсдо

СЭДЬХЭЛЭЙНЬ ДУУНУУД СЭНТЭЙ ЛЭ

Октябрийн 31-нэй үдэр Хэжэнгэдэ Елизавета Васильевна Бальжировагай «Түрэл нотагай харгыгаар...» гэхэн гурбадахы номойн презентаци үнгэрбэ.

Тэрэ холын 1971 оной намарай найхан сагта, 37 жэлэй саана гүлмэрхэн үхибүүд, бидэ, Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ Хэжэнгын дунда хургуулин 1-дэхи «б» классай шабиннар болоһон байнабди. Елизавета Васильевна Бальжирова бидэниие дулааханаар угтан, хоёрдохы эжымнай, түрүүшымнай багша боложо, эрдэм номой дээжы үзүүлэн юм. Мүнөө үетэн нүхэдни, суг хураһан хүбүүд, басагад булта шахуу ай аймаг болонхой, элдэб мэргэжэлтэй. Түрүүшын багшамнай, гүлмэр ябаһан солгөөн хаһамнай сэдьхэлдэмнай ходал ханагдажа байдаг.

Дэлгэр тэнюун Хэжэнгын аймагай дэбисхэр дээрэ оршодог зүүн зүгтэй зах хизаар Загһата тоонтотой Елизавета Васильевна Бальжирова 1927 оной мартын 15-да таряша, малша Васильев Семён Алагуева Малаасгай хоёрой гэр бүлэдэ табадахы үринь боложо түрэнэн юм.

Нотагайнгаа долоон жэлэй хургуули дүүргэдэ, Улаан-Үдын П.И.Чайковскийн нэрэмжэтэ хүгжэмэй училищин (анхан хүгжэмтэ-драматическа техникум гэжэ нэрэтэй нэн) театрална таһагта ороһон байна. Зүгөөр Елизавета басаган артист болоогүй, харин хүүгэдэ багашуулые хүмүүжүүлжэ хэрэгтэ наһаа зориулаад, Хори, Хэжэнгын хургуулинуудтаар гушаад жэлдэ багшалһан намтартай. Дүрбэн шабинарын эрдэмэй кандидаттай нэрэ зэргэтэй юм. Ажалай ветеран Елизавета Васильевна хүмүүжүүлжэ ажаалдаа эрхимээр хүдэлхэйнгөө түлөө олон медальнуудаар, Хүндэлэлэй грамотануудаар тэмдэглэгдэнхэй.

Мүнөө наһанайнгаа амаралтада гарахадаа, уран зохёолой гурбан жанр болохо шүлэг, проза, зүжэг найруулжа захалаа. «Худан» гэжэ түрүүшын номын 1999 ондо Улаан-Үдэ хотодо хэлбэлдэгжэ гараа. Буряадай арадай уран зохёолшо, Россин Федерациин, Буряадай болон Хальмагай Республикануудай соёлой габыята хүдэлмэрилэгшэ Цыденжаб Жимбиев залуудаа хамта хураһан Елизавета Бальжировагай түрүүшын номой хэлбэлдэгжэ болоһондо үнэн зүрхэнһөө баясаад, «Худан» гэжэ номдонь оролодо үгэ бэшэжэ үгэнэн байна.

Энэ ном соогоо 58 жэл эбтэй эетэй хууһан наһанайнгаа хани нүхэр Гвибал Зориктуевичта зориулжа шүлэг бэшэнэн юм. Буряадай элитэ шүлэгшэд, уран зохёолшо Гунга Чимитов, Солбон Ангабаев, Цэрэн Галаанов гэгшэд шүлэгүүдыень үндэр дээрэ сэгнэнэн юм.

«Түрэл нотагай харгыгаар...» гэхэн ном соогоо Елизавета Васильевна шүлэгүүднээ гадна богонихон рассказыудые гү, али өөрынгөө ажагалтануудые тодо ноһиноор бэшэнэ.

Уран зохёолшын шүлэгүүд, дуунууд, зориулганууд, рассказыуд ба зүжэгүүд ёһотой буряад хэлэн дээрэ бэшэгдэнхэй, тиимэхээ һонинишье, удхатайшье зохёол болоно, хүнэй сэдьхэл соохи элдэб хүлгөөнүүдые дайража, баян хэлбэри маягтай, уран хурса удхатай мүн.

Шэнэ номой презентаци дээрэ нотагай шүлэгшэд Дансаран Доржугутабай, Владислав Тугдэмэй, Буряад Республикын соёлой габыята хүдэлмэрилэгшэ Сэлмэг Цыренова, Хэжэнгын аймагай захиргаанай толгойлогшо Эрдэни Бадмаев гэгшэд, тийхэдэ аймагай буряад хэлэ бэшгэй ба литературын багшанар Елизавета Васильевнагай уран зохёол үндэрөөр сэгнэ. Е.В.Бальжировагай олон шүлэгүүдыень аймагай хургуулинуудай шабиннар уран найханаар сэбээр уншаа.

Эжымнай наһанайнгаа амаралтада гаража, сүлөө ороод, шүлэгүүд болон рассказыудые бэшэжэ эхилээ нэн. Түрүүшээр бидэндэ, үхибүүдэнэ, эжымнай шүлэг бэшэжэ эхилхэдэн, ехэ һонин нэн. Эжымнай олоһон лэ жэл багшалһан. хургуулида хураха үедэмни, эжымни намдашье ном заһан, багшалһан. Манай баабай Гвибал Зориктуевич олон жэл намын ажаалда хүдэлхэн. хургуулида ороогүй байхадамни, бүлөөрөө Сұлхара хуурын зөөжэ ошоо нэмди. Минии ород хэлэ мэдэхгүй үе, эжымни гартам мунгэ барюулаад, «Дайте мне хлеб» гэжэ найсахан ороодор сээжэлдүүлжэ, магазин эльгээдэг нэн, - гэжэ медицинын болон юридическа эрдэмэй кандидат, Россин Федерациин габыята врач, мүнөө уень харюусалгата ажаалда хүдэлжэ байһан Баяр хубүүниин тэрэ холын ханаяа дулааханаар дурсаа нэн.

Бальжировтанай гэр бүлэ хоёр хүбүүдые, гурбан басагадые хүмүүжүүлэн хургажа, ажалай ута харгыда гаргаһан байна. Булта үхибүүдын дээдын мэргэжэлтэй. Мүнөө Гвибал Зориктуевич Елизавета Васильевна хоёр 12 аша зээнэртэй, 9 гушатай. Эбтэй бүлэ нислээ Улаан-Үдэ хотодо ажабуудаг.

«Жэмбүүр дуунһаан нэргэг лэ! - гэхэн статья соогоо («Буряад үнэн» - «Дүхэрэг», 13.11.2008 он) Хэжэнгын дунда хургуулин «Зүрхэнэй дуунууд» гэхэн литературна студиин гэшүүн Мария Цыбикова Елизавета Васильевнагай уран зохёол, шэнэ номын шэнжэлхэн байна.

Энэрхы найхан эхынгээ, энэрэл хайрата хүгшэн эжынгээ, найдамтай наһанай нүхэрэйнгөө, уянгата мурнуудтэй, уян сэдьхэлтэй багшынгаа баярта үдэшье үри хүүгэдэнь, аша зээнэрын, хани нүхэрэнь, нотагаархидын, анда нүхэдэнь, түрэлхидын, шабинарын үндэр хэмжээндэ хэбэд номхон Хэжэнгэдэ үнгэргөө, ажалайн габыае, дууша, шүлэгшэ баян сэдьхэлтэй байһынь тэмдэглээ, үндэрөөр сэгнээ гэжэ омогорхонбди. Уран гуурһатай, урма зоригтой багша Елизавета Васильевнадаа ута наһа, удаан жаргал, бүхы дэлхэйн найн найхание хүсээл даа!

Бальжировтан табан хүгшэн баабай эжынэрээ үргэнэн буянтай. Елизавета Васильевнагай аха Сампил Семёнов 1941 ондо Москва хотые хамгаалтада хабаадаа. Эндэ баатарай үхэлөөр наһа бараа.

Эрхэтэ ДАРИБАЗАРОН,
түүхын эрдэмтэй кандидат,
Е.В.Бальжировагай шаби.

байдаа Амгалан, Гомбо, Буянта ашанарын Булта дуратай, бултадаа таабайгаа, мүн ажалай ветеран Санжид Дамдиновна тээбийгээ ехэ хүндэлдэг юм. Гомбо ахань Закаменск хотын 5-дахи хургуулин 8-дахи классай хурагша, Буянта ахань Дабаатынгаа хургуулида 6-дахи класста хурадаг.

Баярма, Була Дашапиловтанай омогорхол болоһон дүрбэн хүбүүдэй нэгэн болохо Амгалан Дашапилов дүрбэн тэгшээр хүмүүжэн, түрэл хургуулиа, тоонто Далахай нотагаа суурхуулан ябаха хүнүүдэй тоодо орохон дамжаагүй. «Эрхы хуранхаар, бэрхы хура», - гэхэн онһон үгэ Амгаланда, тэрэнэй аха дүүнэртэ хабааттай. Тэдэнэр үнэхөөрөө бага наһанһаан бэрхы хуража ябаһан хүбүүд гэшэ.

Х.ДАМПИЛОВА,
Захаминай аймагай Дабаатын хургуулин багша.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Амгалан Дашапилов ээлжэтэ концертын үедэ.

На конкурс «Мир и Бурятия - 2008»

ИНИЦИАТОР РАЗВИТИЯ АМБУЛАТОРНОЙ ХИРУРГИИ

Юрий Сагадаевич Савельев, врач-ангиолог, хирург высшей категории, руководитель первого в СССР и России Центра сосудистой и амбулаторной хирургии Приморского района Санкт-Петербурга, заслуженный врач Республики Бурятия, заслуженный врач Российской Федерации, член-корреспондент Петровской академии наук и искусств, доктор медицинских наук родился в селе Хандала Кабанского района в 1939 году.

- Родители вырастили нас, семерых детей. Папа был первым в нашем колхозе бухгалтером. А мама в свое время окончила с отличием церковно-приходскую школу и работала воспитателем. В стенах Корсаковской школы я получил среднее образование и поступил в Иркутский медицинский институт. Там я учился у замечательных профессоров Бойцова, Серткина.

После окончания института вернулся в Бурятию и был направлен в городскую больницу № 4.

- Чем запомнились вам первые годы работы?

- Встречей с моим учителем Василием Иннокентьевичем Николаевым. Фронтвик, прекрасный организатор и талантливый хирург, он был также и большим спорщиком: на все имел свою точку зрения. Помню, как он ее смело мог доказывать тогдашнему главному хирургу Минздрава Балдынову. На это Василий Иннокентьевич имел все основания, поскольку был прогрессивным, современным мыслящим хирургом, стремившимся практически использовать последние достижения в хирургии. Как хирург, он был уникальным в своей области, делал почти все операции, кроме оперативных вмешательств на сердце и головном мозге. Многие брал из научной медицинской литературы. С интересными сведениями Василий Иннокентьевич всегда делился с нами.

Позже учась в ординатуре в Ленинграде (1969-1971 гг.), в одном из американских журналов прочитал об их опыте операций в амбулаторных условиях, в то время как у нас все операции проводились в больнице. Надо сказать, что идея развития амбулаторной хирургии в стране была продиктована временем.

- Юрий Сагадаевич, вы сразу занялись изучением этого вопроса?

- Когда я учился в ординатуре в 1-м медицинском институте имени И.П.Павлова, мой руководитель С.М.Курбангалеев предложил тему, связанную с изучением коры надпочечников. Но мне была близка другая - по инфузионной терапии при облитерирующих заболеваниях нижних конечностей, которую я и предложил. Меня поддержал второй руководитель - знаменитый академик АМН СССР профессор А.В. Вальдман. Он всегда благожелательно относился к моему научному труду, с интересом его изучал, давал нужные рекомендации. За три года диссертация была написана.

Одновременно с научной работой не оставлял и практическую деятельность. Все субботы были посвящены больным. Накануне в пятницу перед консультационным приемом Курбангалеева знакомился с историей болезни пациентов и затем отбирал наиболее нуждающихся для субботнего приема больных. И так я работал пять лет.

После окончания аспирантуры защитился и вернулся в Улан-Удэ. В начале 1976 года меня обратно пригласили в Ленинград с предложением возглавить межрайонный сосудистый центр в Ждановском районе города.

Из статьи журнала «Амбулаторная хирургия»

«...Организация специализированной помощи больным с патологией периферических сосудов в четырех районах города, вошедших в зону ответственности межрайонного ангиологического центра, легла на плечи Юрия Сагадаевича, и он с блеском справился с этой задачей. В этом центре Юрием Сагадаевичем были отработаны четкие методики лечения больных с артериальной патологией нижних конечностей, варикозной болезнью нижних конечностей, лимфогемангиом, при этом наряду с консервативной терапией стали выполняться и оперативные вмешательства.

В 1981 году Юрием Сагадаевичем при поддержке профессора Б.Г. Апанасенко впервые в нашей стране в амбулаторных условиях был создан дневной многопрофильный хирургический стационар, где осуществлялись такие операции, как флебэктомия, гер-

ниопластика и еще более десяти наименований вмешательств, ранее выполнявшихся в больницах и клиниках.

На основании полученного опыта Ю.С.Савельевым была предложена новая лечебно-организационная форма - Центр амбулаторной хирургии, что нашло поддержку на XXI Пленуме Бессоюзного общества хирургов во Львове и Краснояре. И в 1991 году Юрием Сагадаевичем защитил докторскую диссертацию на тему «Интенсификация хирургической помощи и плановая санация больных в условиях поликлиники». В настоящее время в Санкт-Петербурге действует более 15 центров амбулаторной хирургии».

- Как вы пришли в сосудистую хирургию?

- Учась в ординатуре, я попросился в отделение сосудистой хирургии к доценту кафедры Николаю Варфоломеевичу Петрову, который был главным хирургом Балтийского флота.

В этом отделении лежали тяжелые гангренозные больные. Здесь не только учился делать операции на сосудах, но и выхаживать больных.

- С какими трудностями вам приходилось сталкиваться?

- Я всегда был спорщиком, если чувствовал свою правоту, то всегда добивался ее признания. Когда мы начали организовывать амбулаторные центры, то некоторые от меня отвернулись. Идею поддержал главный хирург СССР академик М.И.Кузин. Он вызвал меня в Москву, где я выступил на коллегии с докладом.

Справка. Операции в условиях стационара по методике Ю.С.Савельева уменьшают осложнения в 12 раз, пребывание на больничном листе сокраща-

ется в три раза. Кроме оперативного лечения пациентов в условиях поликлиники, широко применяется консервативная терапия при заболеваниях периферических артерий конечностей, при критической ишемии - угрожающей гангрене, тяжелых стадиях болезни венозной системы, поражениях лимфатических сосудов.

- Юрий Сагадаевич, в вашей семье кто еще увлечен медициной?

- Жена Ольга Пурбуевна врач-отоларинголог. Сын тоже хирург, совмещает работу заведующего дневным стационаром в нашем центре, где курирует весь хирургический блок, с работой по экстренной хирургии в Петергофе. Внук и внучка - студенты Ленинградского университета информационных технологий, механики и оптики.

Научные изыскания Юрия Савельева легли в основу организации по всей стране специализированной амбулаторной хирургии, в том числе и в Бурятии. В 2000 году в Детской республиканской клинической больнице открыто отделение детской амбулаторной хирургии, в 2001-м - Городской центр амбулаторной хирургии в поликлинике № 2 г.Улан-Удэ. На их открытии почетным гостем был Юрий Сагадаевич. Также с его участием в 2005 году открыт центр детской амбулаторной хирургии в больнице № 4 г.Улан-Удэ. Живя и работая в Санкт-Петербурге, Ю.С.Савельев встречается с земляками и поддерживается связь с родинами через общественную организацию «Ая-ганга».

Анна ЦЫБИКОВА, Республиканский центр медицинской профилактики.

«Аза талаан - 2008» гэнэн конкурсдо АМИН ГОЛНООМ СЭНТЭЙХЭН

Яруунын аймагай Эгэтын-Адагай дунда хургуулин 11-дэхи ангиин хурагша, тус хургуулингаа президентын тушаалтай, амтатайхан аша Алдар Дондоков тухайгаа «Үнэнзүйнөө» уншагдаа таатагуй дуулгаха дурамни хүрээшээ. Юундэб гэбэл, Алдар ашамни 9-дэхи класс дүүргэтэрээ бүхы предметээрээ оторо «5» гэнэн сэгнэлэтэй хуража, улаан аттестат абанхай юм, харин мүнөөшье нураасальнь тэрэл зандаа гэжэ тэмдэглэхэ шухала.

Алдар Дондоков хургуулидаа, райондо, республикада болоһон хамтын хэрэгтэ хамсыгаа шуужа, хам оролсожо, ходоо сүлөө тухагүй ябадаг хүн лэ даа.

Гансал мүнөө жэлэйн амжалтанууды дурдаһуу. Нураасалай жэлэй дүүрхэ үеэр Удмуртида үнгэрһон нураасал болон ажалай бригадануудай Бүхэроссин конкурсдо Буряад ороноо түлөөлжэ, бага бэшэ амжалтатый бусаа. Алдар хүбүүн бригадирнын боложо ошоо хэн. Хабаадаһан 19 команда сооһо агитбригадань түрүү нуури тон түрүүшын үдэрһөө эзэлжэ, урагшаа гаража эхилээ һэмди гэжэ Алдар хөөрһэн. Газар халһан, электромашиннар үнээ һаһан, огород саад нуулгаһан хүн бүхэнийн хубитаяа оруулаха, үнэтэ бэлэгүүдэй, грамота дипломуудтай, урма баяртай нотагаа бусаа бэлэй.

Удмуртиһаа бусананай удаа удааншые болонгүй, хүршэ хүбөө Монгол ороной «Найрамдал» лагерята үнгэргэгдэһэн Уласхоорондын хүүгэдэй уран найханай фестивалда Эгэтынгээ-Адагай хатарай жэшээтэ «Ая ганга» ансамбльтай хамта (хүтэлбэрлэгшэнь Буряад Республикын искусствын габыята ажалшан Ц.Ц.Юмжитов) Алдар Дондоков хабаадажа, мүнгэн медальда хүн бүхэнийн хүртэжэ эрээ. Алдар хүбүүн хүншэн эжынгээ үгэ дээрэ Р.Бурхисвай зоёһон «Эгэтын - Адаг тоонгомнай», «Яруунамни» гэнэн дуунууды ансамблингаа хатар доро хангиурдажа, мүнгэн медальда хүртэхэ аза талаантай байба ха юм. Солонгос хүүгэдэй ансамбль түрүүшын нуурида гаража, алтан медальда, манайхин - мүнгэн, харин Энэдхэгэй хүүгэд хүрэл медальда хүртөө гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Намар болобо. нураасалай шэнэ жэл эхилбэ. Алдар хүбүүнэй түрэл хургулидаа хураха һуудшын жэл. Үбнэ хулаа абалсаа, хорёо хотодоо оруулаа.

хартаабхаяа малтаа, ямаршые эхүүнрһээ дутууһы үдэшэ үглөөгүй 3 үнээ һааха, һу таргааа, тоһо зөөхэйгөө городто ажаһуудаг гэртэхиндээ эльгээхэ, туһалха - нимэл даа, амилха сүлөөгүй ябадаг амтатайхан ашамнай.

Энэ намарай харанууд Алдар Дондоковто мүн лэ азатай байгаа гээд даа. Юуб гэхэдэ, тэрэмнай «Наранай туяа» гэнэн республиканска эстрада дуушадай конкурсдо хабаадажа, урмашуулгын шанда хүртэжэ, урматый бусанан юм. Энэһинээ гадна аймаг дотороо буряад хэлэ, литератураар үнгэргэгдэһон олимпиадада хабаадажа, зоёһохи секцидэ 11-дэхи классайхидай дундаһаа Алдар Дондоков түрүүшын нуури эзэлжэ, республиканска олимпиадада хабаадаха эрхэдэ хүртөө. Ноябрьрин 6-7-до үнгэрһон республиканска олимпиадын творческо секцидэ шангай II нуури эзэлжэ, БГУ-гай буряад хэлэ бэшгэй факультетдэ шалгалтагүйгөөр орохо эрхэдэ хүртэбэ гэшэ. Баярлангүй аргагүй!

Ушөө нэгэ Алдарай аза талаан гэхэдэ, буряад хэлэний республиканска найндэртэ «Уһынь уубал, ёһынь дахадаг» гэнэн элидхэлээрэ хори гаран элидхэлшэдэй дундаһаа түрүүшын нуурида гаража, жюрин гэшүүдэй магтаал, найшаалда хүртэжэ, пьлесос бэлэгтэй, 1-дэхи шатын дипломтой бусажа гэртээ эрээ һэн.

2008 оной «Гэр бүлын жэл» гэжэ сонсхогдоһон жэлдэ амин голһоом сэнтэйхэн, амтатайхан Алдар ашамни тон лэ аза талаантай хүн гээшэ гээд үнэн зүрхэһөө этигэнэб. Эрхимээр хураха, ажал хүдэлмэри гэхэдэ, хүнэй хойно байхагүй, дуулаха хатарха абьястай, спортдошые урагшатай, одоол дүрбэн тэгшэ эрмэлзэлтэй, залуу наһанай залитай, аза талаантай ашамни олоной омогорхол болонхой.

Цырен-Ханда ЖАМЬЯНОВА, багшын ажалай ветеран.

«Аламжа Мэргэн Арюун Гоохон хоёр - 2008» гэнэн конкурсдо

ГАЛ ГУЛАМТАНЬ ХЭТЭ МҮНХЭДӨӨ БАДАРАГ ЛЭ

Нютагаа магтан дуулахадан, Наранай алаш толорлоо, Нухэдөө һаяа малхаагад, Найда госсом турзай! Сэнхир номин Яруунын үзэ найхан Ульдэргын түрүү нэгэн болохо үеһингөө хани нухээ Цыренов Дондок Балданович ба Цырма Ринчиновна Лыктыпова хоёрые үнэн сэдхэлбээ халуунаар һанан, намтарынь бэшэнэб. Эдэмнай нютагаа хуби зяагаа, гал гуламтаяа нэгэдүүлжэ, дүшөөд жэлдэ үнэр баян, үри хүүгэд тэгшэ, энэ юртэмсын найхан жаргалье эдэлжэ, хүн зондоо, үетэн нухэдтөө хүндэгэй, эбтэй эетэй бүлэ ажаһуудаг юм.

Тэрэй эзэн Дондок Балданович эдгин тоонто Ульдэргынгөө хургуулида хуража, эрдэмээ эхилһэн, 1958 ондо Мужьхын Дулда хургуули дүүргэһонэй удаа «Коммунизм» колхозой счетовода-бухгалтераар хүдэлжэ, ажалайнгаа намтар эхилээ бэлэй. Тэрэ үедэ Яруунын эгээл эхэ ажахы болохо миллионер «Коммунизм» колхоз байгаа. Эндэ Дондок Балданович ахмад бухгалтерээр олон жэлдэ хүдэлжэ, ажалдаа нарин нягтар, үнэн сэхээр хандадаг, ажалда зондоо хүндэгэй, урагшаа уридһанаатай байһанаа гэршэлзэнхэй. Мүнөөшье наһанайгаа амаралтада гаранхайшые һаа, нотагайнгаа зоной ажабайдалда туһа хүргэжэ, худаг сэбэр байлгаха, тала дайда уһалжа, үндэр ургасын түлөө оролдодог юм. Дондок Балданович колхозой зүгһөө олон дахин шагналада, Хүнэдхэлэй грамотада ба үнэтэ бэлэгүүдтэ хүртэнхэй, Россиян Бүгдэлэй грамотаар шагнагданхай юм.

Ажалай ветеран Дондок Балданович ба Цырма Ринчиновна «Гэрб-Аянг» бүлгэмэй ба нотагайнгаа ветерануудай советэй түрүүлэгшээр һунгагданхай. Анаагай ба Эгэтын дасангуудта үнгэргэгдэдэг нотагайнгаа даһан хуралнууды эдэбхи гарган, ударидажа бүтээдэг.

Тэрэй эзэн эхэнэр Цырма Ринчиновна Эгэтын-Адагай дунда хургуули 1962 ондо дүүргэд, тэрэ үеһин байдлаар, комсомолой путевкоор түрэл колхоздо хоёр жэлдэ һаалһанаар хүдэлжэ, эхэ амжалта туйлаа һэн. Залуу аһалишан, Коммунист партия гэшүүн түрүү ажалаараа суурхажэ, А.У.Модоговой гарһаа шаанда хүртэжэ, үнэтэ бэлэгүүдые абанан байдаг. Хоёр жэлдэ хүдэлһонэй удаа эрдэмээ саһань үргэлжүүлжэ, Бурядай хүдөө ажахын институтта хуража, ветврач мэргэжэлтэй болоо һэн.

Нютагаа магтан дуулахадан, Наранай алаш толорлоо, Нухэдөө һаяа малхаагад, Найда госсом турзай! Сэнхир номин Яруунын үзэ найхан Ульдэргын түрүү нэгэн болохо үеһингөө хани нухээ Цыренов Дондок Балданович ба Цырма Ринчиновна Лыктыпова хоёрые үнэн сэдхэлбээ халуунаар һанан, намтарынь бэшэнэб. Эдэмнай нютагаа хуби зяагаа, гал гуламтаяа нэгэдүүлжэ, дүшөөд жэлдэ үнэр баян, үри хүүгэд тэгшэ, энэ юртэмсын найхан жаргалье эдэлжэ, хүн зондоо, үетэн нухэдтөө хүндэгэй, эбтэй эетэй бүлэ ажаһуудаг юм.

Тэрэй эзэн эхэнэр Цырма Ринчиновна Эгэтын-Адагай дунда хургуули 1962 ондо дүүргэд, тэрэ үеһин байдлаар, комсомолой путевкоор түрэл колхоздо хоёр жэлдэ һаалһанаар хүдэлжэ, эхэ амжалта туйлаа һэн. Залуу аһалишан, Коммунист партия гэшүүн түрүү ажалаараа суурхажэ, А.У.Модоговой гарһаа шаанда хүртэжэ, үнэтэ бэлэгүүдые абанан байдаг. Хоёр жэлдэ хүдэлһонэй удаа эрдэмээ саһань үргэлжүүлжэ, Бурядай хүдөө ажахын институтта хуража, ветврач мэргэжэлтэй болоо һэн.

Нютагай «Коммунизм» колхозой ветврачаар, отделениин управляющаар хүдэлжэ, мал ажалай хүүжэлтэдэ сэхэй хубитаяа оруулан, хүдэлжэ байһан малһадайнгаа байра байдалда, холын гүүртэдэ байдаг малһадай үхибүүдтэ эхэ анхаралаа хандуулааг байгаа. Дондок Балданович ба Цырма Ринчиновна Цыреновтэнэй бүлэ табан үри хүүгэдые үдхэжэ, гарын ганзагада, хулын дүрөөд хүргэжэ, ажабайдалайн ариухан харгыда гарганхай. «Утаа үһанда хаяхагүй» гэжэ зүб даа, Эхэ хүбүүн Балма-Цырен Дондокович «Ульбэргэ» СПК-да жолоосһонор хүдэлдэг, ажалдаа эхэ оролдоһонор хоёр хубуудэй эсгээ юм.

Хоёрдохи уринь Дарима Дондоковна багша мэргэжэлтэй, информатика Улаан-Удэ хотодо 13-дахи училишида ба НГУ-гэй филиалда заадаг юм. Дундахи уринь Долгорма Дондоковна «Улгэн дэлхэй» булан, үзэ найхан «Ульдэргын» гэжэ дискийн автор. Энэ дискада Ульдэргынгөө хүн зоной дүр зурагуудынь оруулан, нотагайнгаа пэст Булаг Жанчиловой шүлэгүүд дээрэ дуунууды бэшүүлжэ, Россиян габыята артист Дамба-Дугар Бочиктоевой найхан хоблойгоор эздэлүүлэжэ, Долгорма Дондоковна урагшаа һанаатай, хүн зоние ударидаха ойгон блитгэй, хүндэ туһалха, хамһалсаха эрмэлзэлтэй, найхан, баян дэлгэр сэдхэлтэй басаган юм.

Зоёһохи ажалдань амжалта, дэмбэрэлтэй эхилһон хэрэгшын урагшатай, омогтой ябахынь хүсэһэб. Дүрбэлэй уринь Солбон Дондокович Бурядай хүдөө ажахын академ дүүргэжэ, зоотехник мэргэжэлтэй, баһал мүнөө үеһин эрилтээр амжалтатый хүдэлжэ. Табан хуби бүлэһин охон басаган эрхэ бархэ Соёла Дондоковна дээдэ хургуули дүүргэжэ, бухгалтер мэргэжэлтэй. Дондок Балданович ба Цырма Ринчиновна хоёр мүнөө жаргалтай үбгэн баабай, хүншэн эжы, олон аша эзэнэрэйнгээ түшгэ тулга болонхойнууд, омогорхон ажаһуудаг юм.

Нютагайнгаа зоной түдөө оролдожо байдаг Цыреновтэнэй бүлэ Эгэтын дасанда «Зандан Жуу» бурханай ордоной нээлтэдэ эхэ бэлэдхэл хэлсэжэ, «Бадан-Жалсан» гэжэ тоёлтонууды, олон олбогууды, аягын шээрэйн элдбихэрнууды болон эхэһэн ажал ударидажа бүтэһэн байна Энэ зүн доосоо дээрэ эхэ субаргын бодооголоодо, доосоонь хэжэ 108 номой жаншанууды, эхэнэрэй торгон дэргэ, малгай ба элдэ зүйлэй хэрэгсэлнууды, 9 эрдэнийн зүйлэй шүн, алта мүнгэнһөө эхилээд бэлээд юм. Энэдхэг орондо хурадаг нотагайнгаа һаа хубаргуудгаа мүнгэ суглуулһан ба гэр буланһооные зүгһөө хандио оруулаа юм.

Энэ хэһэн эхэ буянгынь үри бээдэнь шөггөжэ, эдүүр энхэ, урагшатай омогтой ябахан болгогой. Үнэр баян, бодийн сэдхэлтэй Цыреновтэнэй булан залришагүй гал гуламтань үльгэрэй далай мэтэ хэтэ мүнхэдөө бадалаг лэ!

Эдгин тоонто Ульдэргэгдөө Эрхи маанига татажа, Эбтэй эетэй, зол жаргал Эдлэжэ нуухагатай омогорхоноб.

Цырен-Дулма ДОРЖИЕВА.

Цэбдэн ламахайн түрэхөөр 155 жэлэйн ойдо 1853-1914 онууд

ХААНТАЙ АЯНШАЛҮАН ЛАМХАЙ

Түнхэн эхэ нютагайнгаа тэг дунда оршоон Жэмхэг хууринай Цэбдэн гэдэг айлайда Жамнин Гэлэ нэрэтэйгээр 1853 оной Бар жэлдэ хүбүүн үри түрэхэ, хожомын Цэбдэн ламай гэжэ аддаршалан. Тэрэнэй хурянгы намтарһаа нэгэ хэдэн баримтануудые дурдажа, уншагдай анхаралда табиха зуураа - энэнтэйнь холбоотой һонин хайхан үйл хэрэгүүдэй хэдэ ехэ холын хараатай, мүн али шэнээн гүн гүнзэги удаха шанартай байһан тухай хурянгыгаар тобшолжо үзэе.

Цэбдэн ламахаймнай 1865 ондо 12 наһатайдаа нютагайнгаа Хэрэн тосхоной Дэшэн Рабжинга нэрэтэй дасанда хубарагаар абтажа, 22 наһатайдаа 1875 ондо Банди зиндаада дэбжүүлэгдэһэн байгаа.

Тиин уданшыегүй шэлэгдэмэлнүүдэй дундаһаа ламахаймнай эрдэм бэлигээ бүри дэшэлүүлхээр 1884 оной августын 1-дэ Банди зиндаатайгаар Галуута нуурай Тамчын дасанда эльгээгдэ. Эндэ хэдэн жэлэй туршада ажаллахынгаа хажуугаар нуража ябаад, 1886 оной январин 11-дэ Гэлэн болгодоһон, удаан бүри дэшэлүүлэгдэһээр, 1892 оной мартын 4-дэ Захаминай Санага хууринай Булагай дасанда шэрээтээр томилогдожо, тэндэ 4 жэл ажаллаа. Тиигэхэ зуураа энэ шэнэ дасангы элитэ дэшэнэ һэргээн, тэрэ усын томо дасангуудай нэгэн болгожо, Буддын шажан номнолые зон арадай дунда хэды ехэ хэрэгтэй байһаниинь бодотоор харуулан ойлгуулжа ябаһан гэхэ юм.

Иигэжэ улад зоной ажамидалай үйл хэрэгтэ Буддын шажан мүргэлтэй дасангуудые хүмүүжэлгэ болбосоролгын үндэһэ хуурын томо гал гуламта болгожо шадахаа харуулаа. Эндэһээ дэлгэрһэн гурим журам, эндэһээ хэгдэжэ эхилһэн томо мүргэл, уншалга болон хуралнуудай хэды ехэ удаха шанартай байһаниинь мэдээжэ юм.

Иимэ ехэ хэмжээ ябуулгануудые толгойлжо, хэдэн зуун эрдэмтэ мөргэлжэ эхэтэй ламанарые сула ехэ суранзадал эблүүлэн ударидан хүтэлжэ, хүсэн түгэс байгааһин шэдигтэ арга боломжонудтай танилсуулан нилүүлжэ нэгдэхэн, эрдэм соёл болбосоролгын арга хэмжээнэй илалтын ехэ дүндэ хүргэжэ ябаһан ушар зүйлүүд яһала олон гэхэ. Тэндэһээн нэгэ жэшээ дурдабал: Хэрэн тосхоной шадар оршодог Хойто-Горхон, Нуга болон Харбяангууд хууринуудта хадбарин хэшэг үбшэнүүд - «боомо» (сибирская язва). Улаан Горхон хууринда уруу хуулга (брюшной тиф) гэжэ дошхон хүндэ үбшэнүүдэй тодоржо орохотойн зэргэ - хүн, малнуудай хүрэгөөрөө унажа, нүгшэжэ эхилхэтэйн сасуу бүгдэ дасангаараа хада хабсагайнуудта, тэнгэридэ шууд түргэн хандажа, гол горходойнгоо бэлшэр болон эхин булагуудта зальбаржа, томо гэгшын мүргэл шүтээнүүдые эмхидхэжэ, бүхы байгааһин тахижа, харата муухай айхаар хүндэ үбшэнүүдые доронь торгон тогтоон, үрин тараан үгы болгоо.

Тэрэ тоодо адуун хүрэг, нохой, шубуудые дэмьүүлэн галзууруула (менингит) гэхэ мэтын уршагта ушар зүйлүүд яһала олон байгаа. Энэ мэтые заһажа, залажа шадаха ламахаймнай ябаһан байха юм.

Ламахаймнай олон хэлэн дээрэ, тэрэ тоодо ород, буряад, монгол, яхад, хамниган, эвенк, санскрит болон тува хэлэнүүдээр сула хөөрөжэ, бэшэжэ шадаха ябаа. Гадна 108 боти Ганжуур, 223 боти Данжуур гэхэ зэргын - хамагын томо, элитэ хургаал номуудые - булгынь сээжээр хэлэжэ, улад зондо оршуулан ойлгуулжа ябаһаниинь тусгаар баһа тэмдэглэлтэй юм. Иигэжэ бурхан Буддынгаа номой шэдигтэ хургаал заабарие хэрэгтэй дээрэнь ойлгон танижа, тэрэ дарыдань дээдэ тэнгэри бурхадгаа хамтаржа, онол аюулые үтэр түргэн саража ябаһан тухайн нютагай үндэр наһатан мүнөөшье өөһэд дундаа хөөрэлсэжэ ябадаг.

Жамьян Гэлэ - Сэбдэн ламахаймнай бүхы Сибирь, Яхад, Байгал шадарһаа эхилээд, Агууехэ Номгон Далай хүрэтэр бүхы энэ ехэ газар дайда дээрэ ажаһуудаг үндэһэ яһатанай үгэ хэлэн дээрэ тордихогүйгөөр хөөрөжэ, бэшэжэ ябахадаа, эдэниие бүрдихэн захиржа, Эрхүү хотодо байрладаг Хаанай түшэмэл генерал губернатор Муравьев-Апостол гэгшэдэ һайн мэдээжэ болоһон, номой шэдиие хэрэглэхэ талаар туһалдагыше, тиин баһа бурхан Буддын шажантанай томо лама мэргэжэлтэдэй элитэ ехэн гэгдэжэ, бүри мүнэн хурга суугаа гаража, үнэхөөр хурдан хурса бодолтой, галта шэдээр амилһан гайхамшагта бэрхэ шуран шуумар, сэсэн мэргэн хүн гэгдэжэ ябаһан байха юм.

Энэл үеэр Бүхэ Россимнай Император Александр III хамагын томо аяншалга тааралдажа, эгээл мүнөө манай ламахайдал адли иимэ үндэр бодолтой, сэлмэг сэхэ, сэсэн мэргэн хаанай хажууда заагагүй хэрэгтэй болоһон гэхэ.

Тиихэдэ 1890-ээд он багаар, нажар-зунай байгааһин намжар хайхан сагыше харалсажа, хаан үргэн уужам гүрэн түрынгөө эгээл баруун заханаань хамагын Дорнод зүүн зүгтэ Владивосток хүрэгтэр аяншалан гараха арга боломжотой болоһон байна. Ушарын гэбэл, энэ жэлнүүдтэ гаргагдажа байһан 6000 км. утатай мори-тэргын түрүүһин хиеэ орон нютагаа ото һэтэрэн нээгдэһэн, тиин түүхын удаха шанартай энэ замаараа хаанай ябажа, эхэ ехэ нютаг оронойнгоо шэг шарай, шэнжэ түхэлые дүүрэгтэ үзэн, харан һонирхожо гараха гээшэ баһал агууехэ үйл хэрэгүүдэйн гол шухалан мүн байгаа. Тиин баһа энэ харгытай зэргэлээд, түмэр зам бүтээгдэжэ дүүрэхэ тээшээ дүхэжэ ябаһан байха юм.

Хэр угһаа хүн зоной хамтаран эблэржэ, ажамидалан хууха хүгжэлтын хэрэгтэ, илангаяа нэн түрүүн иимэ ехэ харгы бүтээлгэ гээшэ хамагын дээдэ уласхоорондын удаха шанартай байһаниинь мэдээжэ.

Ород хаанай анха түрүүшынхиеэ үргэн уужам газар дайдатай өөрынгөө нютаг ороние дүүрэгтэ бараалхан шуудалжа гараха гэгшэн ушар эгээл баһа миинтэ бэшэ, харин бүхы дэлхэе хубилган хүгжөөлсөн ябаһан агууехэ холын хараатай урма баяраар мандан оршоһон, уласхоорондын булга арадай зол жаргалайн хамтын үнгэ сагаан үйл хэрэг мүн байжа, туйлай ехэ хүсэн дундаа хэгдэжэ, дүүрэгтэн бүтэжэ байһаниинь гайхамшаг юм бэлэй.

Иигэжэ Бүхэ Россимнай Император Александр III хамгаалгын томо энэ аяншалгын мүнөө энэ хэгдэхээр шийдхэгдэжэ, түхээрэгдэжэ байхада, тэрээнэй хажууда хамта сугтаа ябалсахаар зохида, эгээл манай ламахайдал адли иимэ тэгшэ бэлэдхэлтэй, сэсэн мэргэн хүн заагагүй хэрэгтэй боложо, шэлэгдэмэлнүүдэй дундаһаа манай ламахайдалдожо, хааниие үдэшэжэ, сугтаа ябалсахаар шууд түргэн мордолсохо болоһониинь тэрэ һэн.

Тиин ламахаймнай хааниие үдэшэжэ хамта ябалсахаар Байгалай эрье захын ольтрог-арал дээрэ тэрэниие хүлээн абажа, тэндэхи шэнэһэн туужаар хүрээлэгдэһэн Листвянка гэгдэдэг түмэр харгын станцин дүтэхэнэ - Ангарын амандахи Шаманка гэжэ энэл нэрээрэ мүнөөшье болотор дурсагдажа байдаг дулаан аршаанта уһан булагтань умбан, шунган хуужа, аршаан-һаань хүртэн уужа, 3 хоногой туршада сугтаа амаржа хүхэсэжэ гараһан түүхэгтэй. Тиихэдэ анхандаа нааша ажаһуудаг буряадуудаар болон бэшэше үндэһэтнөөр уулзан танилсажа, хада хангайгаа, уһа мүрэнөө, далайгаа - бүхы байгааһин тахижа байдаг обоодонь хүрээжэ, шүтэн мүргэжэ, һайн хайханиеиинь эдэ-юрөөн мордоһон байна. Баһа эндэ хожомын, бүхэдэлхэйн 2-дохи дайн байлдаанай дараа-хана США-гай Президенттын Эйзенхаур энэ сууга аршаан булагта тусгаар бараалхажа ерһэн, хэдэн хоногой туршада элүүр бээ эмнэн хэмнэн, бүхы зүрхэ сэдхэлхээн хансан хайлан, баяр баясхан хүргэн ошоһон байха юм.

Мүнөө энэ аршаанай дэргэдэ курортно-аяншалгын томо түб нээгдэнхэй, яһала урагшатай ажаллажа байдаг.

Иигэжэ ородоймнай гүрэн түрын аха ехэ Александр III Императорнай, тэрэнтэй хамта тэнгэриие түлөөлэн аяншалжа ябалсаһан ламахайтай сугтаа хоюулан үндэр бодолнуудта абтан, урма баяраар хүчин хөөрэн, сэдхэл дүүрэгтэ баярлажа ябаһан ушарые тусгаар бата дээгүүр сэгнэн тэмдэглэлтэй юм. Тиихэдэ энэ бүхы Сибириин болон Байгал шадарай улад зон хамтадхаан харгы замда тохөөлдоһон бүхы гайхамшагта али олон ушар зүйлнүүдые үзэхэ туһаа эдэнэрнай бүри ехэтэ хайхашаажа, яажа юрын арад зон үндэһэ яһаа алдангүй, түүхэ домогоороо, шуһа мяхаараа, бүхы ажамидалаараа ниилэн нэгдэн хамтаржа, хүгжэлтын диалдэшгүй амин худалай хүсэн

боложо бэлэн байһан ушар бодото дээрэ бурхан дээдын буян мүн гэжэ бүри мүнэн ойлгогдожол байгаа.

Иигэжэ аяншаднай бүри саашаа харгы замаа үргэлжэлүүлхээр, морин харын 4-дэ Владивосток хүрээжэ буугаа. Эндэ Агууехэ Номгон Далайтай бараалхажа, 7 хоногой туршада амарһан байха юм. Иигэхэ зуураа эндэхи хүршэ хууһан япон арадай түлөөлөгшэдөөр бүри дүтэ танилсажа, тэдээнэй түүхэһээ 4000 жэлнүүдэй саада тээ яажа энэ дайда руу ерээжэ, эндэ байһан Агууехэ далайн 4 томо аралнууд дээрэ баһа яажа 100 шиираг сэсэн мэргэн, шуумар бүхэ баатар хүбүүдые сугтань баһа зуун гоё хайхан бэлгэн түгэс бэрхэ басагадаар ниилүүлэн, 100 залуу гэр бүл болгожо, тэрэ эргын Буряад-Монгол хаанаар «сүлэлгэдэ» гэжэ тусгаар эльгээгдэжэ, хууриншаһан - япон гэжэ арад болотороо хүгжэһэн тухайгаа омогорхон, дахин дахин хоёр тээһээнэ һэргээн хөөрөлдэжэ, хүхилдэһэн байна гэхэ.

Бүри хожомын Агууехэ Эсэлын дайн байлдаанай дараа Японин академик Тонако манай Улаан-Үдэ ерээжэ, 4 жэлэй туршада байжа, хаатан ошохо зуураа манай Доржо Банзаров нэрэмжэтэ багшанарай институтта уншаһан лекцинүүд соогоо японтоной шуһанайн кодтой адли тухай нэгэнтэ бэшэ дурданиинь баһашье һаа, һонирхолтой байха юм.

Тиихэдэ Владивосток хотымнай толгой - манай Россин түлөөлөгшэ тэндэхи өөһэдэньгөө ажабайдалтай хаана танилсуулынгаа хажуугаар, мүн эндэхи хүршэ япон арад тухай хаанда яһала тобо тэдыгээр, хуряангыгаар ойлгуулжа, тэдээнэй ажабайдалаар хайсахан һонирхуулжа, булга бараараа нүхэрлэжэ, хамтаран хөөрөлдэжэ байһанууд гэхэ.

Тиихэдэ японхойд тэрэ анха түрүүшын 4 мянгад жэлһээ ото нааша эгээл зунай хайхан энэ үеэр жэл бүри морин харын 15-аар үндэр хэмжээндэ үнгэргэдэжэ байдаг моринойнгоо соло дуудалгын ехэ найрта манай хаантание бүхы сугтаа ябаһан аяншанартайн хамта дээрэнь урижа, холын хараатай уласхоорондын уулзалга тэмдэглэжэ, баяр баясхангай оршон байдалда хүндэлөө. Эндэ үгэ хэлэгшэ боложо, ородой талаһаа хүндын үндэр эндэртэ манай ламахай уригдажа, Буряад-Монголойнгоо гүнзэги ухагтай, бүри холоһоо нааша хэлэгдэһээр ерһэн түрэл изагуурнуудайнгаа нэгэн байһан түүхэһээ тобо баримтануудта тогтон-тоолон хэлэжэ гараһан байха юм. Тэрээн соогоо Ази түбиин гол дундын үргэн дэлюун газар дайдые эзэлжэ хууһан элинсгүүдэйнгээ дайн дажарта түригдэнгүйгөөр тэмсэхээр ерһэн түүхэ тухай яһала тодоор дурдагдаһан байна.

Харин мүнөө энэ Дорнод зүүн зүгтэй ород япон хоёрой хил дээрэ оршодог Владивостогтоонь Императорнай

нютаг руугаа һөөргэ бусаха замдаа манай Буряад нютагые хайса үзэн харан, шэнжэн гараха гэжэ шийдээ. Тиигэжэ хаанай зарлигаар Буряадай бүхы дасангуудай шэрээтэ ламанарые өөһэдэйн ахамд түлөөлөгшэ-нэртэйнь томо баярай уулзалгада гэжэ булгынь Асагадай дасанда уриһан байна. Эндэ «эрын гурбан наадатайгаар» ехэ баяр найр хэгдэжэ, энээн дээрэ олон зонной хабаадалгатайгаар бүхэ барилдаан, хурдан моридой урилдаан болон нур харбалга, хажуугаарнь үльгэр домогоор үндэһэлһэн дуун, шүлэг, сээсэ булаадалга гэхэ мэтын мүрысөөнүүд гурбан үдэр болоһон байгаа, хатар наадан ханхинажа, дэлхэйн хүрһэн дэһэлжэл байгаа...

Эгээл эндэ Цэбдэн ламахаймнай амарха унтахые мэдэнгүйгөөр, гурбан хүни-үдэрые ото Ганжуур номой 108 боти, Данжуурай 223 ботинуудые ном харангүйгөөр сула сээжээр хүнхинээс уншажа гарахадань, эндэ хабаадагшад ехэтэ гайхалсажа, түрүүшын хуури тэрэ доронь хүртээжэ - амиды хубилгаанай нэрэ солодо, хүндэтэйгөөр дэбжүүлһэн байха юм.

Мүн баһал эндэ хаан манайнгаа ламахайда бүхы ородой зүгһөө гэжэ хүндын дээдэ шагнал - 5436 номертой мүнгэн сагаан медаль зүүлгээ. Энэнь ородой талаһаа манай Буряадта хүртэгдэһэн түрүүшын хамагын үндэр ехэ шагнал бэлэй.

Хамтын аяншалга Эрхүү хото хүрэхөөр үргэлжэлжэ, түрүүн Дорнод ошожо ябаха замдаа амараад гараһан мүнөөхил Листвянкынгаа Шамаанкын аршаанда баһал гурбан хоног амарһан гэхэ. Тиигэһээр Эрхүү хото хүрээжэ, хаан эндэ өөрынгөө ахамад түшэмэл Апостол Муравьевойнгоо үргөөн ехэ байһан соо сугларһан Байгал шадарһаа эхилээд, бүхы Номгон далай хүрэтэр ажаһууһан үндэһэ яһатанайнгаа түлөөлөгшэнэртэ хандажа, урагшатайгаар бүтэһэн аяншалгаа дүүргэжэ байһан баярайнгаа хахасалга дээрэ дахинаа уулзатаргаа, һайн хайханаар ажамидархые хүсэжэ, баярай үнэтэй үгэ юрөөл табижа, ородойнгоо нийслэл тээшэ мордожо байһаниинь тэрэл һэн.

Шагдар БАЙМИНОВ,
Буряадай арадай поэт,
Хүндэлэлэй орденго, дайнай,
ажалай болон коммунист
партийн ветеран.

Ноябрийн 30 - Эхын үдэр

«ЭЖЫМНАЙ ЭГЭЭЛ ХҮНДЭТЭЙ ХҮН, ЭНХЭРЭН ТАНДАА ДОХИНОБДИ»

«Эхэл ороноо Танай нэрээр Эхэ гэж нэрлэнэбди» гэнэн удхатай уянгата үгэнүүдтэй ульгам хайхан буряад дууе алдар сууга артистнууд ябахан Сэрэмжээ Уладаева, Содном Будожавов радиогоор «Баян талын аялгаар» анхан оло дахин хангюурдажал байдаг бэлэй. Алтан дэлхэй дээрэ ами наһа олгоһон аба, эжын буянгыг үри хүүгэдэнь, аша зээнэрын энэ наһан соогоо харюулыг оролдон, эхэ, эсэгээ хүгшэрхэ, үбгэрхэ наһандань үргэхэ, туһалхаһаа эхэ буян үгы юм гэнэн гүн удхатай буряад арадаймнай нангин ёһо гуримууд хэды сэнтэйб даа?! Бурханай номой «Эхэ эсэгын магтаал» соомье аргагүй хайханаар аба, эжын үнэтэй нангин үрсэл, хургаалай удха шанар тухай хэлэгдэнхэй бшуу:

Аа ба гаа ии хэмээр сурагагсан
Ашата лама багша минуу.
Андал эндэл үгы яба гэжэ
Хэмээн сурагагсан эсэгэ минуу.
Амтатай сайхан эдээн эээр
Тэжээгсэн эжы минуу.

Абаратша бурханай хотог
доро хүрэн
түрэхэ болтогой
тэдэ гурбуулан
Ум маани
бадме хум...

80 наһанай дабаа дабаһан, энэрхы хайхан сэдхэлтэй, эгээл дүтөөр наһагдадаг, эгээл хайратай эжынэрнай - гарай табан хургандал табан хүүгэдэнь түрэн холын замда дэгжээһэн, бултандань хоёр-хоёр дээдын хургуули олгуулһан, бүхы наһаараа Хэжэнгэ, Хорингоо райфинотделдэ, удаань республикында Минфиндэ КРУ-гай, хүүлдэнь Октябрьска райфодо ревизороор, «Хараасгай» журналда бухгалтерар амжалтатай ажаллаһан, «Россин Минфинэй 80 жэлэй», «Россин Минфинэй ветеран» медальнуудта хүртэһэн, хүндэ хүшэр үедэ дабагдаагүй, мүхөөгөө үгтөөгөй Эхэ-Герой Гыма Бадмаевна Дариева эжымнай, тинхэдэ наһанайм Евгений хани нүхэрэй эжы, дайнай ветеран, багша, олон хургуулинуудай директор ябаһан Ойдоп Жамьянович Жамьянов нүхэртээ аяр 8 хүүгэдэнь гарын ганзагада, хулын дүрөөдэ хүргэһэн, үхибүүдтээ эрдэм мэдээс олгоһон, нимгэн уян сэдхэлтэй, эрилтэ эхэтэй эжымнай, бүхы наһаяа эхин классай багшын ажалда зориулан, республикынай габыята багша, Эхэ-Герой Акулина Ользоновна Орбодоева гэгшэд үндэр наһатай болоомье наа, үнийнэй пенсидэ гараашье наа, үрий хүүгэдтээ, аша зээнэртээ, зээнэртээ туһатай, үнэтэй, сэнтэй хургаал заабаритай Улаан-Үдэдэ ан-бун ажаһуужа байһандань баярлажа, үдэр бүри шахуу телефоноор, сотовоше телефоноор һониень дуулажа, урмашан уулзажа, дэмжэлсэжэ, туһалалсажа, пенсизээше мантаа хубаалдажа, ханаата болон хөөрөлдөжэ байхамнай хэды хайхан гэгшэб даа!?

«Хүгшэрхын далай» хүндэ даа гэлсэдэг, наһатай зоной хүл, гарын шархирха, үбдэгүүдын үбдэхэ, нюрганинь, үе мүсөннь яншаха, шуһанай даралта дээшлэхэ, зүрхэнийн тоншохо, сагай уларил мэдэхэ «барометртэй» адли болодогын гайхалгүй. Хара баһаһаа хүдөөдэ ажаһууһан зоной намтар адлишуу байдаг ха юм даа. Гэбзше очкигүйгөөр зүү набагшалдаг, ном уншадаг Гыма Бадмаевна эжымнай олонии мүнөөшье гайхуулдаг байна.

Наяад жэлэй саана Холбоолжондо түрэн энэрхы хайхан эжымнай хөөрэхэдөө, «Сагалганай урда тээ туулай жэлдэ үмсын ажалтай, 1881 оной Дори Олсоевич, 1891 оной Ханда Бардамовна (1978 оной декабрийн 30-да мордоо хэн) Бадмаевтанай малша, ажалша болуудэ табдахи одхон үрин болоо нэм, харин удхон эхэ угтай, хүүлдэнь мэдэлшэ болон Рэгзэма, тинхэдэ Цыжидма, мүнөө Улаан-Үдэдэ

ажаһуудаг Цэбэг эгэшэнэрни, Загарайн Первомаевкада түбхинэнхэй Даши-Дондог ахаймни түрэн байна» гэжэ тэмдэглээ һэн. 8-дахи класс дүүргээд, Хэжэнгынгээ, удаань Улаан-Үдэдэ республикында банка хүдэлөөд, Красноярскын финансово-кредитнэ, удаань 1968 ондо БСХИ-гэй экономика-бухгалтерска факультет дүүргэһэнэй удаа 31 жэлдэ финансово албанда (Хэжэнгэдэ, Хорило, Улаан-Үдэдэ) хүдэлһэн габыятай эжымнай 1974 ондо республикында Минфинэй захиралтаар, мүн үхибүүдээ хургангаа ахамад ревизороор пенсидэ гаратараа амжалта түгэс хүдэлөө, олон министерство, завод, фабрикануудыг, аймагуудыг бүлэг ревизорнуудыг хүтэлбэрлэн ябажа шалгаа. Хаанашье хүдэлхэдэнь, аша буянтай хүгшэн эжынэрнай бидэниг харалсаһан байна. Бүхы наһаараа кинофикацияда ажаллаһан, дүрбэн тэгшэ бэлигтэй, зохёохы ульхатай оньһожоруулаша, киномастер, шүлэгүүдыг, расказ, туужа, пьесэнүүдыг бэшэдэг байһан, «Ажалшаархин» гэнэн туужын, «Амгалан байдалай түлөө» гэнэн пьесэнүүдэйнгээ номуудыг эблэһэн, урданай юумэ һайн мэдэхэ байһан, «СССР-эй кинематографийн отличник» тэмдэгтэй, сэдхэл баянтай Доржо-Палан Дылгырович Дымбрылов эсэгымнай (хожомын манайдаа ажаһуугаа) эжы - дэлгэр сэдхэлтэй Пама (бидэ «дундабай»), «дундай» гэлдэдэг һэмди) хүгшэн эжымнай, шанга эрилтэтэй, заабарилха дуратай Ханда нагаса-эжымнай, нимгэн сэдхэлтэй, хайхан наһатай Рэгзэма нагсабаймнай Захаамнай Далай тоонтотой Гончик хурайхай нүхэртээ эхэ туһалдаг, үргэлсэдэг байһынь мартадаггүйбди. Нэгэтэ дээдэ хургуулида хурахаа Улаан-Үдэ эрхэдэмнай, Даши-Дондог нагасамнай мунгөөр туһалһандань мүнөөшье хүрэтэрөө баярыг хүргэн ябадагбди.

«Аба, эжын буянгаар хоёр дахин амидырһандаа, мүнөө бурхандаа мүргэн ябадагби. Нэгэтэ Баярта дүү хүбүүнтнай заахан байгаа, бидэ Прибайкалин Турунтаевада клубай директор байһан Доржопалан эсэгэйтнай Хэжэнгэс ноябрийн 7-ной эхэ һайндэртэ ошохоёо яаран, Итанца гол хүсэд хүрөөгүй мүльһэн дээгүүр хүрэн байжа, нүгөө эрьедэнь гарахаа ябабабди. Баяртайа гар дээрээ үргэһэн папатнай нэгэ мүльһэнһөө нүгөөдэдэнь хүрэн, хүрэн байжа урагшаа дабшаба. Бинь хойноһоон ябатаара, хүндэ урбуулга дэгэлээрээ (шубатай) сэб хүйтэн голый уһа руу орожо ябахыемни эсэгэдээ тэбэрүүлээд хойшоо

хараад ябаһан оройдоол 6-тай Баяртамнай намайгаа харан хашхархадань, эсэгэмнай хүбүүгээ мүльһэн дээрэ табяад, «Эндэ бай, бү хүдэлэ» гээд, нам тээшээ мүлхээ һэн. Тийн түргэн зуура шарфаа шдэхэдэнь, бинь аһалдажа үрдихэдэмни, татажа гарһан габыятай юм. Холо бэшэ байдаг Патрушев нүхэрэйн гэртэ шал нойтон хубсаһаа тайлахадам, һамганинь спиртээр бэеым аршан халажа абаһандань, бүхы наһаараа Патрушевтанда зүрхэнэй баяр баясхалан хүргэн ябадагби. Пүүлдэнь ахамад ревизор ябахандаа, 20 хүнии дахуулаад, анха түрүүшынхыг Захаамнай аймаг самолёдоор буумсаарни, үндэр газар эрхэндээ, шуһанай сохилто эхээр дээшлэхэдэнь, тэрэ үедэ Захаамнай аймаг райфогой дарга ябаһан Галина Васильевна Шлыккова (һүүлдэнь министр хүмни боложо, тэрэ дороо самолёдоор һөөргэмни, Улаан-Үдэ ябуулаа бэлэй. Ингэжэ үри хүүгэдээ үншэрүүлхэгүй хуби заяатай, зол жаргалтай байгаа хүн бэшаалби даа» гэжэ энээн байжа 13 аша зээнэртэй, 10 зээнэртэй маманай хөөрөө һэн.

Хожомын Бүхэроссин «Семья России-94» гэнэн фестивалда (Москва), олон тоото конкурсо бэлдэхэдэмнай, харин орунуудар гастрольнуудта ябахадань, эжынэрнай нилээд үхибүүдыемнай харалсаа, абалсаа һааб даа. Илангаа анхан байдаг «Проф-союзна (Советскэ район) үйлсын гэрэйтнай хүүгэдэй саад хаагдаад, һүүлдэнь Минфинһээ мамынтнай абаһан Бабушкинай үйлсэдэ нээгдээ» гэжэ нотагаархиднай, хүршэ хууһан Хубисхал, Жибэма Ешевтон хүхидэг һэн.

Эрхүүгэй областиин Ойхоной аймагтай Таловкодо (Хара-Хужир) нотагта нүхэд, түрэлхид олонтой, хүхюун дорюун зантай Василса Марнуевна, Ользон Орбодоевич Орбодоевтонэй эгээл эхэ басаганинь, хөөрхэн, зохидхон, томо нодунүүдтэй Акулина 7-тойдоо эхэ, эсэгэтээ, нотагаархидтаа Ярууна зөөһөн юм. Элдэн тоонтонь болоһон Эгэтээдэ эхин класс дүүргэхэ үедэ суута багша, Социалис Ажалай Герой Цокто Номтоевич Номтоев Даша-Ханда Аюшеевна нүхэртээ эхэ эрдэм мэдэсэтэй, хургаал заабаритай түрүүшын багшанаар боложо, наһанайн шэлэхэ мэргэжэлдэнь гол түшэг тулгуури, хурган хүмүүжүүлэгшэд болоһон алдартай.

Удаань Ульдэргэдэ хураа, Александра, Матвей, Зоя дүүнээрэ харалсаа, хургалсаа. 1941 ондо үхэлтэ дайн эхилээ һэн. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда мордоһон эрэлхэг зорилготой Тулдуун зөөгөөбди.

Нархатада 9 классаа дүүргээд, багшанаар училищида хурахаа орооб. Гүндэдэ, Шэрэнгидэ, Урхасаада эхин классай багшаар ажалайнгаа намтар эхилээб. 1951 ондо фронтвик, багша, нилээд олон хургуулинуудта директор болоһон Ойдоп Жамбаловичтаа айл боложо, найман хүүгэдэнь үргэн тэнжээгэбди. Эгэтын-Адагта дунда хургуули нээгээбди, 1972 он болотор тэндэ ажаһуугаабди. Бидэниг райОНО-е даагша Ц.Э.Шагдаров эхэдэмжээ һэн», - гэжэ хөөрэхэн аргагүй хайхан сэдхэлтэй, урагшаа наһатай, ухаан бодолтой, бэрхэ багша ябаһан, ажалша, нэтэрүү зантай Акулина Ользоновна эжынэймнай эгээл эхэ хүүбүүн, миний хани нүхэр Евгений - агроном, Галина - мэдсестра, Жаргал - механизатор, Тамарань, Цымжидын - эсэгэдээл адли математик багшанаар, Цымжидһээ аха Владимир хүүбүүнийн - ветврач, Долгормань - бухгалтер, Василса одхонийн экономист (Долгормагайн, Жаргалайн саһаа урид наһа бараһанинь халагламаар) болоһон байна. 8 хүүгэдтэй, 20 аша зээнэртэй, 9 зээнэртэй баян төөдэй, эжы болоһон Акулина Ользоновна Ойдоп Жамбалович нүхэртээ, нотагаархидтаа тэрэ үедэ партин Яруунын райкомой 1-дхи секретарь ябаһан, Лениней орденто К.А.Албашеевэй уряагаар түрэл болоһон Эгэтээ үргэһэн, һалбаруулан бодоһон габыятай. «Улаан-Туяа» совхозойн бэрхэ хүтэлбэрлэгшэ ябаһан Д.А.Бальжановой оруулан хубита эхэ гэжэ тэмдэглэхээр.

1981 он болотор эхин классай багшаар 38 жэлдэ хүдэлһэн габыятай, олоной хүгшэн эжы болоһон үнэн сэхэ зан абаритай Акулина мама суглаанай хунгалтар секретарь-кассир боложо, Мүнхэ хамба ламбагайн, Аһаһаа ерһэн Гомбо ламын үргэмжөөр, нотагай суута эдбхитэн, үлгэршэн, зүбшэлэгшэ Р.Э.Эрдэнеев, дасанай шэрээтэ болоһон Доржо Цыденов, эрхилэгшэ Д.Н.

Б.Дымбрылов гэгшэдэй, бусад нотагаархидайнгаа дэмжэлгэ доро Эгэтынгээ дасан хэргэһэн, Зандан-Жуу бурханаа бусаһан габыятай. Акулина эжымнай мүнөө пенсидэ гараһан дүүнэр - бухгалтер мэргэжэлтэй болоһон, удаан хүдэлһэн, хайхан наһаа бодолтой Александра Ользоновна, Яруунынгаа аймагай хүтэлбэрлэхэ тушаалнуудта ходо ябаһан, олон жэлдэ багшалһан, эрилтэ эхэтэй Матвей Ользонович, ямаршы ажалда хүдэлхэдөө, абыастай бэрхэ, шуран түргэн, урин налгай, урагшаа наһатай, олондо туһалхыг оролдодог, хайхан хоолойтой,

буян хэшэгтэй Зоя Ользоновна гэр бүлөөрөө, үри хүүгэдээрээ, аша зээнэртээ һайн хууна.

Холын хараатай, урагшаа шармайн зоридог Гыма Бадмаевна эжынэймнай хургаһан үхибүүдын булта һайн мэргэжэлтэй: Валерий ахамнай - компьютерна томографийн врач, рентгенолог, республикын габыята врач, харин Бэлигтэмнай - инженер, бинь - журналист, Баярта дүүмнай - инженер-программист, багша, экономист, харин саһаа урид бурхандаа ошоһон Баярма дүүмнай бэлигтэй журналист, театр шэнжэлэгшэ байгаа.

80 наһанайнгаа найрые мамымнай тээмэндэ февраль соо хэхэдэ, республикынай финансын министрэй орлогшо Т.Д.Цыдемункуева, горфогой, Октябрьска райфогой түлөөлэгшэд гэрэмнай эржэ, халуунаар амаршалхадань, бидэ, үхибүүд, аша, зээнэрын, эхэл баясаа һэмди.

Ная наһандаа налайжа, үри хүүгэдтээ шадаха зэргээрээ туһалжа, үргэлсэжэ, хайхан үгэнүүдээрээ дэмжэлсэжэ байһан эгээл хүндэтэй, эгээл хайратай Гыма Бадмаевна, Акулина Ользоновна эжынэрэй Эхын нангин үдэрөөр хани халуунаар амаршалан, дэлхэйн хайханыг хүсэһэнбди, үрээлэй дээжыг үнэн зүрхэнһөө хүргэнэбди:

Унтариин зөөлөнөөр нургаа жэгнүүлжэ,
Эдээнэй зөөлөнөөр хотобо эльбүүлжэ,
Үгын зөөлөнөөр сэдхэлээ баясуулжа,
Үглөө бүри наранай хайханыг хаража,
Үдэр бүри жаргалай хайханыг үзэжэ,
Буянгаа эдлэжэ, багашуулаа тойруулжа,
Сээжэ һонор, сэдхэл арюун, Ута наһатай, удаан жаргалтай, ажаһуухатнай болтогой!
Бэлига ОРБОДОЕВА.
ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Г.Б.Дариева; үнэр баян А.О.Орбодоева.
Гэр бүлын альбомһоо.

Бурядай элитэ поэт Даши ДАМБАЕВАЙ 70 жэлэй ойдо

«...ЖАБХАЛАНТАЙБ, ЖАРГАЛАНТАЙБ...»

гээн үгнүүдтэй магтаал дууснь Россин арадай артист Саяан Раднаев (концертмейстерын Дарима Линховоин) нүр жабхалантайгаар дуулажа, алдар суута поэт ябахан, мэдээж журналист байхан, алдар суута Байгалаа, Буряад ороноо, тоонто нотаг Сэлэнгээс харуул сэдхэлэйн шэмэг болоһон Хэжэнгээ, бусад нуурин тосхонуудаа, уужам тэнюун Улаан-Үдэс магтан бэшэдэг байхан, ялас гэмэ хурса бэллэгтэй байхан Даши Цыренарович Дамбасвай түрэнөөр 70 жэлэй дурасхаалда зориулагданан хүгжэмдуута үдэшэ Х.Намсаравай нэрэмжэтэ буряад драмын академическэ театрай танхим соо үндэр хэмжээндэ үнгэргэгдэһэн байна. Залуу поэдэй образы республикын габьяата артист Баир Бадмасв, энэрхы найхан сэдхэлтэй эхын образ Россин арадай артистка Марта Зориктуева байгуулна, уран гоһор шүлэгүүдэнь уншана, найхан дуран тухай «Гансал шамдаа дурлахалби» гэжэ һөөл зохидхоноор дуулана. Дайнда баатарай үхлөөр наһан эсэгын образтой республикыннай арадай артист Чингис Гуруев танилсуулна. Оройдоол 5-тай үлэһэн поэт мүнхэрһон абадаа уянгата шүлгөө зориулна. Тайзан дээрэ гараа хабсарһан, гоё пиджагтай, бөсдөө найданги поэдэй зураг үлгөөтэй, дүр зурагтай баруун углуе суута А.С.Пушкинай зураг шэмэглэнэ. Тайзанай баруун талын захдаа элдэб үнгын бүд зурамуудтай мүргэлтэй һөөг модон табигданхай. Бурханай орондо ошоһон эсэгэнь эндо шүлэгүүдэнь уншана. Бүмбэрсэг дэлхэйн зураг дээрэ поэдэй гар табигданан мүнүүд бэшгэдэнхэй. Энэ хадаа талаан бэлгээрэ бүхы дэлхэйгээр суутай болоһон, болохо поэт хүнэй замс гэршлэнэ бшуу. Поэдтэ ноёд, хилэ, наһан гэжэ байдаггүй гэжэ хэлэгдэдэгын тон зүб ха.

Түрүүшын дуран тухай шүлэгүүдэнь сагаан захануудтай, зохидхон платинуудтай республикын габьяата артистка Туяна Бальжанава, артистка Гэрэл Балданова, мүн Жалсан Жалсандоржиев гэгшэд уран гоһор түрүүшын дуран тухай шүлэгүүдэнь уншана. Хүжэ сагаан хубсаһатай бэлдэй солистка санан дороһоо бултайн халбарһан, богони наһатайһы наа, зүгөөр сэх найханаар эсэглэдэг, зүгөөр удаан болонгүй, буртыс баярлуулһанай удаа хосордог «Ургын хатар» харуулжа, залуу хүнэй сэдхэлдэ гүлмэрхэн наһатай ургы мэтээр

һанагдадаг, хадуугладаг түрүүшын сэлмэг найхан мэдэрэл тухай хатарай маягаар «хөөрбэ». Аляа инаг зантай, гуниг түрүүлэ «Түрүүшын дуран» гэһэн мэдээжэ дууень (хүгжэмэнь Базыр Цырендашевтай) бэлгэтэй дуушад, уласхоорондын олон конкурсын лауреадууд Бэлигма Ринчинова, Дамба Занданов гэгшэд сэх зохидоор, гүн сэдхэлһээ хонгёо хоолойгоор хангиурдаа.

Алтан ганса наһын шэмэглэһэн поэзин үндэр үүргэ тухай, суута поэдүүд байхан шанга хүсэлтэй Неруда, ган булад зоригтой Хикмет гэгшэдтэ хүгэдэдэг, этигэдэг тухай шүлэгүүдэнь, «Урагшаа, миний поезд» гэһэн олондо мэдээжэ зохболын уряа болон, тайзан дээрһээ эдэлбэ. Республикын арадай артист Иван Цыбыкжапов гоһор уншаа.

Хүгжэмдэ аргагүй дуратай байхан тухайн бурдрамын артистууд уран гоһор уншаба... Бизегэй «Кармен» опероһоо гол героинин ариес Россин габьяата артистка Татьяна Шойдагбасва италяан хэлэн дээрэ сэх найханаар дуулажа, халуун алыга ташалгаар утгаданан байна.

Нагасын үрсэл, захяа зүрхэндөө халуунан поэдэй сэдхэлэс Хэжэнгэ нотагай басаган Сэсэг (хожомын наһанайн нүхэр болоһон хари хэлэнэй багша Сэсэг Цымпиловна Цыденова) эзэлжэ, инаг дуранай нангин мэдэрэл тухай шүлэгүүдэнь шагнагшадый шохонэй шэмэг болон хужарлуулба.

Алтан уужам дэлхэй дээрэ түрэнэмни, Айдархан наһандамни сэнтэйл байн даа. Айдархан наһандаа ябаһамни, Аласай харгыда сэнтэйл байн даа...

Имэ найхан үгнүүдтэй, хүн зоной хэрэгтэй, сэнтэй наһан тухай мэдээжэ дууинь (хүгж. Б.Цырендашевтай) олондо найшаагдадаг, гүнзэгы удха шанартай бшуу. Бэлгэтэй дуушан Лидия Галсанова хүнэй наһанда сэнтэй гурбан эрдни тухай дууень хонгёо найханаар ханхинуулаа. Бэлигэнь дууриан дабхаха талаантай зоной хожомын түрхэнь уряалан поэдэй Агада илаһан «Сошто-Хангил» гэһэн дууень (хүгж. Б.Цырендашевтай) бэлгэтэй артистууд Валентина Цыдыпова, Баяржаб Дамбисв, Бэлигма Ринчинова гэгшэд бэрхээр гүйсэдхөө.

...Дуулан абаханаа эндэ түрөө һэм. Дуушан хээзэш байхалба...

гэһэн удха түгэлдэр үгнүүдтэй, түрэл тоонто тухайн «Сэлэнгэ» гэһэн дууиний дуунай шэдигтэ аргануудтай, шанга хүсэ шадалтай байһыс гэршлээ. Энэ дууень сэх гоһор республикыннай мэдээжэ дуушад Н.Мунхуул, Дамба Занданов, Баяржаб Дамбисв гэгшэдэй зохбохы үдэһын түгсэхэлдэ дуулахадань, «гоё», «браво» гэһэн баярай үгнүүд дуулдаа. Хоёр театрай хамтын хүсөөр бүтэһэн дурасхаалай үдэһын суута артистууд, залуушуул уран бэлгээрэ шэмэглээ.

«Дуулан ходоодо ябаарай» гэһэн захяа үгнүүдтэй шүлэгүүд соогоо сээдүйн үгсэндэ зориулан, «найхан сагай жэгүүрби» гэжэ өөрыгөө сэгнэһэн сэх талаан бэлгэтэй байхан Д.Ц.Дамбасвай 70 жэлэй дурасхаалын мүнхэлэһэн үдэһын түгсэхэлдэ тус театрай директор, Россин габьяата артист Д.Н.Султимов тайзан дээрэ гаража, түрэл тоонто Сэлэнгын аймагай хүтэлбэрилэгшэдыс, 70 жэлэйн баярта дурасхаалай үдэһэнүүдэнь үндэр хэмжээндэ үнгэргэжэ, номуудынь хэблэн гаргажа байхан тон сэх габьяатай эгэһын бэлгэтэй багша Х.Ц.Дамбасвас, «Бурятия» сониний редактор Н.Д.Бадмаринчиновыс. «Хэжэнгэ» эблэлэйхидыс тайзан дээрэ уриба.

«Сэлэнгыннай, бүхы Бурядаймнай түрүү хүбүүдэй нэгэн байхан суута поэт Даши Дамбасваймнай дурасхаалай үдэшэ нотагаархидаймнай, Ханда Цыренаровна эгэһын оролдолгоор Харганада сэх найн үнгэрөө. Харин мүнөө бэлгэтэй артистуудаймнай хүсөөр Улаан-Үдэдэ сэх зохидоор эмхидхэгдэһэн үдэһэдэнь бидэ, аймагайхидынь, хабаадажа байһандаа тон баяртайбди. Бүхы зоноймнай гимн болоһон «Сэлэнгэ» дууиний эдэлбэ. Театруудаймнай болгынь, түрэл буряад нотагаа үргэн харуулжа байхадань, сэх гоё байна даа. Бүхы дэлхэйгээр, Росси ороноороо суурхажэ, Буряадаа үргэжэ ябаһантай найн даа», - гэһэн баярай үгнүүдэ Сэлэнгын аймагай гулваа Н.Д.Бадмасв хүргэбэ.

Соёлой министрствын зүгөө баярай бэшгэ искусствын таһагай мэргэжэлтэ Б.Г.Дашидоржиева дамжуулаа. «Энэ жэлдэ бүхы зохболын суглуулбари бэлг болон хэблэгдэ, дурасхаалай самбар бүтээдэ, Сэлэнгын аймагай баяр ёһололой үдэ суута дууиний гимн болохо бээ гэжэ этигэнэбди», - гэжэ Сэлэнгын аймагай захиргаанай соёлой управленин дарга В.Д.Гун-

зынова тэмдэглэһэн байна.

Уран бэлгээрэ нэрэ солоёо, Харгана нотагаа, Буряад ороноо, нислэл хотоёо мүнхэлэһэн суута поэт тухай, Хэжэнгэдэ «Хэжэнгын гол» газетэдэ суг хүдэлдэг буйһан тухайгаа Буряадай хэблэлэй байшангай директор, «Хэжэнгэ» гэһэн нотагаархидай эблэлэй түрүүлэгшэ, республикын соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ Б.Б.Бальжинимасв, эблэлэй эдбхитэн, республикын арадай артист Г.Н.Ц.Гунзынов, «Эх оройнгоо үмэн габьяатай байһанайгаа түлөө» ордной мсдальда хүртэгшэ, республикын соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ Н.Д.Бадмаринчинов, тийхэдэ Харгана нотагай дарга Б.Д.Очиров, суута

композитор, Россин искусствын габьяата ажал ябуулагша Б.О. Цырендашев, бусад тоонтынхидынь найханаар дурсаа. Ульгам хэлэнгай, ухаатай эсэн, урагшаа ханаатай энхэргэн эгэһэн Ханда Цыренаровна үгн зүрхэйнгөө баяр баясхалан аймагайхидтаа, нотагаархидтаа, театруудай артистуудта, эндэ эрһэн зондоо хүртэбэ, зүрхэ сэдхэлэнь доһолгоһон шүлэгын уран гоһор уншаба. Суута поэдэй алдар соло, уран зохболын саашаа эгэһэ мүнхэ байха байһандаа этигэнэбди.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: дурасхаалай үдэшэ дээрэ.

Радна-Нима БАЗАРОВАЙ фото.

«ДУЛМАЖАБ МИТУПОВНА, ДУРЫЕМНАЙ БУЛЯГААТ...»

Ойн баяр

Аглаг найхан Ага тухай уянгата шүлэгүүд эдэлжэ, Агын «алтан гургалдай» гүүлэдэг Буряадай оперо болон бэлдэй театрай хоорой дуушан, аргагүй найхан сопрано хоолойтой, арадай дуунуудта анханһаа дуратай республикыннай габьяата артистка Дулмажаб Митуповагай 60 наһанай жаргал түхөөһөн баяр ёһололой, зүрхэ сэдхэлэемнай жэгнэһэн тон дулахан дурсалгануудай, хүюун зугаагай хөөрөөтэй зохбохы үдэшэ сэх зохидоор Улаан-Үдэһинэй Соёлой болон искусствын республиканска музей соо, зал соо дэлгэгдэһэн фото-зурагуудайн выставкын дэргэдэ үнгэргэгдэжэ, эндэ сугларашадый халуун анхарал татаба. Дуунууд тухай найхан үгнүүдтэй суута поэт Даши Дамбасвай шүлэгтэй мүнүүдыс зулгы зохидоор үдэһыс хүтэлэгшэ, Буряадай Гүрэнэй филармонин администратор Ш.Б.Бадмасва хэлэжэ, «дуушан хүн дэргүүр заяатай байдаг» гэжэ тобшооло, зохбохы намтарынь дурдаба.

Улаан-Үдэһин П.Чайковскиин нэрэмжэтэ хүгжэмэй училищин бэлгэ талаантай багша, олондо мэдээжэ дуушадый нурган хүмүүжүүлэгшэ В.Б.Елбасвай класста бэлгээр хурсалдан хуража дүүргэдэ, «Байгал» театрай мэргэжэлтэ дуушан боложо, бүхы СССР гүрэн соогоо,

хариин ороноудта гастрольдо ябаһан Дулмажаб Митупова шагнагшадтаа бэлг болгон, «хото городто түрөө бэшэ, талын, хүдөөгэй зон бидэ булта болоно хадаа тандаа арадайнгаа дуунуудыс зориулаба» гэжэ хэлээд, утаар татан «Айшалуулаарай», шогтой хүхюунээр «Колхоздонь ошоһол золгон гэнээ...» гэһэн урданай буряад дуунуудыс таталуулба.

Суг нураһан, сугтаа хүдэлжэ байһан Россин габьяата артистка Сурена Дашидыренова ойн баярарнь халуунаар амаршалан, олон жэлдэ нүхэсэжэ, ажаларнь омогорхожо байһан тухайгаа тэмдэглээд, Б.Балдаковой «Инаг шамдаа» гэһэн романс, А.Андресвой «Ивагамни» гэһэн дуу ханхинуулба. Соёлой министрствын мэргэжэлтэ Б.Г.Дашидоржиева баярай бэшгэ Дулмажаб Митуповнада барюулба.

Артистуудай байшанда олон жэлдэ хаяа хадхажэ ажаһууһан, зохбохы ажалараа Д.М.Митуповагай харилсадаг байһан республикын арадай артист Гунзэн-Норбо Гунзынов «Болээр», «Эрбэд соохор» гэһэн урданай дуунуудыс гоһор дуулаа, артистын ажабайдалай нонин нонин ушарнуудыс хөөрөжэ, харагшадыс хүсөгээ.

«Учиртай гурбан толгой» гэһэн монгол опероһоо ари, С.Манжигесвой «Эжымни, намайгаа хули-

сөөрэй» гэһэн дуус сэх найханаар юбилярнай дуулаба. 1971 ондо Агаһаа дуушанда нурахаа эрһэн дүрбэн гүлмэр залуу басагад энэ 18 наһандань хоолойн хубилдаг байһанһаа булта домрада (хүгжэмтэ инструмент) нурахаа ороһон, тэрэ үдэ зураг шэнги найханууд байһан, эндэ нуужа байһан Дарима Найданова, Дарима Доржопаламова, Дулмажаб Митупова гэгшэдтэй

«Байгалда» суг хүдэлһэнөө сэх һонбөр хөөрһэн, юбилярэй сэх гоё хоолой сэгнэһэн Россин габьяата артистка Хажидма Ауржанаева «Буурал толгойтой эжы», «Дурдам алшуур» гэһэн дуунуудыс хангиурдаа, хадуун алыга ташалгаар утгадаа.

Забайкалиин нарин тооһото үүлтэрэй хонидыс эрхимээр харалсаһан, Ажалай Улаан Тугай ордондо хүртэһэн Бальжима Митупова эжын, аха дүүнэрын булта сэх ажалша, нтэрүү абари зангаараа илгардаг байһын үгэ хэлэгшэд тэмдэглэбэ. Гоё хоолойтой, Ушарбай тоонотой Баяржаб Дамбисв «Уянгын дуу» эдэлүүлэ. СТД-гэй Буряадай таһагай зүгөө Россин габьяата уран зурааша Б.Д.Доржиев амаршалжа, гоё зураг бэлгэлэһэн байна. ВАРК-ын президентын орлогшо, «Тоонто» ансамблиин эдбхитэн М.А.Дармасв багша сээсэг, гарай бэлэгүүдыс ВАРК-ын, мүн Агын түлөөлэгын, Могойтын аймагайхидай зүгөө үрэлэй дээжэтэйгээр барюулба.

«Дулма нагаса эжын нотаг соогоо ухаангүй дууша байгаа, Агада мэдээжэ, дууша Иван-Сада багштай (Ким Базарсасвай сээсэг) можо дуунай конкурсно (бэс бэстээс урилдан) мүрысэдэг байгаа. Тиймһөө угайнгаа бэлг алдаагүй Дулмажабнай нэрынь үргэжэ,

зохбохы бэлигэнь үргэлжэлүүлжэ байһанин найхан байна», - гэжэ нотагайнь, анханайн анда нүхэр, энэ үдэшэдэнь хам ороһон «Буряад үнэн» хэблэлэй байшангай хүдэлмэрилэгшэ Н.Н.Бальжинимасва хөөрөө. «Уянга» гэжэ нэрлэгдэһэн энэ зохбохы үдэһын өөһэдынгөө мээсидэ сэх зохидоор эмхидхэһэн энэ соёлой гуламтын эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ Б.С.Санжжабон амаршалха зуураа найхан хүсэл зорилготой, удха түгэлдэр, уянгата, хүгжэм, дуута үдэһэнүүдыс эндо үнгэргэжэ байһын эндо эрһэн эонис уриба. Нотагаархидынь, түрөлхидынь хани халуун амаршалга хүргөө, Россин габьяата артистка Софья Данзанэ бэлгэ дуугаа зориулаа.

«Ноябриин 28-да бэлгэтэй дуушан, республикын габьяата артист Митуп Шадаровтай суг үнгэргэхэ концертдэмнай хүгжэмэй колледжын концертнэ зал срыт гэжэ буряад дуунуудта дуратайшуулыс уринабди» гэжэ хэлэһэн, сэх зохидоор, шогтой дорюунаар зохбохы үдэшэс эмхидхэһэн габьяата артисткада, гоё хоолойтой Дулмажаб Митуповнада ута наһа, удаан жаргал, үшөө сэх зохбохы амжалта хүсэ!

Тус хуудаһа Бэлигма ОРБОДОВА бэлдэбэ.

Понедельник, 1

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00 13.00, 16.00, 19.00 НОВОСТИ
10.05 МАЛАХОВ +
11.20 МОДНЫЙ ПРИГОВОР
12.20 КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА
13.20 Т/С «УБОЙНАЯ СИЛА»
14.20 «ДЕТЕКТИВЫ»
15.00 ДРУГИЕ НОВОСТИ
15.30 ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ
16.20 Т/С «ОГОНЬ ЛЮБВИ»
17.10 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!»
18.10 ФЕДЕРАЛЬНЫЙ СУДЬЯ
19.20 ЖДИ МЕНЯ
20.10 Т/С «СЛЕД»
21.00 Т/С «МОНТЕКРИСТО»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 Т/С «НАСЛЕДСТВО»
23.30 «АЛЕКСАНДР ФАТЮШИН. ПОСЛЕДНИЕ 24 ЧАСА»
00.30 НОЧНЫЕ НОВОСТИ
00.50 «ПОЗНЕР»
01.50 ГЕНИИ И ЗЛОДЕИ
02.20 «ДЕТЕКТИВЫ»
02.40 Х/Ф «САХАРА»
04.20 Х/Ф «2001 МАНЬЯК»

«РОССИЯ»

06.00 ДОБРОЕ УТРО, РОССИЯ!
06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.05, 09.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
09.55 Х/Ф «ГОСУДАРСТВЕННАЯ ГРАНИЦА»
11.45, 18.55 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ

12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
12.50 М/Ф «ЛЕТО КОТА ЛЕОПОЛЬДА»
13.25 «КОТ ЛЕОПОЛЬД ВО СНЕ И НАЯВУ»
13.30 «ПОЛИКЛИНИКА КОТА ЛЕОПОЛЬДА»
13.35 Х/Ф «ГОСУДАРСТВЕННАЯ ГРАНИЦА»
13.40 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
13.45 Х/Ф «ГОСУДАРСТВЕННАЯ ГРАНИЦА»
13.50 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»
13.55 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
14.00 Т/С «ЖЕНЩИНА БЕЗ ПРОШЛОГО»
14.05 Т/С «РОДНЫЕ ЛЮДИ»
14.10 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
14.15 СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!
14.20 Т/С «РУССКАЯ СЕРИЯ». «БРАТЬЯ - ДЕТЕКТИВЫ»
14.25 «ДЕЖУРНЫЙ ПО СТРАНЕ». МИХАИЛ ЖВАНЕЦКИЙ
14.30 ВЕСТИ +
14.35 «ЧЕСТНЫЙ ДЕТЕКТИВ»
14.40 СИНЕМАНИЯ
14.45 ДОРОЖНЫЙ ПАТРУЛЬ

КУЛЬТУРА

08.00 КАНАЛ «ЕВРОНЬОС»
11.00 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.20 «В ГЛАВНОЙ РОЛИ...»
11.50 Х/Ф «АДМИРАЛ НАХИМОВ»
12.30 ЛИНИЯ ЖИЗНИ. В. УСКОВ И В. КРАСНОПОЛЬСКИЙ
14.15 «МОЙ ЗРМИТАЖ»
14.40 М.ЦАРЕВ. «РЫЦАРЬ ТЕАТРА»
15.20 СПЕКТАКЛЬ «ДЕТИ ВАНЮШИНА» 1 Ч.
16.30 ЗАСАДНЫЙ ПОЛК. «МАРГАРИТА АЛИГЕР»
17.00 М/С «НОВЫЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ МЕДВЕЖОНКА ПАДДИНГТОНА»

17.25 Х/Ф «МАГНА АУРА». «СТРАННЫЙ МИР»
17.50 Д/С «НАЕДИНЕ С ПРИРОДОЙ». «ГЛАВАМИ ДЕЛЬФИНА»
18.20 ПЛЕННИЦЫ СУДЬБЫ. «ВЕЛИКАЯ КНЯГИНЯ МАРИЯ НИКОЛАЕВНА»
18.50 Д/Ф «ДИОГЕН»
19.00, 03.35 Д/Ф «ДЖЕНЭ. ГЛИНЯНЫЙ ГОРОД»
19.15 ДОСТОЯНИЕ РЕСПУБЛИКИ. УСАДЬБА ПОЖАРСКИХ-РОСТОПЧИНЫХ
19.30 «БЛОКНОТ»
20.00 НОЧНОЙ ПОЛЕТ
20.55, 02.40 Д/С «ИМПЕРИИ ИЗ КАМНЯ». «КОЛИЗЕЙ»
21.45 Д/С «ПРАВДИВАЯ ИСТОРИЯ КИНОМУЗЫКИ»
22.15 Д/Ф «АБРАМ ДА МАРЬЯ»
23.05 «КОНСТАНТИН ЛЕОНТЬЕВ И ЛЕВ ТОЛСТОЙ»
23.35 «ТЕМ ВРЕМЕНЕМ»
00.55 «ИСКУССТВОВИДЕНИЕ». 1 П. «ДИАЛОГИ С КЛАССИКОЙ»
01.20 ЛЕГЕНДЫ МИРОВОГО КИНО. С. МАРТИНСОН
01.45 Д/Ф «ОТРИЦАНИЕ ЛЮБВИ?...»

Ариг Ус

08.30 М/С «ЦАП-ЦАРАП». ПОГОДА. «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
09.00 «УЛАН-УДЭ. ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ». ПОГОДА
09.30 «COSMOROLTAN. ВИДЕОВЕРСИЯ»
10.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
11.00 «ГУМАНОИДЫ В КОРОЛЕВЕ»
11.30 «САША И МАША»
12.00 М/С «ОХ УЖ ЭТИ ДЕТКИ»
12.30 М/Ф «ШОУ РЕНА И СТИМПИ»
13.00 М/С «ГУБКА БОБ КВАДРАТНЫЕ ШТАНЫ»
13.30 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ДЖИММИ НЕЙТРОНА, МАЛЫЧКА-ГЕНИЯ»
14.00 М/С «КРУТЫЕ БОБРЫ»
14.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
15.00 «ПОБЕДОНОСНЫЙ ГОЛОС ВЕРЮЩЕГО». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
15.30 «ДОМ-2. LIVE»
17.00 Х/Ф «В ОСАДЕ -2»: «ТЕМНАЯ ТЕРРИТОРИЯ»
19.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
19.20 «ХОРОШОУ». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
19.30 Т/С «УНИВЕР»
20.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
20.30 «УЛАН-УДЭ. ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ»
21.00 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
21.30 «УНИВЕР»
22.00 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
23.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
23.30 Х/Ф «НЯНЬКИ»

Тивиком

06.55, 07.30, 08.20, 09.20, 11.30, 18.40, 20.50, 21.50, 00.50, 01.30, 02.30 ПОГОДА
06.15 «РЕПОРТЕРСКИЕ ИСТОРИИ»
06.45 «ОБЪЕКТИВ»
07.30 «ТОР ГЕАР»
08.30 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
09.30 «СОЛДАТЫ. НОВЫЙ ПРИЗЫВ»
10.30, 13.30, 17.30, 20.30, 00.30 «24»
11.00 «В ЧАС ПИК»
12.00 «ЧАС СУДА» С ПАВЛОМ АСТАХОВЫМ
13.00 ШКОЛЬНОЕ ТВ
14.00 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
14.50 Х/Ф «ВОИНЫ ДЖУНГЛЕЙ»
17.00 «ПЯТЬ ИСТОРИЙ»: «КУБА ЛИБРЕ-ЯДЕРНЫЙ КОКТЕЙЛЬ»
18.00 «ЖЕНЩИНЫ-УБИЙЦЫ»
19.00 «В ЧАС ПИК»
20.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
21.00 Т/С «НЕХТ-2»
22.00 «СОЛДАТЫ. НОВЫЙ ПРИЗЫВ»
23.00 «ГРОМКОЕ ДЕЛО»: «КОНВЕЙЕР СМЕРТИ»
00.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
01.00 «АКТУАЛЬНОЕ ЧТИВО»
01.15 «ВОЕННАЯ ТАЙНА»
02.15 «НОВОСТИ ДНЯ»

СТС - «БАЙКАЛ»

18.50, 20.05, 21.55, 00.15, 01.50 ПРОГНОЗ ПОГОДЫ: БУРЯТИЯ
06.00 Т/С «ЗЕНА - КОРОЛЕВА ВОИНОВ»
06.55 М/С «СМЕШАРИКИ»
07.00 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВУДИ И ЕГО ДРУЗЕЙ»
07.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
08.00 Т/С «РЫЖАЯ»
09.00, 13.30, 18.30, 00.00 ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ
09.30 Т/С «КТО В ДОМЕ ХОЗЯИН?» 3 С.
11.00 Т/С «МОЯ ПРЕКРАСНАЯ НЯНЯ» 2 С. НЕ МОЖЕТ БЫТЬ!
12.00 М/С «СМЕШАРИКИ»
13.00 М/С «ТРАНСФОРМЕРЫ. КИБЕРТРОН»
14.00 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВУДИ И ЕГО ДРУЗЕЙ»
14.30 М/С «СКУБИ И СКРЕППИ»
15.00 М/С «СТАЛЬНОЙ АЛХИМИК»
16.00 Х/Ф «ДЖИНН ДОМА» ГАЛИЛЕО
16.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
17.00 НЕ МОЖЕТ БЫТЬ!
17.30 Т/С «МОЯ ПРЕКРАСНАЯ НЯНЯ» 2 С.
19.00 «РАНЕТКИ ДРАМЕДИ»
21.00 Х/Ф «НОВЫЕ МУРАВЬИ В ШТАНАХ»

23.40 6 КАДРОВ
00.30 КИНО В ДЕТАЛЯХ
01.30 Т/С «МОЯ КОМАНДА»
03.00 МУЗЫКА НА СТС

НТВ

07.00 «СЕГОДНЯ УТРОМ»
09.50 ЛОТЕРЕЯ «ГОСЛОТО»
10.00 «КУЛИНАРНЫЙ ПОЕДИНОК»
11.00, 14.00, 17.00, 20.00, 00.00 «СЕГОДНЯ»
11.25 ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ. ОБЗОР ЗА НЕДЕЛЮ
12.00 СЛЕДСТВИЕ ВЕЛИ...
13.00 КВАРТИРНЫЙ ВОПРОС
14.35 Х/Ф «Я ТЕБЯ ОБОЖАЮ»
16.30 ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
17.35 Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА»
19.30 ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
20.40 Т/С «ГЛУХАРЬ»
22.40 И СНОВА ЗДРАВСТВУЙТЕ!
23.40 БЕЗУМНЫЙ ДЕНЬ. ОБЗОР
00.25 «ТЫ СМЕШНОЙ»
01.15 «ШКОЛА ЗЛОСЛОВИЯ»
02.10 ФУТБОЛЬНАЯ НОЧЬ
02.45 Х/Ф «КРИМИНАЛЬНЫЙ КВАРТЕТ»
04.30 ПРЕСТУПЛЕНИЕ В СТИЛЕ МОДЕРН
05.05 Т/С «ДЕТЕКТИВ РАШ-4»
06.00 Т/С «СКОРАЯ ПОМОЩЬ»

5 КАНАЛ

08.00 «УТРО НА ПЯТОМ»
11.30, 14.30, 17.30, 20.30, 23.30 СЕЙЧАС
11.40 Д/Ф «ТАНЦУЮЩИЕ МЕДВЕДИ»
12.10 Д/Ф «ПРИКЛЮЧЕНИЕ В ГОБИ»
12.45 Д/Ф «ТЕГЕРАНСКИЙ ЛАБИРИНТ. СТАЛИН, ЧЕРЧИЛЛ, РУЗВЕЛЬТ» 2 Ч.
13.40 МОЯ ПЛАНЕТА
15.40 Х/Ф «ТАЛАНТЛИВЫЙ МИСТЕР РИПЛИ»
17.50 «ТАЛАНТЛИВЫЙ МИСТЕР РИПЛИ». ПРОДОЛЖЕНИЕ
18.55 112
19.00 Д/Ф «ЛЕНИНГРАДСКОЕ ДЕЛО. УБИТЬ СЕКРЕТАРЯ»
20.00 112
21.00 Д/С «УТРАЧЕННЫЕ МИРЫ»
22.00 ОТКРЫТАЯ СТУДИЯ С НИКОИ СТРИЖАК
23.00 112
00.00 «СЕЙЧАС О СПОРТЕ»
00.15 Х/Ф «РУССКИЙ РОК»
01.15 Х/Ф «МАЛЕНЬКИЙ АПОКАЛИПСИС»
03.30 Т/С «УБОЙНЫЙ ОТДЕЛ»
04.30 «КОРОЛЬ ЛИР». ТРАГЕДИЯ ПО ПЬЕСЕ ШЕКСПИРА (ВЕЛИКОБРИТАНИЯ, 1982 Г.)

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ

Вторник, 2

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00, 13.00, 16.00, 19.00 НОВОСТИ
10.05 МАЛАХОВ +
11.20 МОДНЫЙ ПРИГОВОР
12.20 КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА
13.20 Т/С «УБОЙНАЯ СИЛА»
14.20 «ДЕТЕКТИВЫ»
15.00 ДРУГИЕ НОВОСТИ
15.30 ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ
16.20 Т/С «ОГОНЬ ЛЮБВИ»
17.10 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!»
18.10 ФЕДЕРАЛЬНЫЙ СУДЬЯ
19.20 «ПУСТЬ ГОВОРЯТ»
20.10 Т/С «СЛЕД»
21.00 Т/С «МОНТЕКРИСТО»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 Т/С «НАСЛЕДСТВО»
23.30 «КРАЙ НЕПУГАННЫХ ЖЕНИХОВ»
00.30 НОЧНЫЕ НОВОСТИ
00.50 УДАРНАЯ СИЛА. «ГРОМ С НЕБЕС»
01.40 ИСКАТЕЛИ. «ТАЙНА МОГИЛЫ ЕРМАКА»
02.20 Х/Ф «ПОСПЕШИШЬ - ЛЮДЕЙ НАСМЕШИШЬ»
04.10 Х/Ф «ПЕРВЫЙ ВЫСТРЕЛ»

«РОССИЯ»

06.00 ДОБРОЕ УТРО, РОССИЯ!
06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.05, 09.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
09.55 «МУНХЭ ЗУЛА»
10.10 «УЛГУР»
10.25 «САГАЙ СУУРЯАН»
10.50 Т/С «СЛУЖБА ДОВЕРИЯ»
11.45, 18.55 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.20 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
12.40 М/Ф «АВТОМОБИЛЬ КОТА ЛЕОПОЛЬДА»
12.50 Т/С «БАНДИТСКИЙ ПЕТЕРБУРГ»
15.20 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
15.40 Т/С «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ»
16.35 СУД ИДЕТ
17.30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»
18.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
19.10 Т/С «ЖЕНЩИНА БЕЗ ПРОШЛОГО»
20.00 Т/С «РОДНЫЕ ЛЮДИ»
21.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
21.45 СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!
22.00 Т/С «РУССКАЯ СЕРИЯ». «БРАТЬЯ - ДЕТЕКТИВЫ»
23.50 «ОСТОРОЖНО, МОЗГ!»
00.45 ВЕСТИ +
01.05 Х/Ф «ТРИО»

03.00 ГОРЯЧАЯ ДЕСЯТКА
03.55 ДОРОЖНЫЙ ПАТРУЛЬ

КУЛЬТУРА

07.30 КАНАЛ «ЕВРОНЬОС»
11.00 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.20 «В ГЛАВНОЙ РОЛИ...»
11.50 Х/Ф «МОИ ДОРОГИЕ»
13.05 «ТЕМ ВРЕМЕНЕМ»
14.00 Д/Ф «НЕУДОБНЫЙ ЧЕЛОВЕК. АЖ-ДАР ИБРАГИМОВ»
14.50 АСАДЕМА
15.20 СПЕКТАКЛЬ «ДЕТИ ВАНЮШИНА» 2 Ч.
16.30 «БЛОКНОТ»
17.00 М/С «НОВЫЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ МЕДВЕЖОНКА ПАДДИНГТОНА»
17.20 «ЗЕМЛЯ ГЛАЗАМИ АЛЬБАНА»
17.25 Х/Ф «МАГНА АУРА». «ЗАТОНУВШИЙ СЛЕД»
17.50 Д/С «НАЕДИНЕ С ПРИРОДОЙ». «ВОЛНИСТЫЕ ПОЛУГАЙЧИКИ»
18.20 ДВОРЦОВЫЕ ТАЙНЫ. «ОСОБНЯК КОЧУБЕЯ»
18.50 Д/Ф «КОРОЛЬ АРТУР»
19.00 Д/Ф «КАРЬЕР МЕССЕЛЬ. ОКНО В ДОИСТОРИЧЕСКИЕ ВРЕМЕНА»
19.15 «ДЕКАБРЬСКИЕ ВЕЧЕРА СВЯТОСЛАВА РИХТЕРА»
20.00 НОЧНОЙ ПОЛЕТ
20.55, 02.55 Д/С «ИМПЕРИИ ИЗ КАМНЯ». «АКРОПОЛЬ»
21.45 Д/С «ПРАВДИВАЯ ИСТОРИЯ КИНОМУЗЫКИ»
22.15 Д/Ф «АБРАМ ДА МАРЬЯ» 2 С.
23.15 КТО МЫ? «ВЕРШИНЫ И БЕЗДНЫ СЕРЕБРЯНОГО ВЕКА»
23.45 «АЛОКРИФ»
00.50 Х/Ф «БЕРЛИН, АЛЕКСАНДЕРГЛАЦ»

Ариг Ус

07.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
07.30 «УЛАН-УДЭ. ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ». ПОГОДА
08.00 «ТАКСИ». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
08.30 М/С «ЦАП-ЦАРАП»
09.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
09.30 «COSMOROLTAN. ВИДЕОВЕРСИЯ»
10.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
11.00 «ГУМАНОИДЫ В КОРОЛЕВЕ»
11.30 Т/С «САША + МАША»
12.00 М/С «ОХ УЖ ЭТИ ДЕТКИ»
12.30 М/Ф «ШОУ РЕНА И СТИМПИ»
13.00 М/С «ГУБКА БОБ КВАДРАТНЫЕ ШТАНЫ»
13.30 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ДЖИММИ НЕЙТРОНА, МАЛЫЧКА-ГЕНИЯ»
14.00 М/С «КРУТЫЕ БОБРЫ»
14.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»

15.00 «ПОБЕДОНОСНЫЙ ГОЛОС ВЕРЮЩЕГО». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
15.30 «ДОМ-2. LIVE»
17.15 Х/Ф «НЯНЬКИ»
19.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
19.20 «ХОРОШОУ». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
19.30 Т/С «УНИВЕР»
20.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
20.30 «УЛАН-УДЭ. ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ»
21.00 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
21.30 Т/С «УНИВЕР»
22.00 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
23.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
23.30 Х/Ф «ШЕСТОЙ ИГРОК»

Тивиком

06.25, 06.55, 07.30, 08.20, 09.20, 11.30, 18.40, 20.50, 21.50, 00.50, 01.30, 02.30 ПОГОДА
06.00 «ВЕЧЕР С ТИГРАНОМ КЕОСАЯНОМ»
06.30, 13.30, 17.30, 20.30, 00.30 «24»
07.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
07.35 Д/Ф «ВЬЕТНАМ. ПУТЕШЕСТВИЕ В СТРАНУ ДЕВЯТИ ДРАКОНОВ» 2 Ч.
08.00 «ВЫЖИТЬ В МЕГАПОЛИСЕ»
08.30 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
09.30 «СОЛДАТЫ. НОВЫЙ ПРИЗЫВ»
10.30 «НОВОСТИ ДНЯ»
11.00 «В ЧАС ПИК»
12.00 «ЧАС СУДА» С ПАВЛОМ АСТАХОВЫМ
13.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
14.00 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
15.00 Х/Ф «БРАТЬЯ БАНДИТЫ»
17.00 «ПЯТЬ ИСТОРИЙ»: «МИКСТУРА ДЛЯ ТЕРМИНАТОРА»
18.00 Т/С «ЖЕНЩИНЫ-УБИЙЦЫ»
19.00 «В ЧАС ПИК»
20.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
21.00 Т/С «НЕХТ-2»
22.00 «СОЛДАТЫ. НОВЫЙ ПРИЗЫВ»
23.00 «ЧРЕЗВЫЧАЙНЫЕ ИСТОРИИ»: «ТЮРЕМНЫЙ РОМАН»
00.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
01.00 «АКТУАЛЬНОЕ ЧТИВО»
01.15 Х/Ф «КРОКОДИЛ»
03.00 «НОВОСТИ ДНЯ»

СТС - «БАЙКАЛ»

05.55, 07.15, 09.20, 11.15, 18.50, 20.05, 21.55, 00.15, 01.50 ПРОГНОЗ ПОГОДЫ: БУРЯТИЯ
06.00 Т/С «ЗЕНА - КОРОЛЕВА ВОИНОВ»
06.55 М/С «СМЕШАРИКИ»
07.00 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВУДИ И ЕГО ДРУЗЕЙ»
07.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
08.00 Т/С «РЫЖАЯ»

09.00, 13.30, 18.30, 00.00 ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ
09.30 Т/С «КТО В ДОМЕ ХОЗЯИН?»
10.00 «РАНЕТКИ ДРАМЕДИ»
11.00 Т/С «МОЯ ПРЕКРАСНАЯ НЯНЯ» 2 С. НЕ МОЖЕТ БЫТЬ!
12.00 М/С «СМЕШАРИКИ»
13.00 М/С «ТРАНСФОРМЕРЫ. КИБЕРТРОН»
14.00 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВУДИ И ЕГО ДРУЗЕЙ»
15.00 М/С «СКУБИ И СКРЕППИ»
15.30 М/С «СТАЛЬНОЙ АЛХИМИК»
16.00 Х/Ф «ДЖИНН ДОМА» ГАЛИЛЕО
17.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
17.30 НЕ МОЖЕТ БЫТЬ!
19.00 Т/С «МОЯ ПРЕКРАСНАЯ НЯНЯ» 2 С.
20.00 Т/С «РЫЖАЯ»
21.00 «РАНЕТКИ ДРАМЕДИ»
22.00 Х/Ф «ПАРНИ ИЗ ЖЕНСКОЙ ОБЩАГИ»
23.45 6 КАДРОВ
00.30 СЛАВА БОГУ, ТЫ ПРИШЕЛ!
01.45 Т/С «ДОКТОР КТО» 2 С.
03.40 МУЗЫКА НА СТС

НТВ

07.00 «СЕГОДНЯ УТРОМ»
10.00 НАШЕ ВСЕ!
11.00, 14.00, 17.00, 20.00, 00.00 «СЕГОДНЯ»
11.25 ЧИСТОСЕРДЕЧНОЕ ПРИЗНАНИЕ
12.00 Т/С «У. Е.»
13.00 СУД ПРИСЯЖНЫХ
14.30 Т/С «ВИСЯКИ»
16.30 ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
17.35 Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА»
19.30 ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
20.40 Т/С «ГЛУХАРЬ»
22.40 СЛЕДСТВИЕ ВЕЛИ...
23.40 БЕЗУМНЫЙ ДЕНЬ. ОБЗОР
00.25 «ТЫ СМЕШНОЙ»
01.15 ГЛАВНАЯ ДОРОГА
01.50 СУД ПРИСЯЖНЫХ
02.50 Т/С «ЗОНА»
04.45 ПРЕСТУПЛЕНИЕ В СТИЛЕ МОДЕРН
05.15 Т/С «ДЕТЕКТИВ РАШ-4»
06.05 Т/С «СКОРАЯ ПОМОЩЬ»

СТЦ КАЧЕСТВО, ГАРАНТИЯ И ДОСТУПНАЯ ЦЕНА
СОВРЕМЕННОЕ ПРОИЗВОДСТВО
ФАБРИКА ОКНА
ПЛАСТИКОВЫХ КОНСТРУКЦИЙ
ЖЕРДЕВА, 10 В.
ТЕЛ.: 643-044
КУПИ СЕБЕ ТЕПЛО И УЮТ

ВЫГОДНОЕ ПРЕДЛОЖЕНИЕ ДЛЯ РАЙОННЫХ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЕЙ

5 КАНАЛ

08.00 «УТРО НА ПЯТОМ»
11.30, 14.30, 17.30, 20.30, 23.30 СЕЙЧАС
11.40 Д/Ф «ТРАГЕДИЯ СЛОНИХИ ПО ИМЕНИ МОТАЛА»
12.10 Д/Ф «БЕЗУМСТВА СУРИКАТ»
12.40 Д/Ф «ЛЕНИНГРАДСКОЕ ДЕЛО. УБИТЬ СЕКРЕТАРЯ»
13.35 МОЯ ПЛАНЕТА
15.30 Д/Ф «КТО ОТКРЫЛ АМЕРИКУ?»
16.30 Х/Ф «РУССКИЙ РОК»
17.50 Д/Ф «МИР ПРИРОДЫ. ЛЮДИ И КОШКИ»
18.55 112
19.00 Д/Ф «ТАНЕЦ СО СМЕРТЬЮ»
20.00 112
21.00 Д/С «КЛАДОИСКАТЕЛИ»
22.00 ОТКРЫТАЯ СТУДИЯ С НИКОИ СТРИЖАК
23.00 112
00.00 «СЕЙЧАС О СПОРТЕ»
00.15 Х/Ф «РУССКИЙ РОК»
01.15 Х/Ф «ГРУСТНАЯ ИСТОРИЯ ЛЮБВИ»
04.25 Т/С «УБОЙНЫЙ ОТДЕЛ»
05.20 Х/Ф «КАК Я ВЫИГРАЛ ВОЙНУ»

Среда, 3

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00, 13.00, 16.00, 19.00 НОВОСТИ
10.05 МАЛАХОВ +
11.20 МОДНЫЙ ПРИГОВОР
12.20 КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА
13.20 Т/С «УБОЙНАЯ СИЛА»
14.20 «ДЕТЕКТИВЫ»
15.00 ДРУГИЕ НОВОСТИ
15.30 ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ

16.20 Т/С «ОГОНЬ ЛЮБВИ»
17.10 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!»
18.10 ФЕДЕРАЛЬНЫЙ СУДЬЯ
19.20 «ПУСТЬ ГОВОРЯТ»
20.10 Т/С «СЛЕД»
21.00 Т/С «МОНТЕКРИСТО»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 Т/С «НАСЛЕДСТВО»
23.30 «НЕВЕРОЯТНЫЕ ИСТОРИИ ПРО ЖИЗНЬ»
00.30 НОЧНЫЕ НОВОСТИ
00.50 «ИНТУИЦИЯ»

01.40 «ИСТОРИИ ИЗ БУДУЩЕГО»
02.10 Х/Ф «АЛАМО»
04.20 Х/Ф «СТАРАЯ ЗАКАЛКА»

«РОССИЯ»

06.00 ДОБРОЕ УТРО, РОССИЯ!
06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.05, 09.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
09.55 «Я СТАРЫМ НЕ БУДУ ДРАМА ВАМПИЛОВА»

10.50 Т/С «СЛУЖБА ДОВЕРИЯ»
11.45, 18.55 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.20 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
12.40 М/Ф «КОТЕНОК ПО ИМЕНИ ГАВ»
12.50 Т/С «БАНДИТСКИЙ ПЕТЕРБУРГ»
15.20 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
15.40 Т/С «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ»
16.35 СУД ИДЕТ
17.30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»
18.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ

19.10 Т/С «ЖЕНЩИНА БЕЗ ПРОШЛОГО»
20.00 Т/С «РОДНЫЕ ЛЮДИ»
21.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
21.45 СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!
22.00 Т/С «РУССКАЯ СЕРИЯ». «БРАТЬЯ - ДЕТЕКТИВЫ»
23.50 «ИСТОРИЧЕСКИЕ ХРОНИКИ». «1971. БАЛЕРИНА И ЦАРЬ»
00.45 ВЕСТИ +
01.05 Х/Ф «НАЧАЛО»
02.45 ДОРОЖНЫЙ ПАТРУЛЬ

Культура
07.30 КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.20 «В ГЛАВНОЙ РОЛИ...»
11.50 Х/Ф «В ДОБРЫЙ ЧАС!»
13.30 «АПОКРИФ»
14.10 «ЭКОЛОГИЯ ЛИТЕРАТУРЫ»
14.50 СТРАНСТВИЯ МУЗЫКАНТА
15.20 Х/Ф «ДОЛГАЯ ДОРОГА В ДЮНАХ» 5 С.

«ТАКСИ». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
07.30 М/С «ЦАП-ЦАРАП»
08.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
09.00 «СОМОРОЛТАН. ВИДЕОВЕРСИЯ»
09.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
10.30 «ГУМАНОИДЫ В КОРОЛЕВЕ»
11.00 Т/С «САША + МАША»
11.30 М/С «ОХ УЖ ЭТИ ДЕТКИ»
12.00 М/Ф «ШОУ РЕНА И СТИМПИ»
12.30 М/С «ГУБКА БОБ КВАДРАТНЫЕ ШТАНЫ»
13.00 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ДЖИММИ НЕЙТРОНА, МАЛЬЧИКА-ГЕНИЯ»
14.00 М/С «КРУТЫЕ БОБРЫ»
14.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
15.00 «ПОБЕДОНОСНЫЙ ГОЛОС ВЕРУЮЩЕГО». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
15.30 «ДОМ-2. LIVE»
17.15 Х/Ф «БОЛЬШЕ, ЧЕМ ЖИЗНЬ»
19.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
19.20 «ХОРОШОУ». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
19.30 Т/С «УНИВЕР»
20.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
20.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ»
21.00 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
21.30 Т/С «УНИВЕР»
22.00 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
23.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
23.30 Х/Ф «10 ПРИЧИН МОЕЙ НЕНАВИСТИ»

Тивиком
06.25, 06.55, 07.30, 08.20, 09.20, 11.30, 18.40, 20.50, 21.50, 00.50, 01.30, 02.30 ПОГОДА
06.00 «ВЕЧЕР С ТИГРАНОМ КЕОСАЯНОМ»
06.30, 13.30, 17.30, 20.30, 00.30 «24»

«НОВОСТИ ДНЯ»
07.35 «ДАГЕСТАН: КAVKAZСКИЙ BAVИ-ЛОН» Д. ФИЛЬМ
08.00 «ВЫЖИТЬ В МЕГАПОЛИСЕ»
08.30 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
09.30 «СОЛДАТЫ. НОВЫЙ ПРИЗЫВ»
10.30 «НОВОСТИ ДНЯ»
11.00 «В ЧАС ПИК»
12.00 «ЧАС СУДА» С ПАВЛОМ АСТАХОВЫМ
13.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
14.00 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
15.00 Х/Ф «КРОКОДИЛ»
16.40 «ОЧЕВИДЕЦ»: САМОЕ СМЕШНОЕ
17.00 «ПЯТЬ ИСТОРИЙ»: «АРМИЯ БРОДЯГ»
18.00 Т/С «ЖЕНЩИНЫ-УБИЙЦЫ»
19.00 «В ЧАС ПИК»
20.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
21.00 Т/С «НЕХТ-2»
22.00 «СОЛДАТЫ. НОВЫЙ ПРИЗЫВ»
23.00 «ДЕТЕКТИВНЫЕ ИСТОРИИ»: «БАЛ-БЕСЫ»
00.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
01.00 «АКТУАЛЬНОЕ ЧТИВО»
01.15 Х/Ф «ОСЬМИНОГ»
03.10 «НОВОСТИ ДНЯ»

СТС - «БАЙКАЛ»
05.55, 07.15, 09.20, 11.15, 18.50, 20.05, 21.55, 00.15, 01.50 ПРОГНОЗ ПОГОДЫ: БУРЯТИЯ
06.00 Т/С «ЗЕНА - КОРОЛЕВА ВОИНОВ»
06.55 М/С «СМЕШАРИКИ»
07.00 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВУДИ И ЕГО ДРУЗЕЙ»
07.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
08.00 Т/С «РЫЖАЯ»
09.00, 13.30, 18.30, 00.00 ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ
09.30 Т/С «КТО В ДОМЕ ХОЗЯИН?»

«РАНЕТКИ ДРАМЕДИ»
11.00 Т/С «МОЯ ПРЕКРАСНАЯ НЯНЯ» 2 С.
12.00 НЕ МОЖЕТ БЫТЬ!
13.00 М/С «СМЕШАРИКИ»
14.00 М/С «ТРАНСФОРМЕРЫ. КИБЕРТРОН»
14.30 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВУДИ И ЕГО ДРУЗЕЙ»
15.00 М/С «СКУБИ И СКРЕППИ»
15.30 М/С «СТАЛЬНОЙ АЛХИМИК»
16.00 Х/Ф «ДЖИНН ДОМА»
16.30 ГАЛИЛЕО
17.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
17.30 НЕ МОЖЕТ БЫТЬ!
19.00 Т/С «МОЯ ПРЕКРАСНАЯ НЯНЯ» 2 С.
20.00 Т/С «РЫЖАЯ»
21.00 «РАНЕТКИ ДРАМЕДИ»
22.00 Х/Ф «ГОЛ!»
22.00 СЛАВА БОГУ, ТЫ ПРИШЕЛ!
00.30 Т/С «ДОКТОР КТО?» 2 С.
01.45 МУЗЫКА НА СТС
03.35

НТВ
«СЕГОДНЯ УТРОМ»
10.00 НАШЕ ВСЕ!
14.00, 17.00, 20.00, 00.00 «СЕГОДНЯ»
11.25 «КОМНАТА ОТДЫХА» С ЛЮДМИЛОЙ НАРУСОВОЙ
12.00 Т/С «У. Е.»
13.00 СУД ПРИСЯЖНЫХ
14.30 ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
16.30 Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА»
17.35 ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
20.40 Т/С «ГЛУХАРЬ»
22.40 Т/С «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ»

БЕЗУМНЫЙ ДЕНЬ. ОБЗОР
«ТЫ СМЕШНОЙ»
БОРЬБА ЗА СОБСТВЕННОСТЬ
СУД ПРИСЯЖНЫХ
Т/С «ЗОНА»
ПРЕСТУПЛЕНИЕ В СТИЛЕ МОДЕРН
Т/С «ДЕТЕКТИВ РАШ-4»
Т/С «СКОРАЯ ПОМОЩЬ»

5 КАНАЛ
«УТРО НА ПЯТОМ»
14.30, 17.30, 20.30, 23.30 СЕЙЧАС
Д/Ф «ДЖЕЙН ГУДОЛЛ: «ШИМПАНЗЕ В ОПАСНОСТИ»
12.10 Д/Ф «ВОЗВРАЩЕНИЕ ГОРНОГО ЛЬВА»
12.40 Д/Ф «ТАНЕЦ СО СМЕРТЬЮ»
13.35 МОЯ ПЛАНЕТА
15.30 Д/Ф «КРАСЯВИК ФЛОЙД. ГАНГ-СТЕР, КОТОРОГО ЛЮБИЛИ»
16.30 Х/Ф «РУССКИЙ РОК»
17.50 Д/Ф «МИР ПРИРОДЫ. НОЧНАЯ ЖИЗНЬ АФРИКАНСКОЙ САВАННЫ»
18.55 112-АНОНС
19.00 Д/Ф «ОЛИМПИАДА-80: СЕКРЕТЫ БЕЗОПАСНОСТИ»
20.00 112
21.00 Д/Ф «КОГДА ПОГОДА ИЗМЕНИЛА ИСТОРИЮ. В ЛОВУШКЕ НА ЮЖНОМ ПОЛЮСЕ»
22.00 ОТКРЫТАЯ СТУДИЯ С НИКОИ СТРИЖАК
23.00 112
00.00 «СЕЙЧАС О СПОРТЕ»
00.15 Х/Ф «РУССКИЙ РОК»
01.15 Х/Ф «ДРУЗЬЯ ПИТЕРА»
03.35 Т/С «УБОЙНЫЙ ОТДЕЛ»
04.35 Х/Ф «СТО ТЫСЯЧ ДОЛЛАРОВ ПОД СОЛНЦЕМ»

Четверг, 4
ПЕРВЫЙ КАНАЛ
06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00, 13.00, 16.00, 19.00 НОВОСТИ МАЛАХОВ +
11.20 МОДНЫЙ ПРИГОВОР
12.20 КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА
13.20 Т/С «УБОЙНАЯ СИЛА»
14.20 «ДЕТЕКТИВЫ»
15.00 ДРУГИЕ НОВОСТИ
15.30 ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ
16.20 Т/С «ОГОНЬ ЛЮБВИ»
17.10 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!»
18.10 ФЕДЕРАЛЬНЫЙ СУДЬЯ
19.20 «ПУСТЬ ГОВОРЯТ»
20.10 Т/С «СЛЕД»
21.00 Т/С «МОНТЕКРИСТО»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 Т/С «НАСЛЕДСТВО»
23.30 «ЧЕЛОВЕК И ЗАКОН»
00.30 НОЧНЫЕ НОВОСТИ
00.50 СУДИТЕ САМИ
01.40 Х/Ф «ГОРОД ГРЕХОВ»
03.40 Х/Ф «ИДЕАЛЬНАЯ ПАРА»
«РОССИЯ»
06.00 ДОБРОЕ УТРО, РОССИЯ!
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.05, 09.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
09.55 БАМБАХАЙ
10.05 «ТОЛИ»
10.30 «БУРЯД ОРОН»
10.50 Т/С «СЛУЖБА ДОВЕРИЯ»
11.45, 18.55 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.20 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
12.40 М/Ф «КОТЕНОК ПО ИМЕНИ ГАВ»
12.50 Т/С «БАНДИТСКИЙ ПЕТЕРБУРГ»
15.20 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
15.40 Т/С «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ»
16.35 СУД ИДЕТ
17.30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»
18.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
19.10 Т/С «ЖЕНЩИНА БЕЗ ПРОШЛОГО»
20.00 Т/С «РОДНЫЕ ЛЮДИ»
21.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
21.45 СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ •
22.00 Т/С «РУССКАЯ СЕРИЯ». «БРАТЯ - ДЕТЕКТИВЫ»
23.50 «ДОБРОЕ УТРО ПРОТИВ БУБЛИКОВА. НЕСЫГРАННЫЕ РОЛИ ПЕТРА ЩЕРБАКОВА»
00.45 ВЕСТИ +
01.05 Х/Ф «ЭЛЕМЕНТАРНЫЕ ЧАСТИЦЫ»
03.00 ДОРОЖНЫЙ ПАТРУЛЬ
КУЛЬТУРА
07.30 КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.20 «В ГЛАВНОЙ РОЛИ...»
11.50 Х/Ф «ВАШ СЫН И БРАТ»
13.25 Д/Ф «ПЕТР АЛЕЙНИКОВ. НЕПРАВильный ГЕРОЙ»
14.10 С. ЗАЛЫГИН. «БЕЗ СЮЖЕТА...»
14.50 ПИСЬМА ИЗ ПРОВИНЦИИ. ПЕТРОЗАВОДСК
15.20 Х/Ф «ДОЛГАЯ ДОРОГА В ДЮНАХ» 6 С.
16.30 КТО МЫ? «ВЕРШИНЫ И БЕЗДНЫ СЕРЕБРЯНОГО ВЕКА»
17.00 М/С «НОВЫЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ МЕДВЕЖОНКА ПАДДИНГТОНА»
17.25 Х/Ф «МАГНА АУРА». «РАЗУМ ПРОТИВ АЛЧНОСТИ» 7 С.
17.50 Д/С «НАЕДИНЕ С ПРИРОДОЙ». «РЫЦАРИ В РАДУЖНЫХ ДОСПЕХАХ»
18.20 ОТЕЧЕСТВО И СУДЬБЫ. ГЛИНКИ
18.50 Д/Ф «ПИРРИ!»
19.00 Д/Ф «ФАЗИЛЬ ГЕББИ. ЛАГЕРЬ, ЗАСТЫВШИЙ В КАМНЕ»
19.15 «БИЛЕТ В БОЛЬШОЙ»
20.00 НОЧНОЙ ПОЛЕТ
20.55, 02.55 Д/Ф «ПЕРСЕПОЛЬ - ВЗГЛЯД НА ИМПЕРИЮ»
21.55 Д/С «ПРАВДИВАЯ ИСТОРИЯ КИНОМУЗЫКИ»
22.20 ЧЕРНЫЕ ДЫРЫ. БЕЛЫЕ ПЯТНА
23.05 ЗАСАДНЫЙ ПОЛК. «ВИКТОР БОКОВ»
23.35 КУЛЬТУРНАЯ РЕВОЛЮЦИЯ
00.50 Х/Ф «БЕРЛИН, АЛЕКСАНДЕРПЛАЦ»
«Ариг Ус»
07.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
07.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ». ПОГОДА
08.00 «ТАКСИ». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
08.30 М/С «ЦАП-ЦАРАП»

«ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
09.30 «СОМОРОЛТАН. ВИДЕОВЕРСИЯ»
10.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
11.00 «ГУМАНОИДЫ В КОРОЛЕВЕ»
11.30 Т/С «САША + МАША»
12.00 М/С «ОХ УЖ ЭТИ ДЕТКИ»
12.30 М/Ф «ШОУ РЕНА И СТИМПИ»
13.00 М/С «ГУБКА БОБ КВАДРАТНЫЕ ШТАНЫ»
13.30 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ДЖИММИ НЕЙТРОНА, МАЛЬЧИКА-ГЕНИЯ»
14.00 М/С «КРУТЫЕ БОБРЫ»
14.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
15.00 «ПОБЕДОНОСНЫЙ ГОЛОС ВЕРУЮЩЕГО». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
15.30 «ДОМ-2. LIVE»
17.15 Х/Ф «БЕСКОНЕЧНОЕ РОЖДЕСТВО»
19.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
19.20 «ХОРОШОУ». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
19.30 Т/С «УНИВЕР»
20.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
20.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ»
21.00 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
21.30 Т/С «УНИВЕР»
22.00 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
23.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
23.30 Х/Ф «ДЕРЖИСЬ ДО КОНЦА»
«Тивиком»
06.25, 06.55, 07.30, 08.20, 09.20, 11.30, 18.40, 20.50, 21.50, 00.50, 01.30, 02.30 ПОГОДА
06.00 «ВЕЧЕР С ТИГРАНОМ КЕОСАЯНОМ»
06.30, 13.30, 17.30, 00.30 «24»
07.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
07.35 Д/Ф «ДАГЕСТАН: КAVKAZСКИЙ BAVИ-ЛОН»
08.00 «ВЫЖИТЬ В МЕГАПОЛИСЕ»
08.30 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
09.30 «СОЛДАТЫ. НОВЫЙ ПРИЗЫВ»
10.30 «НОВОСТИ ДНЯ»
11.00 «В ЧАС ПИК»
12.00 «ЧАС СУДА» С ПАВЛОМ АСТАХОВЫМ
13.00 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
14.00 Х/Ф «ОСЬМИНОГ»
17.00 «ПЯТЬ ИСТОРИЙ»: «СОБАЧЬИ ГАДОСТИ»
18.00 Т/С «ЖЕНЩИНЫ УБИЙЦЫ»

«В ЧАС ПИК»
«НОВОСТИ ДНЯ»
«РАДАР-СПОРТ»
Т/С «НЕХТ-2»
«СОЛДАТЫ. НОВЫЙ ПРИЗЫВ»
«СЕКРЕТНЫЕ ИСТОРИИ»: «ПРЯМОЙ ЭФИР С ГИТЛЕРОМ»
«НОВОСТИ ДНЯ»
«АКТУАЛЬНОЕ ЧТИВО»
Х/Ф «САБОТАЖ»
«НОВОСТИ ДНЯ»
СТС - «БАЙКАЛ»
05.55, 07.15, 09.20, 11.15, 18.50, 20.05, 21.55, 00.15, 01.50 ПРОГНОЗ ПОГОДЫ: БУРЯТИЯ
06.00 Т/С «ЗЕНА - КОРОЛЕВА ВОИНОВ»
06.55 М/С «СМЕШАРИКИ»
07.00 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВУДИ И ЕГО ДРУЗЕЙ»
07.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
08.00 Т/С «РЫЖАЯ»
09.00, 13.30, 18.30, 00.00 ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ
09.30 Т/С «КТО В ДОМЕ ХОЗЯИН?»
10.00 М/С «СКУБИ И СКРЕППИ»
15.30 М/С «СТАЛЬНОЙ АЛХИМИК»
16.00 Х/Ф «ДЖИНН ДОМА»
16.30 ГАЛИЛЕО
17.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
17.30 НЕ МОЖЕТ БЫТЬ!
19.00 Т/С «МОЯ ПРЕКРАСНАЯ НЯНЯ» 2 С.
20.00 Т/С «РЫЖАЯ»
21.00 «РАНЕТКИ ДРАМЕДИ»
22.00 Х/Ф «ЗАВОДИЛА»
00.30 СЛАВА БОГУ, ТЫ ПРИШЕЛ!
01.45 Т/С «ДОКТОР КТО?» 2 С.
03.35 МУЗЫКА НА СТС
«НТВ»
«СЕГОДНЯ УТРОМ»
09.50 ЛОТЕРЕЯ «ГОСЛОТО»

НАШЕ ВСЕ!
14.00, 17.00, 20.00, 00.00 «СЕГОДНЯ»
РУССКИЕ НЕ СДАЮТСЯ!
Т/С «У. Е.»
СУД ПРИСЯЖНЫХ
Т/С «ВИСЯКИ»
ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА»
ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
Т/С «ГЛУХАРЬ»
«К БАРЬЕРУ!»
БЕЗУМНЫЙ ДЕНЬ. ОБЗОР
«ТЫ СМЕШНОЙ»
АВИАТОРЫ
СУД ПРИСЯЖНЫХ
Т/С «ЗОНА»
ПРЕСТУПЛЕНИЕ В СТИЛЕ МОДЕРН
Т/С «ДЕТЕКТИВ РАШ-5»
Т/С «СКОРАЯ ПОМОЩЬ»
5 КАНАЛ
«УТРО НА ПЯТОМ»
14.30, 17.30, 20.30, 23.30 СЕЙЧАС
Д/Ф «БОБРОВЫЙ ПРУД В СКАЛИСТЫХ ГОРАХ»
12.10 Д/Ф «ВТОРЖЕНИЕ ЗМЕЙ»
12.40 Д/Ф «ОЛИМПИАДА-80: СЕКРЕТЫ БЕЗОПАСНОСТИ»
13.35 МОЯ ПЛАНЕТА
15.30 Д/Ф «МЭРИ КЕЙ: ИСТОРИЯ УСПЕХА»
16.30 Х/Ф «РУССКИЙ РОК»
17.50 Д/Ф «МИР ПРИРОДЫ. В КОМПАНИИ МЕДВЕДЕЙ»
18.55 112
19.00 Д/Ф «РОКОВАЯ ОШИБКА ГЕНЕРАЛА ЛУГО»
20.00 112
21.00 Д/Ф «ВАМПИРЫ СРЕДИ НАС?»
22.00 ОТКРЫТАЯ СТУДИЯ С НИКОИ СТРИЖАК
23.00 112
00.00 «СЕЙЧАС О СПОРТЕ»
00.15 Х/Ф «РУССКИЙ РОК»
01.15 Х/Ф «ЭЛИТА УБИЙЦ»
03.45 Т/С «УБОЙНЫЙ ОТДЕЛ»
04.40 Х/Ф «ЧЕТВЕРТЫЙ ПРОТОКОЛ»

Пятница, 5
ПЕРВЫЙ КАНАЛ
06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00, 13.00, 16.00, 19.00 НОВОСТИ МАЛАХОВ +
11.20 МОДНЫЙ ПРИГОВОР
12.20 КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА
13.20 Т/С «УБОЙНАЯ СИЛА»
14.20 «ДЕТЕКТИВЫ»
15.00 ДРУГИЕ НОВОСТИ
15.30 ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ
16.20 Т/С «ОГОНЬ ЛЮБВИ»
17.10 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!»
18.10 ФЕДЕРАЛЬНЫЙ СУДЬЯ
19.20 «ПУСТЬ ГОВОРЯТ»
20.00 ПОЛЕ ЧУДЕС
21.00 ЦЕРЕМОНИЯ ВРУЧЕНИЯ НАРОДНОЙ ПРЕМИИ «ЗОЛОТОЙ ГРАММОФОН-2008»
«ВРЕМЯ»
22.30 ЦЕРЕМОНИЯ ВРУЧЕНИЯ НАРОДНОЙ ПРЕМИИ «ЗОЛОТОЙ ГРАММОФОН-2008». ПРОДОЛЖЕНИЕ
00.40 Х/Ф «САД»
03.40 Х/Ф «ВНЕЗАПНО, ПРОШЛЫМ ЛЕТОМ»
05.30 Т/С «НА ЗАПАД»
06.20 «ДЕТЕКТИВЫ» ДО 06.50

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ •
«РОССИЯ»
06.00 ДОБРОЕ УТРО, РОССИЯ!
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.05, 09.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
09.55 МУСУЛЬМАНЕ
10.05 «МОЙ СЕРЕБРЯНЫЙ ШАР. ОЛЬГА ДРОЗДОВА»
11.00 Т/С «СЛУЖБА ДОВЕРИЯ»
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.20 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
12.40 М/Ф «КОТЕНОК ПО ИМЕНИ ГАВ»
12.50 Т/С «БАНДИТСКИЙ ПЕТЕРБУРГ»
15.20 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
15.40 Т/С «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ»
16.35 СУД ИДЕТ
17.30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»
18.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
18.55 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
19.10 Т/С «ЖЕНЩИНА БЕЗ ПРОШЛОГО»
20.00 Т/С «РОДНЫЕ ЛЮДИ»
21.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
21.45 СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!
22.00 «ЮРМАЛА». ФЕСТИВАЛЬ ЮМОРИСТИЧЕСКИХ ПРОГРАММ
23.50 Х/Ф «ВОЗВРАЩЕНИЕ БЛУДНОГО ПАПЫ»
01.55 Х/Ф «СПОКОЙНОЙ НОЧИ»
03.30 ДОРОЖНЫЙ ПАТРУЛЬ
КУЛЬТУРА
07.30 КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ

Д/С «СОКРОВИЩА ПРОШЛОГО».
«УЛЫБАЕАСЬ ДРУГ ДРУГУ»
Х/Ф «МИРАЖИ»
«СИЯЮЩИЙ ФОНТАН». ФЕДОР ПЮТЧЕВ
03.35 Д/Ф «ШИБАМ. В ЧИКАГО ПУСТЫНИ» ТРЕСКАЕТСЯ ГЛИНА»
КУЛЬТУРНАЯ РЕВОЛЮЦИЯ
Х/Ф «ДОЛГАЯ ДОРОГА В ДЮНАХ» 7 С.
16.30 «ФИЛОЛОГ. НИКОЛАЙ ЛИБАН»
17.00 В МУЗЕЙ - БЕЗ ПОВОДКА
17.10 М/Ф «СТРАШНАЯ ИСТОРИЯ ЗА СЕМЬЮ ПЕЧАТЯМИ»
17.20 Д/С «НАЕДИНЕ С ПРИРОДОЙ». «БОРОДАВОЧНИКИ - СВИНЫ КРУПНЫМ ПЛАНОМ»
18.20 Д/С «МАЛЕНЬКИЕ КАПИТАНЫ»
18.50 Д/Ф «ЖАН ФРАНСУА ЛАПЕРУЗ»
19.00 РАЗНОЧТЕНИЯ. ХРОНИКИ ЛИТЕРАТУРНОЙ ЖИЗНИ
19.30 ПАРТИТУРЫ НЕ ГОРЯТ
20.00 «СМЕХОНОСТАЛЬГИЯ»
20.55 «СФЕРЫ»
21.35 Д/С «ПРАВДИВАЯ ИСТОРИЯ КИНОМУЗЫКИ»
Х/Ф «ЗВЕЗДА»
23.35 ЛИНИЯ ЖИЗНИ. АЛЕКСАНДР ТИТЕЛЬ
00.50 Х/Ф «БЕРЛИН, АЛЕКСАНДЕРПЛАЦ»
02.55 КОНЦЕРТ «НЬЮ-ЙОРК ВОЙСЕС»
«Ариг Ус»
07.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
07.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ». ПОГОДА

«ТАКСИ». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
М/С «ЦАП-ЦАРАП»
«ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
«СОМОРОЛТАН. ВИДЕОВЕРСИЯ»
Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
«ГУМАНОИДЫ В КОРОЛЕВЕ»
Т/С «САША + МАША»
М/С «ОХ УЖ ЭТИ ДЕТКИ»
М/Ф «ШОУ РЕНА И СТИМПИ»
М/С «ГУБКА БОБ КВАДРАТНЫЕ ШТАНЫ»
«ПРИКЛЮЧЕНИЯ ДЖИММИ НЕЙТРОНА, МАЛЬЧИКА-ГЕНИЯ»
М/С «КРУТЫЕ БОБРЫ»
Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
«ПОБЕДОНОСНЫЙ ГОЛОС ВЕРУЮЩЕГО». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
«ДОМ-2. LIVE»
Х/Ф «ДЕРЖИСЬ ДО КОНЦА»
«ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
ХОРОШОУ
Т/С «УНИВЕР»
«ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
«УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
«ИНТУИЦИЯ»
«ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
«ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
НАША RUSSIA
«MADE IN WOMAN»
«СЕКС» С А. ЧЕХОВОЙ

«Тивиком»
06.25, 06.55, 07.30, 08.20, 09.20, 11.30, 18.40, 20.50, 21.50, 00.50, 01.30, 02.30 ПОГОДА
«ВЕЧЕР С ТИГРАНОМ КЕОСАЯНОМ»
06.30, 13.30, 17.30, 20.30 «24»
«НОВОСТИ ДНЯ»
07.00 «РАДАР-СПОРТ»
08.05 «ВЫЖИТЬ В МЕГАПОЛИСЕ»
08.30 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
09.30 «СОЛДАТЫ. НОВЫЙ ПРИЗЫВ»
10.30 «НОВОСТИ ДНЯ»
11.00 «В ЧАС ПИК»
12.00 «ЧАС СУДА» С ПАВЛОМ АСТАХОВЫМ
13.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
14.00 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
15.00 Х/Ф «САБОТАЖ»
17.00 «ПЯТЬ ИСТОРИЙ»: «ВЕДЬМЫ ЭРЫ ВОДОЛЕЯ»
18.00 Т/С «ЖЕНЩИНЫ-УБИЙЦЫ»
19.00 «В ЧАС ПИК»
20.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
21.00 Т/С «НЕХТ-2»
22.00 «СОЛДАТЫ. НОВЫЙ ПРИЗЫВ»
23.00 Х/Ф «В АДУ»
00.50 «ДОРОГАЯ ПЕРЕДАЧА»
01.00 «ГОЛЫЕ И СМЕШНЫЕ»
01.30 КИКБОКСИНГ. «ЧЕМПИОНАТ ПЯТИ КОНТИНЕНТОВ»
02.30 «СЕАНС ДЛЯ ВЗРОСЛЫХ»

№137(21680)

Дүхэрнэ

№47(605)

Table with columns for time and program titles for the STS - Байгал channel.

Table with columns for time and program titles for the NTV channel.

Table with columns for time and program titles for the 5 Канал channel.

Table with columns for time and program titles for the STS - Байгал channel.

Advertisement for 'Современное лечение алкоголизма, табакокурения, ожирения.' (Modern treatment of alcoholism, smoking, obesity) at the Polyclinic No. 2 'Sayany'.

Отдел рекламы 21-62-62

Суббота, 6

Первый канал

Table with columns for time and program titles for the First Channel on Saturday.

Table with columns for time and program titles for the 5 Канал channel.

Table with columns for time and program titles for the 5 Канал channel.

Table with columns for time and program titles for the STS - Байгал channel.

Table with columns for time and program titles for the 5 Канал channel.

Культура

Table with columns for time and program titles for the Culture section.

Тивиком

Table with columns for time and program titles for the Tivikom channel.

STS - Байгал

Table with columns for time and program titles for the STS - Байгал channel.

5 Канал

Table with columns for time and program titles for the 5 Канал channel.

Россия

Первый канал

Table with columns for time and program titles for the First Channel on Sunday.

Культура

Table with columns for time and program titles for the Culture section.

Тивиком

Table with columns for time and program titles for the Tivikom channel.

STS - Байгал

Table with columns for time and program titles for the STS - Байгал channel.

5 Канал

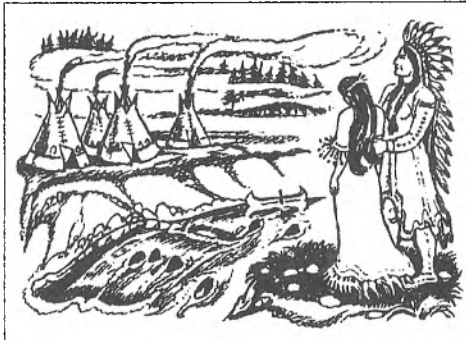
Table with columns for time and program titles for the 5 Канал channel.

27 марта около 20.00 водителем микроавтобуса «Истана» (гос. номер АН 934 03 rus) Юрием Осудиным, следующего по маршруту 36 в районе КСК ЗММК, был совершено наезд на ламу-тибетолога Найданова Алексея, который в результате совершенного наезда получил смертельную травму. Просим свидетелей происшествия откликнуться. Тел. 64-04-20, 8-914-632-74-26.

Дэлхэйн бэлигэй
дээжэһээ

(Эхинийн урдахи дугаарнуудта).

ГАЙАВАТЫН ТҮРЫН НАЙР

Хангюурдахамнил По-Пок-Кивис мэтээр,
Хатархамнил гоёмсог Йенадиззи шэнгээр,
Хулхан жэмбүүрэй хүгжэм доро
Хүндэмүүшэ урин Чайбайабос мэтээр
Инаг дуранай дууе уянгалханшуу
Ирагуу хоолойго Чайбайабос шэнгээр,
Хөөрүү уян зантай Ягуу мэтэ
Хөөрэхэмнил, хүхихэмни эгээл тэрээншүү,
Домоглон түрэ дээрэ түүрээһэншүү,
Дорюун согтой, хүхюун оршондо
Айлшадай сэдхэлээ ханан баясамаар
Айхабтар хайхан зугаа дээрэ.

Налайма түрэ эмхидхээл Нокомис,
Налайжа бултаараа зон зугаалаа!
Аяганууд дууһан модон хэн,
Аргалгүй ялагар гоёхонууд хэн,
Халбагануудын баран эбэрээр хэгдэһэн,
Хара үнгөөр толороол хэн.

Жабхаланта түрэдэ урялай тэмдэг,
Жодоо мододой нарай мүшэр
Хүршэ бүринөө алад гарангүй,
Хүгшөөдэй тэрэл үдэрын эльгээбэ.
Үнэтэ арһан дэгэлтэй, үдэлтэй,
Үзэмжэ хайхан шэмэг зүүдхэлтэй,
Элдэб үнгын шэрэ будагтай,
Эрээн вмпумтай, янзын хубһадтай
Оршон тойронойнь улад зон
Олоороо түрын найрта буубад.

Түрын сайлалганда нэн түрүүндэ
Тэдэ эдибэд Нокомисой бэлдэһэн
Хилмэ, сурхай. Хүндэлүүлбэ удаань
Хатаһан орын мяхаар, бизоний
Уураг тархяар, борсоор, бухын
Уусаар, гүрөөһэнэй тарган гуяар.
Удаань барайгараар, татаһан хүхэрүүзын
Ушаргүй амтатай хайруул талхаар.

Урма дүүрэн Гайавата, Миннегага,
Ухаангүй баясаһан Нокомис,
Айлшадтаа хамта нуулсабагүй,
Аниргүй дуугай хүндэлбэд,
Абьягүй урдань зогсобоод.
Хүндэмүүшэ зангаар Нокомис
Хүдэрин арһан алшуурһаа
Үшөөһэнэй холтоһон тамхи,
Үнэрөөр хайхан тамхи
Удхалаад шулуун гаһанда
Үгэбэ хүндэтэ айлшадта.

Хэлэбэ һүүлдэнь уринаар:
«Хатаралши манда, По-Пок-Кивис,
Хүхюун гуйраншын хатарые
Түрымнай бүришые зугаатай,
Түгэс хайхан байхынь тула,
Тудтаа баясахынь айлшадтай!»

Гоо сэбэрхэн По-Пок-Кивис,
Гасалан мэдэдэггүй йенадиззи,
Элэг наадаша, хээээдэш
Энеэдэ нааданда дуратай,
Хүйхэр зангаар аашалхаа
Хамагай урда гараба.
Хатар нааданда хабатай
Орбо байдалдашые ороходоо,
Онсо хүхюу абаритайдаа
Олонһоо илгардаг бэлэй лэ!

Хүдөө нотагтаа По-Пок-Кивис
Хүдхэ, залхуу, хаартаһан
Гэлсүүлжэ доройшолоулдагыше бол,
Гэмэржэ, гажаржа ябадаггүйл:
Энхэргэн зангаар эхэнэрнүүдтэ
Йенадиззи хайшаагдадаг юмэл!

Сагаан зүһэтэ ан гүрөөлэй,
Сэнтэй холонгын арһан хүбөөтэй,
Захаяа вмпумаар шэмэглэгдэһэн,
Зарягай хадхуурнуудаар гоёгдоһон
Хубсаһа үмдэһэн тэрэмнай
Хамагай урда зогсобо.
Хун шубуунай хөөбэри малгайтай,
Хүлдөө үнгэтэ хубһадтай,
Табгайдаа үнэгэнэй һүүлнүүдтэй
Ямаанай арһан мокасантай,
Альгандаа гаһа адханхай,
Адар хэбюур гартаа баринхай.

Шара, улаан, хүхэ, үдхэн улаан
Шэрэ будагаар тэрэнэй шарай
Сэхэ харашагүй хүрөөтэй болонхой.
Сааза гээгэнь тоһо лэбшэнхэй,
Эхэнэрнүүдэхидэл үһэниинь хахалагдаад,
Элдэб хангалта сээг набшаар
Бүригдэһэн тойробшо гүрлөөтэй.
Иигэжэ гоёгдоһон дүрэ шарайтай,
Йенадиззи зоной урда гаража,
Хонгёо дуунай, жэбүүрэй уянга доро,
Хэнгэргын дорьбоото дуун доро
Хатаржа эхилбэ шуран солгёон.

Бардам абари үзүүлэн түрүүшээр
Барасай марьяһан шэнги гэшхэлэн,
Наранда, һүүдэртэ оросгоон ябажа,
Намдуухан янзаар тэрэ хатарба.
Саашаа улам бүри түргэдэһөөр
Самнаба, эрьелдэбэ вигвам тойроод,
Пүрэбэ, харайба түрын зоной
Пүрдэжэ унамаар толгой дээгүүрнэ.
Хойноо халхи хэбшээ татуулан,
Хатаһан набша, тоһо үрхирүүлбэ!

Пүүлээрнэ Гитчи-Гюмин утааша руунь
Пүрэбэ, гүйбэ эльһэн эрьээрнэ.
Ухаагаа гэмтэшһэндэл зэрлигшэн,
Ушаргүй шангаар мокасинаараа дэбһэн,
Шадал мэдүүлэн гүйхэдэнь, хэбшээн
Шуурган болоод шуухирба,
Сүл губиин эльһэ хийдхэһэн
Сүйд ехэтэ эршэтэ халхиншуу.
Нэгө-Воджу гүбөө тогтоожо,
Нэмжылгэбэ уһанай эрьэ шадар!
Үгытэй гуйраншын хатар харуулаад,
Эндэл согтой хүхюун По-Пок-Кивис
Эршэ ехэтэ зугаагаа боллоулба.
Түрын найрта тэрэ бусажа,
Түбшэн зангаар нууридаа нууба.
Адар хэбюурээрэ хэбшээ татуулан,
Аали номгохон энезхилэн нууба.

Гайаватын эрхим нүхэртэ хандабад,
Гайхамшаг дууһан Чайбайабосые гуйбад:
«Дуулалши даа, маанадта дуугаа,
Дуран тухай, инаглал тухай,
Түрын найрай согтой хүхюун
Түгэс хайхан байхынь түлөө,
Урялаар эрһэн олон айлшадай
Урма дүүрэн нуухынь түлөө!»

Гайхамшаг дууша Чайбайабос дуулаба,
Инаг дуранай халуухан охитой,
Ирагуу хайхан уянгата дуугаа
Эльгэ зүрхэнэй урдатар дуулаба,
Энэхэн зуура Гайаватые хаража,
Энэхэн зуура Миннегагые шэртэжэ,
Энэрхы сэдхэлээ дэлгэн дуулаба:

«Онэвэ! Пэриш даа, инаг дүүхэй!
Одоо шимнай ой хүбшын сээгши,
Одоо шимнай талын шубуухайлши,
Уран дууша жэгүүртэн гургалдайлши!

Номгон даруу харасашни одоо даа
Нэмжээ хүбшын гүрөөһэнэй ниодэншүүл.
Сэлмэг үглөөнэй хэрюухэн хэбшээн доро
Сэсэгэй дэльбэдэхи эртын шүүдэршүүл!

Аминшни яһаншые арюухан бэ —
Аглаг дайдын сээсүүдэй хангалтайл,
Набшын Шаралха Парын үглөөнэй
Наартай хэрюухэн хэбшээн мэтэл!

Зүрхэ сэдхэлээрээ тэгүүлнэл гүб,
Зулгыхан инагтаа, халуухан зүрхэндэш,
Намжаа Паруул Пүниин үелээр
Наран тээшэ үндыһэн үрһэндэл!

Онэвэ! Алаг зүрхэмни сохилон,
Омогтой, согтой дууланал шамай,
Гүлзөөргэнэтэ Парын зулгы үелээр
Гэшүүһэндэхи набшадай ханаа алдаһаншуу!

Гунигта дарагдабалшни, инагни, одоо
Гажарнал даа харалан минии зүрхэн,
Хара үүлэдэй һүүдэртэ орогшо
Харьялаа урасхалта мүрэн шэнги!

Уриханаар энезхилхэдэшил, инагни,
Улаан зүрхэмни логшон сохилнол.
Наранай туяада ялалзан эбхээрэгшэ,
Намарай халхинда миралһан долгидтол.

Уһан, газар, огторгой дууһандаа
Уриханаар мийэрэн байгаашые болнь,
Инагаа золгохо аргагүйдэхэдөө,
Энезхилжэ шаданагүйлби огтолон!

Би шамтаяаб, шамтаяаб! Харьш даа,
Булгилан байхыень халуун зүрхэнэйм!
Ойлгон Пэриш! Пэриш даа, инагни,
Онэвэ! Нойрһоо хэриш, инагни!»

Иигэжэ дуулаал даа, уран Чайбайабос
Инаг дуранай гунигтай дууе;
Хүхир зантай үбгэжөөл Ягуу,
Хошон зугаатай домогшо тэрэ
Атаархан шагнаба гуниг дуунуудынь,
Альгаа ташалдан айлшадай дунда
Бүрил һүүлдэ урин харасаарнь,
Бүгэдэний хүхюу шэг шарайгаарнь,
Ойлгобо хэн ехэтэ хүлээһыень,
Онтохо, үльгэрөө тэрэнэй эхилхыень,
Үнэншэжэ ядамаар һонин хөөрөөень.
Гайтай хайрхуу зантайл хэн Ягуу!
Гайхажэ гэлмүүээр ушарлануудай,
Айжа хүрдэмөөр түүхэнүүдэй,
Алин сооншые хөөрүү Ягуу
Энэ бээрээ байлсаһан гээшэл,
Эрлэхгэ зоригтой тэмсэһэн юмэл!

Ягуугай хөөрөөс шагнаал хаа,
Ягуугай үгэдэ этигээл хаа,
Ягууһаа мэргэн харбаашые,
Ябашые олохогүйт дүтэ нааша.
Ан гүрөөл олзолһонинь тэрэнэй
Айлай хобгонууд соо багташагүй,
Барихан заһаһадын тоо томшогүй,
Бобрнуудые урьхалһанинь бүриш олон.

Айл соогоо эгээл шуран хэн бэ?
Алад саагуур хэн тамардаг бэ?
Зориг ехэтэй хэн шунгадаг бэ?
Замби түбээр хэн аяншалжа,
Зүүдэлшэгүй юумэ үзэһэн бэ?
Тимэ даа, энэ манай Ягуу,
Түүхшэ, домогшодой ехэнь агуу.

Ягуугай нэрэ айл зондоо
Ярянаы үгэ соо шог болонхой;
Пайрхуу агнуушанай хөөрөөе,
Паахалзуур сэрэгшын шашаас
Хүнүүд дуулаһаар тэрэ сагтаа
Хашхаралдадаг болоһон бэлэй лэ:
«Харагты, ёһотойл Ягуу энэмнай,
Худалша шэнэ Ягуу мүнделөө!»

Хандаба тэрэндэ наһажаал Нокомис:
«Хүндэтэ Ягуу, хөөрыш мандаа
Шэдитэ үльгэр, онтохонуудаа,
Шэхэнэй шэмэг болог тэдэшни,
Түрын найрай, бидэ бултанай
Түрүү хургаал болог лэ даа!»

Харюусаа хэн Ягуу нам нуужа:
«Хүндэтэ айлшадта би мүнөө
Хөөрэхэмни гээшэ гайхамшаг туужа,
Үдэшын Мүшэнэй үри һадаһан
Үлэмжэ шэдитэй Оссэо тухайда.

ҮДЭШЫН МҮШЭНЭЙ ХҮБҮҮН
«Уһанай үргэн норуу дээрэ
Улаан наран жаргана хаяа?
Шархатаһан фламинго шонхор
Шуһан болоһон үдэнүүдээрэ
Шад улаанаар будана гү долгидые?
Аалин намдуу тамаржа, ниидэжэ,
Алтан улаан туяа гиигүүлэн,
Агаар иигэжэ ялабхиюула хаяа?

Тимэ даа, иигэжэ наран улайран,
Тудхалта Гитчи-Гюми руу шэнгэнэ;
Тэнгэрийн иигэжэ толорходонь,
Тудхалтын уһан тэрэниие дууряанал!
Үгы, энэмнай фламинго жэгүүртэн
Улайрһан долгид соо тамарна;
Тэнгэри тээшэ жэгүүрээ дэбээд,
Тудхалтын уһые шуһаараа буданал.

Тэнгэрийн улаан хаяа соо
Туяагаа шэшэрүүлэн Үдэшын Одон
Ялабхина бүрэнхыдэ далай дээрэ.
Үгы, энэмнай вмпум ялалзана
Үбсүүн дээрэнь Амидаралай Эзэнэй!
Энэмнай Агуу Пүлдэ толорон,
Эльгэнэ үлзы харанхые нэтэлэн!

Наранай жаргахые гоёшоон анхарба
Наһажаал Ягуу нилээд удаан.
Гэнтэ хүхирбэ: «Харыг, хүн зон!
Гэгээн туяае Үдэшын Одоной!
Үльгэр домог таанад сонсогты
Үдэшын Одоһоо буужа эрэгшэ
Үлэмжэ шэдитэ Оссэо тухай!

Үниин үни холын сагта
Урайни үсын үхэлтэ зондо
Тэнгэрийн, ашата бурхатай
Тэмтэрмээр дүтэһэн үедэ
Хойто зүгэй агнууша хүн
Хөөрхэн басагадтааа нуудаг хэн;
Эгсэ арба хэн эрхэ тэдэнь,
Үшөөһэндэл уян, илдам шэгтэй.
Үзэмжэ хайхан одхон дүүхэйн
Овини гэжэ нэрэтэй бэлэй.

Эгэшэнэрын үрдилдэн хадамда гараба,
Эрлэхгэ зоригтой сэрэгшэ хүбүүдтэ.
Овини дүүхэй эгэшэнэрһээ үлөөд,
Олодоггүй бэлэй инаг нүхэрөө.
Өөрсэ шанга зантай Овини
Өөртөө гомдонги гажаран уйдабашые,
Аниргүй дуугай нуудаг байбашые,
Айдар залуу хүбүүдэй ердэгшые бол,
Дүтэ үзэнгүй наадалан үлдэдэг хэн.
Дүүхэй Овини одоо ханагдаагүйгөөр
Хадамда гарашаба хүргүйхэн Оссэода!
Харахада хожоргүй үгэли тэрэ
Хэрмэн янзаар ханаяжал ябадаг лэ.

М.БАТОИН буряадшалба.

(Үргэлжлэлэньн хожом гараха).

На конкурс «Мир и Бурятия - 2008»

ОНА ПОЛНА НЕИССЯКАЕМОЙ ЭНЕРГИИ

Пользуясь почетной трибуной нашей республиканской газет...

ма Цыдендамбаева - обе выпускницы Усть-Эгитуйской средней школы...

С 1998 года Жанна Чимитовна бессменно в оргкомитете ежегодного Международного телевизионного фестиваля эстрадной песни «Звезды Белого месяца».

В 2003 году Жанна Чимитовна - координатор первого международного поэтического турнира имени Намжилмы Нимбуева...

тературы, сайт бурятского языка и сайт бурятской музыки. В 2003 году первым проектом студии «Сансар» стал видеокурс по бурятской литературе «Серебряные капли»...

Дельно отметить, что рядом с Жанной Чимитовной работает второй год молодой менеджер - редактор студии «Сансар» Цыбикова Ирина Цыденовна...

Предоставляем слово лауреату Бурятской Государственной премии в области литературы (2008) Жанчинову Булату Намдаковичу, поэту, журналисту, члену Союза писателей и журналистов СССР (России)...

Полина ЭРДЫНЕЕВА, ветеран пеатруда, отличник просвещения РСФСР, селькор.

"Наран Гоохон - 2008" гэнэн конкурсдо

ЭДИР ДАНГИНА

"Буряад үнэн" газетэд соносгодонон конкурсын "Наран Гоохон" гэжэ номинациин герой болохоор арюун сэбэр бэрхэ басага манай уужам Хори нотагта байха даа...

Басаганайнгаа наһанай харгын тооно шоройгүй байхыень харһандаа, гэртээхинийн Тунгалаг гэжэ нэрэ үгбэ. Арюун сэбэр гэнэн удхатай нэрээдээ ади сарюун басаган өөөдө үндэжэ, Хорин 1 - дэхи дунда хургуулин 11-дэхи ангиин шаби ябана. Энэ богонихон сагай хугасаа соо Тунгалаг басаганай туйлаһан амжалтанууды тоолохо болоо һаа, олохон л байха. Эдэ амжалтанууды ганса хургуулидаа ба түрэл аймагтаа туйлаһан бэшэ, Буряад орондоо ба үргэн Росси гүрэн соогошье байха.

Энэ басагамнай эхин классһаа эхилжэ, эрдэм номоо гансал 5 гэнэн сэлгэлтэ дээрэ үзэдэг гэшэ. Тунгалаг хургуулидаа эрдэм ном судалхынгаа хажуугаар, хужгэм бэлигэй хургуулидаа фортепианын класста хуража дүүргэһэн. Энэ хуража байхадаа, эрхим хуралсалый түлөө олон грамотануудаар шагнагдаһанай юм. 2004 ондо эдир пианистнуудай конкурсдо хабаадажа, II хуури эзэлһэн юм. 2006 ондо "Играем вместе" гэнэн хуршо нотагуудай фестивалда хабаадажа, дипломдо хүртэһэн, энэл ондо пианистнуудай конкурсдо III хуурида гарһан байна. Хужгэмэй инструмент дээрэ шадамараар наадаһанаа гадна, Тунгалаг ирагуу гоёр дуу дууладаг уран нугархайгаа хартадаг юм. 2004 ондо Сагаа харын конкурсдо түрүүлжэ, аймагайнаа "Эдир Дангина" гэнэн нэрэ зэргэдэ хүртэжэ, регионална конкурсдо ошожо, II хуурида гарһан юм. Энэл ондо Тунгалаг Бүхэроссийн хүүгэдэй түб "Океан" ошохо путевкоор урмашуулагдажа, Зүүн далайн эрьдэ амаржа ерээ һүнэ. Нотагһаа холо ябахадашье, талаан бэлигэй мухардаагүй, Буряад оройнгоо нэрэ дээрэ үргэжэ, эдэб янзын хэмжээ ябууланууда хабаадаһанай тула тэндэнэ диплом ба хүндэлэлэй грамота асарһаа.

Хорин аймагтай "Удын нонин" гэжэ газетын эдир корреспондент юм. Энэ хургуулидаа болоһон Нонинтой олонийе танилсуулаха, нонин мэдээ дуулаха. Тэрэһинээ гадна аймагтаа үхибүүдэй радио-дамжуула бэлдэлсэдэг. Салют, юнкор! гэжэ эдир журналистнуудай фестивалда хабаадажа, дипломоор урмашуулагдаа. Сагаа харын хэмжээ ябууланууда дүүрэн хабаадаһадаг. Сүлөө сагаа тон эдэбхитэйгээр үнгэргэхэдөө, Тунгалаг номоо үзэхэдөө ядраагүй, бүхы юумэнээ үрайдэг. Энэ хадаа эдир басаганай урагһаа ханаатайе, һонор ухаан ба талаан бэлигы харуула гэшэ. Эдэ үгэнүүдэмыни гэршэлһэн "Хорин аймаг" гэнэн муниципальна байгууламжаһаа баярай хоёр бэшгэ (2004, 2007) ба соёлой таһаһаа диплом байна (2008).

Эдир дангиниин амжалтанууд иигээд дүүрэг бэшэ, хуралсалыйнгаа жэл бүхэнийе грамотатай дүүргэдэг гэжэ. 2006 ондо хургуулингаа 200

жэлэй ойдо дашарамдуулаһан к о н - к у р с д о илажа, "Эрхим хурагша" гэнэн нэрэ зэргэдэ хүртөө бэлэй. Тийхэнээ гадна брэдэдүүдээр болодог олимпиануудта хабаадажа, түрүү шаглардаг гэшэ. Нэгэ хэдэнь дурдабад, нимэ: хургуули дотороо болоһон лите-ратура - I хуури (2006 он), хими - I хуури (2006 он), географи - I хуури (2006 он), англи хэлэн - I хуури (2007 он), түүхэ - I хуури (2007 он), литература - I хуури (2007 он). Аймаг дотороо үнгэр-гэгдэһэн олимпиадада: түүхэ - I хуури (2007 он), "Шаг в будущее" гэнэн научно-практическа конференцида: хими - I хуури (2007 он), Буряад оройн түүхэ - I хуури (2008 он). Республиканска конференцида - орон хузаараа шэнжэлдэ секцида - II хуури. Тон бэрхэ хурагша байһанаа гэршэлжэ, аймаг дотороо үнгэр-гэгдэһэн "Ученик года - 2008" гэнэн конкурсдо түрүү хуури эзэлжэ, республиканска конкурсдо хоёрдох хуурида гараба.

"Древо согласия" гэнэн арадай ёһо заншлай түрүүшын республиканска конкурсдо хабаадажа, II шатын дипломдо хүртөө. Бэрхэ басаганай оюун бэлиг, эрчим шадабари гэр бүлэхөө гэжээ, алдуу болохогүй. Эсэгэнь, Эдуард Дамбиевич, мэргэжэлээрээ соёлой хүдэлмэришэн, эжинь, Ханда Цыдендоржиевна, ород хэлэ ба литературын эрчим багша. Бальжировтанай эбтэй бэрхэ булэ 2007 ондо Улаан-Удэд үнгэргэгдэһэн "Буряад эхын үринэрбди" гэнэн фестивалда түрүүлжэ. I хуурида гарһан юм. Тунгалаг 2008 оной зун Эрхүү,можодо үнгэргэгдэһэн Аларганада "Дүрбэн тэнгэри" гэжэ конкурсдо шалгарһан байна.

Эрхим бэрхэ басаганай хуралсалый ба ерээдүй руу түрүүшын алхамуудай дүн гэгбэл, нэрэн үргэн Росси гүрэнэйнай оюун бэлигтэй үхибүүдэй нэрэнүүдэй дунда "Одариныкые дети - будущее России" гэнэн энциклопеди соо хэлбүүлэгдэ гэнэн мэдээн Москва хотһоно лаяхан Аудуулагдаа.

Бүхыдөө диплом, грамотануудынь хараха, тоолохо болоо һаа, 80 гара болохо юм. 16 наһа хурөөдүй эдир басаганай намтар нимэл даа. Хүн болохо гарһаа, хүлэг болохо унагһаа гэжэ буряад зон адым хэлээ үгэй. Зайтай, соттой эдир наһандаа урагһаа даһашан басаган, эжы, абынгаа дэмжэлээрэ эрон нотагта сурхуула бээ гэжэ үргэһэнб. Тунгалаг басаганда хуралсалһан, ажабайдалһан үшөө ехэ амжалта хүсөөд, иигэжэ үрэгшэ.

Эдир залуу наһаа Эрдэм бэлигээр шэмэглэжэ, Эгэ тайбан заяагаа Эрмэгдүггүйгөөр эдэлээрэй! Хуби заяанай харгыда Хурмаггүйгөөр ябажа, Гайса наһанай далайда Гасалангүйгөөр тамарыш гаа!

Ц. ШИРЕБАЗАРОВА. Хори тосхон.

...Мэргэн түргэн годлинууд Эсхэн агаар шонхинээд, Дуута зэбын аялга Ауудан байна, ханхинаад... Б.БАТОВЕ.

«Аламжа Мэргэн Арюун гоохон хоёр - 2008» гэнэн конкурсдо

ЗАЛУУ ҮЕТЭНИИЕ ЗАМДАНЬ ГАРГАГШАД

хотын байлдаанда ами наһаа үгөө, Эжинь Дандарай Цырегмаа, дайнай үедэшье, һүүлээршье Зугаалайдаа наалишанаар хүдэлһэн, 1984 ондо наһан болоо. Цырен-Доржи Зугаалайнаа 7 жэлэй хургуулин һүүлээр, 1958 ондо Агын дунда хургуули дүүргэбэ. 1959-1962 онуудта Совет Арминин албана ябаа. 1967 ондо Шэтын гүрэнэй багшанарай дээд хургуули дүүргэбэ, «Физик» гэнэн мэргэжэлтэй болоо. Удаан Сагаан-Уулын, Могойтвын дунда хургуулинүүдта багшаар хүдэлһэн. 1972-1980 онуудта Могойтвын районной партиино-совет эблэлнүүдэй хүдэлмэришэн. 1981 онһоо 1987 он хүртэр Буряадай Соёлой министрствэдэ, 1987-2004 онуудта Улаан-Удэ хотын хүүгэдэй зураг уралай хургуулин директорээр хүдэлжэ зуураа олон хурагшадые өөнэдэйн дуратай шэглэлээр зааж, сааншанй харгынь элирүүлһэн байна.

Буряадай ба Ага тойрогой музейнүүд, хубини суглууларинууд соо байна. Цырен-Доржи Намдаковичай бүтээлүүдэ «Ага нотагтай уран баялгын» гэжэ альбомой «Гар уралай бэлигтэн» гэнэн бүлэг соо оройхой.

2001 ондо буряад хур харбалгаар «Россин спортын мастер» болоо. Оло дахин Сурхарбаанай, Эрын гурбан нааданай чемпион, Ердэн нааданай (Эрхүү можын Олхонхой район) ветерануудай харбаанда (2000, 2005 онууд), «Алтаргана - 2006» гэнэн Бүгэдэ буряадай фестивалиин чемпион. Угаа дахажа ябһан буряад арадай мэргэшүүдэй дүрэ Цырен-Доржи Намдаковичта байна. Зээ хуоун Баир Бадёновтой 2008 оной 29-дугаар Олимпийн наадаанда (Пекин) хур харбалгаар хүрэл медальда хүртэхэдэнь, сэдхэлээ хүдэлһэн баясжа хуугаа һэн. «Эрхим ажалай түдөө», «Бам-ай барилгашадые соёлой талаар хан-

галгада эдэбхитэй хабаадаһанай түлөө» гэнэн тэмдэгүүдтэ хүртөө.

«Буряад Республикын соёлой габыата хүдэлмэришэгшэ» гэнэн нэрэ зэргэтэй. Хэдэн олон грамотанууд, дипломууд, хүндэлэлэй бэшгүүд, алтан, мүнгэн, хүрэл медальнуудтай.

2005-2006 онуудта «Тоонто» ансамблытаа Монгол, Хитад гүрэнүүдээр ябажа ерээ. Наһанайнгаа нүхэр Долгоржабтаа шэнэ дуунууды дорон сээжэлдэжэ, ирагуу хайханаар хоюулан гүйсэхэдэг юм.

Мүнөө Цырен-Доржи Намдакович элинсэг худинсагуудайнгаа буряад номо наадагууды шэнээр хэнэ, залана, онгыньһон олоно. Угсаатанайнгаа хур харбалга дэлгэрүүлжэ ажалда ехэ нүлөө оруула.

Долгоржап Базаровна 1942 оной ноябрийн 1-дэ Шэтэ можын Оловянын районной утахан Ононой эрье дээрэ Улаята нотагта Митгэбэй Базар Нимын Намсаамаа хоёртой бүлэдэ түрэгшэн. Нэршүү хотын зооветеринарна техникум дүүргэһэнэй удаа, 1965-1969 онуудта Зугаалай нотагтай Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо зоотехникээр, 1969-1973 онуудта Агын госплемобьединенидэ ахамад зоотехникээр хүдэлһэн. 1973 ондо БСХИ дүүргэбэ. 1969 онһоо хур харбажа эхилээ. Түрүүшын тренер - Дашинима Норбоевич Норбоев.

1971 ондо (Москвада Россин чемпионатада) спортын мастерий норматив дүүргээ. Бүхэсонозна, областийн мурьсөөнүүдтэ «Урожай», ДСО-гой түдөө харбадаг, хэды дахин булжа, «Урожай» ДСО-гой призер боложо гарадаг һэн. 1979 ондо Шэтэньэ Улаан-Удэ зөөжэ ерэгшэнээ хойшо хоринхо багшаар ДЮСШ №3 ГУО-до, һүүлээ СДЮШОР №9 болоо һэн. Энэл 31 жэл соо баргашалга зуураа, 2 МС МК (мастер спорта международнодого класса) Дагбаева Мирослава - 2006 он, Дубанова Виктория - 2007 он, 20 спортын мастернууде, 53 КМС болон I разряднигуудые хурган

хумуужуулаэ. Дээрэ хэлэгдэһэн 2 басагад Россин суглуулагдамад командада оройно, Мирослава энэ жэлэй (2008 оной) Олимпийн наадаанда (Пекин) хабаадаа. Долгоржап Базаровна өөрнгөө СДЮШОР №9 хургуули соогоо хүндэтэй, хоо ойрын мурьсөөнүүдтэ шаһинараа абада яһанан зандаа, хүл хүнгэн, ноэдэн хурса. 1994 ондо Долгоржап Базаровнада «Арадай гэгээрэлэй отличник» гэнэн нэрэ зэргэ үгтэбэ. 2000 ондо «Буряад Республикын бэзын тамрай соёлой габыата хүдэлмэришэгшэ. Нэгэнгэ бэшэ республикын мурьсөөнүүдтэ I-дэхи хуури эзэлнэ, буряад хур харбалга дэлгэрүүлжэ гэжэ эрмэлзэнэ. Сурхарбаануудай наадаанда, ветерануудай мурьсөөнүүдтэ 3 дахин абсолютна чемпион болохонй. Ажалһын амжалтануудые баһа олон грамотанууд, дипломууд, медальнууд гэршэлнэ.

Ехэ басаган Айна «СМС ОАУ» гэнэн эмхидэ хүдэлнэ. Зориг хүбүүн хубин ажалтай, хурьгэн хүбүүн Борис, бага басаган Баярма - ажалтайнууд. Дээрэ оло дурдагдаһан зээ басаган Вика - ВСГУ-гэй оюутан, улаасхорондын класссэй спортын мастер болохонй.

Хааншыне хүдэлжэ ябахандаа, эдэ хоёр нүхэднай хамаг зоной нюдэн дээрэ хэлэн ажалдаа нията наринаар хандажа, сэхэ сэбэрээр ажалда хайжаруулан бүтээжэ ябадаг, гэр гүлматяа сэбэрхэнээр, байра байдалдаа гоёон түхээрэдг юм. Эсээбди, сусаабди гэжэ байханы харгалдагуүй. Сүлөө сагтаа зүжэг наадаанда ябжаал байдаг хоёр, Долгоржап 1965-1969 онуудта Зугаалай нотагта хүдэлжэ байхедаа, уран хайханай наадаанда урматтай урагшатай ябадаг һэн.

Долгоржап Базаровна, «Россин габыата тренер» гэнэн нэрэ зэргэ абһаартнай хани халуунаар хоюулагтайнай амаршанабади.

Россин 24-дугаар Бандида Хамба лама Эгитэйвэй Ордондоо оройнхы наадаанда түрүүлһэн Цырен-Доржи Намдакович, Долгоржап Базаровнада Хамба лама Дамба Аюшеев үрэлэй гүнгүүдэ хэлээ бэлэй.

Цырен-Дулама БАРАДИЕВА (ХАБАЕВА).

«Сагаан Үбгэн -2008» гэхэн конкурсдо

ХУЖАР НЮТАГАЙ ХАДАША ҮБГЭН

«Бүхы наһандаа бээе гамнангүй, Бүгэдын түлөө ябаһаар, наһамни үнгэржэ байна».

заяанда хабаатай гэбэл, адуу болохогүй. Аяар холын 1932 ондо хабарай дулаан мартын найманай үдэр Үбэлзөөн Нуга гэхэн хуурида Иринчин Буждевич гэхэн таряашанай гэр бүлээ мүндэлэн намтартай. Тэрэ хүндэ үедэ Буда Иринчинович бага наһанһа хара ажал хэжэ, хүн болоо бэлэй.

Илтэгшнэй эхин хургуулин богоһо алхажа ороһоор, һаял 4 жэл үнгэрөөд байхадань, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайн эхилшоо һэн. Энэ хүндэ хүшэрье бөө дээрээ үзэжэ, Доржо дүү хүбүүтээ Ханда эжыгээ дахадажа, фермэ дээрэ бүхы ажал хэһэн байна. Удаань колхоздо хүдэлжэ, нэрэ солотой болоо. Барилгашан, механизатор, түмэршэ дарханаар хүдэлэн намтартай.

1994 онһоо Буда таабай ангууша, дархан угтай, олон үхибүүтэй, дүүрэн хүн хадаа хада

бурхалта үргэхэ гэхэн харюусалга бурханай заяагаар бөө дээрээ даажа абанан байна. Тэрэ өөрөө хэлэхэдэн, энэ талаар дүрбэдэхи хүн болоо.

Буда Иринчиновичэй үшөө залуу ябахадань, Эрхүү мэрэнэй нүгөө эрьедэ Елото гэхэн газарта зүһаландаа гараад байхадань, нэгэ хүни тэндэхи газарай эзэн болохо Дархин тэби нүдэндэн харагдаа. «Саашадаа бээе хүсэхэдөө, бэһэ зүүжэ, аяга бариха болохош», - гээд, ябашоо бэлэй. Дархин тэби ехэ шанга хүсэтэй эзэн гэһш, хүн бүхэндэ дэмы харагдадаггүй юм.

Буда таабай хада бурхалта үргэхэдөө, хада бурхадые тахихадаа, нэн түрүүн буряад харын хэлтэги үдэрнүүдэ харадаг. Тэрэ үдэр хүн олоороо Буда таабайнда гэртэн сугларжа, далгаа асаржа зальбарна.

Нютаг нугын наһатай зоной уралаар Буда Иринчинович Шоев Арданович Ошоровтой, Намсарай Дугарович Комиссаровтай, Даниил Сыренович Сушнеевтэй, Цыден Сыренович Шобоевтой, Лопсон Найданович Шагдуровтай хамта 2006 ондо Хэрэн тосхоной урда Тэбхэр уула дээрэ Жалсан бурха бодхоон байна. Түхэн нютагай хүн зон саашадаа аймагайнгаа хүгжэн халбархын, үри үхибүүдэйнгээ хожомоо хайн сагта ядарал зоболон үзэнгүй ажаһуухын, хүн зоной наһаа сэдхэлээ хайн тээшэ залархын түлөө энэ Жалсан бурхан бодхоогдоо һэн. Жэлдээ нэгэ дахин энэд гаража, төөлэй табижа зальбардаг.

Буда таабай олон хада уулануудай нэрэ нэрлэжэ, залуу үри хүүгэдэ удхынь ойлгуулжа үгэдэг заншалтай. Долгор Дашеевна нүхэртээ үри хүүгэдээ үргэжэ, «гарын ганзагада, хулын дүрөөд» хүргэн байна. 50 гаран жэл соо ан-бун хуулан тэби таабай хоёр аша зээнэрээ, гушанараа харалсажа хууна.

Ханда МАНЗАРОВА, буряад хэлэнэй болон литературынын багша.

«Наран Гоохон - 2008» гэхэн конкурсдо

ЗАЛУУ, БЭРХЭ, ЭРХИМ

Мүнөө хэбэд номхон Хэ-жэнгын Ородой-Адагта түрэнэн урихан, сэбэрхэн, залууханшые һаа, олондо мэдээжэ боложо ябанан Байрма Борохитова тухай хөөрэхэ хүсэлтэйб.

Байрма хадаа 1988 оной аяма халуун зун алтан дэлхэй дээрэ мүндэлэн намтартай. Нюта-гайнгаа хүүгэдэй сэсэрлигтэ ябанан удаа, Ородой-Адагайнгаа дунда хургуули эрхимээр дүүргэһэн юм.

2005 ондо Буряадай гүрэнэй университетэй Үндэһэтэнэй гуманитарна институтда орожо, нүдэндөө галтайхан, һонюуша, һүбэлгэн басаган эрдэмном тээшэ шунажа шунгаа гэхэдэ, адуу болохогүй.

Жэлдээ жэлдэ шүлэгүүдэйнь хурса, гүнзгы удагатай боложо байһаниин эли. Эжыдээ зоруулһан шүлэгүүдэйнь уншаад, уярмаар, түрэл тоонто тухай бэшһэн мүнрүүдээрнэ омогормоор.

Энэ жэл «Дүхэриг» газетэдэ мэдээжэ профессор, Уран зо-хёлошодой ба Журналистнуудай холбоонуудай гэшүүн болохо С.Ж.Бадановай «Хабар жабар хоёртой ханилан поэт» гэхэн статья эхлэжэдэ һэн. Тэрээн соонь мэдээжэ поэт Ш.Байминовай ба далижажа ябанан Б.Борохитова-гай «Поэт» гэжэ шүлэгүүдэйнь зэргүүлэгдэнхэй байгаа. Залуу басаганай шүлэг уншахадаа, буряад поэздэмнай нилээд лэ шадалтайхан, шаандаһатайхан поэт мүндэлжэ ябана ха гэжэ ойлгоо һэм.

Дээдэ хургуулидаа гурбан жэлэй туршада Байрма эрхимээр һуража, Д.Банзаровай нэрэмжэтэ стипенди абадаг байһанаа, мүнөө жэл хэлэ бэшгэ шэнжэлэгшэ Т.А.Бертагаевай нэрэмжэтэ стипендиэ хүртөө.

Залуу басаган гансашые һуралсадаа бэшэ, харин ниитын ажабайдалда тон эдэбхитэй, эрдэм шэнжэлэгшын ажалда ходо бөө туршадаг.

Институтайнгаа оюугадай эмхи болохо дүүмые хоёр жэлэй туршада уаридажа ябахадань, дүүмынгээ гэшүүдтэй хамта элдэб һонирхолтой хэмжээ ябууланууды үнгэргэдэг байгаа.

Энээнхээ гадна Байрма жэл бүхэндэ Буряад хэлэнэй олимпиадануудта эрхимээр хабаадажа, түрүү хууриууды эзэлдэг. Мүнөө жэлшые «Буряад хэлэн - түрэл хэлэн» гэхэн буряад хэлэнэй олимпиадада 2-дохи хуури эзэлээ. Бүгэдэ буряадуудай соёл хүгжөөлгын эблэлэй президент, түрүү эрдэмтэн, хэлэ бэшгэйт доктор байһан Б.Д.Баяртуевай дурсаалда зориулһан «Дүрбэн бэрхэ» гэхэн олимпиададашые Байрмаагай хүтэлбэрилһэн бүлгэм түрүү хуури эзэлээ. Энэ зун Эрхүүдэ үнгэргэдһэн «Алтаргана-2008» фестивалдашые буряад поэзин секцидэ хабаадалсаа.

Иймэ эдэбхитэй Байрма басаган түрэлхи хэлэнэйнгээ хүгжэлтэдэ, арадайнгаа соёло нилээд хэбэ хубитаа үшөө оруулжа шадаха гэжэ һананаб.

О.РАДНАЕВА, Хориин аймагай Анаагай дунда хургуулин багша.

На конкурс «Милосердие-2008»

БЛАГОРОДСТВО И ЩЕДРОСТЬ ДУШИ

тах, приобретении оборудования, аппаратуры, музыкальных инструментов, спортивных форм, инвентарей школы: №35, 63,45, прогимназии №108, детсадам: «Золотой ключик», «Снегурочка», «Булжамуур», поликлинике №2, амбулатории, больницы и др.

На эти цели потрачено 18 млн. руб., кроме того, привлечено на ремонт дорог в 102 квартале и на бульваре Карла Маркса.

Восемь раз проводился «Сурхарбан» на стадионе СОШ №63 в 113 квартале в рамках борьбы «За здоровый образ жизни» с привлечением трудовых коллективов, жителей округа от 3 до 80 лет.

«Сурхарбан» проводится по полной программе культурно-спортивного праздника. Бессменным организатором, главным судьей является энергичный Сыдеев В.М. - заслуженный тренер России, спортивный обозреватель.

Ежегодно широко и организованно проводятся «День Победы», «День пожилого человека» и «Международный день детства» и «Винюникам» этих торжеств вручаются подарки, продуктовые наборы по 200 руб., проводятся развлекательно-культурные мероприятия с приглашением известных артистов.

Спонируются праздники «День матери», «День инвалида», юбилары 80, 85 и 90 лет получают подарки. Кроме того, оказана помощь в участии конкурсах учащихся СОШ №35, 63, 45 и гимназии № 108 с поездкой в Москву и Санкт-Петербург.

М.А. Баданов четко улавливает эффективность сегодняшних вложений для будущего поколения, поддержки одаренных, издания полезной литературы.

О М.А. Баданове очень тепло отзываются наш крупный ученый-историк, профессор Ширав Бодиевич Чимитдоржиев за поддержку в издании исторической литературы о Бурятии.

Вот что говорит о М.А. Баданове директор СОШ №35 Людмила Георгиевна Пахомова:

«Мы с Матвеем Александровичем сотрудничаем уже 9 лет, наша школа построена в 1962 году и сейчас обучается 1500 учеников. Он каждый год помогает.

Я хочу подчеркнуть уникальность личности Баданова М.А., он очень умен, разносторонне развит, скромно, не умеет себя выпячивать, приятный собеседник и в то же время принципиальный.

У него прекрасный голос, сам участвует во всех культурных и спортивных мероприятиях.

Такие же слова услышите от всех руководителей школ, детсадов и от всех, с кем он имел дело.

Как депутат прекарсен, все обещания и наказы исполняет сполна, очень ответственно перед избирателями».

У него крепкий тыл: жена Ольга Ивановна, сын Александр и дочь Светлана, которые всегда поддерживают самого близкого им человека.

К этим словам можно смело добавить «...и благодарства...», и адресовать их Баданову Матвее Александровичу.

Мунко БАЛАГАНОВ.

На конкурс «Милосердие -2008»

«АБСОЛЮТ»—ЛИДЕР РЫНКА-МЕЦЕНАТ

«По роду и честь» говорят в народе. Так и бывает, что способности, предпринимательская хватка, коммерческая жилка, дальновидность, видение перспективы, милосердие передаются по наследству. Ярким примером служит активная деятельность женщины-лидера в бизнесе республики И.В.Шагдаровой, в родо-е отца которой были и коммерсанты. Шагдарова Индира Валерьевна - генеральный директор торговой группы «АБСОЛЮТ», опытный высокопрофессиональный руководитель, хорошо знающий проблемы и нужды современного рынка Республики Бурятия.

Родилась в 1971 г. в г. Улан-Удэ, закончила Новосибирский медицинский институт с отличием, получила профессию врача. Мать четверых детей.

Ведут с мужем Шагдаровым Баиром Доржиевичем семейный бизнес. Ими была создана группа компаний «Абсолют», которая в настоящее время включает в себя 15 разноформатных магазинов, работающих по методу самообслуживания, расположенных в городе Улан-Удэ и в с. Кабанск.

Благодаря умелому руководству И.В.Шагдаровой за 10 лет своего существования компания «Абсолют» удалась стать одним из лидеров рынка розничной торговли. Во многом своему успеху компания обязана неизменной политике предоставления своим покупателям лучшие цены, большой ассортимент товаров и высококалассный сервис.

В настоящее время ТГ «Абсолют» позиционируется в Республике Бурятия как социально значимое предприятие. Значительные инвестиции вкладываются в развитие бурятского спорта, на поддержку образовательных и культурных программ, организацию помощи социально незащищенным слоям населения, Красному Кресту, общественным организациям родителей детей-инвалидов, местным издателям, помощь деятелям культуры (Бурятский цирк, театрам: кукол «Ульгэр», оперы и балета, Бурятскому драматическому, КВН РБ, Художественному музею им. Сампилова). Оказывается помощь инвалидам-колясочникам, районам РБ (Кяхтинский, Кабанский районы), школам-интернатам для детей-сирот (шк. №2 и шк. в г. Кяхта), центру социального обслуживания населения, районным администрациям в организации городских праздников и др., Бурятской общественной молодежной организации «Перспектива», ВАРК, Советам ветеранов. ТГ «Абсолют» оказывает постоянную шефскую помощь детскому дому ребенка «Аистенок». Так же компания предоставляет рабочие места со стабильной заработной платой.

Директора компании «Абсолют» Шагдаровы Баир Доржиевич и Индира Валерьевна в 2007 году удостоены званий «Заслуженный работник сферы обслуживания РБ» за большой вклад в развитие торговли Республики Бурятия.

В 2007 году компания «Абсолют» стала лауреатом премии Президента Республики Бурятия и получила Диплом 1 степени за содействие сдерживанию роста цен на продовольственные товары первой необходимости на потребительском рынке РБ.

По итогам конкурса «Лучшее предприятие торговли продовольственными товарами в Российской Федерации», который проходил в Москве в конце мая 2008 года, второе место заняла торговая группа «Абсолют».

Практически ежемесячно компания «Абсолют» проводит акции, такие как: «Сезон удачи - призы в придачу», «Бери больше, плати меньше», «Победа низких цен», «Щедрый Белый месяц». Завершилась широкомасштабная акция «Абсолюту - 10». В честь своего юбилея ТГ «Абсолют» в течение десяти месяцев разыгрывала десять автомобилей, а также проводилась еженедельная акция «МегаМаня от Абсолюта». Недавно проводилась конкурс детского рисунка «Улан-Удэ - мой любимый город!», в ходе которого 20 победителей были вознаграждены призами от ТГ «АБСОЛЮТ».

Мама - Бардалеева Светлана Борисовна, уроженка Эхирит-Булагатского района, экономист. Работала в системе финансов в отделе ценных бумаг.

Отец - Бардалеев Валерий Багеевич, родился в Ольхонском районе, с. Бугульдейка, по профессии инженер-строитель. В данное время является пенсионером. Коммерсанты в роду были по линии отца: ещё в дореволюционное время возили рыбу на баржах с Ольхона до г. Иркутска.

Цель благотворительности для Индиры Валерьевны - нести добро, помощь тем, кому необходимо.

Евгения ПОПОВА, пресс-служба торговой группы «Абсолют».

Буряад зоной урданай нуудал байдалай тайлбари толи

(Үргэлжлэл. Эхииний июнийн 12-ой, 19-нэй, 26-най, июлийн 10-най, 17-ной, 24-нэй, сентябрийн 11-нэй, 18-най, 25-най, октябрийн 2-ой, 16-ай, 23-ай, 30-ай, ноябрийн 6-ай, 13-най, 20-ной дугаарнуудта).

Хажирма - айраг бүлэхэдөө хабын хана зайладаг, айрагтай холион халуун унан (горячая вода, смешанная с айраком, применяемая при пахтании). Тэндэнэ тогоогоор дүүрэн хажирма халашоод, арай арайхан бусалхаа байба (Ж. Тумунов, 1949).

Сагаан — бүлэхэнэй хүүлээр тогоон соо бусалгаан айраг, үдхэбтэр бологон гашуун бодос (молочный продукт, образующийся после перегонки молочной водки). Зарим хүнүүд амандаа эдээ эдингүй, айрагтай шүүхээр ундажа, аарса сагаагаар хоолложо, урсахан гэртэй болодог хэн (Д. Батожабай, 1966, 1).

Сагаа бусалгаа - бүлэгдэхэн айраг дулаалан орёжо хононойнгоо хүүлээр тогоо нэрэх, үгышыэ наа, айрагаа сагаан болотор аалин гал дээрэ шанаха (кипятить на медленном огне айрак). Нэгэтэ зун Янжама хэтэй тулга доро галаа түлээд, сагаа бусалгажа байба ха (И. Тугутов, 1956, №1).

Сагаанай шүүхэн — бусалгаан сагаанһаа илгархан шара найб (жидкость светлого цвета, образующаяся после кипячения айрака). Элдэгдэхэн арһа, мүн эхэнэрүүд үнээ сагаанай шүүхээр угаадаг хэн. Мүн баяшуул барлагуудтаашье уулгадаг байхан ха. Минии шамайе сагаанай шүүхээр тэжээгээгүй наам, үни шархья хатаанай байха хэнши (Ж. Тумунов, 1949).

Аарсан - 1) бусалгадан сагаанай шүүхынь шүүхэдэ үлэхэн үдхэн сагаан бодос (молочный продукт, оставшийся после отделения сыворотки). Тусхай үйхэн болон модон торхонууд соо аарсаа хэжэ, газар, хүүдэр газарта, хүндэлэн хоёр модон дээрэ гү, али тусхай тэбюур дээрэ табигдаг хэн. Тиихэдээ шүүхынинь газар руу гоожожо, үдхэн аарсанинь үлэдэг хэн. Тэдэнэй хажууда харабша сарай доро байхан арба гаран торхотой танжагар аарсанууд... алярхан мэтэ жэрлэн һууна (Х. Намсараев, 1979); 2) аарсаар болбосоруулан хоол (напиток из арсы). «Модон табиг соо аарса хэжэ уудаг байгаа!» — гэжэ шэбшэхэ зуураа хамаг шүханинь бурьялжа, далай шэнги шэхээрн шааяхалдал гэнэ (Д. Батожабай, 1966, 1).

Аарса халааха - аарса унанда гү, али нула шүлэндэ худхажа бусалгаад, талха намаран болбосоруулха; аарсаар хоол шанаха (сварить арсу). Аарса халаажа, үнэн соо хушан шарахан талха болгожо абаа (Ч. Цыдендамбаев, 1961).

Талха намарха — аарсантай холимон бусалжа байхан унанда талха үбэнүүлэн адхажа, хартаганаан шүүрээр худхажа, шүүрдэхэ (добавить муку в арсу при постоянном помешивании). Дүүмын ноёдые найсал сүсэгэнүүлээ бэшэ аал?» - гэжэ байжа, Балжад аарсандаа талха намарна (Ж. Балданжабон, 1982).

Ээрмэг - тогоо нэрэхэ үедэ бусалжа байхан сагаанай эс-сэрхэдэ, тогооной дээдэ захаар болон бүрхөөрэй доодо талаар суглархан сагаан бодос (белая масса, образующаяся на края котла и перегонного аппарата от кипения айрака).

Хюмһан - хү хөөрүүлхэдэ, тогооной оёрто нyalданан, бага зэргэ шатан алданан хүрин үнгэтэй хальһан (накипь, образующаяся на дне котла при

кипячении молока). Удангүй тогооной хюмһа хюһалган боложо, дүүнэрнн «мүнөө минии хюһаха ээлжээн» гэлдэн булалдаба (Ц.Ж. Жимбиев, 1972).

Хюһама — тогооной хюмһан (накипь в котле от кипячения молока). Пү хөөрүүлжэ байхан тогооной оёрто суглардаг хюһама шэнги, сэдхэл зүрхэнэйн оёрто хүндүүлхэй үбшэн хурыагдажа байба (Ж. Балданжабон, 1965).

Сэгээ - гүүнэй хү айраг шэнгээр буйлуулжа бии болгоһон гашуун ундан (кумыс, напиток из забродившего кобыльего молока). Эдэнэй хойто тээ хэдэн аяга сэгээ уумсаараа, шэрээтэ лама заабол хэбтэжэ амардаг хэн (Д. Батожабай, 1966, 1).

Холисо (аг. н. х-дэ) — үрмэн (творог со сметаной с добавлением черемухи и сараны).

УРГАМАЛАЙ ЭДЭЭН РАСТИТЕЛЬНАЯ ПИЩА

Пүндэ шанаһан тибһэн — зөөлэн болоторнь хүндэ бусалгаан түмһэн (луковицы сараны, сваренные в молоке). Тиихээр байтарын тогоотой эдэн болоод, хүндэ шанаһан тибһэ үндэһэн улхан табиг соо хэжэ табиба (Б. Санжин, 1981).

Хүргэһэн үлир - хюруу унаһан хойно түүгдэхэн, хүсэд болоһон үлирэй эдэн (плоды дикой яблони). Хүргэһэн үлир хүндэ, үгышыэ наа, сүсэгыдэ худхажа эдидэг байгаа.

Мойһон - нюдөөд, түйсэдэ хэжэ хадагалһан мойһон (молотая черемуха). Иимэ мойһо зөөхөйдэ худхажа эдихээ гадна, үрмэндэ хэлсэдэг хэн.

Мойһоной хурһан — нюдэһэн мойһо түхэрэнүүдээр сохиго хатаанан хоол (сушеная молотая черемуха в форме небольших кругов).

Шара тоһотой мойһон - шара тоһотой холиһон мойһон (молотая черемуха с топленным маслом). Иимэ мойһон удаан гутадаггүй байгаа.

Мангир - гашуун амтатай, мяхан хоолдо хэрэглэгдэдэг зэриг ногоон ургамал (дикий лук). Халуун ганда үзүүрээ шарлан алданан шэмэтэй бүдүүн мангир хүри хөөг малтана (Ч. Цыдендамбаев, 1961).

Хатаанан мангир — жэжэ-хэнээр хэршээд, хабтагай дээрэ дэлгээжэ, шииггүй болгон хатаанан мангир (сушеный дикий лук). Иимэ мангир шүлэнэй болохо дүтэлхэдэ хэжэ бусалгалсадаг байгаа. Мангир хатаахадаа, сагаан тархиинь амьарайнь хэршээдшье хатаадаг байгаа. Хатаан мангиртай тархи уур соо нюдөөд, талханай орондо аарсанда намардаг байхан юм.

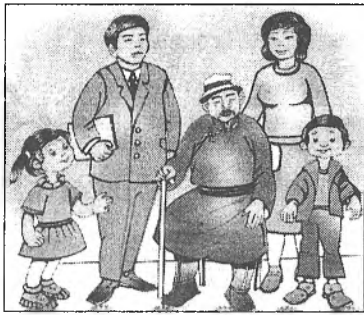
Дабһалһан мангир - жэжэ-хэнээр хэршээд, даһантай холижо, түйсэ соо хэнэн мангир (солёный дикий лук).

Мангир дараха - даһалһан мангир түйсэ болон ондоошье амһарта соо хии орохогүйгөөр хэжэ хабхаглаха (плотно набивать посуду солёным луком). Хамаг үлүү түйсэ мүйсэ, хушан домбо сомбо соогоураа мангир даһалан дарабад (Ч. Цыдендамбаев, 1961).

Тибһэ малтаха — гэшхэдэг тулгууртай, модон эшэтэй гонзогор түмэрөөр тибһэнэй түмһэ малтан абаха (копать луковицу сараны).

Мангир түүхэ/татаха - мангир сагаан толгойтойнь газарһаа хугалан абажа суглуулха (собирает дикий лук). «Гиймэ хадан малаа хараад, мангираа татаад ябаһанһаа дээрэ юун байхаб», - гэжэ ондоо буряад тоомсоргүйгөөр дуугарба (Б. Санжин, 1981).

Тарнаан - хабар, ногооной гараха үсэр хадын боорёор ургадаг сагаан буурсагтай, гашуубтар шүүхэтэй ургамал (кислица).

Зун болоходо, тарнаан шэмэ шүүхэгүй боложо, модохирдог юм. Олзобой шүүхээс хүсэһэн тарнаан шэнги, гэнтэ хуга ургаад... (Н. Очиров, 1968).

Гүлзөөргэнэ/үлжөөргэнэ — набтархан эшэдэ ургадаг, зунай тэн багта болодог, улаан үнгэтэй жэмэс (земляника). Хэнһээшье түйсэ абаа юм, юрэл, нэгэ ехэ түйсэ дүүрэн гүлзөөргэнэ асарба (Ч. Цыдендамбаев, 1961).

Шэхэр — саахарай хэмһэтэй, үндэһынь малтажа, жажалан шэмэдэг ургамал (солодка). Шэхэр доболиг, шулуутай газарта ургадаг юм. Үндэһынь шара үнгэтэй, саахарлиг амтатай юм. Үхибүүд болон залуушуул үндэһынь жажалжа, шүүхынь шэмээд хаядаг хэн.

Гэшүүнэ - зунай эхиндэ ургадаг, далбагар ногоон набшаһатай, шүүхэлиг улаан эшэтэй ургамал (ревен). Гэшүүн улаан эшынь жажалжа, шүүхынь шэмэн эдидэг хэн. Гэшүүн халуун сагаан соо хэжэ гү, али бурма соо булаадшье эдидэг байгаа.

Дааган шэхэн - дээрээ сагаан буурсагтай, хажуу таладаа нарин гонзогор набшаһатай, гашуубтар шүүхэтэй ургамал (щавель конский). Дааган шэхэнэй набшаһынь жажалдаг хэн.

Хурһан шэхэн - дааган шэхэншүү аад, набтархан, гашуубтар набшаһатай ургамал (щавель). Хурһан шэхэнэй набшаһады шэмэдэг хэн.

Үлир - һөөг модондо ургадаг, монсогор жэжэ аад, гашуун жэмэс (дикая яблоня). Үлир хүсэд болоһон хойнонь түүгэдэ, хүргөөд орхидог хэн. Үгышыэ наа, хээр түүжэ, амһарта соо хээд, бусалһан халуун уһа дээрэһэнь хэжэ бүридэг хэн. Тиихэдэнэй үлир зөөлэн болодог юм. Үлир үрмэндэ хэлсэдэг ба хү зөөхөйдэ худхажа эдидэг хэн.

Мойһон - һөөг модондо ургадаг, зосоогоо монсогор яһатай хара жэмэс (черемуха). Мойһо нюдээ, түхэрэхэнүүдээр хабтайлгаад, хатаажа хурһа хэдэг, мүн үрмэндэ хэлсэдэг хэн. Миин зөөхөйдэше худхажа эдидэг байгаа. Мойһо эдээд хүйтэн уһа уухагүй гэдэг хэн. Юундэб гэхэдэ, мойһо жажалжа, яһатынь эдинэн байгаа наа, хүнэй зосоо эһэжэ, санхатаха гэдэг байгаа.

Алирһан - жэжэһэн набшаһатай набтарханууд эшэдэ газараар шахуу ургадаг монсогор хури-улаан жэмэс (брусника). Алирһа хүн болон зөөхөйдэ зуураад эдидэг хэн.

Нэрһэн — хүбшэ газарта ургадаг, газарһаа 15-20 сантиметр үндэртэй эшэдэ ургадаг жэмэс (голубика). Нэрһэ мүн лэ хү зөөхөйдэ худхаад эдидэг байгаа. Нэрһэ эдээд, уһа уужа болохогүй байгаа, шүдэн хагсаха гэдэг хэн. Мүнөө тэрэ эхэнэр тосхоной эхэнэрүүдээр хамта Шиилхэ мурэнэй эрьсээр байхан буряадүүдһаа тоһо зөөхэй али болохо андалдаа наймаагаар суглуулал, бусажа ябаһанаа зам дээрээ тогтожо, нэрһэ түүһэн юм. (Д. Батожабай, 1966, 1).

Долоогоно — адаалхай эшэтэй һөөгтэ ургадаг улаан жэмэс (боярышник). Долоогонын эдээ (жэмэс) үрмэндэ хэлсэдэг хэн.

Тэхын шээг — набтар һөөг эшэдэ ургадаг, жэжэһэн улаан жэмэс (смородина иглистая). Энэ жэмэс хони малдаа ябахандаа,

бурядууд юрэ амандаа түүжэ эдигшэ хэн. Залуушуул ойрохи шугы соогоур урһан үрэ жэмэс: улаан хотоод, улаагана, тэхын шээг оложо эдихээ ошонхой (Ц.Ж. Жимбиев, 1992).

Зэрлиг үхэр нюдэн - һөөг эшэдэ ургадаг, үлир мойһоной зэргэ монсогор хүрин жэмэс (дикая смородина).

Улаагана - шугы соо ургадаг набтархан үбһэн эшэтэй, шад улаан үнгэтэй жэмэс (кислица). Мүнхэдөө хажашаһан хаданууд тээшэ Жалма дахин харахадаа, галта хара үнэгэ, буга, долоогоно, улаагана, үлир, мойһо, баабгайн эдижэ барахаар бэшэ алирһа, нэрһэдые нюдэндөө хараһан шэнги болобо (Д. Батожабай, 1966, 1).

Сагаан эдэн табиг — табиг соо айрһа, эзэгэй гэхэ мэтэ хүөөр буйлуулагдаһан эдэн дээрэ тоһо, зөөхэй хэжэ бэлдэхэн хүндэ (угощение из молочных продуктов). Мүнөө үедэ сагаан эдэн табиг нимэ хубарилаар бэлдэнэ: тон түрүүн хабтагар томо табиг дээрэ нэгэ үе зүһэгдэхэн хара хилээмэ, дээрэһэнь сагаан хилээмэ болон булочка хээд, тэрээн дээрэ печени, бообо хэжэ, дээрэнь элдэб конфетэ, сагаан саахар эмхилэн табиад, тон оройдон сагаан тоһо хэдэг юм. Ябаган шэрээнүүд дээгүүр сагаан эдэн табигууд удаан мяхан табигдана (Б. Санжин, 1981).

Хадхаг — үбэлдөө эдихээ суглуулһан, хатаажа, даража бэлдэхэн эдэс хоол (запасы продуктов на зиму). Мүн үбэлэй хадхаг болохо тоһо зөөхэй, аарса сагаа, айрһа хурһа мүнөө суглуулжа даража абаагүй хадан, элдин намар үнгэржэ, үнсэд хожорхол (Б. Санжин, 1981).

ТАЛХААР БУЙЛУУЛАН ЭДЭЭ ХООЛ МУЧНЫЕ ИЗДЕЛИЯ

Шанаһан талхан — талха малай дотор өөхэндэ тогоон соо хуураад, дээрэһэнь халуун бусалһан уһа хэжэ болгоһон хоол (мучная каша). Талха шанахадаа, тон түрүүн малай хатаанан дотор өөхэ хэршээжэ хайлуулаад, хагшадаһынь ондоо табиг соо абаад, талха хэжэ хуураһан хойноо тэрэнэ бага зэргэ даһалаад, халуун бусалһан уһа хээд, монсогойруулангүй талханай нюхуураар худхажа шанадаг юм. ...үгышыэ наа, «санхатааха гэжэ нимэ тоһотой шанаһан талха бэлдэб гэшэ гүт?» гэшэл хэн (Ч. Цыдендамбаев, 1961).

Талха хуураха — малай дотор өөхэ хэршээжэ, шэрэм тогоон соо хайлуулаад, шакадаһынь илган абаад, зосоон талха хэжэ, нюхуураар худхан шараха, болгохо (обжаривать муку для мучной каши). Иигэжэ Майдарай ханаагаа зобожо эхилээд байтар, эжнынь улхан тогоогоо пезшэн дээрэ табиад... талха хууража эхилэб (Д. Эрдынеев, 1979).

Замбаа — орооһо тогоон соо монсогоруур хуураад, хүүлдэн гар тээрмээр талхан болотор татаһан хоол (обжаренное зерно, молотое на ручной мельнице), ...удаань хуулгамаршан эхэнэртэ сай асаруулжа, замбаатайгаар холижо уужа хуухадаа... (Ж. Тумунов, 1949).

Бообо - 1) талха хүндэ зууража, мүн шара тоһо холилсожо элдээд, хоёр захынь түхэрээлүүлэн зохёогдоһон, хорёод сантиметр утатай, хабтагар, тоһондо шарагдаһан талхан хоол (бобо; обжаренный на масле длинный корж из пресного теста); 2) хүндэ зуураад, шара тоһо нэмэжэ элдэһэн талхаар элдэб түхэлтэйгөөр мушхажа, урбуулжа, элдэб түхэл гарһан, мүн лэ тоһондо шарагдаһан хоол (хворост). Самбуу лама... үнөөхи үйһэн торхо руу шара бообонуудаа хаялжа захалаа хэн (Д. Батожабай, 1966, 2).

Булаша - талха хүндэ худхажа элдээд, түхэрэн түхэлтэйгөөр хабтайлгаад, халуун хирпинсэ дээрэ болгоһон хилээмэн, талхан хоол (печеный на горячих кирпичах хлеб). Жаргалмаа Мэдэгмаа хоёр шүниһын талхаар һарадал адли түхэрэхэнүүд, тээрмын шулуундал дундаа нүхэтэй хэшгэй арбаад булаша хилээмэ амтатай гэдгээр болгобод (Ч. Цыдендамбаев, 1961).

Шаанги — талха хүндэ зуураад, хабтагаар шэрэм дээрэ болгоһон хилээмэн, талхан хоол (шанги). Нэгэ тэбхэрхэн үрмэ, ешмээнэй гурилаар барихан шаанги, нэгэ шэл хөөрэхэн хү нүхэртөө гаргажа үгэбэд (Д. Батожабай, 1966, 2).

Ёпоошхо — эһэнгүй зуураһан талха хатуу болотор элдээд, түхэрэнүүдээр хабтайлгаад, дундань нүхэ хэжэ, тоһондо шараһан хоол (обжаренное на масле пресное тесто круглой формы; лепешка). Дундаа нүхэтэй ёпоошхо дура зүрхым буляна (ар. дуунһаа).

Алаади, галаади (аг. н. х-дэ) — хүндэ шэнгэншгээр талха зууража, эһэнгүй тоһондо шараһан хоол (олады).

Бэбэн — хитад зоной буйлуулан хэдэг, сагаан талхан саахар, тоһо холижо элдээд, хэбээр элдэб түхэл даража, халуун пезшэндэ болгоһон талхан хоол (коржик), ...«аржагар луутай буха магнал тэриг гү, али луу хээтэй эбэн»... (Ж. Балданжабон, 1960).

МЯХАН, МЯХААР БЭЛДЭГДЭХЭН ХООЛ МЯСО, МЯСНЫЕ БЛЮДА

Үүсэ — үбэлдөө эдихэ мяхан (домашний запас мяса на зиму). Айлууд үүсэлхэ малаа эртэнһээ шахадаг хэн. Ноябрьрин хүүл, декабрийн эхин багаар айл бүхэн үүсэ хэдэг байгаа. Эгээл үгытэй зон нэгэ бодо мал худалдажа абаад гү, али ажал хэнэнэй түлөө абаһан малаа үүсэлдэг хэн. Арбаад малтай айл хоёр толгой, хорёод малтайшуул хоёр-гурбан бодо үүсэ болгодог хэн. Мүн гэртээ олон зон наа, хэдэн бодо гаргадаг хэн. Энэ мяханинь май болотор хүрэдэг байгаа. Үхэр, адууһа, хони гаргадаг байгаа. Зарим ангууша зон гурөөһө, халдагай, шандага, хэрмэ, бодон гахай, баабгайшье олзоборилжо, үүсэдэ нэмэри болгодог байгаа юм. «Бата байна гүш? Үүсээ аба!» — гэжэ һөөлдэнгишгэ бүдүүн хоолойгоор ооглобо (Д. Эрдынеев, 1979).

Үүсэлхэ - үбэлдөө эдихэ мяхан болгохо мал гаргаха, малай амиинье таһалха (забивать). Иигэжэ тэдэ бүри залуунууд ябаханаа нүхэсэһэн тула бэлэхэнээр үгээс ойлголсожо, сайлан сасуу боро гүүс үүсэлээдхибэ (Д. Эрдынеев, 1979).

Үүсэ хэхэ — үүсын мяхан болохо мал гаргаха, амиинье таһалха (закалывать скот на мясо). «Эдэнэр үүсэ хэхэ байхыемнай хараад, миинтэ мяха эдихээс эрээ»... (Б. Санжин, 1981).

Булгалха — 1) жэжэ малай, хони ямаанай үүсэлдэгхэн мяха үе үеэрнь халдага (разделять тушу по суставам); 2) (шэлж.) жэжэ мал, хони ямаа гаргаха (закалывать мелкий скот). Үшөө халуун намар байхада, нэгэ хони булгалаа һэмди.

Үрлэхэ — хони гаргахандаа, гэдэһэнэйн доодо талада нүхэ гаргажа, үрсын хоорондуур гараа хэжэ, гольень таһалха (забивать барана, разрывая аорту). «Хони үрлэдэгтөө адляр намайе үрлэ, нэгшье дуһал шухын газарта бү дуһаа!» гэжэ... (Б. Санжин, 1981).

С.Д.БАБУЕВ. Ц.Ц.БАЛЪЖИНИМАЕВА.

(Үргэлжэлэһынь хожом гараха).

Зураглал

УРАН БЭЛИГТЭЙ, УГАА СЭНТЭЙХЭН ЭГЭШЭ

Агын Будалан нютагай Хадата гэж газарта баруун хуасай омогой Гармын Мижидэй гэр бүлэд 1932 ондо хүүгэдэйн бага Долгор басаган мундэлхэн юм. Ригчинэй Жаб эжын Хойто Агаһаа уг гарбалтай байхан. Долгор Гармасвна бага наһандаа хараһан, үзэһэн юумэс сэхэ һониноор хөөрэдэг. Хүүгэд байхандаа, хуушан байдалтай зах үзүүрыс, шэнэ байдал зохсохо саг нюдөөрөө хараһан, бос дээрээ үзэһэн хүн. Эсэгнэ эртүүр наһа бараһан. Эжын колхозой элдэб ажалда: һаалида, үбһэ тарянда үдэр һүнигүй оролдожо һалираа һааб даа. Дайнай эхилхэдэ хүндэ хүшэр ажал эхнэрнүүдэй хүсөөр бүтэдэг болоо һэн. Үүрээр бодожо үбэлэй хахинама саһан соо шаргада үбһэс ашажа асарха, шабаһаа гүүхэ, хохир дэбдихэ. Пүниинь бүрүүлхэн жиирнир носоожо, дайнда ябаһан сэрэгшдтэ бэлэй хүбэрдиэхэ. Долгор багашыс һаа, эжытэс һайсал бэлэй хүбэрдицһэмби гээд хэлэнэ. Харин нэгтэ дайнай газарһаа бэшгэ эржэ һонирхуулаа бэлэй: «Оёһон бэлэйстнай барижа, амар дулаахан ябанабди, оюо соо бэлэйбди» гэхэн тэмдэг хоёр сэрэгшэ хүбүүд эльгээгээ. Долгорой хургуулида ороходо, залуу

хүбүүд багшанар угтажа абаһан ха. Дамдиной Түлөөһэн Сэрэнэй Раднагүрэ хоёр. Тсэд уданшысгүй эдэ багшанарын дайнда мордожо, басагад багшанар хургажа эхилээ: Ойдобой Дэжэд, Сэбээнэй Дулма. Будаланда 4-дөхи класс дүүргээ гэхэн үнэмшэлгэ абахын түлөө Хүнхэр ошожо шалгалта бараа һэн ха. Эдэмнай Бадараагай Маруся, Дармажаагай Болод, Жалсарайн Санжамитэб, Мижидэй Долгор. Саашанхи хуралсаллаа Пүдэнтэн хургуулида үргэлжлүүлээ. Пургуулин директорээр Намсарасв Бадмабазар Намсарасвич байһан юм ха. Пүдэнтэн хургуулида Долгор абгай шанга шадалтай байжа, тамиршын хуури табяа. Утыс харайлгаар, угада гүйлгөөр Шэтэ хотын, областин мурьсөөндэ амжалтатыйгаар хабаададаг байһан.

Долоон класс дүүргээд, Агын багшанарай хургуулида орожо, эдэбхитэйгээр хуралсал, тамирый хорёо хоёрыс шудалаа. Физкультурын багша Долгополов - һайн хоригшо байһан гээд мэдэбди.

Иимэбэрхэсэбэр басагаар нүхэрыс хэхэ һанаатай зон байһан лэ юм бээ. Сэрэнэй Галсантай гэр бүлэ боложо Будалан нютагаа эржэ, үри хүүгэдыс үдхөө, колхоздо, хургуулида ажал хээ. Долгор абгай бүри бага байханаа хойшо хара ажалда ябаһан. Паар сараар газар хахалха болоод, залуу сарнуудыс хөөмөгшэдэ хургажа, үбһэ таряндашыс гам хайрагүй заруулан зоной нэгэн болоно (тсэд яахаб зоной дутахада). Орооһотой шүлэ уугаа һаа, һайн эдэстэй гээшэбди гээдэд лэ ябагша бэлэйбди гээд Долгор абгай хөөрэнэ. Дайнай һүүлээр томо болоод комсомолдо ороод ябахандаа, агитбригадын ажалда хабаадаа. Байдал тэгшээржэ, зон сугларжа гэгээрхэ, наада зугаагаа дэлгэжэ, амарха аргатай болоо ха юм. Эдэс, хубсаһанай тулюуршыс һаань, бултадаа суг хамта нэгэ зорилготой, эрмэлзэлтэй, ажабайдалаа өөдөн татаха гэхэн найдалтай дабшаал даа. 50-яад оной залуушуул хүхюутэй, зугаатай, дуунуудшыс олон болоо:

- Загал улаан хурдан даа,
- Зандан ташуур хэрэггүй,
- Залуу бидэнэр солбомди,
- Залхуу һогтуу хэрэггүй,
- Хула улаан хурдан даа,

- Хулхан ташуур хэрэггүй,
- Хүхюу бидэнэр солбомди,
- Хулгай худал хэрэггүй,

Хэдыс дэгэл өжө хураабта гэжэ Долгор абгайнаа асуухада, нигэжэ хөөрбэ: «Энэл үсдэ үмдэжэ ябаһан тэрлиги хуушаржа онгошоо. Тинхэдэнь тэрэнээ хангилаад, урбуулжа өсөд үмдөө һэм. Үшөө онгоходонь, дахин хангилаад, будаад, өжө үмдөө һэм, бүхэл буд даа - «диагональ» гээ һэн. Хүүгэдтэй болоходоо, олон лэ юумэ һэлижэ, танажа хубсалуулан хүн байха. Юумэнэй хомор, сүлөөгүй сагта түргэ мурөөр басаган дэгэл бүтээжэ үмдэжэ байгаабди. Басаган дэгэлнай ажалай дэгэл байгаа.

Харин Хитад, Монголтой ябалаатай болоходоо, гоёлой һамган дэгэл уужатайны татаһатайны ёхо аргатай болообди.

Мүнөө өсөд хэхэдэ, бэлэншыс, урматайшыс болоо. Урдань тууза сохихын түлөө утаһа бэдэрхэш. Парашодай торгон утаһа оложо, тэрэнэ будажа сохигшо бэлэйбди. Мүнөө элдэб үнгын хоргой, торгон, туузашыс гарадаг болоо.

Гүрэмнай үндэһэн ёһо заншал

хөргөөжэ ажал дэмжэнэ, урмашуулна ха юм.

Минни өёһон олон малгай, гутал, дэгэлүүд олон элдэб шатын харралган, мурьсөөндэ табигдаа. Урмашуултын тэмдэг, бэлэг оло дахин абааб.

Нэрлэбэл: 2001 ондо Усть-Ордада, 2002 ондо Москвада үнгэргэгдэһэн үндэһэн Соёлой үдэрнүүдтэ хабаадажа, баярай бэшгэ, лауреадай нэрэдэ хүртөөб.

2003 ондо Буряад Республикын 80 жэлэй ойн баярай һайндэртэ нигэдэхи хуури эзлээб. 2004 ондо Чой-балсанда болоһон Алтарганын харалганда хоёрдох хуурида гараа. 2005 ондо Улаан-Үдэдэ үнгэргэһэн «Мога Монголово мира - Торгон зам» гэжэ конкурсно Хүндэлэй грамота, сэнтэй шан абаа. 2006 ондо Улаан-Үдэдэ Алтарганын мурьсөөндэ гурбадахи шатын дипломоор шагнуулаа. Агын «Амар сайн» ансамблин үүсхэлээр гэдэнтэй хамта Хитад ошожо хубсаһануудаа үзэхэлэндэ табяа. «Под вечным небом» гэхэн альбомдо 74 нюурта, Ага тухай кинодо 2006 ондо, 2007 ондо Агын 70 жэлэй ойдэ зориулан кинодо, 2008 ондо гараһан «Художественно наследие Аги. Ага нютагай уран баялиг» гэжэ альбомдо 57 нюур Долгор абгайн уралһан зүйлүүд шэмэглээ. Хубсаһыс үмдэһэн зон соо (модельүүд) олон сээр хүүгэдыс байха. 2006 ондо Улаан-Үдэдэ Люба басаганин Алтаргана нааданай хубсаһанай үзэхэлэндэ модель бололсоһон. эжынгээ заабарар өёхөшыс. Долгор абгай ганса өсдөл бэшэ, эдэс хоол тон урданай янзаар буйлуулаад, мүнөөнэйхээр шэмэглээ. Будалан хууринда сэрһэн олон айһадаид угтагада, түр найрта эхлэн хубитаяа оруулан гэжэ мэдэнэб.

Дала хола гараһан, долоон үри бэсыс хүл дээрнэ үндылгэһэн, олон аша эзэнэртэй уран бэлигтэ арадтаа дамжуулжа ябаһан Долгор Гармасвнада энэ дэлхэйн һайн һайн ханиис, элүүр энхэ, ута наһа хүсэс.

Г.ЕШИЖАМСОЕВА.

ҮЗӨӨН ТООНОТТОЙ ҮНЭН БЭЛИГТЭН

Дурасхаал

Дашанима Дылгырович АЮШЕВ 1936 оной августын 10-да Агын тойрогой Үзөөн гэжэ нютагта Хальбангууд омогой ажалша бэрхэ, хүн зондоо хүндэтэй Дэлгэрэй Аюшын гэр бүлэдэ 8-дах ордон хүбүүн боложо түрэнэ. Эдэ олон үхибүүдэй эхэ Уханаашын Санжид болоно.

Эхэ эсэгын шанга, шадамар бэрхэ хургаалтай үхибүүдын бүгэдэ ажалша бэрхэ, эрдэм хургуулитай улад мүн.

Дашанима Аюшев дунда хургуулин һүүлээр Штын медицинскэ институтта орожо, тэрэнэ эрхимээр дүүргэжэ, хирург мэргэжэлтэй болоо. Удаань нютагаа бусажа, Дулдарын аймагай больницада хүдэлжэ эхилээ. Энэ хирург доторойшыс, эхнэрэйшыс янза бүрин үбшэнтэниис аргалдаг, саг соонь операци хэжэрихидг доктор болоһон байгаа. Нютагтаа 4 жыл соо үдэр һүнигүй элдэб үбшэнтэндэ операци хээ.

1964 ондо Улаан-Үдэ эржэ, городой 1-дөхи больницада хирургаар хүдэлбэ. Эндэ хүдэлхэдөө, баһал янза бүрин шалтагантай үбшэнтэндэ эрхим һайнаар, тоогүй олон операци хэжэ ороо.

Хүнгэн алтан гартай хирург Дашанима Дылгыровичыс элүүрыс хамгаалтын министерство дууджа, мэргэжэлэ дэришлүүлхыс Москва ординатурада эльгээгээ һэн. Тингэжэ Д.Д.Аюшев 1971 ондоо 1973 он болотор Москвагай Пироговой нэрэмжэтэ медицинскэ ординатурада академик Н.А.Лопаткинай ударидалга дор эрхим бэрхээр һуража, хирург-уролог боложо эрээд,

республикын 1-дөхи больницада хүдэлжэ эхилбэ. Пайн зантай, хүхюу, үбшэнтэндөө налгай һайнаар хандадаг хирург-уролог тоогүй олон операци хойно хойноһоонь хэжэ гараа. Эдэгээһэн зоной баяр баясхалан, һайн һайн ханиис хүсэһэн бэшлэгнүүд тоогүй олон һэн ха.

Дашанима Дылгырович суг хамта хүдэлжэ байһан залуу хирургнуудта дүй дүршөлөө дамжуулдаг, үбшэнтэндэ элдэб заабари, бэс яажа абажа ябахыс дуралдадаг байгаа.

Дашанима Дылгырович гэшэ хүдэлжэ байхандаа, шэнэ онол арга олоо гэхэ. Энэнь бөөрын үбшэ тон тодо элээр тодорхойлох оньһон һэн ха.

1989 ондо ветерануудай госпитальдо уригдажа эрээд хүдэлжэ байхандаа, шэнэ урологийн отделени нээһэн байна. Энэ отделенинь мүнөө хүртээрөө хүдэлнэ.

Д.Д.Аюшев алтан хүнгэн гартай, эрхидэ эмтэй, долбобортоо домтой, гайхамшадга бэрхэл хирург байгаа юм. Нээрээл, ёһотой уужам сэдхэлтэй, хүхэдөөр олон, бажагананан хүхюу зантай, арад зондо эхэл хүндэтэй хүн ябаа даа.

Хэдышыс он гэшэ һэм, бүри һананагүйб. Юрэдөөл, Хоца Намсарасвай 100 жэлэй ойн баяр оперно театр соо боложо байгаа. Дашарабдан һаяхан Выдринэй түрмөөб табидажа эрһэн байба. Тсэд үбгэн багшынгаа юбилейдэ театр ошоо юм.

Хоца Намсарасвайчын юбилей гоёор болоход байһарин, зал соо һуужа байһан Дашарабданай доторойн тэнсэлгүйгөөр үбдэжэ, түргэн туһаламжа дуудуулжа,

городской больницада ороо. Түрмэ соошыс байхадань, энэ үбшэн зобоодог һэн ха. Түрмын врач элдэб таблетка үгэжэ байһан гэхэ.

Больницын хирург Еронов Дашарабдан Батожабайс үзөөд, «аппендицит» гээд, 2-дох дабхар гаргажа, 3 часай операци хэбэ. Энэной удаа 7-8 һарын һүүлээр үнөөхи үбшэниинь хүдэлжэ.

Дашарабдан дахин больницада ороод, врачнууд үзөөд лэ Агадаа, Үзөөндөө абынгаа үбһэ сабынажа байһан, амаралтын Дашанима Дылгыровичэс телеграммаар дууджа түргэн эрүүлээ. Хирург Д.Д.Аюшевнай шуумар түргэн эрээд лэ, Дашарабдан Батожабайгаа үзөөд: «Аппендицит-перитонит» гээд, түр-

гэхэн операци хэбэ. Гэдэһэ доторын ухашалжа, хаананшыс нюугдан няалдашоод байһан үбшэнииснь оложо абажа хаяжа, Батожобайгаа үхлөөһөн абаара һэн. Тэрэ операциһаа хойшо үбшөлөөгүй юм.

Ленинэй гудамжын 63-дахи гэртэ һуухаламнай, городой больницын хирургнууд эрээд: «Хирургия - это поэзия»,- гэлдэжэ хүхихэ. Энэнь юун бэ гэхэдэ, операциин удаа, Дашарабданиис палата руу абаашажа, хирургнуудай ябаха үсдэнь, наркозынь үшөө гараагүй, дүйрэнги байһан Дашарабдан: «Хирургия - это поэзия» гэхэн ха юм.

Дашанима Дылгырович аяар 30 гаран жыл соо тоогүй олон зонийс операци хэжэ абарһан байна. Иимэ оюун бэлигтэй, эрхим дээдэ гарай хирургыс магтаха, мартахабысгүй зон тон олон юм.

Минни дүү хүбүүн Раднаас Ананда Батувич Дашанима Дылгырович хоёр алтан худанууд һэн. Анандын хүбүүн Аюр Дашанимын басаган Санжид хоёр гэр айл боложо, хоёр басагад түрөө. Худаалингууд сүлөөтэйдөө хүхидг, уулзадагууд юм һэн. Дашанима худа эхэ хүхюу хөөрүү юм һэн. Дуу дуулаха, шүлэгшыс уншаха.

«Есть резон выпить за Узон Закусить гүзон, Упать как бизон Прямо в газон, Подышать озон»,- ингэжэ Үзөөнэйнай худа хүхихэдөө, шүлэглэжэ уншадаг юм һэн.

Аюр Санжид хоёртой медицинстудта һуража байхадань, Дарибал Дымбриловна эдэнтэй Дарима

басагыс 3 һараһаа 4 наһатай болотор үргөө.

Аюрай хоёр басагад хирург үбгэн абынгаа харгыгаар ябана. Эхэ басаган Дарима Аюровна Томскын госуниверситет дүүргээд, врач психолог болоо. Бага басаган Эрженань Санкт-Петербургийн медицинскэ академидэ педиатрай факультетдэ 3-дахи курсуда һурана. Хүүгэдэй хирург болохо түсэбтэй.

Эдэ басагадай эхэ эсэгэ хооршыс баһал врачнууд юм. Сыминжид Базаровна худагымнай пенисидэ гараһаар минн хуудаггүй. Республикын «Магтаал» гэжэ ансамблин дуушан ханхинажа ябана. Энэ худагы Бато Дашанимасвич хүбүүнтэнээрэй байгаад, бүхы аша, эзнэрээ харалсана. Бато - олзын хэрэг эрхилэгшэ, 2 хүбүүдын - технологическа университетэй оюутад.

Мария Сергеевна гэшэ Дашанима Дылгыровичэй хоёрдох нүхэр баһал хэдэн жыл соо һайн һайхан суг ажаһуужа, Сэржэна гэжэ тон эсэгэдээд аллихан басагадай. Сэржэна басаган сельхозакадеми дүүргээд, экономист мэргэжэлтэй. Энэ басаган хадамда гаража, хүүгэдтэй болоо.

Дашанима Дылгыровичнай олон үхибүүдтэй, ашанар, эзнэртэй, дэлгэр баян хүн байна.

Наһан соогоо хүн зоной ами наһанай түлөө тэмсэһэн, бэлиг түгэлдэр, һайхан сэдхэлтэй, агуусхэ хирургмнай «Буряад арадай хүндэтэ врач» гэжэ нэрэдэ хүртөө юм. Диваажанда һайн һайхан мүнхэрэг лэ!

Памасуу БАТОЖАБАЙ.

На первый взгляд иметь кредитную карту очень удобно - это деньги, которые всегда под рукой. Но у этого удобства есть и обратная сторона - многие люди не замечают, как впадают в кредитную зависимость. Чтобы этого не произошло, нужно знать, какие подвохи таят в себе кредитные карты.

1. САМЫЙ ВЫСОКИЙ ПРОЦЕНТ
«Пластиковые» кредиты - самые дорогие среди всех кредитов, то есть процентная ставка за их использование самая высокая по сравнению с потребительским и другими видами кредитов. Именно поэтому банкам так выгодны «пластиковые» кредиты.

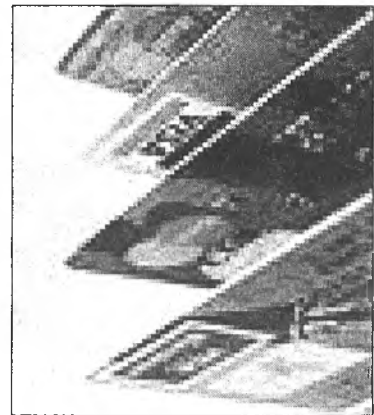
2. ХИТРАЯ ОБНАЛИЧКА
По кредитке можно расплатиться в магазине или в ресторане, но она не предназначена для снятия наличных. Поэтому, если вы решите обналичить какую-то сумму, с вас снимут процент - обычно 3-4% в «родном» банке и значительно больше в чужом. Однако банки об этом прямо не предупреждают.

3. ТАЙНА ЛЬГОТНОГО ПЕРИОДА
Всякая кредитка имеет льготный период - то есть вы используете нужную вам сумму и не платите проценты при условии, что вернете ее в определенный срок. Обычно льготный период составляет 55 дней. Удобно,

Скорая юридическая помощь

ЕСЛИ ВЫ РЕШИЛИ ПРИОБРЕСТИ КРЕДИТКУ, ВАЖНО:

- внимательно читать весь договор с банком. Невыгодные условия обычно «прячутся» на последних страницах - до них клиент редко дочитывает
- тщательно следить за сроками выплат и суммами, если не хотите «попадать» на штрафы
- * хранить в течение трех лет (таков срок исковой давности) все квитанции о погашении кредита. Бывает, что вы вносите платеж, а в банковской базе он по какой-то причине не отражается. И скоро с вас начинают требовать уже не только погасить задолженность, но и заплатить штраф, проценты... И без квитанции любой суд обяжет вас заплатить повторно
- когда выплатите кредит и закроете карту, потребовать у банка справку о том, что он не имеет к вам претензий. Желательно хранить его не меньше трех лет.

КРЕДИТНЫЕ КАРТЫ - НЕЗАМЕТНОЕ РАЗОРЕНИЕ

но, не правда ли? Этакий беспроцентный кредит! Но мало кто знает: 55 дней - срок условный, и «включается» льготный период вовсе не в день использования кредитных денег, а 1-го числа каждого месяца. Льготный период рассчитывается так: 30 дней отчетного месяца, в конце которого формируется сумма задолженности по кредитной карте, и 25 дней следующего месяца, в течение которых нужно погасить эту задолженность. То есть все деньги, снятые в данном месяце, не важно, какого числа, вы должны вернуть на карту до 25-го числа следующего месяца.

4. ШТРАФЫ

При просрочке платежа вас штрафуют за сам факт просрочки на 300-500 руб. плюс снимают процент за каждый день просроч-

ки. У разных банков он разный: от 0,1% от первоначальной суммы долга до 1% от просроченной задолженности. А некоторые банки делают так: переносят просроченный платеж на следующий месяц и добавляют к общей сумме долга, а значит, на него тоже начисляется процент. Вот такой усыпляющий маневр, который однажды оборачивается для клиента разорением.

Штрафные санкции «включаются», даже если вы недоплатили 3 копейки. Если при наличных расчетах мы привыкли округлять, то с банками этот фокус не пройдет.

5. НЕВИДИМЫЕ КОМИССИИ

Банки устанавливают кучу комиссий. И многие из них напоминают о себе, лишь когда клиент погасил всю задолженность по кредиту и вздохнул спокойно. Например,

если вы погасили задолженность, но не закрыли саму карту - мало ли, пригодится, - значит, через несколько месяцев ждите звонка. Вы наверняка забыли про комиссию за обслуживание карты. В отличие от комиссии за банковские услуги, которую вы выплачиваете ежемесячно, комиссия за обслуживание карты «всплывает» лишь раз в 1 год, поэтому о ней немудрено забыть. И хотя сама комиссия копеечная, вместе со штрафом и процентами она вам может стоить рублей 500.

6. ДОПОЛНИТЕЛЬНЫЕ УСЛУГИ

Среди них есть как бесплатные, так и платные. Например, страхование жизни клиента на сумму кредитного лимита. Если вы не готовы ежемесячно отдавать за доплату какой-то процент своего кредитного лимита, отказывайтесь от них письменно. Впрочем, все равно контролируйте сумму на вашей карте. Известны случаи, когда банки, имея письменный отказ клиента, навязывают ему платные услуги.

ЗАЩИТА НЕ ДЛЯ ВСЕХ

Сейчас есть способы защиты от недобросовестных банков, но не все они относятся к «пластиковым» кредитам. Например, Закон «О защите прав потребителей» обязал банки предоставлять клиентам информацию о размере кредита, о полной сумме, подлежащей выплате, а также график погашения этой суммы. Но если ваш кредит «пластиковый», то вы вправе снимать любую сумму в пределах кредитного лимита на неопределенный срок. И банк в этом случае никакого графика вам не предоставляет.

Поэтому если вам действительно нужны деньги, и не на день-другой, то наилучший способ - обзвонить столько банков, сколько вы сможете, и узнать их условия кредитования граждан в вашем конкретном случае. В этом случае вы сможете, во-первых, сильно сэкономить на проценте. Например, если вам нужен целевой кредит (для покупки холодильника или авто), процентная ставка по кредиту будет минимальна, так как это имущество передается банку под залог. А во-вторых, будете более защищены.

НАПРИМЕР: вы активировали карту 1 ноября 2008 года (начался отчетный месяц) и в этот же день оплатили покупку микроволновки. 1 декабря отчетный месяц закончится и банк выставит вам счет. На возвращение суммы он даст вам 25 дней. То есть до 25 декабря проценты вам начислять не будут. Но если вы сделаете покупку в середине месяца, например, 29 ноября, то от льготного периода у вас останется: 55-29=26 - всего 26 дней, и вы по-прежнему должны будете погасить задолженность до 21 декабря включительно.

КОТЛЕТЫ ИЛИ ТЕФТЕЛИ?

КЛАССИКА ЖАНРА - КОТЛЕТЫ С КАРТОФЕЛЕМ

На 4-6 порций

- 500 г говяжьего фарша
- 1 яйцо
- 1/2 стакана молока
- 1/2 батона белого хлеба
- 2 луковицы
- 1,5 кг картофеля
- 100 бекона
- 1/2 стакана гороха
- листья салата
- 2 пера зеленого лука
- растительное масло
- черный молотый перец
- соль

Готовим:

1. За 1 час до приготовления блюда замочи горох в холодной воде.
2. Срежь с хлеба корочку и замочи мякиш в чуть теплом молоке.
3. Почисти и измельчи луковицы. Фарш поперчи, посоли по вкусу, добавь яйцо и смешай с луком.
4. Хлебный мякиш немного отожми и вмешай в фарш.
5. Из фарша сформируй котлеты и жарь их до готовности.
6. Слей воду из гороха. Мелко нарежь бекон и зеленый лук.
7. Отвари картофель до полуготовности, нарежь его кружочками и допеки в духовке.
8. Бекон обжарь на силь-

ном огне. Затем убавь огонь, добавь разбухший горох и жарь еще 7-10 мин. За 2-3 мин. до готовности поперчи по вкусу и добавь зеленый лук.

9. На блюдо выложи листья салата. Затем гарнир и сверху - котлеты.

Чтобы котлеты получились сочными, можно в середину каждой добавить небольшой кусочек сливочного масла.

И то и другое вкусно! Осталось спросить у своих родных, а что они хотят. Только не говори, как именно ты будешь готовить, - с орехами или ананасами. Пусть это будет сюрпризом.

В СЛИВОЧНОМ СОУСЕ

На 6-8 порций

- 1 кг куриного филе
- 200 г шампиньонов
- 1 яйцо
- 250 мл сливок
- 1/2 стакана куриного бульона
- 1,5 ст. ложки муки
- черный молотый перец
- зеленый лук
- соль
- черный перец горошком

Готовим:

1. Перекрути филе курицы вместе с грибами через мясорубку.

2. Смешай полученный фарш с яйцом. Поперчи и посоли по вкусу. Сформируй тефтели. Опускай тефтели в кипящую воду и вари, пока не всплывут.

3. Приготовь соус. Смешай сливки с бульоном и мукой. Добавляй муку по чуть-чуть, чтобы не было комочков. Посоли, поперчи по вкусу, добавь перец горошком и вари до загустения. Готовый соус смешай с мелко нарезанным зеленым луком.

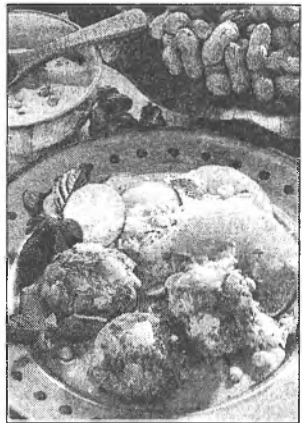
4. Выложи тефтели в форму для запекания, залей соусом и запекай в течение 20 мин.

5. Готовое блюдо подавай с овощами.

С АНАНАСАМИ И ОРЕХАМИ

На 2-4 порции

- 300 г смешанного фарша (говядина со свиной)
- 100 г консервированных колец ананасов (4-5 колец)
- 150 г соленого арахиса
- 1 яйцо, 1 ч. ложка куркумы
- 1/2 ч. ложки сухого молотого имбиря
- 1 ч. ложка муки
- соль
- растительное масло

Готовим:

1. Вынь колечки ананасов из банки, обсуши их салфеткой и нарежь небольшими кубиками. Сок не выливай.
2. Посоли фарш по вкусу и добавь яйцо. Смешай с кусочками ананаса и приправь имбирем.

Приятного аппетита!

3. Сформируй из фарша котлеты, жарь их на растительном масле с обеих сторон.

4. Ананасовый сок смешай с куркумой, мукой, обжаренным арахисом и щепоткой имбиря. Поставь соус на маленький огонь и вари до загустения. Затем остуди.

5. Котлеты подавай горячими с охлажденным соусом. В качестве гарнира можешь использовать рис с обжаренными кольцами ананаса. А можно их и не обжаривать - кому как нравится.

ФАРШИРОВАННЫЕ БРЫНЗОЙ

На 4-6 порций

- 700 г филе говядины
- 700 г филе курицы
- 150 г брынзы
- 2 яйца
- зелень базилика
- специи: майоран, эстрагон, кориандр
- 4 зубчика чеснока
- растительное масло
- черный молотый перец
- соль

Готовим:

1. Крупно порежь базилик. Измельчи чеснок. Соедини с нарезанными небольшими кусками мяса и

птицы. Посоли, поперчи и добавь по вкусу специи. Оставь мясо мариноваться на 40-60 мин.

2. Замаринованное мясо пропусти через мясорубку. Добавь яйца и хорошо перемешай.

3. Брынзу порежь кубиками.

4. Раздели фарш на равные порции. Из каждой сделай лепешку. В центр такой лепешки положи 1-2 кубика брынзы и сформируй котлеты.

5. Жарь фаршированные котлеты до готовности на растительном масле или запекай в духовке.

Полосу подготовила Д.ГУРОДАРМАЕВА.
Из журнала «Все для женщины».

XVII ЖАРАНАЙ ШАРА ШОРОЙ ХУЛГАНА ЖЭЛ ҮБЭЛЭЙ ЭХИН ХАРАГШАН ГАХАЙ ҺАРА

Буряад литэ	4	5	6	7	7	8	9
Европын литэ	1	2	3	4	5	6	7
Гараг Нэрэ Үдэр	Дабаа Һара понед.	Мягмар Марс вторник	Лагда Меркури среда	Лурдэ Юпитер четверг	баасан Солдон пятница	бимба Сагурн суббота	Нима Наран Воскр.
Үнгэ Үдэр	хүхэгшэн Гахай	улаан Хулгана	улаагшан Үхэр	шара Бар	шарагшан Туулай	сагаан Луу	сагаагшан Могой
Мэнгэ	2 хара	1 сагаан	9 улаан	8 сагаан	7 улаан	6 сагаан	5 шара
Һуудал	огторгой	уһан	уула	могон	хиу	гал	шорой

Гарагай 2-го үбэлэй эхин харагшан Гахай һарын декабриин 1 (шэнын 4).

Хүхэгшэн Гахай, 2 хара мэнгын, огторгойдо һуудалтай Үдэр.

Лусууд, тэнгэри тахиха, дасан дуган бодхохо, хэшгэр даллага абаха, лама хубараг болохо, ном заалгаха, харюулга хэхэ, гүрэм заһал хүүлэхэ, ехэ хүнтэй уулзаха, эм найруулха, хүрэнгэ эһээхэ, байшан гэр бариха, сан табиха, замда мүр гаргаха, архи нэрэхэ, худалдаа наймаа хэхэ, гүдгэ тэжээхэ, буянай үйлэдэ байн. Холын замда ябаха, шэнэ дэгэл үмдэхэ, эд юумэ үгэхэ, модо отолхо, худаг малтаха, хэрүүл тэмсэл хэхэ, нүүдэл хэхэ, гэр бүрихэ гэхэ мэтэдэ муу.

Хүнэй үһэ абаа һаа, бэе махабад хүсэн түгэс болохо.

Гарагай 3-да декабриин 2 (шэнын 5).

Улаан Хулгана, 1 сагаан мэнгын, уһанда һуудалтай Үдэр.

Бурхан, лусууд тахиха, харюулга хэхэ, түмэр урлаха, замда ябаха, шэнэ барилга хэхэ, гэрлэхэ, худалдаа хэхэ, тухатай үйлэ бүтээхэ, шэнэ ноёниие тахиха, дайсаниие номгоруулха үйлэ-нүүдтэ байн. Эм найруулха, үзэл үзэхэ, мори уридуулха, нохой тэжээхэ, хүүгэдые үргэжэ абаха, ехэ гол гаталха, заһаһа бариха, тангариг үгэхэ, һубаг татаха хэрэгүүдтэ муу.

Хүнэй үһэ абабал, эг зөөри арьбажаха, агууһа мал үзэхэ.

Гарагай 4-дэ декабриин 3 (шэнын 6).

Улаагшан Үхэр, 9 улаан мэнгын, уулада һуудалтай Үдэр.

Бурхан сахиха, бэшгэр зурхай зураха, хэшгэр даллага абхуулха, номын үүдэндэ орохо, Очир-пүрэвийн харюулга хэхэ, байшан гэрэй һуури тахиха, гэр бүрихэ, үхэр, мори нургаха, эдын бүтээл ба худалдаа хэхэ, ураг садан болохо зүйлнүүдтэ байн. Лама болохо, юумэ газашань үгэхэ, хүрэнгэ эһээхэ, урлан бүтээхэ, дархалха, ехэ хэрэг үүдхэхэ гэхэ мэтэдэ муу.

Хүнэй үһэ абаа һаа, шэг шарай найжарха.

Гарагай 5-да декабриин 4 (шэнын 7).

Шара Бар, 8 сагаан мэнгын, модондо һуудалтай Үдэр.

Бурханда зальбарха, тэнгэри тахиха, сан табюулха, хангал тахиулха, һахиуһанда үгэлгэ үгэхэ, шүтээн хийд бодхохо, орон гэрээ арамнайла, бэшгэр зурхай зураха, санаар олгохо, номын хурал байгуулха, замда ябаха, тоосоо хэхэ, бэри буулгаха, эрдэмдэ һураха, буянай үйлэ хэхэ хэрэгүүдтэ байн. Анда нүхэр бололсохо, модо отолхо, хүншүү гаргаха, эм найруулха, тангариг үгэхэ гэхэ мэтэдэ муу.

Хүнэй үһэ абабал, арсалдаан хэрүүл, тэмсэл болохо.

Гарагай 6-да декабриин 5 (шэнын 7-ной үдэр дабхасана).

Шарагшан Туулай, 7 улаан мэнгын, хийдэ һуудалтай Үдэр.

Бурханда зальбарха, лама болохо, ноёд һайдта бараалхаха, тарни уншаха, харюулга хэхэ, эм найруулха, эрдэмдэ һураха, замда гараха, шэнэ хубсаһа үмдэхэ үйлэнүүдтэ байн. Нүүдэл хэ-

хэ, түрэл садан болохо, бэри буулгаха, тээрмэ бодхохо, улай гаргаха, сэргэ хүдэлгэхэ, һубаг малтаха хэрэгүүдые тэбшэлтэй.

Хүнэй үһэ абаа һаа, хэрүүл шууян гараха, тэмсэл болохо.

Гарагай 7-до декабриин 6 (шэнын 8). Дүйсэн Үдэр.

Сагаан Луу, 6 сагаан мэнгын, галда һуудалтай Үдэр.

Бурханда зальбарха, дуган шүтээн бодхохо, арамнайла, хэшгэр даллага абхуулха, буянай үйлэ бүтээхэ, эм найруулха, нүүдэл хэхэ, бэри буулгаха, түмэрөөр дархалха, зүүдхэл шэмэг зүүхэ, эд, мал абаха, худаг малтаха, гэр байшан бариха гэхэ мэтэдэ байн. Замда гараха, хубсаһа эсхэхэ, бузар буртагые арюудхаха, мал, хүниие ханаха, төөнэхэ, модон тээрмэ урлаха хэрэгүүдтэ муу.

Хүнэй үһэ абабал, һанан ута болохо.

Гарагай 1-дэ декабриин 7 (шэнын 9).

Сагаагшан Могой, 5 шара мэнгын, шоройдо һуудалтай Үдэр. һарын сэртэй Үдэр.

Дасан дуган нэргэхэ, арамнайла, лама болохо, зальбарал хэхэ, ехэ тушаал эзэлхэ, эм найруулха, буянай үйлэ бүтээхэ, эрдэм номдо һураха, адууһа мал нургаха, хурим хэхэ гэхэ мэтэдэ байн. Шэнэ гэр бариха, мал, хүниие ханаха, төөнэхэ, шэнэ дэгэл эсхэхэ, мал газашань гаргаха, худалдаа хэхэ, заргалдаха хэрэгүүдые хоримжолбол дээрэ гэнэ.

Хүнэй үһэ абаа һаа, үбшэн хомор хүрэхэ.

ЭХЫН ҮДЭРӨӨР, ЭНЭРХЫ ҺАЙХАН ЭГЭШЭМНАЙ! АМАРШАЛАТНАУД

Хайрата һанагдаха манай эгэшэ **Цыремжит ахай** (Жалсанова Софья Хандуевна), Танаа Эхын үдэрөөр амаршалаад, энэ дэлхэйн бүхы һайн һайханиие, элүүр энхые хүсэнэбди. Захаминай аймагай Үлэгшэн тоонто нютагаа, 80 гаран жэлэй саана түрэнэн Даржаагай Адаг буусаяа, хамтын ажалай хаһын, дайнай үсын жэлнүүдые ехэшүүлтэй суг хам дабажа, туйлажа гараһанаа дурсан һанана ёһотойт хаа-яа...

Мүнөө 9 үхибүүдэйнгээ, олон тоото ашанар, зээнэр, гушанарайнгаа дүхэриг соо нам түнихэн налайжа ажаһуунат.

Үри хүүгэд эхын дулаан гуламта тээшэ сэдхэл зүрхөөрөө тэгүүлэн. Хэзээдэшье тэдэндээ түшэг тулгууринь, замайнь заабаринан боложо, олон удаан жэлдэ элүүр мэндэ, энхэ амгалан ажаһууыгт даа гэжэ хүсэнэбди.

Доржи-Ханда гэр бүлөөрөө.

Хүндэтэ манай эсэгэ Таханов Шагжа Мундревичые 80 жэлэй ойн баяраар амаршалнабди.

Сарюун сэлмэг ухаантнай бүртэгтэхые бү мэдэг, арюун, хурса шогдэстнай бүрүүлтэхые бү мэдэг.

Сарюун зандаа ябажа, зуу хүрэхэтнай болтогой, саашань улам жаргажа, зуу гарахатнай болтогой.

Амаршалагшад: үри хүүгэд, аша зээнэр.

Антонина Бадмаевна Шагдулова Захаминай аймагай Зэмхэ һууринда ажалаһа малша айлай ури боложо, дэлхэй дээрэ мүнцэлһэн. Эжы абатаяа хамта Мэргэн-Шанаада мал адууһа харалсаһаар үндыжэ, хургуулида орохо һаһандаа хүрэнэн байна.

Хургуулиа түгэсэжэ, Улаан-Үдын кооперативна техникумдэ һуража дүүргээд, 25 жэлэй туршада Захаминай райпотребсоюзда товароведээр, удаань директорээр хүдэлһэн. Антонина Бадмаевна һананайнгаа амаралтада гараһынгаа урда тээ Улаан-Үдын бүд үйлэдбэрлгын фабрикада бригадираар ажаллаһан юм.

Очир Дымбрылович нүхэртээ хамта дүрбэн үхибүүдэй "гарыень ганзагада, хүлыень дүрөөдэ" хүргөө. Мүнөө "хөөрхэн жаахан ашамнай хүгшэрхэ сагай жаргал лэ" гэнээр, 10 аша зээнэрэ болон аяар зургаан гушанараа харан баярлажа һууна. Антонина Бадмаевна байгша ондо 70 һананайнгаа ойн баяр угтаа.

Энэ ушараар үхибүүдын, олон тоото түрэлхидын хани ха-луунаар амаршалаад, үшөө уга һаһа, удаан жаргал үрэнэн.

Боолон Түмэрэй эхнэгэ, Бархан уулын хормойдо Байгаалиһаа домто аршаануудтай Уужам тэнюун Улюнхаан нютагта

Алтан түрээс хэжэ байһан нютагайнгаа хүндэтэ гэр бүлые үнэн зүрхэнһөө амаршалаад, алтан дэлхэйн хамаг һайниие хүсөөд, буянтай бурхантай һуугыг даа гэжэ үрээхэ байнабди.

Эдэ үдэрнүүдтэ Бирельтуев Орочен Степанович ба Мария Иннокентьевна хоёрой гэр бүлэ болоһоор 50 жэлэй алтан түрэ найр наярхань.

Амаршалагшад: Дамдин Мунхаравич ба Дарима Жамбаловна Жигжитовтэн.

1 декабря в 17.00 Бурдраме состоится телемарафон по сбору средств на строительство Цолгинского дацана.

*** **Оргкомитет.**

Приглашаем всех желающих принять участие в поэтическом турнире по традиции Древнего Востока: сочинить экспромтом стихотворение на тему, выбранную жюри из стихов Намжила Нимбуева. Турнир пройдет в рамках поэтического вечера "Намжил и его друзья" 4 декабря в Национальной библиотеке.

АЛТАН ҮЛГЫ - АГАМНАЙ
...Анхан саһаа Ага гэгдэн Айл аймагай бууса болоһон, Аша буянгаар нэгэдэн, Амгалан байдал олоһон Алтан үлгы - Ага нютагнай Арюун замаар хүгжэн байнал, Ази түбинин эб найрамдалай Аддар солын жэшээ болоһол...

Амин голой торомые хүндэн, Агуу орондо мүнцэлһэмнай - Аба, эжынэрэй баярхал бэлэй, Ами һананай талаан гэлэй... Арад түмэнэй һайхан заяатай Айладхал харюулха золтой һэмди.

...Аха заха түрэлхидөө хүлгюулэн Айл аймагтаа бэээ мэдүүлһэмнай,

Талаан гэбэл, түүхэ домогтой, Тамир оруулһан эрхим хүнүүдээ Заяан хубидаа дорюун омогтой Зоной манлайда дурдан нэрлэлтэй:

Арсалан ЖАМБАЛОН, Буряадай арадай поэт

Түүхын һабагша түрүүн залгаһан Түгэдээр тайшаа - суута хүниие Түмэн арадай түшэг болоһон Түбшэн зангаарынь гэршэлэлтэй...

Агамнай, ши, - алтан үлгымнайш, Амидарха хүсэ олгожо үгөөлши.

Агамнай, ши, - түрэл тоонтомнайш, Ажабайдалые үршөөгөөлши. Агамнай, ши, - анхарха эхэмнайш, Альган дээрэ абажа үндылгөөлши - Аша габьяаеш суурхан магтажа,

Алтан үлгытэй жэшэн нэрлэнэб... Шинии нэрээр дэлхэйдэ замтайб, Шэдигтэ нургаалайшини буянтайб. Забайкалиин эрхэтэн гэгдэнхэйб, Зам харгыдаа өөрын нэрэтэйб... Ная, ерэн һаһаа эдлэхэ, Намар сагые зун руу бусааха Ямар тиимэ шэди байхаб даа? Ядаан бэшэб даа, ойлгоноб даа...

...Ши, таниһан нүхэр, бэээ бари, Шэгшыгээ харуулжа болошогүй! «Хүнэй саана хүн» гэнэн заабари Хүсэ ехэтэй юм, голошогүй!...

Эсэрын зүнгөөр түрэнэн хадаа Эрид зоримгой байха хэрэгтэй, Эхын эрхэ гэгдэншье хадаа Эльгэ нимгэнтэй байха ээргэтэй.

Зүгөөр мүнөө Ага нютагнай Зүб шэгэлээр амгалан хүгжэнэ - Зүг бүхэндэ ёһо гуримуднай Зүбшэл нэгэтэй батаар бүхжэнэ...

Алтан үлгы Ага нютагнай Амгалан тайбанаар мандан байгыш!

Арюун дайдатай, элдин байдалтай Амар жаргалаар урган һалбарыш!

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Генеральная директор - ахамад редактор **А.Л.АНГАРХАЕВ.**
Редактор **Г.Х.ДАШЕЕВА.**
РЕДАКЦИОННОКОМЛЕТ: И.М.ЕГОРОВ, Б.Г.БАЛЫЖИРОВ, М.В.КАЛАШНИКОВ, П.Л.НОСКОВ, И.В.СМОЛЯК (Буряад Республикын Правительство), А.С.КОРЕНЕВ, Ц.Б.БАТҮЕВ, В.Р.БУАДАЕВ, Ц.Э.ДОРЖИЕВ (Буряад Республикын Арадай Хурал), Т.В.САМБЯЛОВА (генеральная директорэй 1-дэхи орлогшо), Д.Б.ГУРОДАРМАЕВА (редакторай орлогшо), С.Б.БАЙМИНОВА (харюусалгата секретарь), В.Г.ГОМБОЕВА, Н.Д.БАДМАРИНЧИНОВ, Л.В.ОЧИРОВА, Б.В.БАЛДАНОВ, А.А.ФАДЕЕВА, В.Д.ДАМДИНОВА.

Манай адрес: 670000, Улаан-Үдэ хото. Каландаришвилиин үйлэ, 23, Хэблэй байшан "Буряад үнэн".
E-mail: unen@mail.ru

Газет хэблэй 6 хуудалан хэмжээтэй. Индекс 73877.
Хамтын хэһэг - 30080.
Хэблэлдэ тушаагдаһан саг - 17.00.

"Республиканская типография" гэнэн ОАО-до болон диопозитивүүдхээ газетэ 7000 хэһэгээр хэблэгдэ. Директорэйнь телефон: 21-40-45.
Б-0165-дахи номертойгоор бүридхэлдэ абтанхай.

Хэблэй байшанай телефонууд: генеральная директорэй-ахамад редакторай - 21-50-96, приёмнын - 21-54-54 (факс), ген. директорэй 1-дэхи орлогшо - ахамад редакторай орлогшын - 21-68-08, ахамад редакторай орлогшонорой - 21-64-36, 21-33-61, секретариатай - 21-60-21; таһагууд: экономикын болон политикын - 21-63-86; соёлой болон түүхын - 21-54-93; «Морин хуур», «Вершинны» журналнуудай редакци - 21-55-97; залуушуулай, оюутайда ажабайдалай болон олоһонитын хүдэлмэрийн, «Одон» журналай редакци - 21-54-93; мэдээсэлэй - 21-67-81, спортын - 21-54-93, рекламны - 21-62-62, коммерческэ ажалай - 21-55-97, компьютерна түбэй - 21-66-76, бухгалтерийн - 21-23-67.

Редакцида ороһон материалнууд шүүмжэлэгдэдэггүй, мүн авторнуудтань бусагддаггүй.

Тоонуудай, бодото баримтануудай, хүнэй, нютагай нэрэнүүдэй бэһэлгые хазагайруулан ушарта авторнуудын харюусалгатай. Редакциин һанамжа авторайхитай адли бэшэ байжа магад.

Ноябриин 30 - Эхын үдэр

ЭХЫН СЭДЬХЭЛЭЙ УРЯГААР

Хандама Дашиевна Анандаева

Эжы... Улгын дэргэдэ үргэһэ нойргүй үнгэргэжэ үндылгэһэн эжы бүхэн үрийнөө түлөө ажаһуудаг. Арай-шамай томо болгоод алдажархиха гэжэ байдаг... Хэн зэмэтэйб? Хэзээдэшые замхахгүй дайн гү?

Эгээл тиймэһээ юм гү, 79 наһатай Хандама Дашиевна Анандаева 24 жэлэй туршада

таһалгаряагүй Уласхоорондын Эб найрамдалай жаса руу мүнгэ оруулжа байдаг. Мүнөө дээрээ түс жасын хаягаар бүхыдөө 148370 түхэриг эльгээгээд байна.

Бухгалтер мэргэжэлтэй Хандама Дашиевна 1985 ондо наһанайнгаа амаралтада гараһан юм. Пенсинь байлышые ехэ бэшэ. Тиибэшые жаса руу мүнгэ

оруулаар. Мүнгэ эльгээһэнэй бодото гэршэ - олон тоото квитанцинуудые харуулна.

Сониной хууданда зурагаа абхуулыг гэжэ гуйхаданнай, үбсүүгээрээ дүүрэн орден болон медальнуудые зүүбэ. Уласхоорондын Эб найрамдалай жаса гурбан удаа Алтан медальар шагнаһан байна, гадна ажалал болон соёлой туйлалтануудай шагланууд тоогүй олон.

Эдэбхитэй бэрхэ эхэнэр гурбан үхибүү үндылгэжэ табинхай, мүнөө 10 ашанартай, 7 гушанар-

тай юм. Үндэр наһатайшые бол, ухаанинь һонор, бэень элүүр. Би ганса хайн шанартай эдэе эдидэгби - хонинойнгоо мяхал ааб даа", - гээд онсолон батална.

Эхын сэдьхэлэй урягаар Хандама хүгшэн ерээдүйн түлөө ханаата боложо, дайн дажаргүй сэлмэг хүхэ огторгой хэтэ мүнхэдөө байһай гээд хүсэн, мүнгэ эльгээхэдээ, гансашые өөрынгөө үри һадаһадай түлөө бэшэ, харин бүгэдэ зоной түлөө оролдоно бшуу. Эхын эльгэн зөөлэн лэ.

Сарюна ЭРДЫНЕЕВА.

НОМОЙ САН - НАМ БАЙХАН ГУЛАМТА

Ушхайтын үедэ

Хэжэнгын аймагта библиокараван бууба. Хабаадагшад Ушхайтын, Хүхэ-Добын, Хэжэнгын номой сангуудые орожо харабад.

Ушхайта нуурин газарта шэнэ соёлой комплекс баригдажа байнхай. Эндэ номой сан, клуб баригдаа. Шэнэ номой сангай байшан найма-юһэнэй, клуб - юһэ-арбанай модон гэрнүүд. Хэжэнгын сомоной гулваа Валерий Дугаровай мэдүүлһээр, барилгада бүхыдөө гурбан миллион түхэриг гаргашалагдаа. Шэнэ жэлэй урдахана байшанууд нээгдэхэ түсэбтэй. Жэл бүри хүдөө нютагай номой сангай жаса номоор олон боложол байдаг юм. Ерэхэ жэлдэ энэ хэрэгтэ Хэжэнгын сомонһоо 12 мянган түхэриг һомологдохоор хараалагдана. Ушхайта нютагта 108 үрхэтэ айл ажаһууна, хургуулин наһа гүйсөөдүй 36 багашуултай. Дулма Жимбасамбуевна Дугарова 1937 онһоо эхилээд номой санда ажаллана. Тэрэнэй хэлэһээр, номой сан 360 уншагшадтай юм.

Хүхэ-Добо нуурин газарта номой сангай пункт нээгдэнхэй, тийшэнь нютагай зон гэртэһээ номуудые асаржа тушаана. Тус акци ноябриин 21-һээ эхилэнхэй.

Хэжэнгын аймагай номой сангай директорээр һаял жэлэй туршада Наталья Дамбаевна Санжимитыпова хүдэлэнэ. Залуу директор ерээдүйн олон түсэбүүдтэй. Олон жэлэй туршада Хэжэнгын хүүгэдэй номой сангай даагшаар Буряад Республикын соёлой габьяата хүдэлмэрилгэшэ Агафья Санжеевна Танхаева ажаллана. Тэрэ Түнхэнэй аймагай Шулуута нютагһаа уг гарбалтай, Зүүн Сибириин гүрэнэй соёлой институт дүүргээд, иишээ ерэхэ хүдэлһэн юм. Хүүгэдэй номой санда үдэр бүри нютагай үхибүүд олоороо ерэхэ, ном уншана. Энэ зундаа аймагай номой сан Интернет утаһатай болоо.

Эдэб һонин хэмжээ ябуулганууд, презентацинууд номой санда ходо болоно. Эндэхи нютагай зон абьяас гэмэ талаан бэлигтэй байһандаа, шүлэгшые, уран зохёолшые бүтээжэрхихэ байна гүб даа! Олон Буряадай мэдээжэ уран зохёолшод түүхэтэ үльгэрдомогуудаар баян Хэжэнгэ нютаг тоонтогой юм. Нэмжыһэн Хэжэнгын талын арюун тунгалаг агаарһаа боложо юм гү, али үзэсхэлэнтэ, хүбшэ тайгата байгаалин шанар шэнжэһээ дулдагаша ушарынь юм гү, эндэхи зон олоороо республика, гүрэн дотороо мэдээжэ болонхой. Үнэхөөрөө ёһотойл хори-буряадууд гээд нэрлэгдэхээр! Урданай сагай түүхын хуудануудые иран хараа наа, Худан голой хажуу-

дахана хори-буряадууд ажаһуудаг байгаа һэн. Сагай эрьехэлээр, тэдэнэр иишээ тийшээ таража, амараа Хэжэнгын, Хориин аймагууд гээд бии болоо юм. Тиймэһээ мүнөө сагта Хэжэнгын буряадууд, Хориин буряадууд гээд нютагжаһан газараара илгардаг болоо. Хэжэнгын буряадууд уг гарбалайнгаа үнэтэ утаһануудые алдангүй, залуу хүрэгтөө дамжуулан ябана.

Хун шубуун гарбалтай, хунан модон сэргэтэй нангин уг гарбалайнгаа түүхэдэ зориулан, нютагай номой санда мэдээсэлэй соёлой хори-буряадуудай түб нээнхэй. Тус түбтэ энэ шухала темээр олон номууд, газетын публикацинууд, эрдэмтэдэй шүүмжэлгэнүүд суглуулагданхай. Буряадай мэдээжэ эрдэмтэн Ширав Бодиевич Чимитдоржиев эндэхи нютагай, тэрэнэй хори-буряадууд тухай шүүмжэлгэнүүдтэй номууд зоной үзэмжэдэ табяатай. Жэл бүри түбтэ суглауларинууд нэмэгдэн лэ байдаг. «Хори-буряадуудай ажабайдал» гэнэн нэрэтэй панорама дэлгээгдэнхэй: Хориин арбан нэгэн эсэгын угуудай аха захатан тугуудаа баринхай багхан хүүхэдэй дүрэнүүдээр харуулаатай.

Буряад хэлэн дээрэ бэшээтэй номуудай жаса һүүлшын жэлнүүдтэ нэмэгдэхээеэ болижол байна. Мүнөө дээрээ Хэжэнгын номой санда буряад хэлэн дээрэ бэшээтэй 1308 ном бии.

Хүүгэдэй уншалгын жэлдэ «Ходоодо ном байг лэ даа!» гэжэ номой проект эмхидхэгдэһэн байна. Жэл соо эгээл хайнаар, оролдосотойгоор ном уншаг-

шадта Хэжэнгын аймагай гулваагай ниитын талаар орлогшо Жамбал Цыренжапович Доржиев аймагай соёлой «Одон» гэжэ байшанай тайзан дээрэһээ дипломуудые, бэлэгүүдые барюулаа. Хэжэнгын лицейн 6-дахи классай нурагша Мэргэн Сандитов «Супер-уншагша» гэжэ нэрэ зэргэдэ хүртөө. «Эгээл уншагша гэр бүлэ» гэжэ нэрэдэ гурбан хүүгэдтэй Цыренжаповтанай бүлэ хүртэбэ. «Нютагай эгээл уншагша класс» гээд Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ Хэжэнгын дунда хургуулин 5 «Б» класс нэрлэгдээ. «Эгээл бэлигтэй уншагша» гэнэн нэрэдэ бэлигтэй эдир уран шүлэгшэ Екатерина Архипова хүртөө, бэшэ бусадга эдэб номинацинуудаар бэлэгүүд, дипломууд барюулагдаа. Хэжэнгын эдиршүүл номдоо тон дуратай байһанаа элирүүлээ.

Библиокараванда хабаадагшад үхибүүдтэй үргэнөөр харилсажа, зохёохы зам тухайгаа хөөржэ үгөө. Буряадай Уран зохёолшодой холбооной гэшүүд Виктория Петровна Алагуева, Валентина Чимитовна Дугарова, «Бурятия» гэжэ гүрэнэй телерадиокомпаниин литературна-хүгжэмэй дамжуулануудай редактор Эржена Цыреновна Гомбоева хүүгэдтэй хани халуунаар харилсажа, шүлэгүүдээ уншаа.

Баваасан Абидуевай нэрэмжэтэ Буряадай гүрэнэй хүүгэдэй номой сангай директорэй орлогшо Антонина Сенотрсова һонирхолтой викторина үнгэргөө.

Россин Федерациин Федеральна Суглаанай Федерациин Соведай гэшүүн В.Б.Малкинай зүгһөө Буряад Республикын Үндэһэтэнэй номой сангай директор И.Х.Бальхаева компьютерна техникэ бэлэглээ.

Нютагай эдир бэлиг талаануудай хабаадалгатайгаар концерт үнгэрөө. Данил Товчанов «Хулиган» гэжэ шүлэг эхэ урнаар уншаа. Нютагай Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ дунда хургуулин нурагшад шэнын хатарнуудые гүйсэдхэбэ.

Хэжэнгэ бэлигтэй зоноороо баян даа. Теэд иимэ зондо тон хэрэгтэй болохо соёлой байшангуудынь хуушараа, тулюур байдалда оронхой. Жэшээлбэл, Хэжэнгын номой сан хоёр дабхар шулуун байшан соо байрланхай, тиин эндэ һэльбэн шэнэлэлгын хайн ажал хэгдэнгүй. Кинотеатр «Одон» соо нютагай зон олоороо сугларха болоо наа, багтахар бэшэ, нуури газарнуудаар тон бага залтай. Тиин иимэ ахир байдал гансал Хэжэнгэ нютагта тогтонхой бэшэ, олонхи республикын аймагуудаар үзэгдөөд абана. Республика дотор соёл культурын хайн хүгжэлтэдэ шэнын номой сангууд, соёлой ордонууд баригдажа байха ёһотой юм.

Янжама ЖАПОВА. Автарай дүрэ-зурагууд.

В.Дугарова, А.С.Танхаевад номоо бэлэглэһэ

Хүхэ-Добын номой санда

Ушхайтын номой сан

А.Ж.Дугарова

Эдир уншагшад